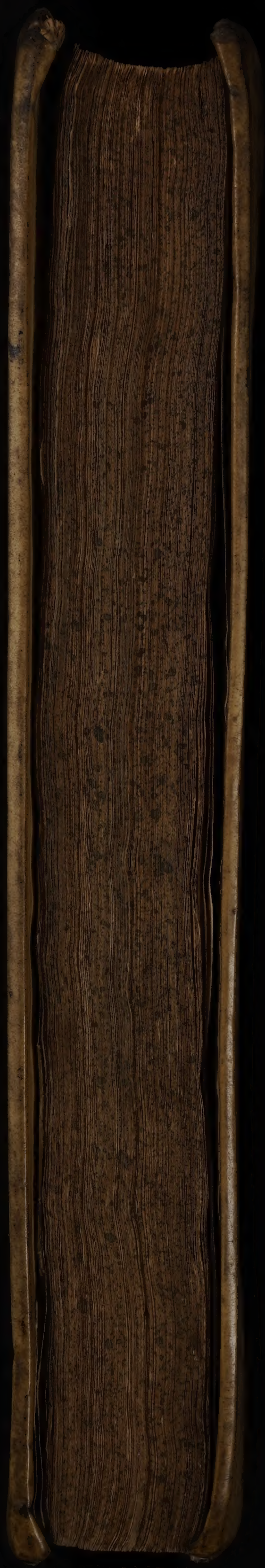
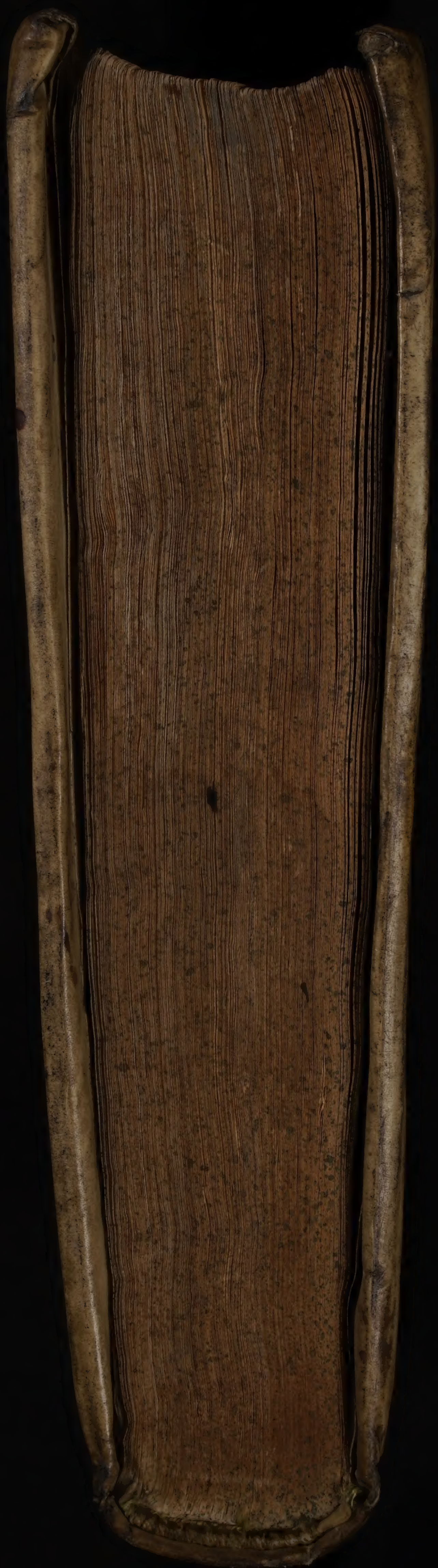
Vitæ
Professorum
Groningæ
&
Omlandæ

1654

25,810/C/1

B.XXI. 27

~~EFFIGIES~~
GRONINGEN

1.—12.

4/0

Wm Richardson
1817

In England

Gul. Makdowel — p — 71

Fran. Gomarus — 75

Fran. Megvartius — 83

Hen. Alting — 88

Mat. Pasor — 108

Petrus Mulerius — 112

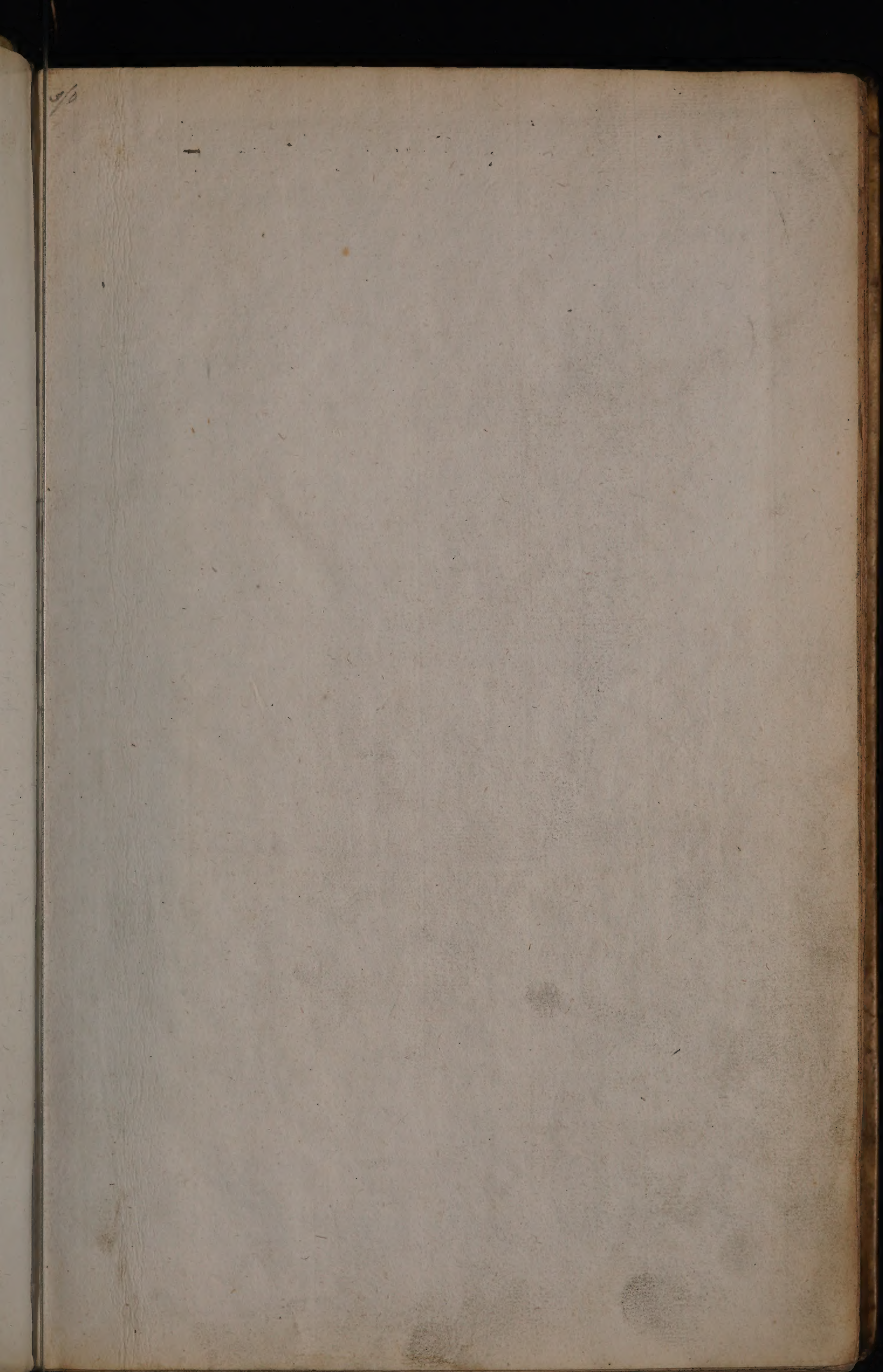
Jacob Alting — 161

Fran. Junius — 224.

at the End Catalogus Librorum Bibliotheca illustris ac almae Universitatis illustrium & Praepotentium Groningae & Omlandiae & at Gerhardi Lammers —

Residentores

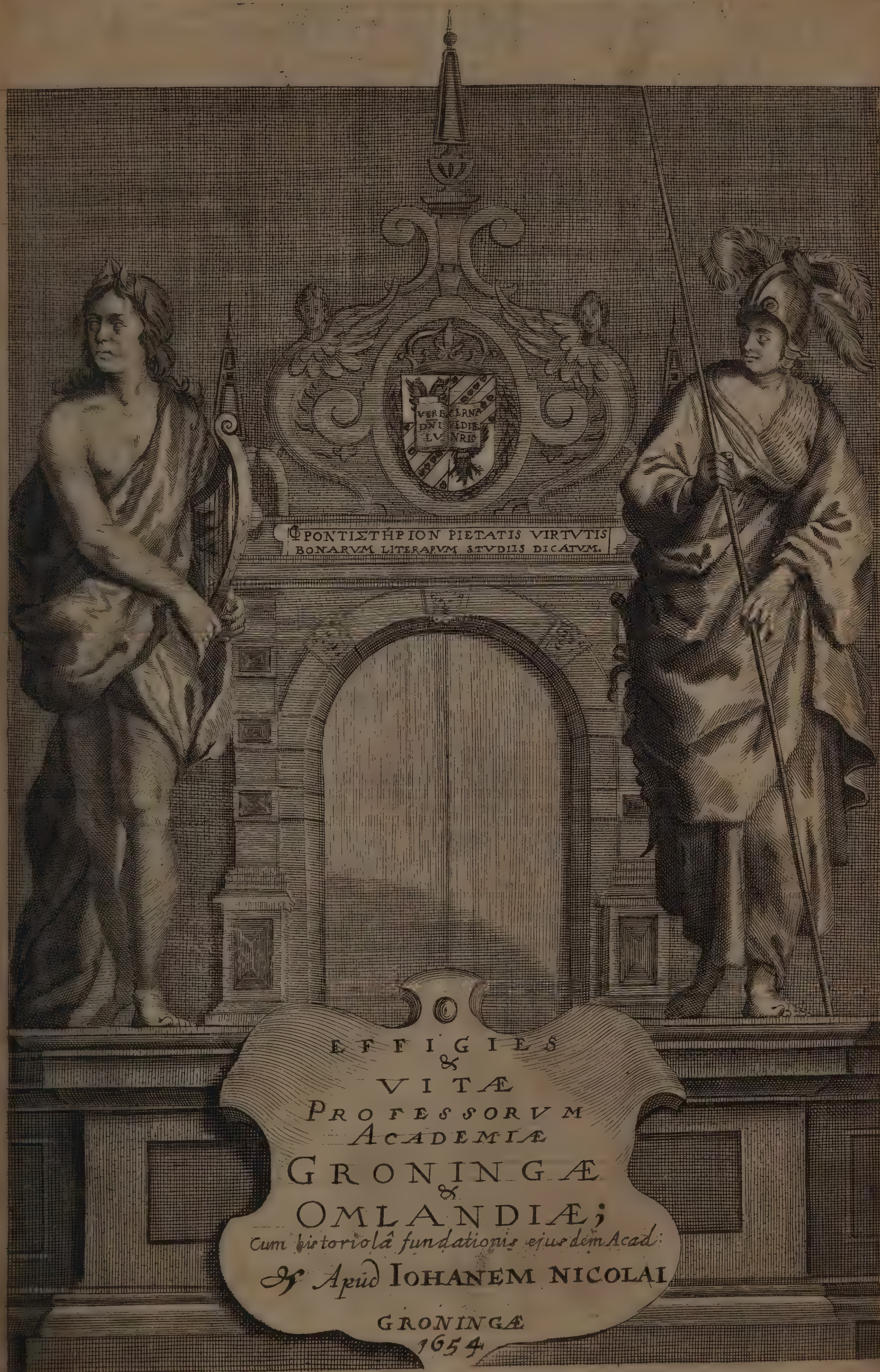
Jacobus Gouchet . 1691 . obiit 1704
vid. Orat. funebr. Rev.d. Eyssonii in qua ... constit. Christiak Emunah

Doctorum vitas legere & non vivere frustra est,
Doctorum vitas degite vos legite.

Tacitus in vita Agricolæ mox in principio.
Clarorum virorum facta moresque posteris tradere
antiquitus usitatum.

N. vid. Recentiorum nonnullor. h. l. Confessorum nomina p. fine.

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΝ PIETATIS VIRTUTIS
BONARUM LITERARUM STUDIIS DICATUM.
EFFIGIES
&
VITÆ
PROFESSORUM
ACADEMIÆ
GRONINGÆ
&
OMLANDIÆ;
Cum historiolâ fundationis ejusdem Acad:
Apud IOHANEM NICOLAI
GRONINGÆ
1654

72265

Ad Lectorem
CANDIDUM
EDITOR.

Quod aggredimur, nec novi exempli, nec nullius in publicum commodi esse, agniturum te confidimus; quisquis non plane ab his sacris abhorrens, vel tantillum cum Musis Gratijsque colis commercium. Illustrium in literas Mæcenatum favor, atque ad propagandam clarorum ingeniorum voce publicâ earum æternitatem, munificentia, in condendis Virtutis, Pietatis, Bonarumque literarum studijs dicatis φροντιστηρίοις ACADEMIIS, *fovendisque Viris Doctis, plausum eum justæque laudis premium meretur, suoque sibi jure deposcit. Deposcunt & Virorum Cl. seipsos publico impendentium, alijsque lucendo consumentium merita, ut sicut Ipsi, vel tabulis viventibus benè natorum ingeniorum, vel chartis victuris, inscripta præclara sapientiæ omnigenæ monumenta seculo suo ac secuturis imputant, sic ab ijsdem gratæ memoriæ redhostimentum, liberali commemoratione laborum virtutumque ipsorum reportent. Nec id tantum, sed & ipsâ hac benè merentium gratâ deprædicatione, aliorum quoque provocatur studium, accenditur æmulatio, ut parilem sibi gloriam à posteritate paribus artibus, virtutibus, meritis, conciliare contendant. Habet enim acerrimos in animis excelsis ad virtutem stimulos, eorum qui cum laude vixerunt, per exemplum, quasi per speculum vivum atque ardens propositum, accensa æmulatio. Quam vim cum ipsa nuda recitatio ac recordatio factorum præclarorum in animis generosis habere soleat, tum longè eam & vehementiorem & velut occulta quâdam vi penetrantiorem, experimur, si non tantum animarum magnarum simulacra oculis mentis, sed & corporum, quibus eæ domicilijs dum in terris versarentur usæ, imagines, velut spirantes, oculis corporeis detur intueri. Ea igitur, cum seculo nostro (quod ut multarum aliarum artium, sic cœli artificis gloriâ priscis omnibus præripit palmam) obtigerit felicitas, non erubuimus, ut honestis Viris quibusvis, quos inter versari nobis contingit, ingenuum & erectum vultum præsentibus ostendimus, sic absentibus, si quibus forté eas intueri volupe sit, nostras antecessorumque nostrorum, præter vitæ interioris delineationem, cælatas faciei effigies exhibere. Produximus autem eo quemque ordine, quo in Academiam quisque fuit introductus, quæ ordinis ratio simplicissima visa, omnisque ambitionis expers, simul etiam*

continuationi, citra præcedentium innovationem aptior, si, quod speramus & vovemus, Athenas nostras Gryneas aliquando illustriores, pluribusque imaginibus nobilitatas resurgere, caputque altius efferre, obtigerit. Adjunximus Doctoribus Academicis comites, aut potius duces præfecimus literatæ gloriæ Groninganæ Triumviros WESSELUM, AGRICOLAM, PRÆDINIUM, *omnes, meritos quod uni seculum suum tribuit elogium, ut* LUMINA MUNDI *celebrentur. Ab eorum igitur cæterorumque antecessorum nostrorum, qui culmen gloriæ feliciter contigerunt, jubare, nobis aliquid splendoris fœnerari fas fuerit, surgentibus, sit fas ita loqui, stellis minoribus, donec & ipsæ, discussis quæ circa horizontem officere solént nebulis, scientiæ virtutumque petitum fastigium & quasi zenith adeptæ, illustrioris famæ radios, longiùs latiùsque diffundant. Qui bonus es favebis, & quæ preclara tibi proponi exempla agnosces, æmulanda; quæ mediocria, non despicienda censebis: qui malus es ringaris licet, mordeas, vellices, & quantumlibet cum his larvis nostris lucteris, dum nec in vitâ bonorum virorum cui dentem Theoninum offensus solido imprimere, nec in honestâ famâ, quod tetro tuo halitu queas obscurare, reperias. Vale Candide Lector, & tu quoque Niger si potes: at vos Musæ Charitesque Mystis alumnisque vestris baccare frontem Cingite, ne noceat Doctis mala lingua Bonisque.*

NAT-

Natales Academiæ, Illuſtrium ac Potentum GRONINGÆ ET OMLANDIÆ ORDINUM

Auſpiciis erectæ, in Urbe Groningâ, prout ſtylo Viri Cl. Dn. Ubbonis Emmij, primi ejuſdem Rectoris, re recenti accuratè conſignati & deſcripti, in archivis Academicis inveniuntur.

Uanti ſit aut eſſe in hominum Societate debeat eruditio, compendio ſummus Philoſophus Ariſtoteles oſtendit, cùm rogatus, quid exiſtimaret inter eruditum & ineruditum intereſſe, reſpondit, quod intereſt inter vivum & mortuum: Et lepidè, ut ſolet, Ariſtippus, cum ex eo quæreretur ab aliquo, qui de educando filio erat ſollicitus, quid profuturum filio putaret, ſi in bonis literis erudiretur, dixit, hoc ſaltem, ſi nihil aliud, ne in theatro ſederet lapis ſuper lapidem. Hoc nimirum ſignificare voluêre SapientiſſimiViri, nihil ſublimius, nihil præſtantius in homine eſſe illuſtri magnarum & bonarum rerum ſcientiâ. Quemadmodum enim mens ſupremum in homine eſt, & id quo homo propriè homo eſt, ita mentis actum præcipuum eſſe cognitionem, cognitionis verò penum quàm copioſiſſimè inſtruere eruditionem, per quam fiat, ut penè in infinitum differat cognitio eruditi ab ea quæ eſt in inerudito, non ſolum copiâ ipsâ, ſed etiam certitudine & præſtantiâ: atque ita ſanè fieri, ut magis vivere eâ parte, quâ propriè homo eſt, imò quaſi homo magis eſſe eruditus quam ineruditus videri queat. Atque hæc adeo cauſa eſt, cur non omninò falſum dixiſſe cenſeri poſſit, qui dixit, tantum ferè diſcrimen aut intervallum eſſe inter illiteratum & literis excultum, quantum eſt inter pecudem & hominem illiteratum. Præterea res ipſa docet, eos qui literas bonas benè diſcunt, non ſolum ſcientiâ locupletari, verum etiam humaniores, manſuetiores, meliores fieri. Nam

-------- *didiciſſe fideliter artes*

 Emollit

Emollit mores, nec sinit esse feros.
Quapropter ubi literarum bonarum studia vigent, quę nihil aliud sunt, quam cultura quædam animi ac politura, quâ velut sentes eruncantur & ignorantiæ pariter & feritatis ærugo abstergitur, illic necessum est, ut in societate civili non solum qui præsunt & regunt, sed etiam qui subsunt & reguntur, ut plurimum fiant commodiores & meliores. Quod si bonis literis vera etiam & sincera religio accedat, existunt fructus quoque multò uberiores. Etenim quemadmodum omnis humana sapientia & cognitio, si sine vera DEI notitia sit, quæ religioni veræ est insita, non solum claudicat, sed procul quoque à scopo aberrat; sic practicus ille habitus bonus, naturæ viribus nixus, qui ex studio humaniorum & elegantiorum literarum existit, si pietatem veram; quæ ex religione profluit, adjunctam non habeat, simulachrum potius ejus rei est, cujus nomen induit, quam res ipsa. Et religio vera non tantum format homines, & quidem efficaciùs quam bonæ literæ, ut in vita hac civili & repub. terrena cæteris sint aptiores ac meliores, verum etiam vocat eos & format εἰς πολίτευμα τὸ ἐν οὐρανοῖς, ut loquitur Apostolus: quod & perpetuum constansque est & summè beatum: cujus participes qui non fiunt, hi verè sunt miserrimi, ut melius ipsis fuerit ne natos quidem esse. Quæ omnia considerantes Primores Ordinum Provinciæ hujus GRONINGÆ & OMLANDIÆ, qui reliquos sapientiâ & pietate anteeunt, jamdudum meditati fuere literarum bonarum & piarum studia hoc quoque loco augere, & Scholæ triviali, quam vocant, superiorem, quam Academiam appellant, addere. Sed quod optima voluntas ferebat, id facultas adhuc arcta ob belli gravissimi impendia & creperos ac formidabiles armorum strepitus impediebat. Tandem verò belli feriis anno M DC IX confectis, & Repub. sumptuum parte levatâ, iidem illi Proceres, seriò jam animis huc versis, id effectum dedere, ut anno M DC XII, vergente mense Novembri, de instituendo hic illustri Gymnasio, quod Collegium Facultatum tunc indigitabatur, in quo Professores quinque (tot enim tunc initijs sufficere putabantur) Theologiam, Jurisprudentiam, Medicinam, Historias, Philosophiam, Mathesin docerent, deq; Curatoribus Gymnasij quatuor, ceu instituti hujus Ἐφόροις, duobus ex civitate, totidem ex agro creandis ex voluntate Nobilissimorum Amplissimorumq; Provinciæ hujus Ordinum Comitia agentium decretum scriberetur; Designatique eodem decreto VIII-viri, qui totius hujus negocij primas curas susciperent, ea quæ ad munus tum Professorum tum Curatorum pertinerent, delinearent, commodum Gymnasio locum despicerent, ædificijs struendis adornandisque, ac Professoribus idoneis vocandis animos intenderent, & quæ alia hujus generis providerent: expressim verò de suscipiendâ Historiarum & Μαθέσεως professione mentem & voluntatem Ubbonis Emmij præsentis ipsi explorarent,

de reliquis

de reliquis aliundè vocandis ad Collegium Deputatorum referrent, ut per eos vocatio Ordinum nomine expediretur. Octo-viri nominati hi, Joachimus Altingius Consul, Egricus Eggæus Phœbens, D. Hieronymus Isebrandus Senatores, ex urbe, Joannes Rengers Postanus, Joannes Lewius, Bocco Awama ex agro, & cum his utriusque partis Syndici D. Pancratius Castricomius & D. Scato Gockinga. Sed ab his priusquam quidquam fere conficeretur, exspiravit ille annus & initium sequentis. Ac ob mutationem Magistratuum decedentibus ex VIII-virorum collegio Egrico Eggæo, D. Hieronymo Isebrando, Boccone Awama, Rodolpus Battingius, D. Eizo Tiarda è Senatu oppidano, Hiddo Jensema ex agrariis, mense Februario sunt surrogati. Tùm seriò cura suscepta, plurium virorum clarorum per Belgium, Germaniam, Galliam, Britanniam vocatio, verum sine profectu, tentata. Cum Ubbone Emmio actum à duobus Syndicis paulo ante Pentecosten, & die quinto Septembris à Consule Joachimo Altingio & Joanne Rengers ex numero VIII-virûm Lamberto Hornkenio & Boccone Awama ex collegio Deputatorum, cum eodem transactum. Contractus die XXIII. Octobris in Comitiis ab ipsis Ordinibus confirmatus. Anno MDCXIV. cùm rursum ex more per mensem Februarium Magistratibus munere decedentibus successores essent dati, ex oppidanâ parte Fridericus Coenders Consul, Lambertus Hornkens, Goswinus Schaffer Senatores, cum D. Pancratio Castricomio Syndico loco trium priorum collegio VIII-virorum sunt adscripti: à parte agrariâ solus Hiddo Jensema cum Boccone Awama commutatus, cæteri ejusdem partis in procuratione relicti. Horum studio & diligentiâ trium auditoriorum cum porticu & domiciliorum quorundam in usum Professorum structura absoluta: præter Ubbonem Emmium Professores alij numero quinque (nam de augendo eorum numero jam tum in Comitiis decretum fuerat) vocati, D. Hermannus Ravensbergerus Theologus, D. Cornelius Pynackerus Jurisconsultus, D. Nicolaus Mulerius Medicus, D. Joannes Epinus Huninga, itidem Jurisconsultus, Dn. Guilhelmus Macdowellus Scotus Philosophus: quorum D. Ravenspergerus Theologiam in publico Gymnasio Steinfurtensi, D. Pynackerus Jurisprudentiam in celeberrimâ Academiâ Lugdunensi apud Batavos cum summâ laude docebant: D. Mulerius in Rectura Scholæ Leowerdianæ, Dn. Ubbo Emmius similiter in Rectura Scholæ Groninganæ erant, Dn. Macdowellus in explicanda Philosophia Aristotelica apud Sanctandreanos in Scotia feliciter versatus hactenus fuerat, à Clarissimo Philosopho Brussio Scoto commendatus. Cum D. Mulerio die XXIII. Martij, cum D. Huninga XIV. Maij, cum D. Ravenspergero XXVIII. Maij, cum Dn. Macdowello etiam, & D. Pynackero paulo post convenit, & res confecta est. Theologiæ ordinaria

dinaria Professio D. Ravenspergero, Jurisprudentiæ D. Pinackero, Medicinæ & Matheseôs D. Mulerio, Historiarum & Græcæ Linguæ Ubboni Emmio, Philosophiæ Ethicæ D. Epino Huninga, Logicæ & Physicæ Metaphysicæque D. Macdowello est commendata. D. Epino Huninga quoque Institutionum juris explicatio extra ordinem attributa. Nam de duobus Professoribus extraordinariis supra numerum sex ordinariorum adsciscendis, uti & de vocando D. Ravenspergero, itemque D. Mulerio, & de Aristotelis placitis in Philosophiâ sequendis, & ut inter se de Professione Matheseôs & Linguæ Græcæ D. Mulerius & Ubbo Emmius compararent, in Comitiis hujus anni die XXI. Februarij fuerat decretum. Interea & Programma ab VIII-viris, nomine Nobilissimorum & Amplissimorum hujus Provinciæ Ordinum conceptum, typisque excusum, & non solum heic sed passim celebribus in oppidis, quo missum fuit, ex eorum voluntate, publicis locis est affixum. Eo & consilium ipsorum Ordinum, optimumque studium summatim expositum, & tempus solennis introductionis, ut vocant, & faciendi laborum initij indicatum. Ejus velut sanctionis fundamentalis Academię, aut Edicti perpetui, exemplar, hic exhibemus.

ORDINES GRONINGÆ ET OMLANDIÆ LECTORI S.

Q*Uanti semper fecerint literarum studia ac eruditionem, quæ hinc existit, optimi & sapientissimi quiq; Principes & Rerumpubl. Gubernatores, ex multis eorũ dictis & factis claret. Præfulget heic* ALFONSUS *Hispanus*, ARAGONIÆ, SICILIÆ, SARDINIÆ, NEAPOLIS *Rex*, *sui sæculi Reges omnes sapientiâ superans, unde & Sapientis cognomen ei tributum. Is ipse impensè literis bonis deditus, quantum per gravissima regnorum negocia licuit, & literatorum consuetudine delectatus, cùm audisset aliquando aliquem ex Hispaniæ Regum numero dicere solitum, non decere generosos ac nobiles viros literatos esse, & libros tractare, exclamavit commotus animo*, Vocem istam non Regis, sed bovis sibi videri. *Quin etiam persanctè testatus est, ad se quod attineret*, malle se regna sua, quæ multa haberet, perdere, quàm literas, quas permodicas sciret, nescire. *Et cum Ænea Sylvio cùm sermocinaretur, dixit, literarum expertes Reges non multum dissimiles esse asinis coronatis. Ex omnibus autem Consiliariis suis affirmare solebat, maximè se probare* mortuos, *sapienter scriptos libros designans,*

designans, quos sine metu, gratiâ, assentatione sibi respondere, & consilia suggerere dicebat. *Nec sanè iners aut deses Rex fuit* ALFONSUS, *umbrâ & otio gaudens, sed negotiis maximis pace belloq; perpetuò occupatus, & utramque fortunam non semel expertus. In utraque verò fortuna eundem velut vultum retinens, quantâ esset sapientiâ, virtute, constantiâ, animi moderatione, demonstravit. Et tamen non desunt etiam nunc homines, qui sibi sapere videntur, plaudentes inscitiæ suæ, omnis literaturæ ipsi expertes, quos dictitare non pudet, literarum bonarum studium inutile esse, & eruditionem in societate civili pariter & Ecclesiasticâ rem planè supervacaneam, omnesque, qui his se dant, tempus ac sumptus malè perdere. At Nos longè aliter sentientes, & hac in re cum sapientissimo ac maximo Rege facientes, cùm duo militiæ genera sint, existimamus utriusque disciplinâ instructam Remp. esse oportere, ut ei benè sit, armorum scilicet, & literarum; illâ, ne ab hoste opprimatur, hac, ne inscitiæ & barbariei succumbens pessum eat, arbitramurque neutrum genus bonis ac prudentibus gubernatoribus negligendum esse. Quam ob causam Nos etiam his belli feriis ad pacis artes curis Nostris versis, ut fortunam Patriæ verè Nobis cordi esse ostenderemus, non ita nuper aliorum exemplis stimulati statuimus heic apud Nos quoque literarum studia, quæ alterius militiæ sunt, magis & magis excitare, decrevimusque eam in rem Scholam illustrem seu Academiam in Provinciæ hujus nostræ Metropoli* GRONINGA *aperire. In eâ volumus tres superiores quas dicunt Facultates,* Theologiam, Iurisprudentiam, Medicinam, *dein Philosophiæ partes omnes*, Logicam, Ethicam, Physicam, Historias, disciplinas Mathematicas, Græcam Hebræamque linguam, *denique ea, quæ in aliis publicis Scholis, seu Academiis tradi solent, cum Disputationum convenientium exercitiis, doceri publicè. Atque his docendis, regendisque Disputationibus Professores doctrinâ insignes, numero sufficientes, liberalibus stipendiis ornatos, ac ad diligentiam in faciendo officio monitis & beneficiis excitatos, favente* DEO, *adhibebimus, erimusque in eo toti, ne quid in hac parte instituto desit. Iura quoque & Privilegia instituto idonea, & bono publico congrua docentibus pariter & discentibus tribuemus, ordinemq; omnibus in rebus commodum atque utilem dabimus. Id denique agemus seriò, ut levandis sumptibus eorum, qui studiorum causâ sedem heic ponere volent, ratio hujusmodi habeatur, ut in hoc beneficij ac liberalitatis genere jure ac meritò nemo à Nobis quicquam requisiturus sit ampliùs. In has res bonam eorum censuum partem, quos Majores Nostri, homines liberales, pro modo rerum suarum, animo quidem bono & religioso, sed errorum tenebris implicito ac lapsante, in* ἀσκητήρια *Monastica quondam contulerunt, convertemus, atque in usus impendemus longè meliores. Invitavit verò Nos, atque adeò incitavit ad capiendum hoc Ecclesiæ simul ac Reipub. con-*

ſilium utile, præter iſtam, quam monſtravimus ferendorum ſumptuum facultatem, loci quoque hujus ſingularis commoditas, qui Muſarum ſedi deſtinatus eſſe à naturâ videri poteſt. Nam & amœnitas ejus inſignis eſt, & aër purus ac ſalubris, & annona omnis generis uber ac facilis, & hoſpitiorum commodorum magna copia, & quæ alia iſtuc pertinent. Jam & in illius Noſtræ Scholæ uſum auditoria ædificiaque non parvo impendio his proximis menſibus inſtruximus, parataque habemus ea urbis regione, quæ huic rei, Muſarum ἀσκητηρίῳ, *ſive literarum officinæ eſt omnium aptiſſima, ſejuncta ab hominum & negociorum ſtrepitu, peramplo & egregio templo cohærens. Hæc conſilij & inſtituti noſtri ſumma. Succeſſum à* DEO *Opt. Max. cujus gloriæ cum bono publico ſervire potiſſimum Nobis mens eſt, ſperamus. Et Nos à Nobis pro viribus noſtris nihil deeſſe patiemur.* GRONINGÆ, *prid. Eidus Julij Juliani, Anno Chriſti* M. DC. XIV.

Initium exercitiorum & laborum deſtinatur fini dierum Canicularium ad diem ſcilicet X. Kal. Septemb. Juliani, adſpirante Chriſto θεανθρώπῳ.

Mandato Ordinum ſubſcripſit

W. MEYNARDI Secret.

POſtquam igitur dies x. Kal. VIIbreis ſive XXIII Auguſti, huic rei deſtinatus feliciter illuxiſſet, ACADEMIA (ſic enim appellari Decreto publico placuit) ab VIII-viris ſex, qui ſoli præſentes in urbe erant, duobus agrariorum Lewio & Gockinga peregrè profectis, & Deputatorum provinciæ hujus Collegio, ritu ſolenni, hoc ordine ac modo eſt introducta. Primum concio ſacra in templo Martiniano conveniens huic rei habita à Dn. Arnoldo Martini Vthuſio, Profeſſoribus ſex, quos diximus, conſpicuo loco conſidentibus, finitaque concione cum precibus ad DEUM fuſis, ordine ex templo exeuntibus, circumfuſâ innumerâ hominum multitudine, vix ut Profeſſores progredi poſſent, neceſſumque haberent cùm progreſſi eſſent aliquouſque, à via recta deflectere. Dein poſt horæ dimidium VIII-viri qui aderant, cum Ordinum Deputatis ad locum ACADEMIÆ deſignatum venientes, ibique in atrio propinquo collecti Profeſſores eoſdem apud Collegam D. Mulerium in proxima vicinia congregatos, evocatoſque, ipſi præcedentes, bini & bini, ſubmotâ per miniſtros concurrentium hominum turbâ, per longam pergulam eodem ordine ſequentes in auditorium Theologicum, quia id cæteris amplius, introduxerunt. Tum ſedere juſſis in ſubſelliis editioribus altero in latere ædificij erectis (alterum enim latus ſimilibus in ſubſelliis ipſi Ordinum Deputati cum VIII-viris occupabant) magnâ parte Senatus oppidani, & multitudine

& multitudine virorum honoratorum, non ſolum hujus provinciæ, ſed & exterorum præſente & conſidente, auditorio toto hominum turbâ omnis generis referto, cæteris, qui ingredi non poterant, foris denſim ſtipatis, totius provinciæ nomine Ampliſſimus & Clariſſimus Conſultiſſimuſque Vir, *D.* Pancratius Caſtricomius civitatis Groninganæ Syndicus aſſurgens, & in cathedram ſe levans verba cœpit facere, & facundè laudato Academiarum inſtituto, ac *D*ominorum conſilio commemorato & commendato, cum gratia peroravit. Qui cum deſcendiſſet, intercinente interea varij generis dulciſſimâ Muſicâ, animoſque audientium demulcente, mox in eandem illam cathedram conſcendit Reverendus & Clariſſimus S. Theologiæ Doctor & Profeſſor Hermannus Ravenſpergerus, orationem ſimiliter habuit loco, tempori, reique quæ agebatur, quam maximè aptam, & verbis ſententiiſque inſigniter ornatam, ex qua ut ingenij & doctrinæ ſingularis, ſic etiam eloquentiæ laudem non vulgarem reportavit. Eâ cum appoſitis ad DEUM precibus pro felice naſcentis Academiæ ſucceſſu finitâ, ſuccinente rurſum, ſuaviterque modulante aliquandiu Muſicorum choro, finem quoque actio iſta habuit; cœtuſque frequentiſſimus eſt ſolutus. Ingruente verò veſperâ, ab Ordinum provinciæ Deputatis cœna cum lautitia data eſt VIII-viris & Profeſſoribus novis, & multis viris aliis honoratis, qui aut ſtudium, aut autoritatem, aut qualemcunque operam ſuam contulerunt ad nobile hoc inſtitutum literarium promovendum, aut alioqui Muſarum cultores erant: conviviumque hoc non jucundis minus ſermonibus & felicibus comprecationibus, quam cæteris quæ menſis & convivationibus ſolita ſunt, in multam uſque noctem, cum voluptate ac hilaritate extractum traductumque fuit. Poſtridie, qui dies erat XXIIII Auguſti, cum circiter horam IX antemeridianam VIII-viri ſex, & cum his honoratiſſimi ac ornatiſſimi quique in idem auditorium rediſſent, adeſſentque etiam Profeſſores omnes, & maxima non ſolum Studioſorum ſed aliorum quoque hominum multitudo, quanta capi loco poterat, è Profeſſorum numero Nobiliſſ: & Eruditiſſimus Vir, D. Joannes Huninga, in eadem conſiſtens cathedra orationem exorſus eſt de Friſiorum omnium, imprimis verò de civitatis hujus & agri vicini laudibus, eamque inoffenſo curſu cum voluptate auditorum, ad finem perduxit. Nec quidquam eo die publicè factum amplius. Sequenti die XXV. Auguſti, circiter eandem horam confluente rurſum eodem ingenti hominum doctorum multitudine, audiendi ſtudio excitata, totoque auditorio completo, Dn. Guilhelmus Macdowellus Scotus Philoſophiæ Profeſſor, in eundem illum locum cum conſcendiſſet, copioſè & ornatè de Philoſophia diſſeruit, ejuſque præſtantiam ac utilitatem ſummam velut evolutam poſuit ob oculos, ſimulque Philoſophorum Coryphæum facundâ oratione celebravit. Qui cum peroraſſet, cæteris digreſſis

digreſſis VIII-viri ijdem ſex, qui præſentes aderant, cum Profeſſoribus pauca primum locuti, dein ab his digreſſi, ac paulo poſt ad eoſdem ex condicto reverſi, Ubbonem Emmium, alia omnia exſpectantem, inopinataque re attonitum, onuſque cum honore nequicquam deprecantem, RECTOREM ACADEMIÆ primum ediderunt: eundemque tum ipſi, tum collegæ Profeſſores omnes polliciti benevolentiam ac opem ſuam, in adminiſtrando munere, bono eſſe animo juſſerunt. Hæc Academiæ hujus γένεσις, hæc γενέθλια fuere. Poſtridie, qui erat XXVI Auguſti, Clariſſimus D. Pynackerus & Doctiſſ: Guilhelmus Macdowellus, ad conſtituendas domi res, & apparandam migrationem, hic Scotiam, ille Hollandiam repetivere. Rev. & Cl. D. Ravenſpergerus poſt eos pauliſper hic moratus eodem die, quo iſti diſceſſerunt, Chriſto auſpice initium faciens prælectionum ſuarum, hæc Chriſti apud Joannem cap. XIIII. verba, EGO SUM VIA & VERITAS & VITA erudite enarravit, velut Chriſtianæ fidei compendium: Et huic enarrationi adjecit explicationem regulæ Apoſtolicæ, ad Titum cap. II. ut TEMPERANTER & JUSTE & PIE vivamus in hoc ſeculo, tanquam brevis ſummæ Chriſtianorum morum. Simul verò diſputandi cauſâ Theſes de Religione generatim & de Religione Chriſtiana ſpeciatim typis excuſas publicavit, Diſputationique de ijs in auditorio Theologico præſedit die XXVII Auguſti, feriâ VII. Et paulo poſt ipſe quoque eundem in finem ad ſuos Steinfurtum redijt. Cæteri tres Profeſſores, qui ſedes hic habebant, poſt illorum abitum, ſuos etiam labores, cum bono DEO ſunt auſpicati. Et hi dum demandatas ſibi partes obeunt, interea & illi, qui ad ſuos recurrerant, expeditis rebus domeſticis, huc alij poſt alios ſe retulerunt, ſimiliterque laboribus muneris ſui, ſine mora ſe dederunt. Denique initia hæc talia fuere, ut de ſucceſſu ulteriore, cum tempore optima ex his ſpes conciperetur. Sed Academia informis adhuc ſine Legibus erat, propterea quod ſine Comitiis Ordinum totius Provinciæ, quæ ſine magnis cauſis non coëunt, illæ quamquam ab VIII-viris jam conceptæ, tamen ſanciri ac ferri non poſſent. Comitiis verò tandem, poſcentibus Provinciæ rebus, vergente menſe Februario, anni M DC XV convocatis, aliiſque quæ agenda erant, aut agitatis aut expeditis, non pauca etiam ad Academiam pertinentia, pridie Kalend. Martij fuere decreta. Acta ſcilicet VIII-virûm confirmata: ex VIII-viris quatuor delecti, bini & bini ex urbe agroque, qui, finito jam VIII-virûm munere, velut Ἔφοροι Academiæ eſſent, quibus Curatorum nomen datum: deſignati in hanc rem ex oppidanis Dn. Fridericus Coenders Conſul, Goſwinus Schaffer Senator, ex agrarijs, Dn. Joannes Rengers Poſtanus, Scato Gockinga D. Syndicus, quorum munus duraret per annum, ijſdemque muneris leges præſcriptæ. Statutum quoque de menſâ publicâ inſtituendâ bono

bono Studioſorum, quam Burſam vocant, in qua XL Juvenes (qui numerus poſt in favorem exulum Germaniæ ad LX auctus) ſtudiis hic incumbentes alerentur honeſtè ac mundè, cibo potuque abundè ſufficiente, precij plus mediâ parte, ad ſublevandos Studioſorum, eâ Dn. munificentiâ uti frui volentium, ſumptus Republicâ præſtante. Et huic quoque inſtituto ſanè laudatiſſimo, quod Liberalitati ſingulari Ordinum & Beneficentiæ in bonas literas acceptum ferendum, Ordo Legesque datę & Oeconomus conſtitutus, domusque perampla in hunc uſum conducta. Ad hæc Peculium annuum ex Cenſibus monaſticis decretum Academiæ, unde tum Rectori Magnifico pro moleſtiis & laboribus muneris ipſius, ut & Secretario Bibliothecarioque ſalarium, tum Bibliothecæ Academicæ (cui ut & Anatomico theatro, in parte fani Franciſcani, quod Academicæ ſedi cohæret, locus deſignatus, & de utroque loco adornando rebus idoneis mandatum Curatoribus datum) augendæ, aliisque neceſſariis expenſis, ſumptus ſuppeterent. Conſtitutus & Pedellus Academiæ Rectoris Profeſſorumque miniſter, illique aſsignatum ſtipendium. Typographo quoque Academicæ ordinario non annuum tantum honorarium, ſed in ſingulas pręterea Diſputationes pro Theſibus excudendis, ad minuendas ſtudioſis expenſas præmium ex publico ſtatutum; hac additâ lege, ut ipſe viciſſim omnium librorum & theſeῶν, quos excudet, exemplaria bina Bibliothecæ Academicæ inferat: de Sceptro quoque Academico adornando & in ſolennibus actionibus Rectori Magnifico à Pedello præferendo, unaque de Sigillo, ſignandis actis, teſtimoniis, literis, decretum. Imprimis verò Academiæ Leges, jam ante ab VIII-Viris conceptæ, ac in Ordinum conſeſſu recitatæ, ſanctione ſolenni probatæ. Comitiis finitis Curatores Quatuorviri, Profeſſores omnes, die VI Martij, ad horam VIII matutinam, in Curiâ Academicâ ſibi adeſſe juſſerunt. Illîc expoſitâ breviter à Conſule Frederico Coenders conventus causâ & paucis aliis in colloquio reciproco præmiſſis, à Syndico Scatone Gockinga Doctore, Leges in Comitiis ſancitæ clarâ voce ex ſcripto recitatæ ſunt, quarum aliæ ad ipſos Profeſſores pertinebant, alię ad Studioſos ipſorum Diſcipulos aut Auditores, aliæ ad utrosque; & cùm ad calcem perductâ recitatione modeſtè quererentur Profeſſores, inconſultis ſe Leges eas eſſe conceptas, ac oſtenderent pari modeſtiâ, eſſe nonnulla quæ in iis requirerent, eorumq; aut interpretationem commodam, aut emendationem rogarent, atq; exempli cauſâ, unum atq; alterum ſtatim protuliſſent in medium, Curatores, cùm non ſine ratione ea dici intelligerent, quanquã teſtarentur, ſibi in iis quæ publicâ authoritate & poteſtate Ordinum ſancita eſſent, mutare nihil licere, tamen examinandi diligentiùs omnia, & quæ correctione opus habere putarent in chartam conferendi, tempus in craſtinum tribuerunt. Simul verò ex voluntate Ordinum

B verba

verba faciente Consule, D. Johannem Epinum Huningam hactenus extraordinarium juris professorem, aucto honore, ordinarium declararunt. Crastino, horâ eâdem, eodem loco, cum omnes rursum adessent preter Consulem, de omnibus quæ notata à Professoribus erant, colloquio placido instituto, & rationibus hinc inde benè expensis, cum animadverterent denuo Curatores, ab æquo & vero non abhorrere pleraque, de mutatione testati idem quod pridie, hoc quod possent promisêre, se de cunctis ad Ordines proximis Comitijs mox à Paschatos esse relaturos, & benevolentiâ suâ æquo & bono non defuturos: quibusdam etiam inolescentibus vitijs remedia, per edictum, maturè adhibituros: denique de omnibus benè sperare Professores jusserunt. A Rectore verò postularunt, ut edicto publicè proposito, Studiosos omnes in diem perendinum ad horam IX, in auditorio Theologico, audiendis Academiæ legibus, ab ipsis Ordinum nomine promulgandis, adesse juberet. Quo postridie à Rectore facto, convenêre Studiosi frequentes ad tempus dictum, quod fuit die IX Martij, feria V. adfuereque simul cum Professoribus Quatuorviri Curatores, & pariter magnus honestissimorum & ornatissimorum hominum numerus, vix ut omnibus capiendis auditorium sufficeret. Cumque consedissent omnes, qui sedere poterant, è Curatorum collegio, Goswinus Schaffer Senator, cathedrâ occupatâ, silentioque facto, affatus universos de Legum dignitate, utilitate, necessitate in societate humanâ quædam disseruit in genere: tum ad rem præsentem accedens, expositis, quæ in mandatis habebat, de Ordinum optimâ voluntate ac beneficentiâ in rem literariam, atque imprimis in studia sinceræ Pietatis, ipsas Leges clarâ & distinctâ voce, è chartâ cœpit recitare, nec ante desiit, quàm ad calcem pervenisset. Recitatione absolutâ observationem & obsequium earundem Legum brevissimè commendavit iis ad quos pertinebant. Cum his actio hæc finita, cœtusque solutus. Die proximo feriâ VI Professores in Curia sua congregati per suffragia secreta, duos è medio sui designarunt, qui Rectori assiderent in judicio & rebus aliis agendis, usque in proximum Academię natalem diem scil. XXIII Augusti anni hujus fluentis, D. Hermannum Ravenspergerum & D. Cornelium Pynackerum: similiter Secretarium Academiæ crearunt ad idem tempus eo munere functurum, D. Johannem Huningam. Et rursum postridie feriâ VII ex decreto Senatus Academici, à Rectore per publicum πρόγραμμα moniti ac jussi sunt Studiosi omnes, qui accenseri Academiæ huic cuperent, ut die XIII & XIV Martij, tempore pomeridiano ab hora II in IV alij post alios in Curia Academiæ se sisterent Rectori, & nomina sua apud eum profiterentur. Eique programmati mos gestus, atque ita die primo huic rei constituto Studiosi XXVII, porroque sequentibus diebus subinde alij aliique plures, nomina sua Academiæ novæ dedêre.

Tempus

Tempus natale hujus Academiæ in varijs Epochis notatum.

Academia ſolenni ritu introducta eſt, quod tempus ejus natale cenſemus, Anno æræ Chriſtianæ vulgaris, milleſimo ſexcenteſimo decimo quarto, die x. Kal. Septemb. prid. Bartholomæi, feriâ tertiâ.

Anno Periodi Julianæ ſexies milleſimo trecenteſimo vigeſimo ſeptimo, cyclo ſolis XXVII, Lunæ XIX, indictione XII.

Anno Epochæ Conſtantinopolitanę ſepties milleſimo centeſimo vigeſimo ſecundo.

Anno Judaico quinquies milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimo quarto, menſis Elul die XXVIII.

Anno ſecundo Olympiadis quingenteſimę nonageſimę octavæ.

Anno Nabonaſſari bis milleſimo trecenteſimo ſexageſimo tertio, menſis Paophi die IX.

Anno à morte Alexandri Magni milleſimo nongenteſimo trigeſimo nono, menſis ejuſdem Paophi die IX.

Anno Armeniorum milleſimo ſexageſimo tertio, menſis Nawaſari die XI.

Anno HEGIRÆ Mahumedicæ milleſimo viceſimo tertio, menſis Regiatu die XXIX.

Anno Perſarum nongenteſimo octuageſimo tertio, menſis Behemen die XIV.

Sole verſante in ſigno Virginis, Luna in Leone, Saturno in Ariete, Jove in Libra cum Mercurio, Marte in Geminis, Venere in Cancro.

Eo tempore Profeſſores ordinarij deſignati introducebantur ſex, bini & bini euntes hoc ordine.

Ubbo Emmius Hiſtoriarum & Gręcæ Linguæ Profeſſor.
Hermannus Ravenſpergerus S. Theologiæ Doctor & Profeſſor.

Cornelius Pynacker J. U. Doctor & Profeſſor.
Nicolaus Mulerius Medicinæ Doctor, ejuſdemque Facultatis & Mathematices Profeſſor.

Joannes Huninga J. U. Doctor, Philoſophiæ Ethicæ Profeſſor ordinarius, & Inſtitutionum Juris Profeſſor extraordinarius.
Guilhelmus Macdowellus Scotus Philoſophiæ Logicæ, Phyſicæ, Metaphyſicæ Profeſſor ordinarius.

Horum igitur, cæterorumque qui in locum demortuorum ſucceſſerunt, hiſtoriam vitæ hic exhibebimus, præmiſſis tamen, ut pollicIti ſumus III-viris literarię gloriæ Groningenſium. Ex ijs primus repræſentatur, utpote antiquior, WESSELUS GRONINGENSIS.

WESSELUS GRONINGENSIS,

EO enim & suo & Patriæ nomine frequentissimè doctis ore scriptoque usurpatur, diversis aliàs & nominibus insignitus, & elogijs celebratus. In Chronici Urspergensis Paralipomenis *Magister Joannes Wesselus Groningensis* nominatur. In libro memoriali templi Groningani quo sepultus *Wesselus Hermanni*, Pelantino (qui ad annos plures fuit Archiater Davidis Burgundi Episcopi Ultrajectini) *Wesselus Gosvoert*, Alberto Hardenbergio *Goesvort*, Geldenhaurio *Gansfortius* vocatur. Rodolphus Agricola in epistolis ad Reuchlinum, alijque, *Basilium* vel Basilium Phrisium eum indigitant. Quarum appellationum diversitas, Frisicorum nominum non ignaro, facilè agnoscetur, quo fonte promanârit. Nempè Joannis nomen ei proprium ex sacro Baptismate videtur, Hermanni à patris, Wesseli ab avi nominibus adscitum, quod postremum in Græcia, (ut vulgo creditur) aut potius supra seculum Græcorum linguâ imbutus, ad ejus sonum vel ipse inflexit, vel detortum ab alijs admisit, ut Basilius diceretur. Hardenbergius pro Wesselo Basilium dictum ait, quod elegantiorum hominum auribus Wesseli nomen nimis durum & veluti barbarum videretur: vel quod alterum quodammodo Basilium magnum judicarent; vel quod Bessarion Cardinalis Græcus, quo ibi amicissimo usus, suum B per nostrum B quam V exprimere maluerit, atque pro Wesselo Bæsselum ac mox Basilium cœperit vocare. Quamvis vix videatur verisimile aut in Græcia unquam fuisse Wesselum, aut in ea familiariter usum fuisse Bessarione: cùm enim hic teste Jovio jam anno 1434. in Italia vixerit, atque anno 1439. ab Eugenio Papa creatus sit Cardinalis, debuerit Wesselus ante annum XV. ætatis in Græciam ad Bessarionem abiisse: quod à vero abhorret. *Gosvoerti* autem seu *Goeseforti* aut *Ganseforty* cognomen, dialecto illud Westphalicâ, hoc Germanicâ anserum vadum sonans (Westphalis enim Goos vel Goes est, quæ Germanis olim teste Plinio 10. 22. hodieque Gansa) suspicari liceat inde ei obvenisse, quod majores fortè ex vicina Westphalia (ut multæ aliæ honestæ hujus Urbis familiæ) huc commigrâssent, quum illud nomen villæ non procul Harena, hodieque maneat. Cæteræ appellationes Patriam testentur. Non minus autem, quàm nomine vel cognomine proprio, inter doctos inclaruit reportatis ex eruditione ingenioque elogijs, quibus ab amicis quidem LUX MUNDI, quod tenebras seculi barbari eruditionis lumine discuteret, à malevolis aut invidis MAGISTER CONTRADICTIONUM, quod erroribus superstitionibusque Papalibus, quæ doctrinam ceremoniasque Ecclesiæ inundarent, masculè contradiceret, eaque rationibus contra famosissimos doctores oppugnaret, indigitabatur. Natus fuit Groningæ in platea regia, è regione viæ Carolinę, circa annum Domini 1400. ut Hardenbergius, vel

Quis nunc WESSELI *frontem: quis lumina sculpat?*
Talia sed tanti finge fuisse viri.
Mors habet atra suum quicquid mortale creatum;
Sola sed æternum mens pia vivit ovans.
Mentem sancta Viri vivam monumenta figurant.
Mentem, non mentum, respice si quis amas.

GERH. GANSEFOORT.

gius, vel potius accuratiore temporis ſupputatione, circa annum 1419. ſiquidem anno 1489. ſeptuagenarius obijt, ut poſt videbimus. Patrem habuit honeſtum civem, artopæum: mater aliqua cognatione attingebat familiam Clantorum, quo factum eſt ut mortuis parentibus, eo admodum puero, cum duabus ſororibus, relicto, mox in tutelam acceptaretur ab honeſtiſſima matrona Oda Clantes, cui unicus erat filius, cui Weſſelum adjunxit, ut unà rudimentis Grammaticis imbuerentur, ac unâ eâdemque opera pietatem imbiberent. Weſſelus, quanquam oculis eſſet nonnihil luſcitioſis & altero pedis talo non nihil diſtorto, ingenio tamen acerrimo erat, cui indefatigabile ſtudium, ſupra omnes coætaneos ſuos adjunxit: ita ut bonis & ſtudioſis pueris honori, improbis oneri eſſet. Itaque factum eſt ut Oda vel Odilia Clantes illum Swollas cum filio ſuo amandaret: nam Schola illic videbatur tunc aliquanto cultior quàm Groningæ; maximè in ædibus Fratrum. Statuerat quidem Weſſelus in proximo Cœnobio, quod montem S. Agnetis vocabant, vitam monaſticam amplecti: ſed quia videbatur ſibi quædam nimium ſuperſtitioſa inibi animadvertere, cunctabundus omnia egit, DEO haut dubiè aliò illum dirigente. Sic cucullum Monaſticum ſive Franciſcanorum ſive alius ordinis nunquam induit, etſi ſcholaſticum non averſabatur, ut tunc moris erat omnibus, qui in ædibus fratrum habitabant: neque quiſquam recipiebatur, qui non tonderet verticem, & cucullum cum toga ferret. Quænam horum Fratrum fuerint incunabula haud abs re fuerit hic obiter exponere. Sic vero ſe res habet. Quum Gerardus de Groot, vulgo Magnus dictus, Canonicus Vltrajectinus & Aquiſgranenſis, vir ſupra ſeculum doctus, jacentes literas, in Belgio maximè excitare laboraret, inſtituit Collegia Fratrum, ſive Clericorum S. Hieronymi in communi viventium, in quæ quicunque recipiebantur, bonis literis tum imbuebantur, tum habitum Clericalem, ut vocant, tamdiu quam ibi morabantur, geſtare debebant, immunes ab eo onere, ſimulac Collegio exceſſiſſent. Accidit hoc circa annum 1384. A quo tempore ſequentia Collegia, hodie partim ſalva, partim veſtigia adhuc exhibentia, in Belgio excitata fuerunt. *Swollenſe*, *Ultrajectenſe*, *Groningenſe*, *& Goudanum*, apud Batavos, Trajectinos, & Friſios: *Bruxellenſe*, *Silvæducenſe*, *& Machlinienſe*, apud Brabantos: *Gandenſe*, *Gerardimontenſe*, *& Winoxbergenſe*, apud Flandros: *Noviomagenſe* in Geldria: *Embricenſe & Veſalienſe* in Clivia. Cum autem diutius ibi Weſſelus hereret, cepit publicè adoleſcentiam inſtituere & ſeſe exercere eâdem operâ. Eumque tum audiſſe potuit Hermannus Torrentius Swollenſis, cui poſtea Groningæ ſumma cum Weſſelo familiaritas fuit, cui etiam Senex Weſſelus hortator fuit, ut Carmina Alexandri emendaret & Commentariis illuſtraret: quod fecit. Interim multos hac ratione commovit, & in ſe concitavit, adeo ut coactus fuerit Apologiam pro ſe ſcribere. Relictâ Swollâ

rectà progressus est Coloniam, ut studia sua absolveret, receptusque est in Collegium quod Bursam Laurentij vocant, eo quod à Magistro nostro, Doctore Theologo, Laurentio Groningensi fundatum sit. In illo vero Collegio Wesselus gnaviter studuit, & tacitus omnia considerans & perpendens brevi tempore totum hoc genus doctrinæ, quod ibi tradebatur percepit, & addidit indefessa sua studia, non contentus triviali illa traditione; sed quæsivit fontes, quantum omninò potuit pro tempore illo. Tandem cœpit liberiùs agere, multa quęrere, multa investigare, opponere plurima ex Aristotele, Platone, Themistio & aliis, ita ut omnibus admirationi esset, multis etiam suspectus. Semper ad Theologiam propendebat. Itaque posteaquam in Artibus Magisterij gradum consecutus esset, mox ad TheologiamScholasticam se transtulit, quam facilè adsecutus est, ut ibi quidem tradebatur: nam solebat conqueri, nihil se illic audivisse præter Thomam Aquinatem & Albertum Magnum, quos si quis mediocriter discat, facilè inquit fit Magister noster Coloniensis. Geldenhaurius refert magno & assiduo & vix credibili labore hoc eum adsecutum esse, ut non solum Theologicę Majestatis lauream mereretur, sed etiam Iureconsultis & Medicis Doctoribus annumeraretur: adeoque summis in omnibus Facultatibus titulis fuit ornatus, ut vulgò quidem perhibetur. Mihi tamen vix verisimile videtur. Si enim jam tum triplici laureâ insignitus fuisset Wesselus, quæ ratio fuerit, quod postea admissus non fuerit ab Heidelbergensibus, nullam aliam ob caussam, quam quod titulo Doctoris destitueretur. Pro exaggeranda ergo Wesseli viri incomparabilis eruditione hanc de tribus titulis fabulam, & plura alia, jactatam jam olim fuisse credo. Vt ut sit tamen, Wesselus ipse his non contentus, omnem vetustatem diligentissimè scrutabatur, omnes quoque artes liberales & quidquid est alioquin artium liberali ingenio dignum, excolebat. Dedit se in societatem illorum monachorum, apud quos veteres Bibliothecas videbat, & aliquos fratres studiosos: saltem ut liber esset aditus ad libros bonos, tum Theologicos, tum aliarum Disciplinarum. Itaque factum est ut vehementem in modum omnes Professores, maximè Theologos, exerceret & vexaret, semper aliquid novi in Scholam adferens, quod barbaris in Artibus & Theologia inauditum esset. Cumque Platonicæ doctrinæ ut Divinioris & Christianismo proximioris, summus admirator esset, acerbiùs interdum in Aristotelem invectus est, quàm teneræ Scholasticorum Doctorum aures ferre possent. In disputationibus Theologicis magnos titulos Doctorum contemnebat, solis Divinis literis firmiter adhærens. Quare siquis fortè inter disputandum, ut fieri solet, ei objiceret, hoc dicit Doctor Sanctus; hoc Seraphicus etc. ipse respondere solebat; Thomas fuit Doctor, quid tum postea? Et ego Doctor sum. Thomas vix latinè intellexit, & unilinguis fuit. Ego trium principalium lin-

lium linguarum mediocrem peritiam assecutus sum. Thomas vix umbram Aristotelicam vidit: Ego Aristotelem Græcum in ipsa Græcia didici. Ferebantur ea tunc, sed multi interim ringebantur & minabantur. Ast Deus Ecclesię suæ, cui voluit aliquam lucem restituere, illum conservabat. In Bibliothecis Benedictinorum (namque antiquiores illi habebant) reperit multa & exscripsit indefatigabili studio. Rhenum sępè trajiciebat in Cœnobium Tuitiense, ibique legebat Ruperti Abbatis opera, quæ valdè exosculabatur. Dictitans subinde dolere se, quod ille vir, in quo Spiritus Christi fuerit, propter infelix seculum & superstitiosam professionem tam multa necessaria ignoraverit. Excerpserat multa ex libris illius quibus alia etiam tum addidit ex aliorum libris, postea & sua non pauca addiderat: postremò omnes suas cogitationes eruditas & sacras in illas rhapsodias congesserat, quæ Commentarij justi facti sunt demum, quos solebat ipse vocare *Mare magnum*. Ex quo, vir pius & nobilis D. Gerhardus à Cloester Cœnobiarches in monte Agnetis, qui fuerat ex intimis discipulis & amicis Wesseli, suâ ætate multa in suo Cœnobio Agnetano fuisse testatus erat Hardenbergio, sed ea missa ad doctos quosdam in Brabantiam aut Zelandiam, & sic periisse. Quoniam vero Wesselus fassus fuit, se plurimum debuisse scriptis Ruperti Abbatis Tuitiensis, notetur hunc Rupertum fuisse Monachum Benedictinum, ac primo vixisse in cœnobio Benedictinorum Oosbroeckano propè Vltrajectum, ac postea translatum Tuitium (municipium est situm è regione Coloniæ Agrippinæ, ac vulgo *Duytz* dicitur) creatum non solum fuisse Abbatem, sed multa quoque exarasse volumina, in quibus plurima melioris sensus contineri observatum est à Flacio in Catalogo Testium Veritatis à pag. 469. ad pag. 474. Certè ipse Bellarminus lib. 3. de Sacr. Euchar. cap. 11. eum illis accenset, qui Transsubstantiationi infesti fuerunt. Redeundo ad Wesselum, is jam dictis exercitiis Coloniæ adjungebat omnium scibilium rerum indagationem. Veniebant enim tunc paulatim ex Byzantio omnes Græcè periti, maximè Monachi Prædicatores, à quibus aliquam cognitionem ejus linguæ discebat, quod tunc nostris hominibus inauditum ferè erat. Dicebat tamen, se nihil eximij ex illis potuisse percipere, sed tantum, inquit, ejus linguæ didici, quod scioli quidam non potuerant me decipere in his quæ ad Græca Biblia attinebant. Postea in Græciam abiisse creditur; at si quis cogitet eo tempore non solùm literas in Græcia jacuisse, sed totam quoque regionem bello arsisse, & hoc confictum fuisse cognoscet. Ita de Petro de Aliaco quoque relatum est, quod Græcè exactè sciret, per decennium in Græcia vixisse; quamvis certum sit nunquam Italiâ excessisse. Increbuerat jam Wesseli fama, & varia de ipso judicia erant, & laborabat invidiâ apud quosdam. Interea discebat etiam rudimenta Hebrææ Linguæ à Monachis

chis qui vixerant in transmarinis regionibus; ut ſolet hoc genus Mendicantium totum perrepere orbem, quod tamen Weſſelo profuit. Nam & Chaldæam & Arabicam didicit ab ipſis quantum licuit, & quantum ipſimet harum intelligebant: quæ omnia poſtea & Romæ, & Rhaguſij, & aliis celeberrimis locis expolivit. Sic quidem vulgò refertur, quamvis ego crediderim potius, Weſſelum ab ipſis Judçis, patrij idiomatis cultoribus diligentibus, Ebrçam linguam didiciſſe: Monachos ipſos enim linguæ huic quam infeſtos jam olim fuiſſe Reuchlini fatum oſtendit. Accidit interea ut Palatinus Philippus quæreret in ſuam Academiam Heidelbergam celebres Profeſſores, quales Schola illa ut plurimum habuit; tunc etiam ſollicitatus eſt Weſſelus, ut illic profiteretur Theologiam. Sed hoc illi à Proceribus Scholæ non eſt permiſſum, eò quod titulum Theologi non haberet: quem cùm ille peteret, reſponſum illi eſt, non eſſe licitum per Canones, ut aliquis in Theologia promoveatur, niſi priùs initiatus ſit ſacris Pontificiis. Eam initiationem ipſe renuit. Rogatus, quare non ſaltem primam tonſuram adſumeret? dixit, ſe non metuere patibulum, quanto quidem tempore mentis maneret compos. Profectus tamen Heidelbergam in Artibus & Philoſophia cepit aliquid profiteri: non tamen pactus eſt de certo ſtipendio, ſed voluit facere experimentum & Scholæ, & ſui ipſius. Sub hoc tempus cepit Pariſiis oriri contentio inter Theologos Reales, Nominales, & Formales. Et videbantur Nominales & Formales plus aliquantum judicij & eruditionis adferre in publicum, atque Reales, quos pleroſque audiverat. Sectæ hæ Scolaſticæ potiſſimum Dialecticos diſtinguebant. Realium Ductore exiſtente Johanne Duns Scoto, Nominalium Gulielmo Occamo, Formalium vero authore incerto, hi ſiquidem ex Realibus oriundi, viſi fuerunt in quibusdam ad Nominales accedere. Compoſitis itaque rebus ſuis reverſus eſt Coloniam, ubi acceptis literis teſtimonialibus de tempore & profectu ſtudiorum ſuorum profectus eſt Lovanium, ubi aliquamdiu audivit Theologos; & teſtabatur ſe ibi paulò plus eruditionis offendiſſe quàm Coloniç; & contulit ſæpè cum Profeſſoribus; & de qualibet materia diſcriminatim pertinaciter diſputabat. Tandem Lutetiam pervenit, & audivit ibi ſingulos Profeſſores. Sed admirabatur cùm alios doctiſſimos viros, tùm maximè Doctorem Henricum Zommerum, & Nicolaum Trajectenſem, qui prçcipui tunc regnabant in ſecta Formalium. Et quidem Henricus à Zomeren natione Brabantus, itemque Decanus Antverpienſis, admodum familiaris erat Cardinali Beſſarioni. Cum his intrepidè contendebat Weſſelus, ut eos ad Reales, ſi poſſet, traduceret. Fatebatur enim, ſe tunc pleraque pro carnali jactantia tentâſſe: tam acris ſedebat animo vincendi cupiditas, etiamſi ſemper Veritatis fuerit imprimis ſtudioſus, tamen ſcintillæ illç divini Spiritus, veluti multis cineribus obrutæ,

nondum

nondum satis emicabant. Adjunxit ergo se Formalibus illis Professoribus, donec tandem intelligeret, non minus in illa Secta opinionum & errorum esse, quàm inter Reales reliquerat. Itaq; utroque pede concessit in sententiam Nominalium, quos reperit aliquantò puriores, aut saltem subtiliores. Ut ut erat, cùm viam tutiorem non inveniret, & quo magis ad simplicitatem Scripturæ & veterum Patrum accederet, permansit in illa Nominalium Secta, & consummatissimè absolvit quidquid Scholæ in Sacris habebant eximii. Erant hęc sub id tempus, quo Concilium Basileense celebrabatur. Ipse autem jam pervenerat propter celeberrimam famam & incredibilem eruditionem in omni genere disciplinarum & artium in familiam Nicolai V. Pontificis Maximi, operâ Francisci à Ruvere, Generalis ministri Fratrum Minorum, qui postea Papa creatus Sixtus IV. vocatus est, primusque fundamenta jecit celebratissimę illius Bibliothecæ, quæ à loco vulgo Vaticana vocatur. Nam is cùm esset eruditus & eruditorum fautor, ad se attraxit Wesselum, tùm ut in disputationibus, quarum avidissimus erat, & quotidiano exercitio ejus opera uteretur; tùm verò ut sui ordinis monachum eum postea faceret: à quo tamen Wesselus abhorrebat. Sed usus præsenti fortunâ in familiam se ipsius dedit, in qua multa digna & indigna, quędam etiam pia, sed pleraque impia vidit & expertus est. Obduruit tamen, ut per illum in notitiam omnium doctorum Virorum magis magisque perveniret, & liberiùs sine periculo disputare posset, simulq; nancisci liberam occasionem admonendi hominis de vitandis idololatricis superstitionibus & apertis obscœnitatibus monasticis: maximè verò, ut via aperiretur, quâ pervenire posset in Synodum Basiliensem, in quam sciebat Franciscum, utpote totius Ordinis Supremum, vocatum iri, quod & contigit. Nam paulò post eò profectus est, & operâ Domini sui in Doctissimi cujusq; notitiam pervenit, & ad multa consilia adhibitus est, & publicè aliquoties auditus disputare cum summa omnium admiratione, cùm ut quisque doctissimus erat, ita maximi faceret Wesselum Phrisium. Narrasse Capnionem Melanchthon in Oratione de vita Rodolphi Agricolæ refert, eum tempore eodem Theologiam, Gręcas & Hebraicas literas tradidisse studiosis, si qui illum adire cupierant. Cum Domino suo Francisco, Generali ministro, reversus est Lutetiam, ubi multa expertus est, multa etiam passus, ita ut quidam scribant, illum Scholâ aut Urbe pulsum esse propter reprehensas superstitiones: quod tamen Hardenbergius à nemine unquam sibi auditum eorum ait, qui cum illo domesticè versati sunt. Et certum est, illum plus minùs sedecim annos Parisiis versatum esse, & cum Domino suo, jam in Papam electo, unà Romam profectum. Unde non videtur verisimile, Papam & eundem Monachum & quidem Minoritanum monachum, passurum eum fuisse, si à Schola Theologica Parisiensi proscriptus fuisset antea. Fieri potuit, quod postea illuc reversus pulsus sit: de qua re postea di-

 cam

cam. Quod verò tum temporis adhuc maximi illum fecerit Franciſcus jam Papa, & Sixtus IV. vocatus, inde liquet, quod ipſemet conſuevit narrare; Papam, ubi jam Romæ inauguratus fuiſſet, amicè adloquutum ipſum ac dixiſſe; Fili, jam à nobis pete quod vis, nihil tibi negabimus quod & noſtram æſtimationem & tuam conditionem decebit. Ad quod liberè Weſſelus reſpondit; Sanctiſſime Pater, Patrone clementiſſime ac meritiſſime, non eſt quod ego Sanctitatem tuam multum gravem. Res magnas nunquam quæſivi, ut ſcitis; ſed quoniam vos nunc ſummi in terris Pontificis & Paſtoris perſonam ſuſtinetis, rogo, ut ſecundum nomen ſit etiam laus veſtra; & ita adminiſtretis iſtam tantam veſtram functionem, ut cum venerit Magnus ille Paſtor ovium, cujus hîc ſummus eſtis miniſter, dicat, Euge, ſerve bone & fidelis, intra in gaudium Domini tui. Et vos intrepidè poſſitis dicere, Domine quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia quinque ſuperlucratus ſum. Reſpondit Sixtus; Hæc nobis curæ erunt, tu pro te aliquid pete. Rogo ergo, inquit Weſſelus, ut mihi detis ex Bibliotheca Vaticana Græca & Hebræa Biblia. Ea, inquit Sixtus, tibi dabuntur: Sed tu ſtulte, quare non petis Epiſcopatum aliquem, aut ſimile quidpiam? Reſpondit Weſſelus, quia iis non indigeo. Hæc ipſa Ebrea Biblia diu hæſerunt Groningæ, apud virgines Spirituales, eorumque adhuc hodie quedam fragmina ſuperſunt. Poſtea Weſſelus Româ relictâ rediit in Phriſiam. Huc ad eum jam ſenem ſalutandum cum M. Joannes Oeſtendorpius Canonicus templi D. Lebwini Daventrienſis, vir multo ſtudio multâque experientiâ doctiſſimus adoleſcens admodum veniſſet, deque ſtudiorum ordine conſuleret, inter cætera ab eo audivit, quaſi jam quod futurum erat previdente, *Studioſe adoleſcens, ad eum vives diem, quo doctrina Thomæ & Bonaventuræ & aliorum ejusdem farinæ recentiorum & contentioſorum Theologorum ab omnibus verè Chriſtianis Theologis explodetur*: hortabatur igitur eum ut veteres Scriptores, tàm ſacros, quàm profanos, neotericis Scholaſticis, Theologis preſertim præferret: *futurum enim brevi, ut Doctores illi irrefragabiles, cucullati, atrati & albati, in ordinem ſe dignum redigerentur.* Hæc Geldenhaurius ab Oeſtendorpio præceptore ſuo jam caneſcente in templo D. Lebwini ſe audiſſe teſtatur anno 1528. x. Kal. Martias. Narrat Hardenbergius teſtibus laudatis fide dignis Henr. Rodio, Goswino Halenſi, Philippo Melanchthone & Thoma Blaurero, Conſule Conſtantienſe, originem Controverſie Sacramentariæ de Cœna Domini inter Lutherum & Caroloſtadium exſtitiſſe occaſione libri à Dn. Cornelio Hovio Senatore Cæſ. Caroli Hagæ Comitis reperti inter chartas D. Jacobi Hoeckij Decani Naldwicenſis avunculi M. Martini Dorpij Theologi Lovanienſis, quem nonnulli Weſſeli noſtri, alii vetuſtiorem jam àducentis annis per manus piorum circumlatum & poſteris traditũ affirmabant. Eum enim librum quod videretur damnare craſſam illam

illam Capernaiticam corporis Christi manducationem, & statuere spiritualem, veram quidem illam & essentialem, sed fidei tantummodò perceptibilem & convenientem, pii illi viri nacti, ut summum thesaurum amplexi, utpote quo se Papæ artolatriam semel totam exstinguere posse intelligerent, per Henricum Rodium Patrem domus fratrum Vltrajecti Witebergam ad Lutherum unà cum aliis Wesseli libris misêre, rogantes etiam aliorum nomine ut illum reciperet & approbaret. Quod cum Lutherus hortante Carolostadio recusâsset, ille amplexus est, & receptam tunc opinionem scriptis cepit oppugnare, unde res postea in nervum erupit. Erasmus de Pseudo-evangelicis ad fratres Germaniæ inferioris & Orientalis Frisiæ, Wesseli his verbis meminit; D. Wesselus multa habet cum Luthero communia, sed quantò Christianiùs ac modestiùs ille proponit sua dogmata, quàm istorum plerique faciunt? Lutherus ipse in epistola præfixa epistolis Wesseli: *Prodiit Wesselus, quem Basilium dicunt, Phrisius Groningensis, vir admirabilis ingenij, rari & magni spiritus, quem & ipsum apparet esse verè theodidactum; quales prophetavit fore Christianos Esaias. Neque enim eum ex hominibus accepisse judicari potest; sicut nec ego. Hic si mihi antea fuisset lectus, poterat hostibus meis videri Lutherus omnia ex Wesselo hausisse, adeòque spiritus utriusque conspirat in unum. Mihi verò & gaudium & robur augescit, jamque nihil dubito me recta docuisse, quando tam constanti consensu, peneque eisdem verbis, tam diverso tempore, aliis Cœlo & terra, alioquè casu, sic ille mihi per omnia consentit. Miror autem, quæ infelicitas obstiterit, quo minus in publico Christianissimus hic autor versetur: nisi in causa fuerit, quod sine bello & sanguine vixerit, quâ unâ re mihi dissimilis est; aut metus Judæorum nostrorum eum oppresserit, qui suis impiis inquisitionibus in hoc nati videntur, ut optimos quosque libros faciant hæreticos, quo suos Aristotelicos & plus quàm hæreticos nobis statuant Christianos, quorum finis Deo vindice jam desinit in confusionem. Legat itaque pius lector, legatque cum judicio, quo maximè hic præstat, quod & egregiè format: & quos in me offendit nimia asperitas, in aliis nimia dictionis elegantia, hic non habent quod querantur. Stylus est trivialis ac pro seculo suo; res ipsa tractatur modestè & fideliter. Et si in stercoribus Ennij legit aurum Virgilius, poterit & ex Wesselo nostro legere, quod opibus eloquentiæ suæ ornet Theologus. Dominus Jesus addat ad hunc multos alios Basilios.* Goswinus Halensis pater monachorum in domo Fratrum Groningę, olim Wesseli famulus, senex pietate & gravitate excellens, (referente ex epistola ejus Ph. Melanchthone) se interfuisse adolescentem narrabat sermonibus Rodolphi Agricolæ & Wesseli, in quibus deplorârint Ecclesiæ tenebras, & reprehenderint profanationem in Missis, & Cælibatum. Item disputaverint de justitiâ

 fidei

fidei, quid ſit quod Paulus toties inculcat homines fide juſtos eſſe, non operibus? Scribebat Goſwinus apertè, eos rejeciſſe opinionem monachorum, quæ fingit, homines operibus eſſe juſtos. Item, ſenſiſſe eos de humanis traditionibus, eos errare, qui affingunt eis opinionem cultus, & non poſſe violari judicant. Idem ad Hardenbergium ſcribens refert perpetuò Weſſelum ingeminare ſolitum *Qui legens divinas literas non ſibi ipſi quotidiè magis ac magis vileſcit, & ſibi ipſi diſplicet ac humiliatur, non fruſtra ſolùm legit divinas Scripturas, verùm etiam cum periculo.* In hac quidem Vrbe & Provincia, ut primam ipſe Evangelij lucem in media illorum temporum barbarie extulit, ſic divinitùs eum excitatum fuiſſe ad diſcutiendas errorum & ſuperſtitionis tenebras, quæ orbem Chriſtianùm latè tunc occupabant, cum alià multa, tum duo imprimis facilè perſuadent; Odium falſi cultus, ubique recepti, & indagandæ veritatis amor atque ſtudium. Quippe inde à puero ſic animo affectus fuit à Dei ſpiritu, ut Ceremonias humanitùs inſtitutas & larvam Religionis toto pectore averſaretur, contra non fucatam pietatem ſpirituali cordis obedientià æſtimaret & exerceret. Hinc, cum adoleſcentem in Cœnobio Agnetis prope Swollam hortaretur Monachus ſenex & devotus, ut ſe Virgini Deiparæ peculiari cultu addiceret, animosè respondit: *Pater, quare non potius me ad Chriſtum adducis, qui omnes oneratos ad ſe tam benignè invitat.* Horaria quoque roſaria, totumque horarum Canonicarum officium inſuper habuit. Orationes non numero, aut ſtrepero vocis murmure, ſed religioſo animi affectu metiebatur. Iejunia ducebat abſtinentiam non à cibis, quos Deus ſanctificavit in hominis uſum, ſed à vitiis, flagitiis ac ſceleribns. Profeſſionem Theologicam Heidelbergæ & alibi delatam ideo non accepit, quod Ordinibus ſacris more evulgato initiari nollet. Nec alio conſilio ſummos honores in aulâ Pontificis repudiavit. Denique totius vitę habitu & conſuetudine oſtendit, ſe ſinceræ, non fictæ aut larvatæ religionis cultorem eſſe; qualem aliis non modò voce, ſed exemplo quoque commendatum eſſe cuperet. Jam veritatis indagandæ, & in lucem proferendæ quantum in ipſo ſtudium, qui ardor contentionis, quæ laboris conſtantia fuerit, dici vix poteſt. Non contentus triviali eruditione ſui ſeculi jam à prima ætate ad ſublimiorem ac ſolidiorem rerum divinarum ac humanarum ſcientiam aſpiravit. Hîc Groningæ, & Swollæ linguam Latinam, Coloniæ initia Linguæ Gręcæ Magiſtris Monachis, qui ex Græcia venerant, itemque Hebrææ pręceptoribus Judæis didicit. Sed Pariſiis & Romæ amplius excoluit, & ad perfectionem perduxit. In Philoſophia Ariſtotelem non ex lacunis verſionum barbararum, ſed ex fontibus Græcis delibavit, & interpretatus eſt: ita tamen ut paſſim ei Platonem anteponeret, velut pietatis Chriſtianæ προπαιδευτὴν ac ducem meliorem. Scholaſticæ verò Theologiæ dogmata

gmata (prout ex Thoma Aquinate, & Alberto Magno tradebantur) Colonię brevi tempore & facili labore assecutus, aliam certiorem diviniorem que sectatus fuit in Scripturis sacris V. & N. T. in monumentis Patrum Orthodoxorum Latinis & Græcis. Quorum ei copiam faciebant Bibliothecæ publicæ, Coloniæ, Lovanij, Parisiis & Romæ: Ex his excerpsit & in Adversaria sua (quæ Mare magnum vocabat) congessit, quæ totum genus doctrinæ Theologicæ pleniùs, planiùs, certiùsque definiebant. De omnibus autem contulit cum Theologis Academicis istius temporis, & qui in aula Nicolai V. & Sixti IV. PP. degebant: liberè taxans novitatem erroris, & ad primævæ veritatis normam universa revocans. Capita doctrinę in quibus à sensu & consensu communi discedebat, hæc ferè sunt, ex scriptis ipsius & aliorum de iis testimoniis bonâ fide deprompta: Canonem sive regulam fidei & Religionis unicum esse verbum Dei, Scripturis Propheticis & Apostolicis comprehensum: non autem Traditiones Ecclesiæ, Canones Synodorum, aut Scripta Patrum. Autoritatem Verbi ex dignitate Evangelij sive ipsius Verbi, non ab autoritate Ecclesiæ pendere; licet illa ministra & magistra sit ad fidem. Dogmata Ecclesiæ ea tantum recipienda, quę cum Verbo hoc consentiunt. Christum solum esse Mediatorem nostrum apud Deum; non Angelos Sanctosve defunctos. Christi justitiam imputari & donari nobis per fidem, absque operibus: nec posse quenquam suis operibus aut meritis justificari. Doctrinam de satisfactionibus propriis esse falsam, blasphemam & desperationis magistram. Multiplicem eamque horrendam profanationem S. Eucharistiæ esse, quę in Missâ quotidiè pariatur. Indulgentias esse Simoniacas nundinationes: Purgatorium vafrum commentum fisco Curiæ Romanę locupletando: Orationes pro defunctis inanes: Conjugium etiam ordini Sacro concessum esse jure divino: nec voto pepetui Cælibatus teneri, qui donum continentiæ non habent. Papam & Prelatos esse ipsissimos Antichristos quoties verbo & pietati contraria sanciunt. Nullum esse Primatum Papæ, nec unum aliquem inspectorem totius Catholicæ Ecclesiæ: Papę nec in hominum conscientias, neque in regna mundi quicquam juris competere. Nihil nocentius esse rebus Ecclesię quàm nimias ejus opes: & nihil corruptius moribus ipsorum Ecclesiasticorum.

Mitto alia ejusdem commatis, quæ per omnes sanæ Theologiæ locos deduci possent, si temporis ratio pateretur. Horum quædam Romæ, Parisiis, Coloniæ, & alibi apud exteros, universa domi inter suos professus est & asseruit: non sine gravi æmulorum, maximè Prędicatorij Ordinis Fratrum, qui hæreticę pravitatis inquisitores, contradictione & sæva persecutione: quibus non minus, quam coævus & amicus Joannes Wesaliensis jam anno 1479. succubuisset, nisi Episcopi Ultrajectini Davidis de Burgundia (cui non quidem Medicus erat Wesselus, ut multi perperam tradide-

 runt,

runt, ſed dilectus Cliens) autoritas eum protexiſſet. Hardenbergius de Guilhelmo Sagaro, Conſiliario Caroli V. in aulâ Brabanticâ, viro undiquaque doctiſſimo refert, quod ad ſe Adwerdiam venerit, unà cum patre ſuo viro multâ gravique canitie venerabili, tum ut celebre Cœnobium videret, tum multò maximè, ut certi aliquid de D. Weſſelo inveſtigaret. Tuliſſe eum in ſinu librum *Weſſeli de Cauſis incarnationis & magnitudine paſſionis* planè detritum, ſanctèque affirmâſſe, ſe ex illo didiciſſe Chriſtum, rogâſſeque obnixè, ut ſi quam de Weſſelo certam memoriam & cognitionem tenerent, eam illi indicarent: oſtenſa iis quę haberent partim impreſſa, partim Mss. Profectum ſe cum eo Groningam in Collegium Spiritualium Virginum, ubi Joannes Halenſis Cœnobiarches ipſis Calvariam Weſſeli obtulerit, quam Sagarus amplexus oſculabundus veneratus ſit & obtulerit decem libras Flandricas, ſi permittere vellent ut ſecum ferret. Sed ſororculas quaſdam ſuperſtitioſulas reluctatas, adfirmantes ſe vidiſſe quod libri ipſius & chartæ manuſcriptæ uſtulatæ eſſent, ut de hereſi ſuſpectæ: fortaſſe hunc eſſe aliquem Lutheranum, qui ex cranio idolum facturus ſit, & abuſurus ad incantamenta. Ea cum eſſet ibi ſororcularum illarum cantio, piè tamen alioquin de Weſſelo teſtatas, oſtendiſſe in libellis ſuis precatoriis quaſdam à Weſſelo ſibi relictas, quarum ipſe aliquas Sagaro exſcripſerit. Refert idem Hardenbergius profectum ſe aliquando in Montem Agnetis (in quo Collegio & Thomas à Kempis, autor libelli de imitatione Chriſti, Canonicus fuit) ubi aliquam anni partem Weſſelus ſolebat verſari. Colebat enim reverenter illud Collegium, nulloque loco libentiùs quàm illic erat, ut admanum eſſet vocanti ſe Epiſcopo, qui in Vollenhovæ arce ſæpè morabatur integros menſes; ut Weſſelo uti frui poſſet: inde Adwerdiam redibat, ubi plurimos habebat diſcipulos, quorum minimum 15. ſe noviſſe, & ex illis multa præclara de Weſſelo audiviſſe teſtatur Hardenbergius. Ibi igitur idem Hardenbergius refert, ſe contuliſſe cum venerabili & docto eodemque nobili patre Gerhardo Cloeſter, qui fuerat ſtudioſiſſimus auditor Weſſeli. Eum ita ſibi & pietatem & gravitatem & ſummam eruditionem ejus expoſuiſſe, ut vix à lachrymis temperaret. In Ægyptum quoque profectus creditur Weſſelus noſter, perſuaſus omnes libros Salomonis, & totam illam glorioſam Bibliothecam Judæorum ibi adhuc ſervari: ſed reverſus ſolebat dicere; *fruſtra profectionem abſolvi. Judæi enim totam bibliothecam ſuam perdere maluerunt, quam legere quod confiteri noluerunt.* Quamvis ego ratione habitâ belli, quo eo tempore totus Oriens flagrabat, exiſtimarim Weſſelum nunquam profectionem in Ægyptum inſtituiſſe, ſed intellexiſſe Ægyptum myſticam, ſive Romanam, juxta ſtylum Sp. Sancti, atque Cantero ſignificare voluiſſe, ſe nunquam Romam rediturum eſſe. Joannes Canterus, quem ipſe inſtituerat, & præter alia artem Raimundi Lullij

Lullij eum docuerat, aliquando curiosiorem quæstionem ei proposuit: ad quem Wesselus: *Exspecta donec secundò ex Ægypto rediero: tunc respondebo tibi.* deridens curiositatem Canteri. Venit Adwerdiam famatissimus quidam Doctor Parisiensis; nomen non certò teneo, puto tamen Martinum fuisse adpellatum: Cepit in mensa Abbatis Henrici Rees, multa mox interrogare, dum omnes cibum sumerent. Wesselus nihil respondebat: fiebat magna expectatio omnium; putabatur nihil esse illi quod responderet. Facto prandio dixit Wesselus; nunc, si quid placet, oppone. Opposuit ille multa; sed talia à Wesselo accepit responsa, ut Doctor ille de mensa desiliret, & abjecto bireto suo; inque illud genibus procumbens, admirabundus dixit; Aut tu alter es Alanus; aut Angelus de Cœlo, aut aliud quod dicere nolo. Benedictus Deus; non sum fraudatus à desiderio meo: non frustra te quæsivi: non frustra Magistrum contradictionis & admirati sunt & oderunt Sorbonistæ. Mansit ille ad tempus cum eo; ferè ad exemplum Reginę Austri; retulit justa ad quæstiones suas responsa. Hæc Hardenbergius sibi narrâsse tradit Andream Munterum Philosophum Stoicum Adwerdiæ qui viderit & audiverit. Quum verò Philosophi Stoici mentionem faciat Hardenbergius; observetur ex more ejus seculi Stoicos Philosophos vocatos fuisse; qui sibi philosophabantur, nec publicè profitebantur. Ideò postremum decennium ætatis in hac Urbe & Provincia, in æde Virginum Spiritualium, & Cœnobio vicino Adwerdico, præcipuè egit: atque id dedit operam ut doctrinam religionis exemplo Wicleffi & Hussi discipulis rectè institutis propagandam committeret. Quanquam varijs scriptis, partim editis, partim ineditis, tam rotundè & perspicuè eam explicavit, ut inde resplendescens veritas etiam posteris affulgere posset. Commendatus erat Virginibus Spiritualibus à Davide Burgundo, Episcopo Ultrajectino, cujus ad ipsum Wesselum datæ literæ in Conventu eo conservantur, sicut & aliorum quoque Magnatum & Doctorum virorum. Incertum autem est, utrum ne ipse, an verò ejus nomine Episcopus Virginibus expensas mensę solverit, an denique gratis ab illis alitus fuerit. Inter familiares & amicos, quos multos Groningæ habuit, maximi fecit Rodolphum Agricolam, (quem ut ipse literis suis ad Capnionem refert, ad Hebrææ linguę studium acriter incitavit) M. Joannem Oestendorpium, postea Canonicum Daventrię ad S. Lebwinum, Joannem Gocchium Mechliniensem, (de quo consulenda Gesneri Bibliotheca, & Illyrici Catalogus Testium veritatis) Alexandrum Hegium Gymnasiarcham Daventriensem, & magni Erasmi præceptorem, Jacobum Angularium sive Hoeckium Decanum Naeldvicensem, Thomam Bazinum virum summum & Episcopo Davidi Wesseli patrono singulari à consilijs: prę omnibus vero alijs Ludolfum à Venne, sive Venonem, Decanum Ecclesiæ Cathedralis Ultrajectinæ, quem di-

ctus Episcopus

ctus Episcopus anno 1474. Præsidem constituit tribunali Ecclesiastico-Seculari, quod dicebatur *Discus*, sive *de Schyve*, cujus arbitratu & judicio cum Episcopus laboraret vulgo dictorum Clericorum avaritiam atque ambitionem coërcere, magnum sibi concitavit odium, ijs, quibus censura insolens erat, tum in Episcopum, tum in Ludolfum conspirantibus, motusque periculosos excitantibus. Vixit Groningæ diu charus omnibus supremamque ibi ætatem exegit. Geldenhaurius nonagesimum eum annum superâsse narrat, integro visu & auditu, ita ut nunquam specillis usus sit, minutissimasque literas & commodè legeret, & pulchrè ipse pingeret. At quod ad visum, Hardenbergius luscitiosum eum fuisse, & senio quoquè caligare oculos cœpisse tradit, ut cum semper die Cœnæ Dominicæ in Cœtu Fratrum vesperi pro collatione, ut illi vocant, legeret sermonem Domini in Cœnâ habitum à cap. Joh. 13. usque ad 18. frequenter à textu aberrans à Monachis rideretur. Quod verò ad ætatem, Suffridus Petri & Regnerus Prædinius, quibus ut Frisijs & in Urbe hac versatis rectiùs constare potuit, unde-septuaginta annos vixisse affirmant, natum 1419. mortuum 1489. Illapsum in morbum, qui etiam vitæ ipsi finem attulit, cum amicus quidam inviseret, utque valeret interrogaret: Respondit, *se pro sua ætate & morbi molestia utcunque valere; sed unum admodum molestum sibi esse, quod varijs cogitationibus & argumentationibus circumactus de veritate Christianæ religionis subdubitare inciperet.* Obstupescebat ille, ac hortari ægrum cepit, ut omnes cogitationes suos in Christum Servatorem unicum rejiceret. Sed cùm hujusmodi admonitionem ei molestiorem esse sensisset, tristis tum abijt. Atque post unam vel alteram horam reversum ad se cùm Wesselus vidisset, alacri animo, & quantum valetudo sinebat exsultans dixit; *Gratias ago Deo, omnes illæ vanæ disputationes abierunt: & nihil scio, nisi Jesum & hunc crucifixum.* Et in hac confessione animam Deo reddidit. Decessit ex hac luce anno 1489. in die S. Francisci, qui est 4. Octobr. Sepultus Groningæ, in Monasterio, quod Spiritualium Virginum dicitur, in ipso templi choro, non longè à summo altari. In libro memoriali templi illius hæc leguntur: *Anno Domini 1489. obijt Venerabilis Magister Wesselus Hermanni, egregius Doctor Sacræ Theologiæ, & in Latinâ, & Græcà, & Hebræâ linguis multùm eruditus, & in tota Philosophia quasi universalis.*

Epitaphium ei à D. Paulo Palantino
tale Scriptum.

Pallida Wesseli saxum hoc tegit ossa Magistri,
Philosophos inter qui leo fortis erat.

Illam

Illum lingua triplex, Hebræa, Pelasga, Latina,
Inclyta Doctorum ſcandere pulpita dedit.
Agrippina, & Parriſium, duo regna Minervæ,
Senſêre ingenij vimque decusque ſui.
At laus una viro, quia totum ſcibile ſcivit,
Et vitio infectis malleus ipſe fuit.
Arx Phriſiæ cineres, Germania tollit honores.
Dic, ferat Omnipotens, lector amande, animam.

EJUSDEM EPICEDIUM.

WEsselus Gosvoert, *ævi lux ſplendida noſtri,*
Exemplarque unum quod turba togata ſtupebat,
Cujus fama ingens totum ſecura per orbem
Non mediocris erat, jam vitâ functus & aurâ
Tendit iter ſurſum. Si multa ſcientia rerum,
Ingeniumque amplum, præcoxque induſtria poſſet
Excuſſiſſe virum de mortis faucibus atræ,
Neſtoreos longè ſuperâſſet callidus annos.
Sed cuncti properant, & inevitabile fatum
Volvitur, & nullo cunctos diſcrimine verſat.
Friſia tota gemat, vittis quoque barbara triſtis
Jndoluiſſe ſuo amiſſo teſtetur alumno,
Quo gentes ſeſe ante alias efferre ſuperba
Non abs re potuit, & ſola excellere cunctis.
Nam jacet exanimis, cui non contendere tota
Italia audebat; cui ceſſit laurea victrix
Altercanti, & ſemper palma ſcholaſtica ſummo
Ingenio quæſita fuit; per milleque ludos
Partus honos. Hinc jam tibi, diva Colonia, flendum.
Nutritius jacet ille tuus, cui inſignia quondam
Ingenuos edocto artes, de more, dediſti.
Dumque ſuis meritis primùm adſcendiſſe Cathedram
Juſſus erat, jam tunc rationes ille paratus
Solvere nodoſas, & inextricabile pulcro
Ore reſolvebat, quantum foret argumentum.
Nec mirum. quoniam toto reſonabat in ore
Summus Ariſtoteles *& divi verba* Platonis.
Dum rudis, & nondum raſâ Gymnaſia barbâ
Occupat, in Swollis puerorum exercitor unus;
Tunc ibat ſimplex nimiùm, tectusque cucullo,
Et circum corpus pendebat lutea veſtis
Horrens, & totos texit velamine vultus.
Poſt ubi mente fuit magnâ, majora ſecutus
Liberior paſſim, paulòque licentior acta eſt
Vita illi, nimiumque animo laxabat habenas.

Ignotis errare locis, ignota virorum
Ingenia ardebat ſcire: & jam pectore anhelo
Italiam luſtrans, magnum bibit ore Timavum.
Et niſi ſors claudum, pedibuſque tuliſſet iniquis,
Ægyptum duram ſuperâſſet, & oſtia Nili,
Herculeos poſtes, Nabathæaque regna, etiam Arcton.
Tantus amor ſedit rerum cognoſcere cauſas.
Nulli divinis ſtudijs, ſacroque ſecundus
Eloquio fuit: in cunctis haud doctior alter.
Et jam poſt funus forſan non nomen haberet
Auguſtino *inferius, ſi non tam dirus & acer*
Altercatus erat, & opinio ſæpè fuiſſet
Articulis ſuſpecta novis, defenſaque forti
Pectore per longas ambages, verbaque longa.
Illum non potuit ſentimine tota movere
Docta cohors: adeò uſque fuit non flexile pectus.
In dubio eſt, Rhetor ne fuit, majorvé Poëta.
Muſarum plenus: ſed nemo potentior illo
Noſtra ætate fuit verbis orare ſolutis.
Hei, quoties avidas magnis ſermonibus aures
Continuit! nunquam mihi talia longa putabam
Tempora: tota dies vix horula parva videri.
Impiger alternas audire & reddere voces,
Et miſcere jocos, & ſeria dicere vafer.
Jam gravitas in fronte videri, & riſus in ore.
Arte illum Medicâ magnus donavit Apollo,
Spem vitæ ingentem, dulcemque referre ſalutem.
Tanta illum tenuit artis fiducia magnæ.
Hisce etiam rebus novitas non defuit ulla,
Quâ ſemper gaviſus erat, miracula longè
Fecit inaudita, & tentavit millia rerum
Experimenta vigil. Referam de millibus unum.
Ut fama eſt, Patrem languor morbusque vetustus
Corripuit quendam: multi varijque vocantur
Ad curam Medici, fruſtra qui pharmaca præbent.
WESSELUS *tandem veniens, ceu Pythius alter,*
Per medium ſecto, Patrem, ſi credere dignum eſt,
Includens tauro, ſpirantia merſit in exta
Oretenus, tepido refovens tremebunda cruore
Membra Patris, vires & robur reddidit illi
Priſcum. non alijs eſt virtus reddita cauſis.
Mox flevit taurum morientem ruſtica turba,
Oſſaque cum gemitu flava condebat arena.
Ille novas etiam docuit transferre metalla
In ſpecies, vultusque novos, formasque viciſſim

Alternas

Si tibi maturis tantum licuisset ab annis
Quod medium statuis perficere AGRICOLA.
Auctores alii poterant tacuisse diserti.
Quicquid enim ratio postulat, ipse dabas.

Alternas, rerum causas tentare latentes;
De venis duri silicis, de marmore sicco
Sacrum oleum elicere, cui nomen balsamus extat;
Sanandi morbos insit quoscunque potestas.
Jam tumulatur humo naturæ diva potentis
Majestas: magni cecidit Lux *unica* Mundi.
Vos Monachi & Fratres mœstos prætendite vultus;
Morteque non dignâ præreptum flete patronum.
Supplicibus votis vigiles superate Tonantem;
Ut numero faciat magnorum adstare Deorum.
Basilium nostrum, placidâque quiescere pace.

SCRIPTA.

QUæ in Scrinijs Wesseli reperta, ejus manuscripta omnia; eo mortuo, operâ Mendicantium monachorum & quorundam aliorum furore exusta sunt, ut Hardenbergius bonâ fide sibi dictum refert ab illis, qui suis ipsi oculis hoc viderant.

Quæ eum casum evaserunt conjunctim edita Groningæ an. 1614. nimirum,

TRactatus de Oratione, cum luculentissimâ Dominicæ Orationis interpretatione.
Tractatus de cohibendis cogitationibus, & de modo constituendarum meditationum, qui *Scala Meditationis* vocatur, cum subjectis exemplaribus, Fratribus in monte D. Agnetis propè Swollam dedicatus.
De causis incarnationis. & De magnitudine Dominicæ passionis, libri duo.
De Sacramento Eucharistiæ, & audiendâ Missâ.
Farrago rerum Theologicarum.
Epistolæ in quibus de Purgatorio & Indulgentijs.

Sequentes desiderantur.

Gesnerus in Bibliothecâ universali meminit Wesseli Tractatus de moribus veterum hæreticorum, qui Lipsiæ impressus sit, quem tamen nuspiam contigit videre.
Opus sanè pulcherrimum de Indulgentijs, Sacramentis, Purgatorio & Authoritate Ecclesiæ, in quatuor partes divisum.
Notularum liber de Scripturis, de Angelis, de Dæmonibus, ac de Animâ: in quo variorum locorum ac sententiarum Scripturæ Sanctæ exquisitæ explicationes continentur.
Notularum pro *Nominalibus* adversus *Realium Formaliumque* defensores, ac ex parte contra *Rodolphum Agricolam* Liber. Valdè tamen obscurus, ut vix intelligi possit quid Autor velit.
Præter hos, à quopiam *Wesseli* Studioso, mentio injicitur Libri de Futuro Seculo.

RODOLPHUS AGRICOLA.

EX Agricolarum familiâ, apud Frisios inter honoratiores semper habitâ, vir hic incomparabilis oriundus, Wesselo annis viginti quatuor minor, circa annum 1442. in pago cui nomen est Bassloa, (vel *Bafflen*, in antiquis Diplomatibus *Baffel*, alijs *Bafflo*, quod *Lo* ingrediens varia locorum nomina Belgica ferè indicio esse solet ea loco elatiori posita esse) duobus milliaribus Groningâ distante natus, ibidemque educatus fuit.

In ipsa infantia haud obscura ingenij ac memoriæ specimina edidit, cùm libellis & chartis unicè videretur delectari, & nutricularum quoque blandimenta balbutiens lingua felici conatu exprimeret. Puer admodum in ludum literarium missus, non solum coætaneos, verum etiam multos natu majores discendo præcurrit: ita ut Ludimagister, si quis ignaviæ tarditatisque arguendus esset, Rodolphi alacritatem, studium, diligentiam illi ob oculos poneret.

Brevi itaque in Grammaticis tantum profecit, ut Præceptoris judicio aptus haberetur, qui ad Academiam aliquam celebriorem mitteretur. Eo tempore Lovanij, quæ est Brabantiæ primaria Civitas, bonæ artes, vocatis ad hoc amplis stipendijs doctissimis quibusque Philosophię Professoribus, miro studio docebantur. Præterea adolescentum mores ingenti curâ formabantur, eâ ratione ut propiùs ad severitatem, quam ad indulgentiam accederetur. Quare factum est, ut tota ferè secunda Germania, una cum bona Galliæ Belgicæ parte, cùm adolescentes Lutetiæ Parisiorum, & Coloniæ Agrippinæ licentiùs lasciviùsque vivere didicissent, inde avocatos Lovanium tanquam ad quoddam bonorum morum solidæque eruditionis Emporium mittendos censeret.

Venit ergo & Agricola Lovanium, nomenque dedit inter eos, qui in pædagogio, ut loquebantur tunc Cacabi, deinde Falconis instituebantur. Hic vix Dialectices elementa degustarat, & mox commilitones, stupentibus Præceptoribus, prævertere cœpit. Quæ à magistris audiebat non tantum memoriæ, sed literis etiam commendabat. Puer enim didicerat illud Ciceronis, Stylum esse optimum dicendi Magistrum. Erant tunc Lovanij nonnulli, qui Latinæ dictionis puritatem amare cœperant. His se Rodolphus fato quodam familiariùs adjungebat; suffurabaturq; nonnihil tempusculi, quo ab Aristotelicis laboribus vacans, Ciceronem Quintilianumque legendo percurreret.

In Scholasticis disputationibus sedato animo, ore verecundo, adversariorum argumenta semel atque iterum repetebat, singulasque partes accuratè introspiciens, summâ arte, si quid refellendum esset, refellebat. Sua verò nervosè, acriter, magnâ certæ victoriæ spe

&propo-

& proponebat & defendebat. Præceptores quoque quæstionibus quibusdam contra receptum Aristotelicum docendi ordinem interdum exercere solebat. Meditabatur enim adolescens, ex observatione Ciceronis & Quintiliani, ea quæ hodieque magna eruditorum approbatione leguntur.

Post hæc in examine & censura eruditionis publica inter multos competitores modestiâ ac liberalium artium cognitione antecelluit, primasque Magisterij artium, quod summi honoris est Lovanij, obtinuit. Mox cepit Rodolphi Frisij nomen per totam Academiam finitimasque civitates divulgari. Ac potuisset docendi conditiones adipisci honestissimas, si non divinus egregij adolescentis animus ad altiora anhelasset.

Cùm in pædagogio illo inter Belgas, qui Gallicâ linguâ utebantur, & ad Musicen naturâ propensiores erant, habitaret, Gallicam linguam ita didicit, ut Hannoniorum simplicem rusticitatem devitaret; aulicamque ejus linguæ elegantiam feliciter imitaretur.

Musices verò ea fundamenta ijsdem annis jecit quibus absolutam ejus artis peritiam postea superstruxit. Canebat enim voce, flatu, pulsu. Literas pingebat elegantissimè, à quarum pictura ad ipsam pictoriam artem, non sine maxima laude, aditum sibi paravit.

Lovanij vixit honestissimè ab omni compotatione ac commessatione, contra gentis suæ morem, alienissimus. Tantus erat in eo literarum bonarum amor, tam indefessum studium, ut turpis veneris fornices & lustra ne noverit quidem.

Cùm autem nihil esset antiquius ei, quam ut ad veram politæ doctrinę gloriam perveniret, relicto Lovanio Gallias adijt, ut vel ibi disceret, quod sibi deesse sentiebat. Hinc in Italiam, ubi, capto Anno 1453. die 29. Maij Byzantio, à Græcis exulibus Philosophiam & Eloquentiam audierat renovari, profectus, Gręcè Latinèque discendo pariter atque docendo tantum nominis est adeptus, ut Italorum nonnulli inviderent, alij dolerent deflerentque Latij gloriam in Germaniam penitiorem jam mox demigraturam. Ferrarię uno atque altero anno, nimirum millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto & sequente, loci amœnitate, studiosorum ac nobilium quorundam Musicorum frequentiâ, ipsius quoque Principis, Herculis Estensis, Ferrariensis Ducis liberalitate detentus est.

Ibi Theodorum Gazam, Aristotelis scripta enarrantem, diligenter audivit: magna cum laude ingenij acuminis & dexteritatis disputavit: enarravit utriusque linguæ authores; habuit publicè orationes magna cum auditorum approbatione. Et verò tunc non fuit exigua laus homini Germano, non solum eruditione & genere sermonis, sed etiam venustate actionis satisfacere Italiæ, morosè ac fastidiosè judicanti. Erasmum accepimus, sæpè in Italiâ rogatum fuisse ut specimen suæ eruditionis ac facundiæ prælectio-

 ne publicâ

ne publicâ prȩberet: ſed ut hâc in re amicis morem gereret adduci nunquam potuiſſe; veritum ne ab Italis pronunciatio hominis Germani derideretur. Sed Muſicæ naturæ ad actionem & pronunciationem aptiores ſunt cæteris. Redijt tandem in patriam: ibique honeſtiſſimo officio Rodolphum ſuum honorare ac detinere prudentiſſimus Senatus anniſus eſt; verùm cui omnia præter literas ſordebant perſuaderi nullâ ratione poterat, ut à ſemel adamatâ Sapientiâ vel pilum latum diſcederet. Verſatus eſt aliquamdiu Noviomagi, Batavorum Civitate; in qua præter ſummos honores, ampliſſimum quoque ſtipendium facilè conſecutus fuiſſet ſi Reipublicæ ſeſe addicere unquam voluiſſet. Groninganæ tamen Reipublicæ vel Syndicus, vel Conſiliarius fuit: cujus nomine Aulam Maximiliani I. dimidio anno ſecutum ſe ſcribit: & cauſam quidem patriæ feliciter egiſſe, gratiam autem à civibus ſperatam minimè retuliſſe. Pervenit in Aulâ Auguſtâ in arctiſſimam familiaritatem Cancellariorum duûm Burgundiæ & Brabantiæ: qui ſummoperè conati ſunt eum inſerere familiȩ Maximiliani, præmiis ampliſſimis propoſitis: ſed ipſe pro judicio eorum de ſe honorifico gratias egit, & obligatione priori excuſavit. Maluit nempe retinere quietem & in libertate permanere. Fuit ei etiam oblata Antverpiæ conditio, Scholæ ibidem gubernatio, cum ſtipendio trecentorum Rhenenſium annuorum: verùm & hanc recuſavit, ut rem ſtudijs ſuis multum impedimenti allaturam. Crebrò loca mutabat; quod tamen non levitatis nec inconſtantiȩ, ſed judicij erat. Altè enim illud Flacci infixerat animo:

Dic mihi Muſa virum, captæ poſt tempora Trojæ,
Qui mores hominum multorum vidit & Urbes.

In itineribus unum ſaltem famulum comitem habebat. Plinij autem naturalem hiſtoriam è ſinu nunquam deponebat: Junioris Plinij Epiſtolas, Quintiliani de Oratoriâ inſtitutione libros, ſuâ manu deſcripſerat; quibus Platonis quædam & Ciceronis ſelectiora addiderat. Hanc Bibliothecam ſemper circumferre ſecum ſolebat: Cȩteros libros apud amicos relinquere: amicorum libris bona fide uti; gratus omnibus, gravis nemini. Ne perpetuò peregrinaretur, Doctiſſimus Princeps Joannes Camerarius Dalburgius, Vangionum antiſtes, quem in Græcis diſcipulum habuerat, ſua liberali humanitate tandem effecit. Cum hoc enim ab anno 1482. partim Haidelbergæ, partim Wormatiæ, ad ultimum vitæ actum vixit conjunctiſſimè. Scribit quidem Rodolphus ad fratrem Joannem, ſe prorſus contra animum ſuum principio ibi fuiſſe: ſed vicit tandem conſtantia, & id quod mutare citra levitatis notam non poterat, aſſuetudine jucundum reddidit. Haidelbergæ quidem vixit in ædibus Viri equeſtri loco nati, Principi ſuo tum & aulicis omnibus grati, Theodorici Pleningeri; quem Plinium ipſe nominat: quo & ante Ferrariæ familiariter erat uſus. Placuit ipſi multum Aula

Haidelber-

Haidelbergensis cum summa Principis Electoris magnitudine, & ingenij suavitate, tum amicorum omnium modestia concordiaque vitæ. Cumque ibi, ut fit, incideret mentio veterum Imperiorum, & Rodolphus commemoraret vel Græcas vel Romanas historias: Princeps Philippus Elector Palatinus, & verti sibi multa, non solum ex historiâ, sed etiam ex Poëtis jussit: & petivit sibi contexi integram seriem quatuor Monarchiarum. Contexuit igitur eruditissimam Epitomen, ex Biblijs & Herodoto de Assyriorum & Persarum imperio; de Civilibus discordijs Græcarum Civitatum, ex Thucydide & Xenophonte: de Philippo & Alexandro & successoribus, ex Diodoro & Polybio: deinde lectissima quæque excerpsit ex Historijs Romanis: postremò & Germanici Imperij res præcipuas collegit. Ac eo in scripto non solum res summas perspicuè narrat: sed etiam Principem de plerisque monet, unde apparet non solum literis, sed etiam civili prudentiâ eum excelluisse. Wormatiæ autem etiam publicè docuit. Fuitque ei auditorium, ut eo loco, satis frequens: sed ejusmodi ferè auditores, qui propensiùs cuperent, quàm commodiùs possent illas literas discere. Maxima enim pars erant Magistri aut Scholastici, uti appellabant, artium, quibus necesse fuit omne ferè tempus cavillationibus suis impendere: minimum & velut subsecivum in studia humaniora, quæ urgebat Rodolphus, concedebatur. Multas præclaras Orationes, & in Academijs frequentibus, & coram maximis Christiani Orbis Monarchis, non minore prudentiâ, quàm facundiâ habuit. Et cum Haidelbergę consuetudo esset plena humanitatis, ut in Publicis disputationibus Professores, si quando hęreret disputator, interfarentur: ipse sæpè difficiles nodos perspicuè explicavit. Consulebatur sæpè ab eruditioribus tum in Philosophia, tum in alijs artibus. Multa ex Aristotele vertebat & interpretabatur ijs qui ejus sententiam sciscitabantur. Et quia nemo tunc viderat libros Aristotelis de Animalibus, pergratum accidebat ejus officium doctioribus, si quando insignem aliquem locum inde proferebat: ut cum de immortalitate animæ hominis disputaretur quid sensisset Aristoteles, magnâ cum admiratione excepta est illa sententia prolata ex cap. 3. libri 2. de generatione animalium: λείπεται τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. Mens extrinsecus accedit, & est divinum quid, nec nascitur ex materia corporum. Interdum aliquid ex Arato, de siderum positu, ortu & occasu, studiosis impertiebat. Nec deerat ejus officium Professoribus aliarum disciplinarum. Fortè inciderat Disputatio inter Theologos & Jurisconsultos de hoc dicto, Frustra servat Evangelium, qui non servat canones Synodorum. Hoc cum alij ad confirmandam superstitionem in Ceremonijs detorquerent, alij τὸ ῥητὸν esse durius quererentur, & mitigandum aliquâ interpretatione dicerent: Rodolphus admonuit, Canones à veteribus vocatos Synodis tantùm articulos

ticulos doctrinæ dijudicatos in Synodis, non traditiones de Ceremonijs. Verum eſt, inquit, Evangelium non ſervari ab ijs qui adſpernantur decreta contra Samoſatenum, aut Arium, aut Macedonium facta: Nam Veteres Synodi propter controverſias dogmatum convocabantur, non de Ceremonijs cumulandis. Quam indigna vox eſſet dicere, Chriſti fidem inutilem & inanem eſſe, ſine obſervatione omnium rituum humanorum; Lucem & vitam æternam in mentibus inchoatam exſtingui, ſi aliqua ridicula Ceremonia negligeretur! Addebat tales ritus ſæpè ſine ullo peccato omitti poſſe. Hâc tam dextrâ interpretatione facilè ſatisfecit omnibus. Sæpè & in jure Civili ea quæ ab hiſtorijs petenda ſunt, explicabat interrogantibus; ut locum de uſuris centeſimis, item quid ſit ἐρήμη δίκη; qui fuiſſent gradus veterum Romanorum judiciorum, & talia permulta. In Theologia quid deſideraverit, teſtatus eſt Ioſguinus Groningenſis, qui ſcripſit ſe adoleſcentem interfuiſſe ſermonibus Rodolphi & Weſſeli, in quibus deplorarint Eccleſiæ tenebras & reprehenderint profanationem Cœnæ in Miſſis, ac Cœlibatum: item diſputaverint de juſtitia fidei, quid ſit quod Paulus toties inculcat, Homines fide juſtos eſſe, non operibus: atque apertè rejeciſſe Monachorum opinionem, quæ fingit homines operibus juſtos eſſe. Cætera erat vir prudens, liberæ & veraciſſimæ linguæ, moribus gravis; à livore, malevolentiâ ac petulantiâ alienus. Nec ſolebat irritare moroſos & φιλονείκους, intempeſtivis reprehenſionibus, ne quid certaminum ſereret in Scholâ; ſæpè recitans Græcum verſum,

Ξένον δὲ σιγᾷν κρεῖττον ἢ κεκραγέναι.

Jocis eruditis gaudebat plurimum: ſcurrantem nemo audivit unquam: non veſtiebatur ſplendidè, ſed honeſtè & jucundè. Naturâ negligentior, ut ſolet ferè hoc genus hominum, ac paulo incivilior, in convivijs prçcipuè, citra tamen cujusdam offenſam, habitus eſt. Cogitabundus enim menſę innitens ungues demordebat. Puellas amare ſe nonnunquam ſimulabat: verum nunquam deperibat. In earum gratiam vernaculâ linguâ quædam carmina ſcripſit elegantiſſimè: quæ virginibus primariisque amicis præſentibus voce & teſtudine modulatiſſimè canebat. Hujusmodi cantionibus animum intentiore ſtudio gravatum interdum remittebat. Cùm jam in ipſo vigore ætatis, nec procul à quadrageſimo anno abeſſet, & eruditionis ac eloquentiæ gloriâ per Germanias, Gallias & Italiam ab optimis quibusque celebraretur, non ignorans vir verè pius verèque Chriſtianus illud Platonis: Omnem ſcientiam magis obeſſe quàm prodeſſe, ſi deſit ſcientia optimi, magno animi ardore ſeſe ſacris literis addixit. Has nocturnâ, has diurnâ verſare manu, delicias ſuas ducebat: in ſolis his venam ſcientiæ & intellectus, imò fontem aquæ vivæ, ſalientis in vitam eternam, ſe reperiſſe gloriabatur. Verùm ut erat judicij exactiſſimi, ad ſacras

cras

cras literas penitiùs intelligendas, ſanctæ Hebrææ Linguæ cognitionem neceſſariam eſſe facilè intellexit. Studia itaque Hebræa aggreſſus eſt; quæ primùm ei plurimum negotij, ut ſcribit ipſe, exhibuerunt; ut ſibi videretur cum Antæo luctari. Sed poſtea nactus Judæum, ejus linguæ utcunque peritum, paucis menſibus tantùm profecit, ut aliquot Pſalmos Davidicos in Latinam Linguam citra culpam transtulerit. Extant inter Epiſtolas Illuſtrium Virorum ad Joannem Reuchlinum, & binæ Agricolæ epiſtolæ Heidelbergâ ſcriptæ: Altera prima parte Græca, altera Latina, quâ inter alia gratulari ſe ſcribit, animi natureque ipſius felicitati, tum imprimis fortunis Germaniæ, quam ſi unquam, nunc aliquando expergefieri oporteat, & ab ea barbarie, quâ tot jam ſeculis velut ſtupido ſopore vel potius ληθάργῳ τινὶ oppreſſa teneatur excitari: ſtudiumque ſuum in literas Hebraicas ſingulare profeſſus, ſtatuiſſe ſe ſcribit, ſenectutis requiem, ſi modò ea ipſum maneat, in ſacrarum literarum perquiſitione collocare; quumque ita neceſſe habiturus ſit, libros eos Legis intentè penſiculatèque lectitare, videri ſe ſibi eadem operâ & literas Hebraicas diſcendo eos legere, & legendis eis Hebraicè diſcere poſſe, ſimulque τὴν ἰδιότητα ἐκείνου τοῦ λόγου μυστηρίοις πολλοῖς γέμουσαν pernoſcere: atque ad hoc ſe acriter incitâſſe Baſilium (id eſt Weſſelum Groningenſem) quem noſtrum vocat, & tunc in patria eſſe, fuiſſeque ſibi arctiſſimam cum eo familiaritatem teſtatur. Jam totus videbatur alius factus. Immutaverat enim cor ejus verbum Dei vivum & efficax. Jam Chriſtum Jeſum ſpirabat animus: loquebatur lingua: manus ſcribebat. Et ecce adeſt ipſe Chriſtus: qui conſecratum ſibi pectus, ex hoc errorum pelago in veræ ſapientię portum transvecturus erat. Correptus itaque febri, etiam prius quàm Medicorum auxilia advocarentur; totum ſe Chriſto Servatori commendârat: ſuperanteq; vi morbi animam ſuam Chriſtianâ alacritate vitæ datori Chriſto reddidit; annum quadrageſimum ſecundum egreſſus, anno Domini 1485. d. 28. Octobris ingenti ſtudioſorum ac Doctorum omnium mœrore, Haidelbergæ apud Minoritas, in habitu Franciſcano ſepultus. Fratres habuit duos uterinos Joannem & Henricum: Quorum ille Secretarius, ut videtur, fuit Dominę Auricenſis: hunc adoleſcentem ſtudiis informandum Hegio commendavit. Uxorem nunquam duxit: quanquam in priore ætate ducturum deſtinârat, ut teſtatur ipſe epiſtolâ ad Reuchlinum quâ matrimonium initum ei gratulatur, ſententiam ejus laudare & vehementer probare ſcribit. Sed poſteaquam, verba ſunt epiſtolæ illius, inceperit diligentiùs ſe ipſe introſpicere, averſum eſſe ab eo conſilio, non incommodis rei uxoriæ, quod multi κακότεχνοι etiam multis verbis proſecuti ſint, ſed deterruiſſę ſe genus vitæ ſuæ & animum leviſſimis etiam curis imparem, καὶ φιλησύχοντι τῆς φύσεως ἤγε μᾶλλον ἀπραγμοσύνην, καὶ ῥαθυμίαν τινὰ παντὸς τοῦ βίου. Amicos habuit præter Ioannem Dalburgium, hominem apprimè nobilem & egregiè eruditum, primum illuſtriſſimi Principis Palatini Electoris

Cancellarium, postea Vangionum Præsulem, & Theodoricum Plenningerum: item Adolphum Occonem Frisium, Augustanæ Civitatis Medicum, quem & Bibliothecæ suæ hæredem scripserat: Wesselum Gansfortium, popularem suum; Rodolphum Langium, nobilem illum canonicum Monasteriensem: Jacobum Barbirtanum, Musicum nobilissimum: Alexandrum Hegium, quem Græcas literas docuerat. Hic sæpè cum natu grandiores ad literarum studia hortaretur, & ne desperarent, admoneret, ejus meminit: Ego, inquit, liberalium artium Magister, & quadragenarius, tùm quoque barbarus, perveni ad Agricolam adolescentem, præceptorem meum, à quo quicquid in Latinis & Græcis literis scio, aut alij me scire credunt, didici. Tam ingenuus & ab omni fastu alienus fuit hic Hegius, ut non probro sibi duxerit, ex Agricola multa quærere & discere. Eoque (testes sunt Agricolæ Epistolæ in Fasciculo Expetendorum Ortuini Gratij occurrentes) explicuit ipsi Agricola, quid inter *mimum* & *histrionem* intersit: quid *persona* significet, & unde dicta: tum quid *scurra*, *parasitus*, *nebulo*, *nepos*, ἄνθρωπος dicatur: quid *aurora*, quid *vespera*, quid *tignum*, *asser*, *diœcesis*, etc. Scripsit Agricola tùm prosâ, tùm carmine multa: quę omnia Alardus Amstelrodamus in duos Tomos redegit: & excusa sunt Coloniæ apud Joannem Gymnicum, anno 1539. Videatur Gesneri Bibliotheca, & alij. Lubet hic addere elogium, quod Rodolpho posuit Erasmus in adagio, *Quid cani cum balneo*: quodque hodiè in editione Manutiana ex decreto Synodi Tridentinæ perpurgata, nuspiam apparet. Ita igitur Erasmus: Hoc equidem adagium eo libentiùs refero, quod mihi reparat renovatque memoriam pariter ac desiderium Rodolphi Agricolæ: quem ego virum totius tùm Germaniæ, tùm Italiæ publico summoque honore nomino: illius, quæ genuerit; hujus, quæ literis optimis instituerit. Nihil enim unquam hoc Cisalpinus orbis produxit omnibus literarijs dotibus absolutius, absit invidia dicto. Nulla erat honesta disciplina, in qua vir ille non poterat cum summis artificibus contendere: Inter Grecos Græcissimus: Inter Latinos Latinissimus: in Carmine Maronem alterum dixisses, in Oratione Politianum quendam lepore referebat, Majestate superabat. Oratio vel extemporalis adeò pura, adeò germana, ut non Frisium quempiam, sed urbis Romanę vernaculum loqui contenderes. Eloquentiæ tam absolutę parem adjunxerat eruditionem, Philosophiæ Mysteria omnia penetraverat. Nulla pars Musices, quam non exactissimè calleret. Extremo vitæ tempore ad literas Hebraicas ac Scripturam Divinam totum animum appulerat. Atque hęc conantem Fatorum invidia virum terris eripuit, nondum annos natum 40. vel ut alij 43. Extant paucula quædam illius monimenta; Epistolæ quædam, Carmina item varij generis, Axiochus Platonis Latinus factus, Isocrates ad Demonicum versus, tum una atque altera

altera oratio habita in publico Scholasticorum Ferrariensium cœtu. Nam illic & didicit, & publicè docuit. Latitant apud nescio quos Commentarij (post editi) Dialectices. Verterat & Luciani Dialogos aliquot: sed ut ipse erat gloriæ negligens & plerique mortales alienam sanè quam indiligenter curare solent, nondum in lucem emerserunt. Quanquam hæc ipsa, quæ extant, etsi ne edita quidem ab ipso; planè divinitatem quandam hominis præ se ferunt. Verùm, ne videar homo Germanus immodico patriæ studio cœcutire, Hermolaj Barbari Veneti de eo Epitaphium subscribam, elegantissimum profectò; & de quo dubites, utro sit dignius; ipso-ne qui scripsit, an hoc, quem eo exornavit. Est autem hujusmodi:

Invida clauserunt hoc marmore fata Rodolphum
AGRICOLAM, Frisij spemque decusque soli.
Scilicet hoc vivo meruit Germania, laudis
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

Quæso quid nostro Rodolpho potuit amplius, aut omnino magnificentius contingere, quàm testimonium tam splendidum, tam plenum? idque redditum non vivo, sed jam vitâ defuncto; ne quis ab amore magis, quàm à judicio profectum causari possit. Deinde ab eo viro, qui non solum Italiam suam, verùm etiam omne seculum hoc nostrum illustrârit: Cujus tanta est apud omnes eruditos authoritas, ut impudentissimum sit, ab eo dissentire: tam insignis in restituendis literis utilitas, ut aut à literis omnibus alienissimus, aut certè ingratissimus habeatur apud quem Hermolai memoria non sit sacrosancta. His itaque tam plenis, tam absoluti viri, laudibus, equidem fateor, me peculiariùs etiam atque impensiùs favere: Quod mihi admodum adhuc puero contigit, uti preceptore, hujus discipulo, Alexandro Hegio Westfalo, qui ludum aliquando celebrem oppidi Daventriensis moderabatur, in quo nos olim admodum pueri utriusque linguæ prima didicimus elementa: Vir (ut paucis dicam) Preceptoris sui simillimus, tam inculpatæ vitæ, quàm doctrinæ non trivialis; in quo unum illud vel Momus ipse calumniari fortâsse potuisset, quod famæ plus equo negligens, nullam pôsteritatis haberet rationem. Proinde si quæ scripsit, ita scripsit, ut rem ludicram haud seriam egisse videatur. Quanquam vel sic scripta sunt ejusmodi, ut eruditorum calculis immortalitatem promereantur. Itaque in hanc digressionem non temerè sum exspaciatus; non ut gloriosè Germanie laudes jactarem; sed ut grati discipuli vicibus fungerer, & utriusque memoriæ debitum officium utcunque persolverem: propterea quod alteri veluti filij debeam pietatem, alteri tanquam nepotis charitatem. Hactenus Erasmus. Cujus sententiæ Petrus Montanus, Philosophus Platonicus & Poëta Satyricus his versibus subscripsit: Agricolam solum ex Germanis scriptoribus insolenti Græciæ, aut procaci Italiæ objicere possumus. In oratione enim pedestri mihi effinxisse videtur

videtur ſonum Lactantij, lenitatem & rotunditatem Plinij, lumen Senecæ, Tullianam quoque redolet ubertatem, & acumen oſtentat Quintiliani, vehementiamque & obliquitatem Cypriani referre videtur. Ex Geldenhaurio & Orat. de Agric. tom. 2. Philippi, & alijs. Denique nec prætereunda ea, quæ de Agricola habet Chytræus Orat. de Weſtphalis: Eraſmus, *inquit*, XIV. annorum adoleſcens, ſub Hegio præceptore, ſtudia literarum Daventriæ colebat. Cum autem Rodolphus Agricola in Hegij Scholam veniſſet, & Hegius ei aliquot adoleſcentum ſcripta monſtraſſet: his conſideratis, cum Eraſmicum cæteris anteferret, videre adoleſcentem voluit. Accerſitus è ſua claſſe Eraſmus adoleſcens ad Hegium accedit. Ibi Rodolphus arreptum capillo in vertice tacitus intuetur, & quaſi conſideratâ indole ex lineamentis, adjecit hanc vocem, Tu eris magnus. Hanc veram hiſtoriam recito, ut junioribus quaſi notiores fiant hi viri ex familiaribus ſermonibus, ex quibus, in magnis ingenijs, vim fatidicam ineſſe animadverti poteſt. Nam de Io. Murmellio, qui Hegio poſtea in ſchola ſucceſſit, adhuc puero idem Rodolphus dixerat, Magna in te ingenij vis eſt. & de Herm. Buſſchio, velut vaticinatus fuerat, celebrem Poëtam fore. *Hactenus Chytræus.* Ut ab Agricola tandem recedam, ei ſequens Epitaphium Viglius Zuichemus, vir celeberrimus, poſuit Haidelbergæ, exhibitum à Melchiore Adamo inter monumenta Haidelbergenſia p. 22.

EPITAPHIUM HERMOLAI BARBARI VENETI, PATRIARCHÆ AQUILEGIENSIS IN OBITUM RODOLPHI AGRICOLÆ FRISIJ.

Invida clauſerunt hoc marmore fata RODOLPHUM
AGRICOLAM, *Friſij ſpemque decuſque ſoli.*
Scilicet hoc vivo meruit Germania, laudis
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

Tollenti anathema.

RODOLPHI AGRICOLÆ PHRYSII

MEMORIÆ POSUIT VIGLIUS

ZUICHEMUS

OBIIT ANNO M. CCCC. LXXXV.

DIE XXVIII. OCTOBR.

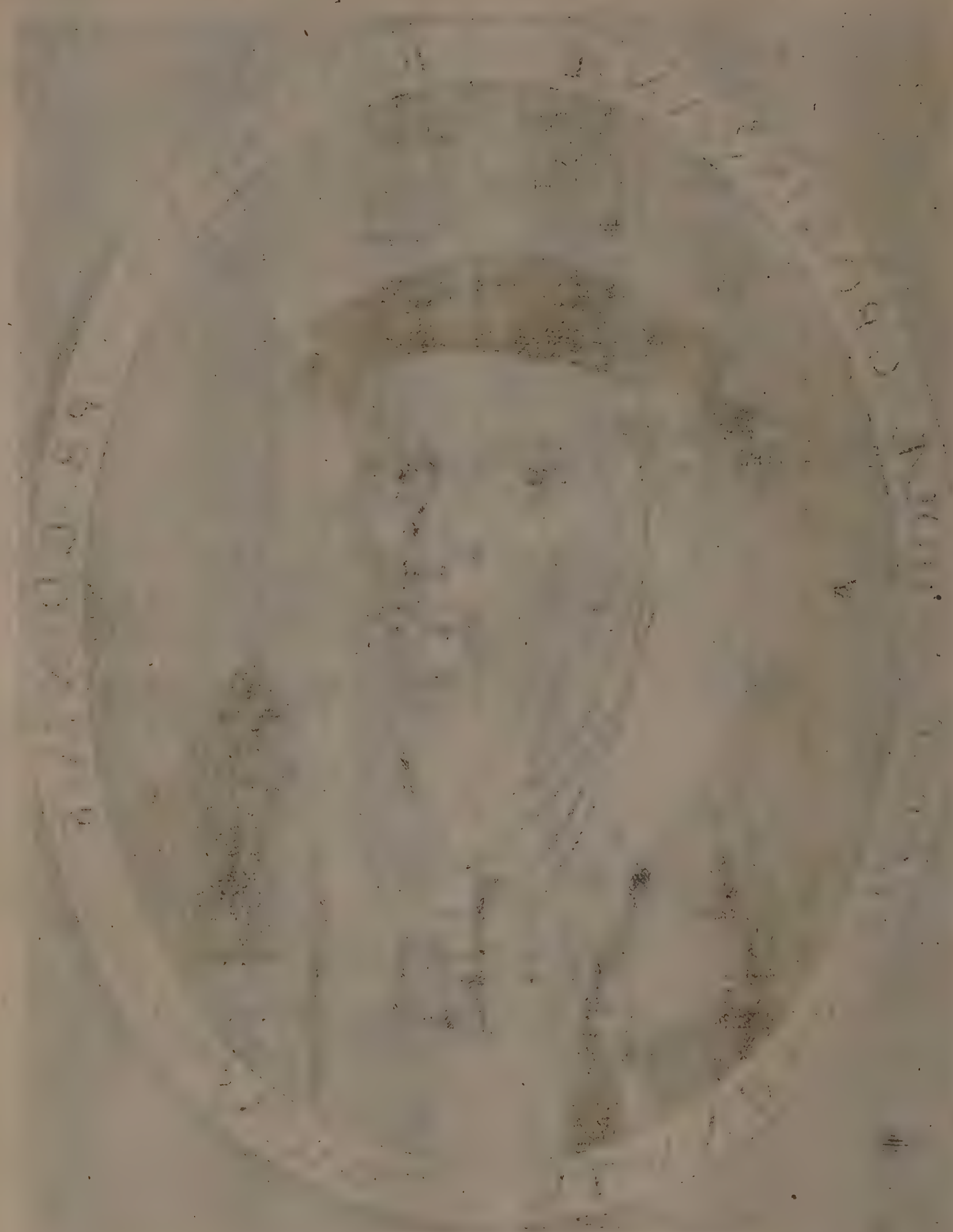
VIXIT ANNOS XLII. MENSES II.

Relinquenti benedictio.

REGNERUS

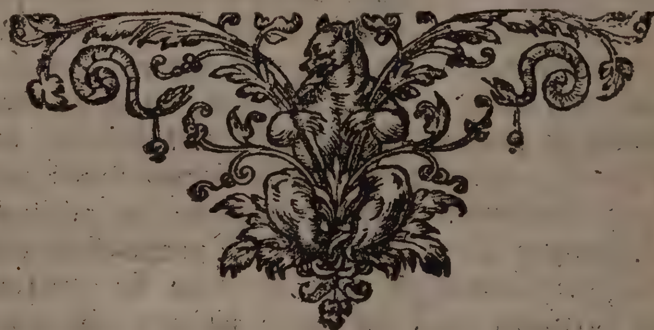
Si doctrina, fides, pietas, fera fata morari
Possent, Reinerus non moriturus erat.
Sed quæ debuerant diram depellere mortem,
Hæc illi celeris causa fuere necis.
Dum nimis indulget studiis, dum quosque iuuare
Ardet: eheu vitam negligit ille suam.

REGNERUS PRÆDINIUS.

REGNERUS PRÆDINIUS natus eſt in pago Vinſemo, qui Groningâ non longè diſtat; Prædinius vocari voluit, quod ruri & in prædijs eſſet natus: Is cum peracri ingenio eſſet, à prima ſtatim ætate perceptis utriuſque linguæ artiumque dicendi fundamentis, Groningæ in ædibus fratrum, ubi ſecum à pueris, eodem Cubiculo habitaſſe, & eodem lecto multò tempore dormiſſe teſtatur D. Albertus Hardenbergius, Lovanium ſe contulit, & Philoſophiæ primùm, deinde etiam majoribus (quas vocant facultatibus) operam ſtrenuam impendit; Theologiæ imprimis deditus, quod cætera omnia ſtudia, niſi ad ſacroſanctam veritatem referantur, inania reputaret: proindeque omnem ſuam eruditionem, mores, totamque vitam, ad Lydium lapidem Verbi Divini prudentiſſimè examinans, nihil ſolidè bonum judicabat, quod hominem non aliquâ parte regeneraret, participemque æternæ veritatis faceret. Reverſus in Patriam, cum ad diverſa munia, in Rep. obeunda, magnis & precibus & præmiis invitaretur, ad nullum ſuſcipiendum commoveri potuit, quàm ad adminiſtrationem Scholę publicæ, tùm quod in hoc plurimum Reipub. adferre ſe arbitraretur, tùm etiam quod genium ſuum huc maximè propenſum eſſe ſentiret: Suſceptam itaque Groningæ hanc Spartam ſic ornavit, ut vicinas Scholas Triviales famâ ſuâ longè latèque obſcuraverit. Erat enim in hoc viro recondita eruditio, & eloquentia ſingularis, &, quod præcipuum eſt, gubernandę juventutis mirabilis quædam dexteritas: Itaque non modò ex Groningia, Friſia Orientali & Occidentali, ex Weſtphalia, Tranſiſulania, Geldria, Brabantia, Flandria, ſed etiam Germania, Gallia & Italia, Hiſpania & Polonia ejus audiendi gratiâ, Groningam non modò ſtudioſi mittebantur, ſed & eruditi quoque velut ad Academiam celebrem confluebant. Et procedebant ex ejus Schola adoleſcentes ita fideliter inſtituti, ac tam ſolidè docti, ut cum ad Academias ſe conferrent, omnibus eſſent admirationi: quorum non paucos ſibi Lovanij & cognitos & amicitiâ conjunctos fuiſſe Suffridus Petri teſtatur. Summâ enim induſtriâ parique diligentiâ diſcipulos, quorum numerus erat permagnus, linguarum liberaliumque artium cognitione non ſolum Grammaticæ, Dialecticæ, Rhetoricæ & Mathematicæ; verum etiam Medicinæ & Juris imbuebat, animoſque ipſorum frequenter, miris modis, ad ſummam veritatem inſtigabat. Cumque horas quatuor integras die quoque Scholaſticæ inſtitutioni impenderet, nihilominus domi varia inſuper alia meditatus eſt ac ſcripſit in Platonem, Ariſtotelem, Demoſthenem, & Galenum, Ciceronem, ac Quintilianum, quæ quod ſacram veritatem minus redolere ipſe arbitraretur, diſcerpſit, Vulcanoque, non ſine multorum lacrymis tradidit. At

Theologica, quæ divinam veritatem longè manifestiùs ſpectandam proponunt; & homini viam æternæ vitæ commonſtrant; quo plures Chriſto lucrifaceret, omnibus communicare voluit, ut opera ejus Baſileæ anno 1563. ab Acronio edita demonſtrant. Guſtum purioris religionis percepit opera Goſwini Halenſis, domus Fratrum Præpoſiti Groningæ, quo anno 1530. defuncto, cum Radingo Coning, Johanne Eelſt, aliisque paucis inter ſexcenta pericula, colligendæ Chriſti Eccleſiæ incubuit. Vita ejus ſemper quoque doctrinæ ſinceræ reſpondit. Nam ſobriè ſanctèque vixit, conſilio & opibus inſervivit multis: munera quæ homines valdè ſolent corrumpere, à nullo mortalium accipere voluit: Convivia publica vitavit, nec ullis intereſſe ſolebat præterquam in quibus pauci familiares atque pij adeſſent. Obiit anno ętatis 51. Chriſti 1559. die 18. Aprilis.
Vide Omissa sub finem libri.

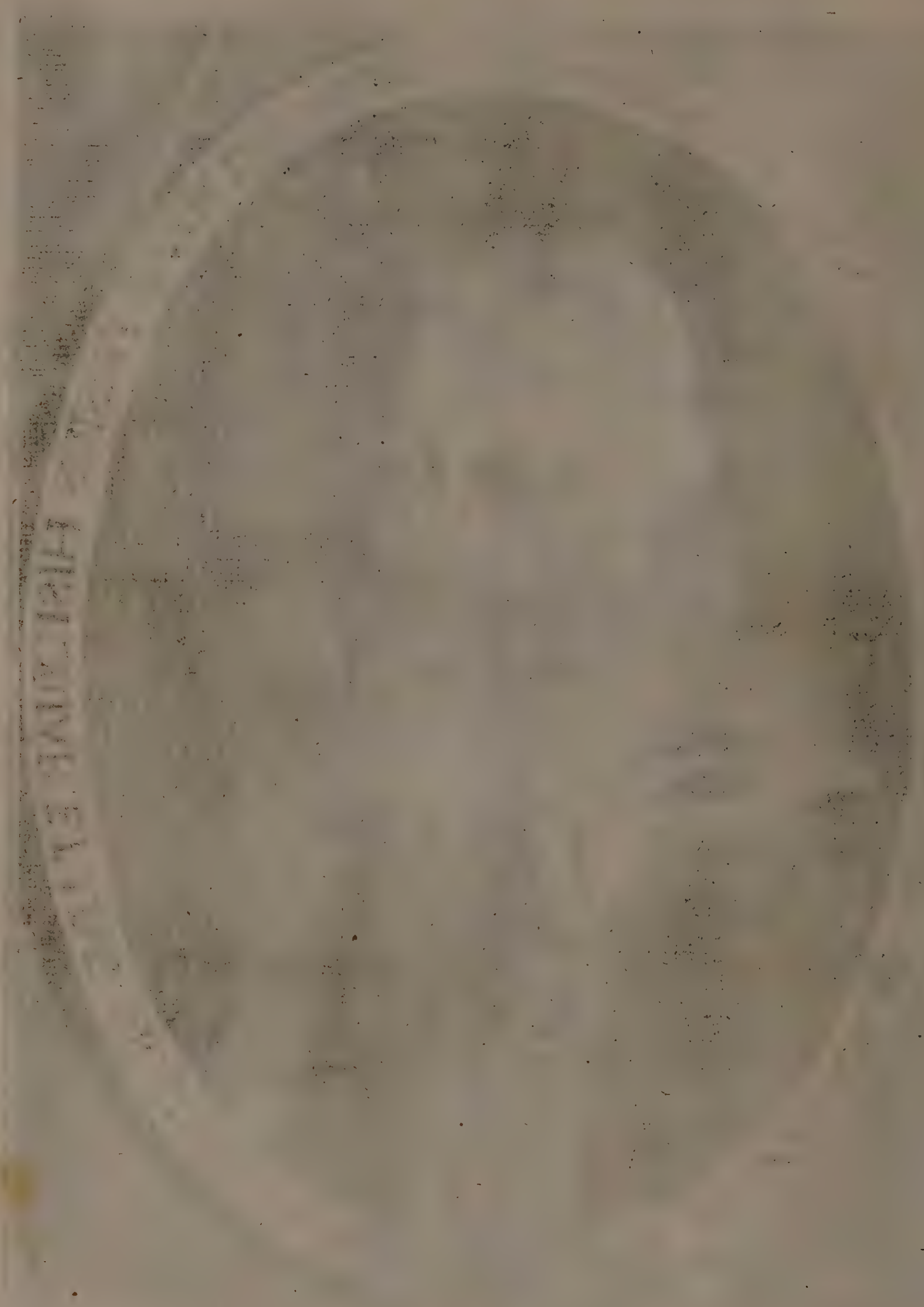
Nunc eos, qui inde à condita
ACADEMIA
in ea docuêre
PROFESSORES,
ordine in hoc
Honoris Amphitheatro
ſiſtemus.

UBBO

EMMIVS, *Historiæ decus immortale disertæ,*
Doctrinâ magnus, nec Pietate minor:
Ingens lux FRISIÆ, *docto admirabilis orbi,*
In cujus laudes luxuriare solent
SCALIGER, HEINSIADES, GRVTERVS, DOVSA, THVANVS,
Hocce gravi vultu conspiciendus erat.

PRimum in hoc ordine locum jure meritiſſimo ſuo Hic ſibi vindicat, cujus non tantùm conſilio ac ſuaſioni ortum ſuum bona ex parte, ſed ingenio etiam ac ſcriptis cedro dignis famam præ cæteris, illuſtris hæc Academia fert acceptum. Extulit verò hoc eximium ut Patriæ ſuæ, ſic ſeculi ingeniorum ac literarum decus, anno æræ Chriſtianæ Vulgaris CIƆ IƆ XLVII pridiè Nicolaj, id eſt, ipſis Nonis Decembris, vicus Friſiç Orientalis haud ignobilis, cui nomen GRETHA; ubi arx egregij operis Præfecturæ totius caput, ſedes & antiquiſſima hæreditas Sirceniæ domus, quæ Comites edidit, tùm portus commodiſſimus, & huic ſubſerviens rara ſoli felicitas. *Hoc mihi ſolum natale eſt* (inquit ὁ μακαρίτης) *in quo & lucem primùm vidi & educatus ſum: ubi & pater meus & avus paternus, & proavus, & avia quoque paterna, & aviæ pater, & patris mej avunculus eodem mecum nomine & cognomine dictus, nati fuêre, omnes inter ſuos honorati, & poſſeſſiones ſoli ibidem tenentes.* Pater ei fuit EMMO Diken, Eccleſiæ Jeſu Chriſti ibidem per annos complures fidus miniſter, vir & eruditione & vitâ Theologus, Martini Lutheri & Philippi Melanchthonis quondam diſcipulus, ob doctrinam, pietatem ſingularem, morumque modeſtiam, carus imprimis ac familiaris Joanni à Laſco Polono, viro maximo, omnium Eccleſiarum toto agro iſto ſparſarum, tùm temporis Ephoro. Avum paternum habuit Diconem Mettium, Remeti F. agricolam fortunâ ut in illo ordine ſatis lautâ, curando aquarum clauſtro apud Grethanos prefectum, annis & authoritate gravem, qui cum bello Geldrico arce iſtius loci, ad quam occupandam Geldri properabant, fraude infidi præfecti Alberti Batomorini excedere & clauſtro providere, ne quid detrimenti caperet, juſſus eſſet, re probè confectâ, cum jam pedem referre cœpiſſet, ad genua usque toto corpore armis fulgens, ab hoſtibus circumfuſus, & nequicquam fortiter defendere ſe conatus, in manus eorum pervenit, à quibus non parvo auri pondere pro modo rerum ſuarum redimere ſe coactus fuit. Cui ſi in arce remanere licuiſſet, haud leve momentum, ut tùm quidem vulgò credebatur, ob gratiam & authoritatem, quam inter ſuos habebat, tardandis Alberti conſilijs, qui arcem hoſtibus peſſimâ fide tradidit, adferre potuiſſet. Patris avunculus UBBO EMMIUS J. U. D. huic noſtro nominis author, juri dicundo in arce Orthana præfuit, cùm ad eam Henricus ſenior Brunſvicenſis caſu planè memorabili, tam illuſtris opibus & gloriâ Princeps, imgloriâ & inbelli manu adoleſcentis XV annorum occubuit. Nec minus honoratum ei genus maternum. Mater enim ELISA patrem habuit Egbertum Tiardam Civitatis Nordanæ per annos triginta continuos Conſulem, qui mores hominum multorum nôrat & urbes. *Hinc mihi maternum genus* (ait EMMIUS de Norda locutus) *hîc avus, proavi, abavique ſedes*

In deſcript. Chorog. Friſ. Orient. pag. 48.

ſedes habuêre. Patriam & originem paulò accuratiùs in hiſtoria deſcriptam, aliaque ſua poſteris reliquit, ob ſiniſtrum quorundam affectum, quibus quaſi ſudes in oculis erat, ingenua viri in dicendo ſcribendoque libertas; præſertim quoties de jure libertateque Friſiorum mota eſſet controverſia. Coëgit quoque hoc facere eum adverſariorum iniquitas, qui cum fabulas ſuas ab eo temni ac refelli indignis ferrent animis, eum convitiis conſpuere & boni nominis ejus famam lacerare voluerunt, eum μισοφρίσονα eſſe, hoſtem patriæ, ignarum ignotumque ſibi, & cujus conditionis ſit, clamitantes. Quibus ille reſponſum hoc debuit; *Me quod attinet, ſum origine & patriâ Friſius non minus quàm hi, qui me flagellant, ſi modo hujusmodi hi ſunt, honeſtâ domo utrâq; natus, honeſta quoq; in re, in literis voluntate ac ſumptu meorum, ſine onere aliorum, honeſtè domi foriſque educatus, idque cum diminutione hæreditatis meæ. Adverſariis meis affectu in communem patriam & gentem noſtram non concedo; ſed affectum veritati in hiſtoria vim facere non patior, intraque terminos me contineo. Verum tradere tuerique ante omnia laboro: & hunc laborem difficilem Friſijs meis impendo gratis, ſolo patriæ ac veritatis ſtudio ductus, & hoc inter negotia aſſiduâ cum valetudinis jacturâ præſto.* In puero ſtatim indolis & ingenij præſtantia eluxit; ideoque piâ ac fidâ parentum curâ domi maturè Dei timore, bonis moribus, literarum primis initijs imbutus, anno ętatis nono à patre Emdam ad Scholam literariam deductus fuit, hęſitque in ea annos ferè IX. Depoſito illic primo ſtudiorum tyrocinio, cum flueret annus MDLXV miſſus eſt Bremam, ob famam ac celebritatem magni illius Grammatici & Scholę Rectoris Joannis Molani, è cujus exacta diſciplina multi præclari & eximiè docti viri prodiêre. Indè in patriam reverſus, non mox properavit ad Academias, more juvenum noſtri ævi, in quos quadrat vetus hoc dictum, Canis feſtinans cœcos parit catulos, ſed aliquandiu in Schola Nordana renaſcente ſubſtitit, Præceptoribus uſus Ioanne Floriano, & D. Nicolao Saſchero, viris doctiſſimis. Ibi tum ille & exercendi ſtilum ſcribendique rationem ſuo exemplo ſuſcitare, & ſtudio induſtriâque ſingulari, cùm ſibi favorem caritatemque Superiorum conciliare, tùm animos æqualium ad bonas literas majore aſſiduitate & diligentiâ colendas impellere, idque non ſine emolumento ſtudiorum ſuorum inſigni. Ingreſſum annum vitæ XXIV. per annos XIV. in Scholis optimè exercitatum ac confirmatum, cum jam poſſet ſemet regere, contra inſidioſas ſeducentium illecebras egregiè firmum, ſolidioriſque doctrinæ fundamentis præclarè jactis, tum demum, nec ante, Pater ipſum, Vir longè prudentiſſimus, maturum judicavit, qui uberioris profectus gratiâ laudatiſſimas Academias cum fructu adiret. Anno igitur Chriſti MDLXX. è patria ad pleniorem ingenij cultum & quaſi mercatum doctrinæ uberiorem rectâ Roſtochium perrexit. Erat

*De Orig. & antiq. Friſ. Pag. 3. & 4.

verò

verò tùm temporis præ cæteris Germaniæ Academiis Celebris Rostochiana, ob clarissimorum in ea docentium virorum copiam, inter quos eminebant duo viri magni David Chytręus & Henricus Bruccęus, ille Theologus & Historicus celeberrimus, hic verò Medicus ac Mathematicus pręstantissimus. Utrumque docentem assiduè audiebat, utrumque crebrò dein in ore habebat; priorem ab insigni in dicendo facundia, & multiplici historiarum cognitione, alterum à docendi dexteritate, jocis facetiisque conditâ, commendans. Heic dum se penitus sacris Musarum studiis dedit, in morbum incidit gravissimum ac propemodum lethalem, quo corpusculum fractis viribus contabescebat, medicis morbi speciem non dignoscentibus, qui intus diu latitans tandem se prodidit externis indiciis. Morbus erat Frisiis & accolis maris Balthici ἐπιχώριος, vulgo dictus Schorbutus, reddebatque ejus curationem difficiliorem tempus brumale, in quod fortè inciderat, cùm nulla suppeteret recentium herbarum copia, & æger ad ver usque superesse non posset. Restituit tamen eum sanitati pristinæ, per Dei gratiam, potus lactis caprilli, in quo decoctum erat semen sinapios & raphanus major. Hoc morbo periculoso defunctus DEUM sospitatorem suum hymno eucharistico eruditè pièque celebravit. Indè, jactis sic satis fideliter Rostochij præcipuis studiorum fundamentis, de adeunda Gallia cogitare cœpit; sed ecce tristissimus nuncius de morte patris eum in Patriam ad matrem viduam revocavit, labente jam anno tertio, ex quo è Patria discesserat. Domum ad suos reversus fratres quatuor ac sororem mœrentes, ac imprimis mœstissimam matrem, cui unicè carus erat, post acerbum mariti funus, tristissimo mox casu alio, filiæ unicæ, navigio, quo Nordâ domum reditura erat, per navicularij incuriam everso, aquis suffocatæ afflictissimam, multis pietatis officiis non parum refocillavit. Mœrore matris, multâ filij consolatione (quod pietatis studium in tertium usque annum domi ipsum lari paterno & velut lateri matris affixum tenuerat) temporisque longinquitate nonnihil mitigato, noster denuò è Patria migravit, Genevam Allobrogum petens, cùm jam ętatis annum ageret XXVIII, quæ ætas comparandæ per peregrinationes prudentiæ, præterito juventutis lubrico, omnium aptissima est. Vidit in itinere non solum ea, quæ sponte suâ se oculis ingerunt, Academias & urbes celeberrimas Coloniam Agrippinam, Moguntiam, Wormaciam, Spiram Nemetum, Heidelbergam, Tubingam, Argentoratum, Basileam, Tigurum, Bernam, Lausannam, sed & viros in iis doctrinâ & virtute claros salutavit, hominum ingenia, mores, instituta, summa cum cura observavit didicitque, eâque ratione penum scientiæ sibi fecit instructiorem. Genevam verò attraxit eum, non solum studium addiscendæ linguæ Gallicę, sed imprimis studium Veri in religione, & inclytum nomen Theodori Bezæ, à cujus ore totum biennium pependit auditor assiduus. Audivit quoque L. Danæum, Fr. Portum aliosque, & Simoni Goulartio viro optimo & clarissimo gratus

 fuit

fuit, qui etiam ad extremos vitæ annos ei fuit amicus, & singularis benevolentiæ plenas literas frequenter misit. Habuit ibidem compares & studiorum socios ac sibi familiares, Hermannum Vultejum, Sibrandum Lubbertum, Joannem Witten, Eberhardum Altingium, Oniam Geldorpium, Henrici F. quibus literæ & virtus postea clarum nomen dedêre. Viso etiam Lugduno, Romanorum quondam Coloniâ à Plancio deductâ, cùm in reditu Basileæ aliquamdiu substitisset, ubi tùm clarissimi Viri docebant, in Patriam denuò reversus, propinquorum &amicorum gratulationibus exceptus, matrem amplexu sui tantoperè commovit, ut præ gaudio prorumpentibus lachrymis, sinum ipsa suum perfuderit. Nec diu nomen viri hujus latere in Patria potuit, nec diu quoque eidem otiari libuit, quod multi facere solent; sed mox Deo vocanti obsecutus, bono publico inservire, qui studiorum finis esse debet, voluit. Proponebantur id temporis ei duæ potissimum conditiones perhonestæ, Ecclesiastica una, altera Scholastica. A priore, ad quam animus ferebat, retraxit eum verecunda modestia, quæ hæreditaria adeò naturæ ejus insita fuit, ut nimis penè modestè de se sentiens, in hominum cœtu fari vix auderet. Et hęc ad extremum vitæ terminum ferè ipsi adhæsit, fuitque hoc ei commune cum viris quibusdam verè eximiis, de quibus idem dici potest, quod B. Hieronymus de suo Nepotiano scribit; *Eruditionis gloriam famamque declinando, eruditissimus habebatur*. Scilicet ut recta ingenia debilitat verecundia, ita prava confirmat audacia. Elegit igitur vitæ genus Scholasticum, molestum ac laboriosum, oblatamque Scholæ apud Nordanos Recturam anno MDLXXIX sub festum Paschatos iniens, juventutem bonas artes & pietatem docere, seminariumque Ecclesiæ & Reipublicæ fideliter exercere occœpit. Biennio in hoc studio propè exacto, cùm jam difficilia ea, quæ in initiis omnium ferè bonarum rerum occurrere solent, superasset, de matrimonio cogitans, non fuit in amoribus nimium festinus aut fervens, sed actiones suas omnes ratione regebat. Erat apud Nordanos puella bono genere nata, THEDA Tjabberij Filia; cum hac conjugij sponsionem iniit pridiè natalis Christi anni MDLXXX, nuptiasque celebravit mense Aprili anni sequentis. Verum ut moderatior fuit amor antè nuptias, ita ferventiùs exarsit in matrimonio; Nam Theda ista verè tæda in pectore mariti adeò luculentas tenacesque flammas accendit, quæ (ipsâ mox post fratris matrisque Emmij continua funera heu nimis citò, ipsique præmaturè, pestilitate populariter grassante, in labore partûs, unà cum fœtu extinctâ) dùm viveret ipse nunquam fuêre extinctę. Superstes ei ex hac conjuge fuit Emmo primogenitus filius, qui anno ætatis XIX obiit Groningæ, Patrique ob placidos mores, & optimam fructus ingenij spem magnum sui desiderium cum dolore reliquit. Mansit verò in hoc thoro viduo verè subtristis viduus in annum usque tertium. Tùm hortatu & amicorum & propinquorum frequenti impulsus, ad alterum conjugium

transiit

transiit, ductâ in uxorem MARGARETHA à BERGEN civis Emdani, viri optimi filiâ, virgine annos natâ XIX. Nuptijs finitis cum novâ nuptâ ad intermissa studia & labores solitos, quos non perire sibi, sed per DEI benedictionem fructus ferre valdè uberes cum voluptate videbat, Nordam lætus redijt. Sed tantam Nordanæ Scholæ felicitatem livor & violentia heterodoxorum tandem turbavit. Cum enim Scholam istam frequentiâ discipulorum augeri cernerent Zelotæ quidam Lutherano nomine se jactantes, nec ullâ ratione adduci posset Emmius, ut sententiam de religione mutaret, metuentes ne clarissima lux hæc ipsorum officeret luminibus, id effectum dedêre, ut ipsi denunciaretur, deinceps ut à munere suo abstineret, ob confessionem doctrinæ. Accidit hoc anno MDLXXXVII. mense Septembri. Mansit tamen per hyemem Nordæ, in ædibus solitis, sed sine functione, sine stipendio; fortique animo hoc suum damnum tulit. Inde LERAM in eadem Patria à populo istius loci, volente id Comite Joanne, ad eandem functionem vocatus, id brevi singulari in docendo industriâ & dexteritate cum Collegis, assistente divinâ gratiâ, assecutus est, ut Schola literariâ illic non infrequens nec incelebris esset, cæteras certè omnes istius regionis inter Amasum & Visurgim superans. Nordanæ verò, postquam in ea Confessioni veritatis in doctrina sacra locus amplius non fuit, & Ecclesia Lutherano nomine gaudentibus cessit, fortuna paulatim decrevit, nec reduci postea potuit, quamvis omnia in eum finem tentata sint, & luci restituendæ faculę accensę. Apud Leranos dum vivit, & quam nactus erat Spartam exornat egregiè, facilè amorem ac favorem multorum, quibus innotuit, cùm in Patria, tùm extra eam, in se vertit. Sed non sine Numine cœlesti præter cæteras animi dotes insignes, imprimis studium veri, ob quod loco priore cedere coactus fuerat, familiaritatem ei ac amicitiam non vulgarem multis cum civibus Groninganis, qui ob similem veritatis professionem, è Patria extorres, Leræ sedes suas fixerant, conciliavit. Inter hos primi erant tres Viri generis nobilitate, virtute & eruditione eximij, Regnerus Alberda Consularis, in exilio vitâ functus, & duo naturâ & amore verè fratres Fredericus & Abel Coenderi. Hac quippe ratione ei via ad hanc Urbem nostram quasi strata fuit, ut postea eventus docuit. Reductâ namque ad societatem Ordinum fœderatorum Belgij GRONINGA, cùm passim exules in Patriam redituri rent, Amplissimus Senatus inclytę hujus Urbis, ad Scholæ suæ clarissimæ, sed per belli tumultus collapsæ, instaurationem ac gubernationem statim consentiente omnium voluntate UBBONEM EMMIUM vocavit, ac Rectorem toti literariæ Reipublicę, docentiumque Ephorum præsidere voluit, factâ ei potestate unà cum Scholarchis Collegas pro arbitrio suo arrogandi

& abrogandi. Eô igitur, tanquam ad majorem boni publici proventum, concedens, anno Christi MDXCIV natus annos XLVII, Collegis sibi adscitis viris piis & eruditis, quantum cujusque locus ac conditio requirebat, Scholę resurgenti ordinem convenientem dedit, ejusdemque Synopsin legesque typis excusas publicavit. In hoc munere, cùm undequaque discentium ad hanc Scholam concursus fieret magnus, Collegarum quoque numerus auctus & par studium ei responderet, magno cum honore & fructu per annos XX ferè, hoc est, ad Academiæ nostrę initia, heic perstitit, vereque ostendit quis quantusque vir esset, ingenio & eruditione multiplici excellens, labore etiam inter occupationes & varias & assiduas indefessus, orthodoxæ religionis & adstrictioris disciplinæ amantissimus, Pietate in DEUM nulli secundus, & quæ ab ea non deflectit Prudentiâ multum pollens. Ingenium ei sincerum & candidum, atque ideo subdolos & aliud præ se ferentes dicentesque, aliud pectore clausum habentes detestabatur. Candore verò sic utebatur, ut non minus cautum quàm candidum se esse, reipsâ ostenderet, fidens quidem, sed cui videns. Secreta ac momentosa non facilè cuiquam revelabat. Judicium, quibuscunque de rebus consuleretur, tam purum & exactum, ut rarissimè aberrarit qui consilium ipsius esset sequutus. Collegarum suorum amans, & concordiæ cum iis servandæ perquam studiosus, uti in omnes ferè, sic in eos præcipuè æquus. Gerardo Buningio, Scholæ Conrectori, ob ejusce Pietatem, Doctrinam & singularem industriam, plurimùm tribuebat. Disciplinæ suæ alumnos, si officium, si diligentiam, si solertiam probarent, amore & favore singulari complectebatur, eorumque commoda quacunque poterat ratione promovebat. Vitâ erat gravi, astricti rectique moris, frugi, sobriâ, castâ, ab omni levitate & lasciviâ abhorrente. Nec tamen natura eum fecerat aut tristem aut horridum, quamvis paucissimi esset somni, laboris verò multiplicis; sed erat in eo comitas & affabilitas prorsus suavis. Patriam non minus, quàm fortunas suas privatas, caram habebat; ideoque ut rebus ejus adversis vehementer dolebat, sic secundis ex animo lætabatur. Laborantem & afflictam consilio atque operâ suâ, præsertim ab Ordinibus ejusdem ad hoc rogatus, & amicissimè invitatus, juvare ac sublevare studebat quàm maximè. Rem literariam quæstui habere turpe ducebat, suâ sorte contentus, procul omni studio pecuniæ, ambitione, vanitate, invidiâ, vitam agebat. Sibilos & clamores calumniatorum contemnens & adversus quorundam minas imperterritus, ab optimo proposito se abduci, aut in recto cursu turbari, non sinebat; optimâ se optimę voluntatis conscientiâ cum bonorum approbatione conjunctâ sustentans. In communi periculo, cùm ferè trepidarent alij, etiam post acceptam aliquam cladem, animo erat nequaquam abjecto; & parum Reipublicę ab hoste externo metue-

bat

bat, ad interna verò ejus mala quoties oculos vertebat ex imo pectore ingemiſcebat. Nihil temerè agere, cogitandi & omnia diligentiſſimè expendendi, in eo cura erat ſumma. Itaque in ſua inquirere ipſe ſemper, & retexendo meliora efficere, multum laborabat. Temporis, rei ſcilicet precioſiſſimæ, accuratiſſimam rationem ſemper habebat, ne minimam quidem ejus particulam ſine ductâ lineâ tranſmittebat. Inter dicendum utebatur voce articulatâ, clarâ, canorâ. Has animi dotes, hos mores, hęc ſtudia viri eximij, poſtquam & exteris innotuêre, mirum quàm multorum quoque benevolentia fuerit ſubſecuta. Certè præter alios, Dordrechtani, Leovardienſes, his excitati, ad ſimilem apud ſe functionem, Emdani verò ad aliud vitæ genus capeſſendum, ampliſſimis propoſitis præmiis eum invitarunt. Sed ille, gratiis quibus debebat actis, non ſuum lucellum, ſed Reipublicæ literarię commodum ſemper quærens, Groningæ, quoad Deo viſum, manere, quàm aliò transferri maluit, & quod aliis in ſimili caſu occinere ſolebat, ipſe ad uſum quoque ſuum revocavit dictum hoc vulgare,

Si quâ ſede ſedes, quæ ſit tibi commoda ſedes,
Illâ ſede ſede, nec ab illâ ſede recede.

Videbat quippe Groningam, cujus Curia totius Friſiæ commune velut tablinum videri poteſt, & Studiis ſuis hiſtoricis & Muſis ſedem eſſe longè commodiſſimam: videbat quoque labores ſuos ibidem nec ingratos, nec infrugiferos eſſe. Ubi rerum teſtimonia adſunt, non opus eſſe verbis, ſapientes dixêre. Qui Friſiæ hujus noſtræ res novit, ignorare non poteſt, quàm plurimos viros Pietate, Virtute ac Doctrinâ excellentes, ex Schola Ubbonis Emmij prodiiſſe, Theologos, Juriſconſultos, Politicos. Vixêre jam multi, vivunt plures hodiè, qui ſub Diſciplina hujus adoleverunt, & non in hac ſolum, ſed & in vicinis Friſię partibus, & extra eas alibi, Eccleſiæ, Reipublicæ, Scholisque vel dudum præſtitêre, vel adhuc præſtant operam & utiliſſimam & feliciſſimam. Conſenuit igitur in hac palæſtra, atque adeò annos xxxv (qui fuit flos ætatis) in pulvere iſto & alibi & hîc trivit, vir, ſi rectè cenſuit magnus ille Thuanus, meliore otio dignus. Dignum quoque eodem cenſuêre Illuſtres hujus Provinciæ Ordines, cùm, egregijs ejusce virtutibus abundè compertis, eum non ſolum in Illuſtris Academiæ initiis ad Hiſtoriarum & Grçcæ linguę profeſſionem, ſed etiam ad primam illius Recturam capeſſendam provexêre. Quid verò in utraque hac provincia ille? Maxima ſane cum laude utramque adminiſtravit. Latinitate namque donatis Academię hujus legibus & præclaris & æquiſſimis, ut literatam juventutem juſtitiâ, æquitate ac prudentiâ ſuâ ſingulari in officio continuit; ſic aures etiam animosque eorum eruditiſſimis ſuis lectionibus, magnâque diligentiâ imbuit atque inſtruxit; donec grandior ætas per invaletudinem laterumque imbecillitatem eum à publico revocavit. Hanc

tamen jacturam alio modo cumulatissimè resarcivit. Nam & lectionum intermissarum dispendium privatis suis & indefessis operibus, de quibus mox dicemus, ita amplè redemit, ut gratam æternamque nominis sui memoriam comparârit: & suam à Senatu Academico absentiam prudentissimis ac saluberrimis consiliis in rebus gravioribus benignè rependit, suosque Collegas aliosque invisentes sanis mellitisque suis sermonibus ita detinuit, ut doctiores lętioresque sæpenumerò dimiserit. Et quia cum senio ut prudentia, sic & authoritas ejus crescebat, quùm in consiliis dandis plurimùm polleret, in maximis tam publicis quam privatorum negotiis frequentissimè consulebatur, consultoresque consilio juvabat prudenti, rebus ipsorum convenienti. Undè factum, ut maximam apud suos sibi pararit authoritatem, cùm inter eos haberetur quasi commune in rebus dubiis oraculum. Ad amicos literas scribebat familiares frequentissimè, vix ullus ut dies ei abiret, quo non hoc officij genere defungeretur, & sæpè complures eodem die exarabat ad diversos, perinde ac si hoc ageret tantum, & à negotiis ceteris feriaretur. Amicitias verò colebat constantissimè domi forisque. Ex iis, quos Groningæ arctiùs complectebatur, neminem extra domum suam amabat magis & observantiâ colebat, quàm Fredericum & Abelem Coenderos fratres, viros genere nobilissimos, & virtute ac dignitate in hac Republica maximos; Eggericum Eggeum Phebens Hovetmannum & Scholarcham rarâ pietate, candore & integritate vitæ insignem; & clarissimos viros rerumque Belgicarum peritissimos, Eberhardum Reidanum, Ill. Comiti Guilhelmo Ludovico à consiliis, & Pancratium Castricomium civitatis Syndicum. Cum his omnia communia habere, summâ familiaritate conjungi, unum ferè & idem velle. Emdæ intimè amabat Mensonem Altingium, Theologum summum, atque omnium optimè de Ecclesia Emdana meritum. Quocum Genevâ domum reversus statim initia contraxit amicitię, quę brevi tempore, cum genij inter se congruerent, in tantum adolevit, ut nihil illis toto reliquo tempore esset conjunctius, adeo quidem ut nulla, vel minima nubecula intervenerit unquam, quę facem amoris mutui inter eos vel ad brevissimum horæ momentum redderet obscuriorem. Cùm hoc & in Patria degens, & Groningæ commorans habuit eosdem affectus, eadem desideria & consilia. In hujus sinum, si quid ægrimoniæ aliunde hausisset, effundere solebat. Eaque inter ipsos erant mutua. Atque hinc literarum inter eos missitationes propè quotidianę, quibus sensus suos alter alteri assiduò communicabat. Ab hoc, intima & incorrupta, nec usquam nutans amicitia ei constabat cum clarissimo viro, doctrina, virtute & fide singulari D. Joanne Althusio Syndico, & cum Samuele Wingenio Senatore integerrimo, & cum affine Herone Boijen; ad quos sæpiùs literas dabat, & ab iisdem accipiebat. Perarcta quoque

que

que & vetus necessitudo ei intercessit cum magni nominis Theologo Doct. Sibrando Lubberto, quæ Genevæ primum inita, deinde per annos XLVIII circiter sine vitio continuata, ad ultimum Lubberti vitę diem perduravit. Huic jure merito accenseo amplissimos viros, Gellium Hillama & Joannem Saeckema, binos supremi Senatus Frisici ocellos. Sola certè locorum distantia obstitit, non affectus amorque, quominus Emmius eos & hi Emmium totum κλήσει καὶ χρήσει possederint. Quanti se mutuò semper fecerint, testantur id amicissimæ frequenter missæ literæ. Quin etiam ab eo tempore quo sedes suas Groningæ habuit, per annos XXVI, affectum Illustrissimi Principis GUILHELMI LUDOVICI Comitis Nassoviæ, Gubernatoris nostri quondam laudatissimę memorię, tam benevolum & benignum semper sensit Emmius, ut humilioris suæ conditionis sibi conscius, in ruborem sæpè daretur. Nam viri hujus cordatum ingenium Nestoreamque in consiliis dandis prudentiam sæpè expertus Herós inclytus, eum ad se accersere, benignè habere, per fidos domesticos, per literas in maximis negotiis consulere, & à mente ejus haud temerè recedere, in more positum habebat. Inter disciplinæ suæ alumnos ob sincera & aperta ingenia, doctrinam, pietatem, mores incorruptos, pręcipuè diligebat plurimique faciebat, Bernardum Theodorum Agnæum, Ecclesię hujus nostrę pastorem p. m. Everhardum Everdes Reipublicæ Emdanæ Consulem, Rembertum Husmannum, Henricum Eppium Jurisconsultos, Henricum Altingium, Mensonis Filium, Theologiæ Doctorem & Professorem eximium; nec non viros & natalium splendore & publicis honoribus claros, Goswinum Schafferum, in consessu Illustrium Ordinum Generalium Assessorem, post etiam Consulem civitatis hujus prudentissimum, Bartholdum Wicheringium, Joannem Huninga, Henricum Schonenborch, Reipublicæ hujus Consules: quibus Comes addatur Joachimus Borgesius Scholæ Groningané moderator. Hosce inquam, suos olim discipulos, uti præ cæteris amavit, ita ab iisdem reciprocâ ratione ut communis quidam parens & diligebatur & summo in honore cultuque perpetuò habebatur. Cum Collegis Professoribus integra atque illibata ipsi intercessit concordia atque amor mutuus. Præcipuè verò amare visus est magnique facere, celeberrimi nominis Theologum D. Franciscum Gomarum, & virum è Scotia nobilem Guilielmum Mackdowellum J. U. D. & prętantissimi ingenij Philosophum. Extra Frisiam cum viris summis animorum conjunctio ipsi fuit, imprimis cum Joanne Wittio Transisulaniæ Quæstore & vetus & perarcta; tùm cum magno Thuano, I. Dousa, cum Illustri Abrahamo L. B. à Dhona, cum Davide Chytręo, Hermanno Vultejo, Christophoro Pezelio, Vrbano Perio, Jer. Bastingio, Jano Grutero, Petro Scriverio, Antonio Thysio, atque aliis non paucis: quibus omnibus

omnibus ut charus erat ob singulares dotes animi & eruditionem, ita ipse eos vicissim amore sincero & cultu prosequebatur. Cùm igitur nihil sit appetentius similium sui, nihil rapacius quàm natura, & hinc bonis inter bonos quasi necessaria benevolentia sit, quid mirum, si & multos & magni nominis viros, in sui amorem & benevolentiam excitaverint, tam illustris in Emmio virtus & eruditio, quæ Sole clariùs in scriptis ejusdem elucent? Ut nihil dicam de iis quæ adversus disputationes Danielis Hofmanni in re Theologica edidit; nihil quoque de illis, quibus & vitam & sacra Eleusinia Davidis Georgij, qui monstra pudendorum errorum aut furorum veterum à se recocta mundo denuò propinavit, ex libris ejus mysticis eruta in lucem protraxit apertam, quæ scripta sine dubio viri pietatem & asserendę veritatis ac gloriæ Dei ardens studium commendant; dotes ingenij clarissimi & vis ignea in historia scribenda maximè effulserunt. In eo enim scriptionis genere ingenium habuit planè subactum. Nam in omni omnium populorum ac gentium historiâ versatissimus, de cujusque gentis ac cujuslibet temporis historiâ rogatus ex tempore disserebat, recitatis omnium locorum, temporis, & personarum circumstantiis, haud secus ac si premeditatus & paratus accederet ad historias istas exponendas; ut satis appareat non fuisse eam superficiariam ipsi cognitionem, quæ multis contigit, sed quæ paucis exactam, solidam, ad interiora penetrantem atque descendentem. Notissimas habebat in veteri & nova historia, non solum res gestas, earumque causas & eventus, cujusque populi πολιτείαν, sed & urbes arcesque à forma, situ, magnitudine, simulque vias publicas, fluvios, montium tractus, geniumque loci, principum ingenia, mores, cupiditates, ambitus artesque quibus ad honores grassati, quibus propinquitatibus subnixi, quo sanguine creti. Cùm igitur tot tantisque instructus esset, subsidiis ingeniique dotibus, quæ in optimo historiarum scriptore requiruntur, cœpit de rebus quoque Patriæ suæ, hoc est, gentis Frisiorum cogitare, quæ orbi hactenus incognita, partim in archivis, partim in monumentis variis Patriâ linguâ scriptis latitabant. Quod ut faceret, quanquam res facilis non esset, & ad id tempus usque quo eam occœpit nulli tentata, minimeq; in otio vivere fortuna ei largiretur, tamen Patriæ charitas, & rei ipsius honestas ipsum impulerunt. Indignum enim putabat latere ea, quæ memoriâ essent dignissima, & quę rectè & verè cognita non possent non toti genti Frisię haud parvo honori esse. Semel verò stadium hoc ingressus, quanquam multa essent, quæ absterrere potuissent, tamen obfirmatâ mente perrexit, nec ante à cœpto desistendum sibi putavit, quàm ad metam pervenisset. Pervenit verò tantâ dexteritate fideque, ut lectorem sano judicio preditum verè in admirationem sui rapiat. In rerum narrationibus & orationum texturâ crederes esse Livium redivivum: in gnomis

politicis

Politicis arcanisque Principum consiliis rimandis esse alterum Tacitum. Denique ita scripsit, ut in ipsius historiam probè quadret prę-conium hoc apud Rud. Agricolam, *Rerum,* ait, *ad actiones moresque nostros pertinentium, ratio ab hujus historiâ petenda est. Quoniam is & benè facta laudando, & quæ contra sint vituperando, non docet solum, sed, quod efficacissimum est, exemplis propositis, quæ rectè secus-ve fiant, velut in speculo ostendit.* Absolutâ, historiæ Frisicæ antè per partes editæ, jam verò in unum corpus collectæ, iteratâ editione, mox ad alterius operis operosam editionem idem se accinxit. Jampridem enim moliebatur divinum illud opus Chronologicum, novâ formâ, nec ulli hactenus usurpatâ conceptum, in quo illustriores omnium historiarum eventus in sua tempora digesti inter se comparantur, haud minore labore quàm industriâ. Ad hoc opus elaborandum non sufficit sola historiarum omnium gentium exacta cognitio, sed una requiritur rei Astronomicæ haud levis peritia, ad temporum epochas, annorumque formas dissimillimas connectendas, controversias & difficultates Chronologicas decidendas, amovendasque. A quibus subsidiis quanquam esset instructissimus, ut & labori & tempori parceret, libuit ei haud raró uti operâ subsidiariâ, V. Cl. summique Mathematici ac Collegæ conjunctissimi, Dn. Nicolai Mulerij, in eclipsium aliorumque cęlestium motuum calculo; ipsique unâ cum Scaligero autor fuit ad Tabulas Frisicas, quas affectas habebat, perficiundas, ac in publicum edendas. Quarum ope tollitur omnis in calculo syzygiarum Solis & Lunæ eclipsiumque, labor & operosa molestia. Beneficio igitur fili hujus Ariadnes, hoc est, Astronomiæ, cum se ex temporum labyrinthis explicuisset, superatis etiam aliis magnis molestiis, quæ inter excudendum occurrebant, opus Chronologicum emisit omnibus suis numeris absolutum, singulari dexteritate passim connectens historias sacras cum profanis, ecclesiasticas cum politicis, adjectâ etiam Imperiorum serie ac Genealogiis succinctis præcipuorum Regum ac Principum; maximo certè rei literariæ & imprimis cognitionis historicæ commodo atque emolumento. Non longo post tempore opusculum aliud edidit, in quo complexus est summatim Illustrissimi Herois GUILHELMI LUDOVICI Comitis Nassovij pridem Gubernatoris nostri genus, vitam & res præcipuas domi militiæque pręclarè gestas, non hujus solum, sed sequentis etiam ævi cognitione & memoriâ dignissimas: & hęc duo simul assecutus est; Effigiem scilicet optimi, sapientissimi, prudentissimi, fortissimi Principis exhibet; & maximas plurimasque res in Belgio pro libertate Fœderatorum contra Hispanos feliciter gestas perspicuâ brevitate constrinxit, ut compendium hoc pro breviario quodam aut συνόψει eorum, quę in his regionibus ab anno MDLXXVII ad annum MDCXIIII acciderunt, lectoribus esse possit. Jamq; ęquissimum amicis videbatur, virum gravem annis, qui jam tres uitæ aureos,

ut Martialis verbo utar, compleverat, curis & laboribus assiduis fractum, à scriptione multa porrò abstinere, quiescere, respirare, laborumque anteactorum memoriâ frui. Sed ille laboribus castrensibus Musarum induratus quieti se tradere nequaquam voluit, ostenditque placere sibi id, quod à forti Principe usurpatum legitur; *Imperatorem etiam stantem mori oportere.* Itaque quamvis annos quatuor pluresve corporis valetudo non permitteret ipsum uti publico, ut ante quoque diximus, mens tamen sana ac vegeta ad extremum vitæ terminum sibi constans, otium detrectans, tertium meditata fuit opus, rei literariæ utilissimum, præsertim viris ad Reipub. clavum sedentibus, aut Principum consilia regentibus gratissimum. In hoc & accuratam descriptionem Chorographicam regionum & insularum à Græcis quondam habitatarum, & medullam historiæ Græcæ ex Herodoto, Thucydide, Xenophonte, Diodoro Siculo, alijs, contextam, & diversos rerumpub. status, quibus diversi populi ac civitates in eâ gente usæ sunt, repræsentat. Interea dum hi fructus suavissimi mellitissimique ex longâ, multiplici, studiosâ historiarum veterum lectione decerpti Lugduni Batavorum typis excuduntur, aliquamdiu contra certum typographi promissum hærent, rursum sub prælo sudant, rursumque hærent, author parensque eorum paulò octogenario minor, à corpore languidus, ab animo pro ætate validus, vulnus accepit gravissimum ex obitu Egberti filij sui junioris, juvenis optimi, magnæque exspectationis, quam mors immatura in Galliâ apud Aurelianos abripuit anno MDCXXV. Huic plagæ postremæ animus ejus, qui suorum ex hâc vitâ excessus, & alia fortunæ adversæ incommoda hactenus fortissimè tulerat, par ægrè esse potuit, ejusque dolori levando inter alia epitaphium ipsi scripsit, illudque typis excudi ac vulgari curavit. Superatâ tamen utcunque doloris ἀκμῇ, ad consuetos legendi scribendique labores redijt, & cum res gestas Philippi Macedonis, Alexandri Magni patris; quomodo scilicet per artes versutissimi hujus Principis libertas Græcorum oppugnata conciderit, in commodum reipublicæ, Belgicæ præsertim, exponere studet, & ad annum XV. regni Philippi pervenisset, sensit clementissimam DEI manum ex hujus vitæ statione se placidè evocantis. Morbus enim ipsum prehendit doloris expers, interiores pulmonis recessus occupans, corpusculiq; virium residuum ita sensim atterens, ut in Musæum suum per gradus ascendere non valuerit. Dies igitur plus minus XL cum libris juxta focum sessitans, amicorum invisentium colloquiis & alloquiis vacavit, multaq; de Rep. de patriâ afflictâ, de mundi hujus vanitate, de desiderio suo abeundi ad Servatorem Christum, disseruit animo mirificè patienti, sereno, confirmato, absque ulla doloris metusue significatione; certus tamen de morbi eventu. Ingravescenti morbo accessêre vigiliæ ferè perpetuæ, ei quidem sanitatis

tempore

tempore minimè insolentes, sed hoc tempore non parum infestę. Nam quamvis cerebrum roridâ somniferâque exhalatione satis superque irrigaretur, somnum tamen inire vetabat pectoris angustia, respirandique difficultas; quo nihil in morbo gravius dari potest. Quamobrem viribus corporis destitutus in lectulo sese continere coactus fuit, circiter diem XXXVI à morbi principio. Quod vitæ superfuit biduum precibus piisque meditationibus impendit, animique pietatem ac constantiam admirandâ suavitate ac prudentiâ professus, astantes amicos, & imprimis mœstissimam conjugem liberosque binos præsentes hisce fermè verbis, sermone intercisо affatur: DEUS *longum mihi in terris diem est largitus: vespera jam ingruit. Diem autem illum mediocriter laboribus impendi; quos omninò pro virili Ecclesiæ Christi & charissimæ Patriæ bono sustinui. Hujus rei mihi probè sum conscius, ac testis mihi* DEUS. *Satur sum vitæ hujus. In Dei voluntate penitus acquiesco. Cupio migrare & esse cum* CHRISTO *unico Servatore meo. Hæc vita mera molestia est; etiam quod in ea præstantissimum. Hoc autem præstantissimum duxi, si quid laboris perferrem, unde aliquid fructus & boni ad alios proveniret. Vita viatoris quasi cursus; at ille paratam in Cœlo requiem, qui bené currit, habet. Jam iter ingredior. Nunc dimitte servum tuum Domine in pace, quia oculi mei viderunt salutem tuam. Salutem tuam expecto ô Jehova!* Non potest, inquit Augustinus, malè mori, qui benè vixit. Laudabili igitur vitæ laudabilis finis ac coronis accessit. Nocte ferè media, quæ præcessit nonam Decembris, mortis imminentis certamen, postremamque naturæ luctam sentiens, convocatam ad se familiam omnem jubet genua flectere, secumque præeunte verbis filio, à Deo exorare corporis sui dissolutionem & lenem & brevem. Quo facto, cum ipse capite totoque corpore superiore inter precandum levato, sursum oculis manibusque sublatis, altâ voce & quasi animo ovans & spe plenus fusas preces ingeminando illud *Amen, Amen*, obsignâsset, gratiasque pro officio præstito egisset, & illud Simeonis, *Nunc dimitte servum tuum, Domine, in pace* iterâsset, paulò post suavissimè obdormiscere cœpit, qualem somnum inire solent ægri, cum nullam ampliùs morbi sentiunt molestiam, ac in isto somno quieteque corporis pia illa sanctaque anima, ad DOMINUM suum æternamque quietem migravit placidissimè, adeó ut exitus illius non nisi cessante respiratione ab astantibus animadverti potuerit. Accidit hoc circiter horam secundam à media nocte. Hoc curriculum vitę in his terris, hic finis viri præstantissimi fuit. Superstites reliquit conjugem *Margaretham à Bergen* matronam lectissimam, ex eaque natos liberos binos, *Wesselum Emmium* Ecclesiæ hujus Groninganæ Pastorem, pietatis, probitatis, modestiæ, aliarumque paternarum virtutum ac eruditionis

 vivum

vivum exemplar; & *Elisabetham Emmiam* Virginem indole moribusq; Emmianæ familię convenientibus prędıtam. Vixit in hoc mundo annos LXXVIII & dies quasi quatuor. Vixit inquam, imò vivit, vivetque æternùm, in victuris genio suo illustrissimis ingenij monumentis. Fuit staturâ corporis planè justâ, inter proceram brevemque mediâ. Artus illi satis compacti firmique, εὐσαρκοι veriùs quàm graciles aut macilenti. Caput decorum supernè crines densi ferèque tonsi tegebant. Facies postremis annis suppallescens grato rubore suffusa; in qua frons lata atque exporrecta, oculi, animi indices, cæsij, vividi & acutum cernentes, prout res poscebat torvi blandi-ve. Totus denique vultus gravitatem præ se ferebat multâ humanitate temperatam. In Scholis cum versaretur vel solâ vultus hujus gravitate disciplinę suæ commissos in officio continere ut plurimum valebat. Idem tamen inter amicos honoratiores verecundè modestus, inter æquales verò aut inferiores blandissimâ comitate aspersus videbatur. Idem quoque corpori mortuo tàm pulcher ac sibi constans mansit, ut viventem videre te putares. Funus ei factum die XIII. Decemb. honorificum, deducente hoc, præter Academiæ Cives, magnâ frequentiâ Civium & Procerum civitatis: cui & interesse voluit ad testandum dolorem suum Illustrissimus & Fortissimus Heros ERNESTUS CASIMIRUS, Comes Nassoviæ, &c. Frisiæ, Groningæ, Omlandiæ Drentiæquę Gubernator. Conditæ sunt corporis exuvię in interiore parte templi Academici juxta charissimos liberos, expectantes resurrectionem ad vitam æternam. Conditorio saxum instratum, cui hoc epitaphium memoriæ causâ incisum;

IMMORTALI MEMORIÆ
CLARISS. & PIENTISS. SENIS,
UBBONIS EMMIJ
FRISIJ GRETHANI:
PRIMI ACAD. GRONING. RECTORIS:
THEOLOGI SINCERI,
PHILOLOGI EXIMIJ,
HISTORICI ABSOLUTI,
VIRI PRUDENTIÆ SINGULARIS
(QUI PER OMNEM VITAM
SUA SORTE CONTENTUS,
LABORE INDEFESSO
DE ECCLESIA AC REPUBL. PATRIA
QUAM OPTIME MERITUS:
VERE PIA DEMUM AC PLACIDISS.
MORTE DEFUNCTUS
HEIC CORPORE QUIESCIT)

MARGA-

MARGARETHA A BERGEN
VIDUA ET LIBERI SUPERSTITES
MOERENTES
H. M. P.
VIXIT IN TERRIS AN. LXXVIII. DIES IIII.
ABIIT IN COELOS AN. CHRISTIANO
MDCXXV, DIE IX. DECEMB. JUL.

H. Alting.

Effigiem verò ejusdem ad vivum in tabula depictam, amplissimus inclytæ hujus urbis Senatus, honoris ergò, in Curia, decreto publico ponendam curavit.

ELOGIA ET JUDICIA
Magnorum Virorum
De
EMMIO
ex multis pauca.

JOS: SCALIGERI.

QUam jucundæ mihi fuerint priores literæ tuæ, testari possunt ij qui unà aderant, quum eæ mihi redderentur. Nam quanti & probitatem tuam, & doctrinam semper fecerim, non solum ego mihi conscius sum, sed & illi, qui me de te ea narrantem sæpissimè audiverunt, quæ virtus tua & meritum à me expressit. Certè, si nihil aliud, saltem divina historia tua Frisica hoc à me exigebat, quam ego judico non solum iis, qui similem scribere volent, conatum, sed & iis, qui jam scripserunt laudem præripuisse. &c.

Anno MDCVIII. XIII Kal. Septemb.

JAC. AUG. THUANI.

QUòd ad binas quas à te, Vir Doctissime, cum elegantissimo Frisiæ Orientalis typo accepi, hactenus non responderim, nolim superbiæ aut negligentiæ tribuas. Ab altero quippe qui me norunt, summè alienum sciunt; ab altero me occupationes continuæ facile excusabunt, præsertim apud te, quem & summâ animi æquitate esse perspexi, & tanto candore, qui in scriptis tuis elucet, ut minimè dubitem, quin quod alius fortasse requireret, in me non sis desideraturus. Cum his mitto exemplar

primæ historiarum nostrarum partis; cujus publicatione vix dici potest, quantam in aula nostra invidiam sustinui. Adeo difficile est, scisso jam à multo tempore factionibus regno, ita modum in scribendo tenere, ut non laudando ab his adulatoris, reprehendendo ab illis obtrectatoris suspicionem incurras. Et tamen testari possum Deum & homines, me nihil in toto hoc opere gratiæ aut odio dedisse; easque duas veritatis pestes summopere semper vitavisse. Eandem tibi pugnam fuisse video cum Originum Frisicarum ineptis assertoribus, mihi æquè ridiculis, ac ij, qui Antenores, Helenos, Francos, Marcomiros, Clodomiros, & hujusmodi vanitatis novitiæ monstrosa nomina Francicis antiquitatibus affingunt, quos à te semel explosos ut generosè deinceps contemnas, si me audis, tibi autor sum, potiusque in pertexendâ illâ Frisicâ telâ ad hanc usque ætatem, ut polliceris, atque adeo adGroningam receptam allabores. Quod si facies omnem Belgicam historiam nostri ævi maximè omnium memorabilem complecteris. Ad eum annum, hoc est MDXCIIII. nostra perduximus, optavimusque sæpius, ut quod moliris jam editum esset, antequam quæ de Belgicis scripsimus, te longè secuti, & vestigia semper adorantes scripsissemus. Nam citra assentationem dicam, quare enim apud te? nihil simile tuis scriptis post BUCHANANUM in eo genere me legere memini; seu fides, prudentia, ac ingenua libertas, sive orationis elegans simplicitas, ac perspicua brevitas spectetur; ut me temeritatis meæ pudeat, pœniteatque, qui ab his omnibus imparatus tantum opus supra vires aggressus sim, & infestiores longè, nec scriptis disceptandas animorum contentiones, non sine vitæ discrimine contra me excitaverim. Quippe illi, quibuscum mihi res est, quidquid verè & liberè dicitur, in suam contumeliam dictum interpretantur, præsertim à me, quem Reip. ratione muneris addictum, tempori servire, hoc est illorum flagitia dissimulare, & in scribendâ historiâ idem quod in Rep. administrandâ temperamentum afferre debuisse, sibi persuadent, homines præposterâ prudentiâ, & iniquissimâ mente, qui quo longius à privato absum, tanto acerbius in me feruntur, quasi dignitas, & purpura, & non veritas potius historiæ fidem conciliaret. Tandem meo periculo sensi, magnatum odium Veritatis assertæ mercedem esse. Sed quid pluribus te detineo? Tu vide, & cense. Vicem meam scio misereberis, & te exemplo meo solaberis. Vale Doctissime UBBO, & me virtutis ingenijque tui præcipuum admiratorem & Cultorem redamare perge, & cum otium erit diligenter rescribe. Lutetiæ Parisiorum Kal. Septemb. MDCIIII.

Idem in Epist. alia inter alia sic ait.

ITAQUE

ITAQUE postremis illis tuis, quanquam omnia tua mihi summè grata sunt, non tàm lætatus sum, quàm jacturâ piorum dolui, gratissimamque longè rem mihi feceris, si earum exemplum, si quod habes, ad me quamprimum mittas. Nam non is sum, qui mea ita cœcus amore mei probem, ut non plura amicis, quàm mihi in iis corrigendis permittenda censeam; præsertim tibi, cujus & singularem in me humanitatem expertus sum, & facilem in scribendo elegantiam cum acerrimo judicio, & veri amore conjunctam, non desino tua quotidie legendo admirari. Itaque te iterum rogo, hanc amico suppliciter flagitanti gratiam ne negaveris, tibique sic persuadeas, nullas occupationes, quanquam gravissimis undique indies premor, impedimento fore, quo minus sedulò ad tuas rescribam &c. Novi candorem tuum, & fidem, quam ubique si me admonitione tuâ non indignum judicaveris sequi certus sum. Frisica tua, an sis persequuturus, & quousque sis persequuturus scire aveo. His nihil simile secundum Scotica BUCHANANI nostra ætas, meo quidem judicio, vidit. &c. *Adde his ejusdem* THUANI *aliud elogium, & quidem publicum, Lib. hist.* CXIX. *pag.* 771. *sub finem.*

Huic, *dicit*, comes addetur SUFFRIDUS PETREJUS Leoardiæ in Frisia natus, qui cum Lovanij in pueritia literis Grȩcis naviter operam dedisset, veterum Græcorum scriptis in Latinum vertendis animum applicuit, & postea à Frisiæ Ordinibus invitatus, origines, colonias, nobilitatem, libertatem, jura gentis suæ illustranda suscepit: in quibus altius repetendis dum admistis fabularum figmentis nimium stilo indulget, multorum reprehensiones incurrit, ut UBBONI EMMIO, qui eam provinciam summâ fide ac admirandâ simplicitate posteà executus est, potius lampada tradidisse, quam ei in scribendâ patriâ historiâ præluxisse videatur.

JANI DOUSÆ *Patris.*

Literæ tuȩ cum re ipsâ, tum verò amoris erga nos ac benevolentiæ notis insignes, gratissimæ mihi fuêre: quas quidem binas diversis temporibus accepi, multo urbanitatis aspersas sale: in quibus admirabilem illam in historiæ veritate propugnandâ EMMIANI studij constantiam evidentissime perspexi, &c. *Sic verò terminat*; Vale mi EMMI, historicorum seculi nostri (nolit velit Invidia) unico magis unice citra controversiam Phœnix, graculosque istos ac spinturnices (quod facis) fortiter fac contemnas; in quo omine mi ocelle desino. Iterum vale, & nos amare perge mutuum facturos. Ego te in oculis fero ingenij ac doctrinæ tuæ admirator, & cultor præcipuus perpetuusque.

Idem judicium suum de Emmij scriptis publicè sic professus est lib. I. *Annal. Holl. pag.* 75.

Ideoque

Ideoque, *inquit*, nec in Frisiorum gestis recensendis lectoris otio abutemur; supervacaneum existimantes ea iterare, quæ ab UBBONE EMMIO legitimo Frisiæ suæ historico fidelissimè perscripta sunt. Cujus ea in Patrię suæ antiquitatibus investigandis curiositas, ea religio fuit, ut (meo quidem animo) parum seu potius nihil aliorum industrię reliquum fecisse videatur.

IDEM.

Sermo frequens de te, & DOUSAEO multus in ore
EMMIUS: Historiæ hoc visa merere Fides;
Incorrupta Fides. quæ quo per tempora nostra
Rarior, hoc pluris est facıunda mihi
CATTIGENIS que meis: res quorum ex ordine gestas
Te sparsim FRISIIS inseruisse tuis,
Et video, & lætor. quo nullum hoc scilicet ævo
In genere hoc BELGIS clariùs extat opus.
Vera, nec intestata loquor. scit GROTIUS istud
Doctrinâ verè magnus & ingenio;
Et norunt alij plures, quid maxima gentis
Gloria Gallorum sentiat EMMERIUS;
EMMERIUS, de te solitus qui plurima amicè
Quærere, & in laudes luxuriare tuas:
Ante alia Annales meritò admirarier unos,
Expensos FRISIIS quos tulit UBBO suis.
Ter quater ô felix antiqui temporis ætas,
Cui facundo adeo contigit ore cani!
Vos quoque felices tanto scriptore libelli,
Ingenij rari, nec minus artis opus:
Vos ego sæpè meo vos elogio ornaturus,
Testabor veterum laudibus esse pares.
HIRCINOS alij folles plaususque morentur;
Præter monstra, nihil qui didicére loqui.
Sit, qui caulinis cingat sua pulpita thyrsis;
Nil præter SCAURUM spectet OTACILIUS;
EUNUS APRO tantum studeat sua scripta probari;
Ipse uno hoc visus judice VARRO sibi.
Contenti AUGUSTO vos miratore THUANO
Vivite; majus enim quid dare Fata queant?

JANI GRUTERI.

MI Domine (*inquit ad Ubbonem scribens*) habes secundam partem historiæ optimæ, quam transmisit Autor Præses THUANUS, qui priores tuas ad se non recepit. Fac quæso nunc saltem

ſaltem intelligat ipſe gratam fuiſſe & voluntatem ejus & æſtimium de te, cui es inter Hiſtoricos Princeps. Ego jure merito diligo & ęſtimo virtutes tuas & doctrinas ſupra ſeculum ſuum rectas, & erectas. Pergere te in Hiſtorico illo campo feliciter votum meum eſt, & petitio unica. &c. *Et*: Vir & amice eximie, non ſine gaudio vidi manum tuam ſemper alioquin mihi optatiſſimam, & tanto magis adpreſſi ori ac pectori, quàm magis ibi agnoſceremus vivam Gratiarum, vivam Humanitatis, tantum non Apellæis expreſſam imaginem. Ego te quidem dudum, uti fecerat quoque THUANUS, habui pro hiſtorico ſeculi hujus ſine controverſia Principe; ſed nunc pręterea habere cogor amicorum item primarium. *Idem alibi*: Interim firmiter amo, obſervo, quos judicio certo mihi applicui; inter quos te earum Minervæ, & Conſo caput, jure merito habeo agnoscoque Principem. Juvenes, qui ſenibus ſubſtituuntur, vanitate ſeculi ſui inflantur, nihilque reſipiunt ſolidi. Eaque propter te inter probos doctosque æſtimo vero precio, hoc eſt ſingularem; cuique in hiſtoria nihil eſt hodie prius, nihil ſecundum. Si licet, velim & nomen meum comparere juxta DOUSAM noſtrum, ac breviculo epigrammate teſtabor, animis nos fuiſſe cognatos.

Epigramma id tale eſt.

Quiſque hodie hiſtoriæ numeros impleſſe putatur,
Qui de re quâvis dicere plura poteſt.
Quive adeò fumos aut ſomnia vendere doctus,
Stemmata cujusvis continuare queat;
Fabellasque gravi jacere ac miracula pompâ,
Quâ pueri expaveant, fœmineumque genus.
Paucis culta Fides, paucis reverentia Veri eſt,
Nemo at Mnemoſynem demeruiſſe ſitit;
Mnemoſynem, monumenta ſuis quæ ſola receptat
Illa tholis, Vanum inde exulat inde Nothum.
Non tulit id Phœbus, proleſque novena Monetæ,
Corque tibi thyrſo terque quaterque ferit,
VBBO EMMI. *hinc Friſicæ ſurgunt geſta omnia gentis,*
Picta Minerva ſuo quæ velit eſſe peplo.
Quæque Cupidineæ aurato mucrone ſagittæ
In tabulis ſcribat Gratia terna cedri:
Moxque Honor ac Virtus templo deponat avito,
Heic aras ubi habet Anna Perenna ſuas.
Quottidie quibus Hora roſas, quibus Hebe amaranthos
Sufficit; at nectar ambroſiamque Venus.
Macte EMMI *hac curâ, macte hoc opere* VBBO! *perennis*
Hiſtoriæ tu Dux, tu coryphæus eris.

Quamque tibi magis invidia atque inscitia dentes
Ostendunt, annos hoc magis ipse feres.
Perque omnem Europam vectus famæ allice pennâ,
Excipière hominum dulce Deûmque decus.

PETRI SCRIVERIJ.

ESse quid hoc dicam? tibi debita fama negatur,
UBBO? tibi, patriæ quem voco jure patrem.
Nam sine te (verum testor) vir magne fuisset,
De Frisiis vanum jam legeretur opus
Jam Suffridæis premerentur nostra Chymæris
Pulpita: jam monstris omnia plena forent.

Ita verò, explosis fabulatoribus, carmen claudit.

Sed queis judicium, queis est mens sana, pudorque,
Lectores libris det Deus UBBO tuis.
Qui pretium faciant, cedroque & murice donent:
Abstineat scabras cætera turba manus.
Ante focum pueris veterum deliria nutrix
Narret, & Occonem garrula laudat anus.
Te gravis æternâ commendet voce THUANUS,
Noster & ingenti GROTIUS ore legat.
Me quoque mirantem generosi fulmina Veri
Devinctum sancto pignore pectus habe.

D. HEINSIJ.

CUm in tam eximio volumine & æterno opere, quo Patriam & universum Frisiorum nomen, candore admirabili, summâ industriâ, singulari facundiâ, quamdiu ullum in terris eruditioni erit præmium, tibi obligasti &c.

DAVIDIS CHYTRÆI.

CLarissime & optime vir, amice colende, accepi tandem diu desideratam rerum Frisicarum historiam tuam, singulari & exquisito judicio, & prudenti rerum delectu, & illustri orationis disertæ ac perspicuæ copiâ elaboratam, & chorographiâ totius Frisię accuratâ eruditissimè ornatam. Pro munere quod dedisti, reverenter tibi gratiam habeo, & posteris, qui hæc recentiora legent gratulor: Anno MDXCVI. *Idem alibi.* Ego quidem publico literarum & Reip. nomine gratias tibi officiosè ago, quod hunc laborem, non Patriæ solum tuæ, & toti viciniæ, ac tibi ipsi honorificum ac salutarem, sed omnibus etiam bonis & doctis gratissi-

mum

mum suscepisti, & constanter urges: & Deum, ut vires animi, & corporis ad ea; quæ instituisti, perficienda tibi tribuat, ardentibus votis precor. Pro historia tua Frisica omnibus elegantiæ numeris perfecta, remitto rudem ac nudam rerum proximo sexennio in hoc Arctoo orbe actarum annotationem.

HECTORIS BOURICIJ in suprema Frisiorum Curia Senatoris ad GRONINGAM.

INvicta sedes fœderati Belgij,
Alumna belli, Martis & Musæ domus;
Victrix Marani Bæticique fulminis,
Asserta postquam jura; libertas, fides
Te vendicarunt; scilicet parum fuit
Quod Marte præstas, quodque limes Belgij
Cluis GRONINGA, *sede quæ Musas novâ*
Nuper beasti, quæque tot claros viros
Iubes vacivos Martias inter minas
Labore docto demereri posteros;
Beata sedes, quam hospitator EMMIUS,
Fax literarum, temporis prisci pater,
Vindexque veri, sæculi nostri decus,
Ocellus orbis, patriam sumsit sibi.
Quo cive solo gloriari plus potes,
Quam cive gaudet Patavinus LIVIO.
At hæc prius fuêre; nunc jacet, jacet
Ætate, curis fractus & laboribus;
Fato peremtus, omnium instar EMMIUS.
Et tu GRONINGA *cive quæ magno cares,*
Orbata tanto literarum vindice,
Scriptore tanto destituta patriæ,
Quæ condis ossa maximi hoc ævo senis,
Unum memento, post hac esse neminem,
Qui gesta condat, unum præter EMMIUM.

P. WINSHEMIJ
Frisiorum historiographi.

QUod ad EMMIUM attinet, is etsi divina sua scripta ad quorundam in gente nostra palatum non temperavit, accedendum tamen in hoc est omnium literatorum judiciis, ne privatis affectibus metiamur gloriam tàm sublimium monumentorum. Ut turpe sit illi Viro, cui quasi totus orbis in scenam prodeunti adsurgit, nos solos iniquiores esse, ac illud nomen

temerare, quod & sanctum cunctis gentibus est, & consecravit se æternitati. Pauci enim dies quibus à Cl. Heinsio accepi magni AUG. THUANI de EMMIO testimonium, quod tale erat, ut vel hujus videndi causâ Belgium salutaret, ac coràm, quemadmodum appellat, intueretur hoc naturæ miraculum. Mitto quid uterque DOUSA fecerit. Tantum abest posse Virum tàm Illustrem trahere in despectum, & illius odium tutò nobis concitare, qui in animis hominum ære perennius monumentum reliquit. Ejus enim ut magna admiratio, ita censura difficilis &c.

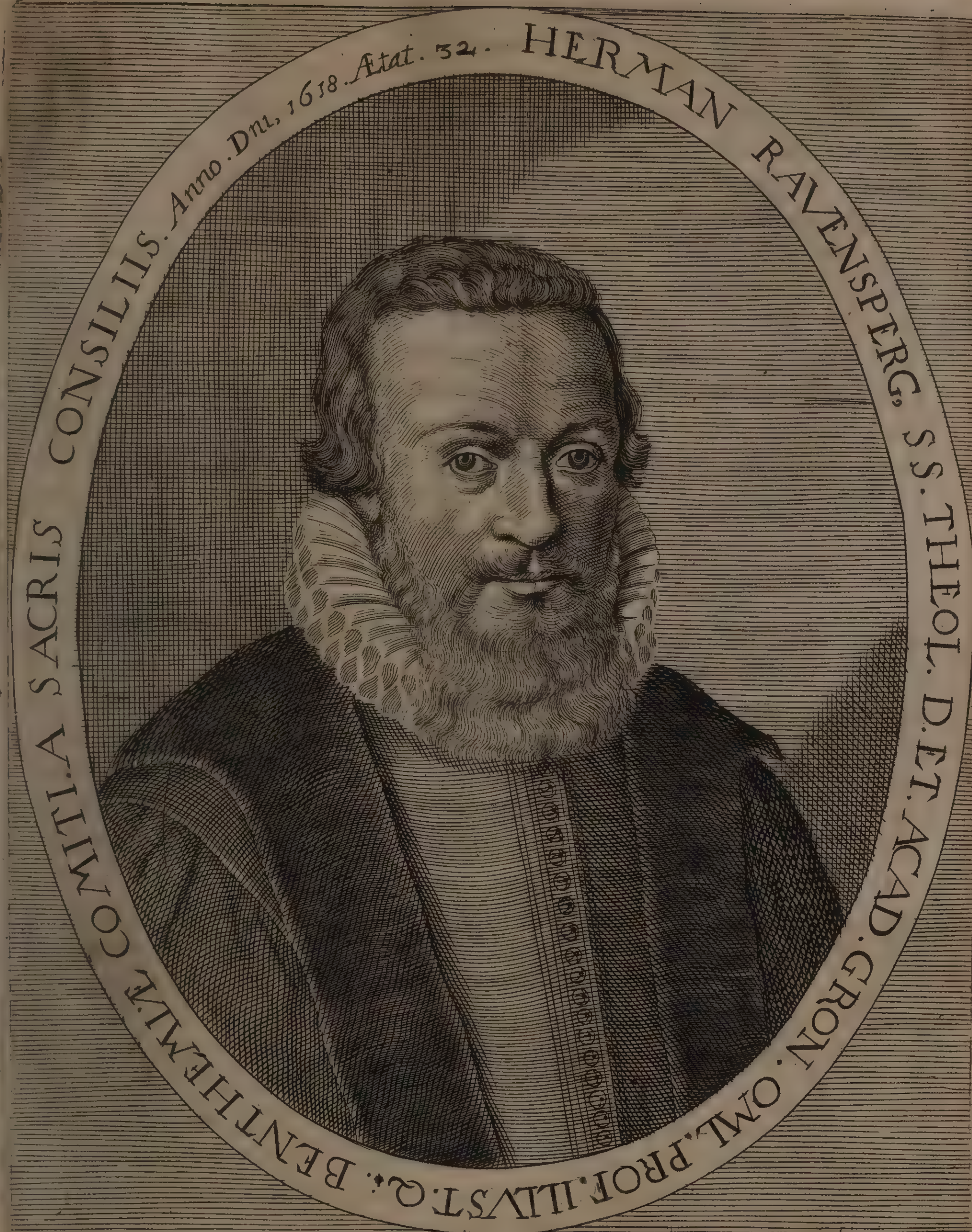
H. VULTEIJ.

AGo verò tibi ingentes gratias pro insigni munere Commentarij rerum Chronologicarum, quo me superiore panegyri Francofurtensi donatum voluisti. Appendicem, de qua me nunc, & nuper monuisti, avidissimè expecto, ut hoc gaudium mihi sit perfectum. Legi nonnulla, ex quibus operis totius præstantiam colligere mihi non fuit difficile, lecturus totum ubi appendix accesserit. Sed fateor ingenuè mi UBBO, hæc supra captum meum sunt, ita accuratè & exactè constituisti omnia, ut etiam istarum rerum peritis arbitrer aquam hærere posse; &c. 1620. Aprilis 5.

I. KIRCHMANNI.

CUm verò in historiarum lectione parum feliciter quis versetur absque Chronologiæ face, non possum quin tibi commendem, Chronologiam UBBONIS EMMIJ ante annum primùm editam, qui mihi omnium industriam videtur superare in assignandis temporibus omnium regnorum, quæ ab orbe condito floruerunt, & adhuc florent, & quidem in libro peculiari, quem Chronologiæ præmisit.

HERMANNUS

Rauenspergerides, quo Teutonis ora superbit,
Fingere quem cupiat Lysippus, pingere Apelles,
Sic oculos, sic ora ferens, pro tempore in ære
Conspicitur cujus laus ære perennior omni est.

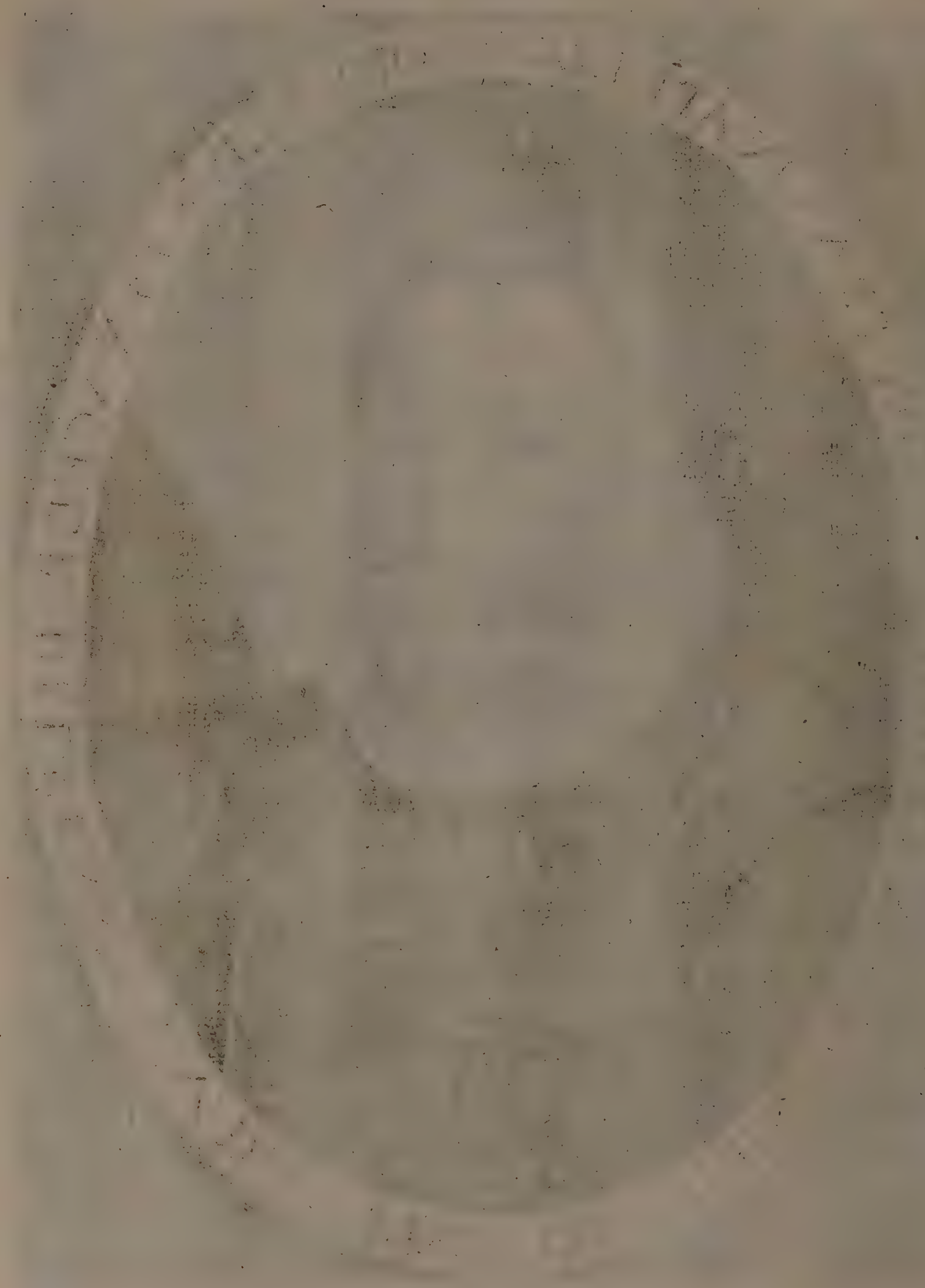
F. IACOB HENNINGIVS.

nullis ornavit. Recturam ejus ter cum gloria gessit, quartamque gerere aggressum mors occupavit. Namque morbo lento qui annum plus minus ei adhæserat, confectus, illustribus seriæ resipiscentiæ fideique Christianæ documentis exhibitis, Cœlestem vitam anhelans, inter preces Rev. fidique verbi Divini Ministri, Dn. Cornelij Hillenij, placidè exspiravit xx die Decembris Anno Christi M DC XXV.

Cuius ad obstupuit divinæ oracula vocis,
Motaq; de solitâ est Africa barbarie:
Qui ternis docuit Leges et jura Cathedris;
Hei mihi: quod tantum supprimat Umbra caput.
H. Neuhusius. Adv. Fris.

CORNELIVS PYNACKERVS,

NAtus est anno supra millesimum, quingentesimo septuagesimo, die sextâ Julij, Patre *Adamo van KercKhoffe*, Concilij Chomatarchici Delphici quæstore: Matre *Johanna van Polanin*, utrisque honestâ & veteri familiâ oriundis. Locus natalis est pagus, ei cognominis, *Pynacker*, in agro Delphensi, modico milliari ab urbe abjunctus. Septennis mittitur Delphos in ludum literarium, ibique Linguas, Græcam & Latinam, atque artes organicas exactiùs edocetur. Indè ut uberiorem ingenij cultum caperet, abiit Leydam, ubi Theologiæ operam dare cœpit, & disputatione de Pontifice Romano publicè habitâ, hoc studium continuavit Heidelbergæ anno 1590. Hîc aliquantisper commoratus, cum Genevam iter instituerct, Vir illustris & generosus Elbertus à Pallant, Dominus in Selm & Dirsfort, ipsum studiorum & itineris comitem per Italiam, Siciliam, Pannoniam, Moraviam, Bohemiam, Germaniam, ad Arcem suam Selmensem, quę est in Cliviâ, reduxit. Leydam reversus se totum, mutatis studiis, Romanę Jurisprudentiæ tradens, eam decumanâ industriâ juris scientiam acquisivit, paucorum annorum spatio, ut, pręviâ disputatione inaugurali de jurejurando, ab Everardo Bronchorstio, Juris Utriusque Doctor renunciaretur, anno 1597. die 16 Maji. Duobus post mensibus foro & causis orandis in suprema Hollandiæ Curia se dedit. Sed vix Praxin exercere cœpit, cùm Leydam revocatus in numerum Professorum cooptatur, postquam Iulius Beima, Iuris Professor, indè ad suos, ad Curiam & Ordinem Senatorium in Frisia, allectus, Cathedram juridicam vacantem reliquisset. Hoc munere Professorio dùm fungitur, primo conjugio sibi jungit *Susannam de Treslong*, viduam, filiam Guilhelmi Blæsensis, dicti Treslong, Maris apud Zelandos præfecti, qui, nec non comes Lumæus & Bartholomæus Entesius, Albanis temporibus, tempestate ita ferente, Brielam in potestatem redegerunt; quod annales Belgici loquuntur. Cæterum Professionem Leydensem sustinet, adusque annum 1614 quo ab Illustribus ac Prępotentibus Groningę & Omlandiæ Ordinibus ad novam Academiam vocatus est Groningam, ubi in vastum, at indigestum Controversiarum Corpus Andreæ Fachinęi, juxta seriem Digestorum & Codicis concinnat indicem; qui seorsim primò Groningæ est editus, dein Coloniæ Agrippinæ ipsi operi pręfixus. Habebat præterea Commentarios in varios Digestorum titulos conscriptos: Consilia item innumera, sed ut ea publici juris faceret adduci non potuit, dictitans, Nihil jam scribi quod non sit scriptum priùs. Historiam equidem Drentiæ postremis annis orsus erat: quam, opinor, typis divulgasset, si fata fanda

non

non abrupissent. Dum autem Groningę magno cum Auditorum applausu docet, præter expectationem, amplissimum Legationis (postea repetitæ) munus ei imponitur. Nam captis à Turca Hollandorum navibus onerariis centum quinquaginta, in mari Lusitanico, Gaditano, Balearico, Ligustico, ab Illustrissimis & Potentissimis Fœderati Belgij Ordinibus, adnitente Celsissimo Auraico Principe Mauritio, ad Bassas, sive vice-reges Regnorum Juliæ Cæsarię & Tuneti, ad ipsorum Senatum, sive Diwana apud Barbaricos in Africa, ablegatur anno 1622. pro redintegranda pace cum Turcarum Imperatore, pro repetendis navibus, pro redimendo numeroso captivorum grege.+ Tribus fermè lustris in exotica & barbarica negotia impensis, redit in Patriam. Hagâ Comitatensi ubi aliquantulum substiterat, relictâ, secessit in Drentiam, hinc ab Illustribus & Præpotentibus Frisiæ Ordinibus ad primariam Iuris Professionem Academiæ Franekeranę vocatus est anno 1636. Mortua priori uxore transiit ad secundas nuptias anno 1641. ductâ *Sybilla Boterpot*, *Antonij Boterpot* Secretarij quondam & Graphiarij urbis Vianæ, filia, Domini Iacobi Sas, in Curia Vltrajectina Senatoris sorore. Denatus est anno 1645. die 12. Ianuarij horâ duodecimâ.

+ ad Julian Caesaream (Algiers) appulit d. 13 Sept. 1622. vid. [illegible] 1755. Apr. bl. 444.

NICOLA-

Hos quicunque vides vultus mirare peritam,
Artificis dextram: ſed ſi lustrarier intus
Ingenium cæleste queat, quod ſidera novit,
Cœlumque, et rapidos ſolis lunæque meatus,
Germinaque et quicquid medica pater abdidit arte,
Hæſerit hac totus defixus imagine mundus.

H. SCHONENBVRG.

NICOLAUS MULERIUS.

ORtus est Familiâ antiquâ pariter & opulentâ, *des Muliers*, Gallicæ, ut creditur, originis; quæ jam ante duo & quod excurrit secula sedem fixit in cognomine colonia, Insulis Flandrorum non longe distante, ac Vindocinensis Ducis regimini obnoxiâ. Pater ipsi fuit *Petrus Mulerius* Theologus, Vir spectatę pietatis, qui communis illa ætate superstitionis ac idololatriæ abominatione agnitâ, ad sanioris Religionis lucem oculos atque animum convertit: & mox veritatem publicè amplexus, ejusdem Præconem inter cives suos egit. Factum id Brugis urbe Flandriæ notissimâ, & præclarorum ingeniorum fœcundâ matre, ubi habitabat. Conjugem tunc habebat fœminam religiosissimam *Claudiam le Vettre*, quæ & ipsa deserto Papatu Evangelicis cœtibus se junxerat, ex quâ cum alios tum *Nicolaum*, hunc de quo sermo nobis est, suscepit, Anno 1564. Decembris 25. die Natalitijs Christi sacro. Sæviebat ea tempestate feralis Belgio Inquisitio, nefaria persequutione exterminatura quicunque Pontificiam idolomaniam aversarentur, atque inprimis sacrorum aliorum antistites. Incubuit illa & Brugensium oppido: ac parum absuit quin *Petrum* quoque unà cum familia universa oppressisset, nisi præmonitus de periculo ab urbis Senatore, domo & suppellectilibus omnibus relictis, se suosque tempestivâ secessione subduxisset Meninam: quæ Flandriæ & ipsa civitas, ad Legiam fluvium sita, tertio lapide Insulis distat. Sed nec licuit hic tuto esse, insequente ipsum Titelmanno Decano Ronsensi, hæreticæ pravitatis (hoc stigmate sincerioris fidei professio notabatur,) Inquisitore. Quod cum denuò ipsi innotuisset, amici cujusdam indicio, captivitatem atque necem, quæ parabantur; etiam tunc feliciter declinavit, & urbe elapsus, in proximam sylvam se abdidit; tres secum trahens liberos, & hos inter *Nicolaum*, annum agentem tertium. Subsecutura autem maritum Uxor *Claudia*, & calamitatis futura socia, ab armatâ persecutorum manu intercepta est, prodita à vicino cum jam in viâ esset, minimam natu prolem ulnis suis gestans. Hæc itaque carceri mancipata, & squalore ejus per annum integrum macerata, cùm neque stropharum argutijs à veræ fidei professione abduceretur, neque hujus constantia infantis ablatione labefactaretur, tandem Albani Ducis sanguinario decreto morti adjudicata fuit: quam Religionis ergo adijt Ipris Anno 1568. lætissimo constantissimoque animo, sermone vernaculo concinens Psalmum 27. *Le Seigneur est la clartè qui m'adresse, etc.* Quod vero sanctitate vitę, morumque commoditate exemplum prębuisset omnibus, dum vixit, gratissimum, eam consecuta est ultionem, ut plebs in ne-

 farium

farium indicem odium conciperet vehementiſſimum, nec tantum Judam proditorem infami nomine appellaret, ſed etiam officinam ipſius ſubrueret, gravius quid in hominem proculdubio ſtatuturà, niſi voluntario exilio urbe exceſſiſſet. Aſt *Claudiæ* maritus *Petrus*, dici non poteſt quantum ex obitu lectiſſimæ Conjugis mœrorem conceperit; qui poſtilla Brugas repetijt, ibique *Nicolaum* filium primis literarum rudimentis initiandum dedit. Inde Caletum ſeceſſit, non ante annum 1577. & Gandavenſem Pacificationem Brugas regreſſus: quo tempore modò dictum filium in diſciplinam tradidit Clariſſimo Cruquio, à Commentarijs in Horatium ſcriptis inter eruditos nomen ſortito. Sed non diuturna iſthæc quies vel Patriæ fuit, vel ipſi. Recruduerunt enim civilia bella, idem ſecum calamitatum agmen trahentia, & ipſe novum exilium ſubire neceſſum habuit. Cujus ſedem Lugduni Batavorum maluit ponere, ceu loco ſtudijs Filij jam matureſcentibus magis opportuno. Hic igitur *Nicolaus* inter Academicos nomen profeſſus, Philologiæ primum ac Philoſophiæ, dein etiam Theologiæ mentem manumque applicuit. Quo minus tamen hanc ſibi Spartam unicè ornandam ſumeret, cùm alijs de cauſis, tùm ſecreto quodam genij ingenijque ductu factum eſt; quibus ad Medicinam ac Mathematicas diſciplinas excolendas fuit avocatus. Non neglexit tamen planè Theologiam, ſed aſſiduum ſeſe præbuit auditorem Lamberto Danæo, Iſagogen ſuam publicè tradenti. Adjunxit preterea linguarum Orientalium Hebrææ Arabiceque, nec non Chronologiæ ac Hiſtoriarum cognitionem. Quam uberrimam & accuratiſſimam conſecutus eſt ſub inſtitutione Virorum Celeberrimorum Juſti Lipſij, Bonaventuræ Vulcanij, Johannis Heurnij, Gerardi Bontij, Rudolfi Snellij, Franciſci Raphelengij, & aliorum: Ac tandem ſummis in Medicina Doctoræ honoribus auctus fuit d. 24. Martij Anno 1589. Promotore Johanne Heurnio; quo eodem die atque actu eadem cum ipſo inſignia ſuſcepit Nicolaus Forterius, vitæ ac ſtudiorum ſocius *Mulerio* individuus. Matrimonium mox inijt Kal. Novemb. anni ejuſdem Amſtelodami cum Virgine moratiſſima *Chriſtina Six*, Senatoris Audomaropolitani filia; idque ſub oculis Parentis adhuc ſuperſtitis, quem biennio poſt anno 1591. Leydę defunctum luxit. Ipſe quando familiam habere, praxin quoque Medicam exercere cœpit, quæ adeo felix obtigit, ut fama illius moti Harlingenſes, Ordinarij Medici titulo primum *Mulerium* evocarint anno 1590. In qua ſtatione totos tredecim annos exegit, tanto omnium favore & amore ſubnixus, ut cum ob rationes domi natas Amſtelodamum abire cogitaret, anno 1601. cives dignitate primi, numero quinquaginta & amplius, repetitis ſupplicibus libellis apud Magiſtratum inſtiterint, ſibi ut ſuus Æſculapius retineretur, aucto etiam honorarij vice ſtipendio. At enim

I non niſi

non nisi biennij ulteriorem moram Harlingę traxit, anno 1603. Amstelodamum profectus, ubi larem fixit. Neque diu post ab Illust. ac Potentibus Groningæ ac Omlandiæ Ordinibus Ipsi delatum Medici Provincialis munus, quod admisit, & cum familia Groningam commigravit. Anno 1608. cum Gymnasio Leovardiensi Moderator quæreretur, & qui huic functioni destinabantur Clemens Timplerus, & Otto Casmannus, posterior morte, prior à Generosissimo Comite Benthemensi, in dimissionem non consentiente, præpediti, obtineri non possent: suasu Johannis Bogermanni & Goswini Geldorpij Ecclesiæ Leovardiensis Ministrorum, *Nicolaus Mulerius* electus Gymnasioque præfectus fuit. Quod magna cum laude suâ, & discentium commodo haud minore, moderatus est, usquedum ad Professionem Medicam Groningam revocaretur; prælectionibus Philosophicis ac Philologicis Juventutem sibi commendatam magis magisque parans Academijs & publicæ illarum institutioni. Et licet post obitum Johannis Drusij Linguæ Hebrææ in Academia Franekerana Professoris celeberrimi, suffragijs Illust. Frisię Ordinum, Successor ei destinaretur; aliam etiam conditionem Senatus Embdanus anno 1612. offerret; non tamen se passus est exorari. Fixum enim animo habebat, cujus olim ipsi spes facta fuerat, Academiæ Groningæ & Omlandiæ se suosque labores consecrare: de qua erigenda jam per complures annos consilia agitabantur. Ea autem demum anno hujus seculi decimo quarto optatum diu eventum sortita sunt, Academiâ Provinciali Groningæ apertâ: Ad quam Ipse ex primis expetitus & accersitus fuit; delataque Medicinæ Professio, nec non Linguæ Gręcæ Matheseosve: alterutrius eligendę factâ potestate; quarum hanc, Mathematicam nimirum, Medicæ conjungere maluit, & utramque ad finem usque vitæ, ex usu publico sustinuit. nullis aliorum sollicitationibus, ne quidem Academiæ Lugdunensis Batavæ Curatorum aures præbens, aut assensum. Quemadmodum autem studijs Mathematicis inde à prima adolescentia impensè delectatus erat, ita quoque cum ante, tum post adeptam illius Disciplinæ Professionem, magna cum voluptate incubuit. Hinc nata varia scripta, quæ accuratione magna concinnavit, quædam etiam publicę utilitati consecrata in lucem dedit. Primum eorum vulgavit Harlingæ anno 1595. Astrolabium nempe, seu Sphæram planiformem, addita succincta ejus explicatione, tribus libellis Belgicè adornata, quorum postremum in repetita sub vitæ finem editione sustulit. Successêre Ephemerides ab anno 1609. ad usque 1626. (quando Filio suo *Petro Mulerio*, Med. Doctori, postmodum etiam Botanices Professori, lampada hanc tradidit:) summo cum judicio scriptæ, parique applausu exceptæ. Majoris autem momenti atque etiam laboris fuit, quod instigantibus Illustri

Josepho Scaligero & Celeberrimo Ubbone Emmio suscepit, & anno 1611. edidit Opus Tabularum Frisicarum Lunæ-Solarium. Hæsit autem tunc non exiguo tempore; ubi istud excudebatur, Alcmariæ, quo prælo adesset corrector: eaque occasione Novatorum turbis aliquatenus fuit implicitus. Cum enim Adolphus Venator, ibidem Ecclesiastes, homo non factionis Remonstranticæ modo, sed etiam Socinianismi veneno infectus, *Mulerium* ad crebriores de Religione collationes provocaret, Ipse Zelo veritatis ductus sæpiùs in certamen cum Venatore descendit. Atque hinc perspecto novorum dogmatum periculo, postquam Conradum Vorstium ad Professionem Theologicam in Arminij locum Leydam vocatum accepit, non semel apud Academiæ illius Curatores per literas intercessit, omni conatu id agens, ne vocatio succederet. Arbitrabatur enim Sacramenti religione, quâ cum Docturæ honores consequeretur adstrictus fuerat, se teneri, ut quod ad præsentissimam Academiæ istius perniciem facere persuasum habebat, id bonâ fide significaret. Impacta tamen ipsi eo nomine Sycophantię calumnia, à Vorstio, in Apologia pleniori: à qua se scripto opposito purgavit; attamen typis describi noluit, suæ se innocentię involvens, quæ tacentem rectiùs defendebat, quàm Adversarium loquaces chartæ tuebantur. Utilioribus igitur scriptis partam jam gloriam extendere maluit; qualia fuêre quæ ab ipsius manu deinceps prodierunt in lucem, Institutiones Astronomicę duobus libris comprehensæ anno 1616, & anno sequente Nicolai Copernici Revolutionum libri, integritati suæ restituti, ac notis illustrati; alteroque rursus, occasione feralis Cometæ, quem universa Europa fulgentem exhorruit, tractatus de eodem vernaculo idiomate editus; denique liber de Anno Iudaico ac Turcico anno 1630, luci datus. Cæterum dum Groningæ professione functus fuit, non tantum Academiæ utilem operam præstitit, Anatomicis sectionibus aliquoties institutis, Bibliothecæ curâ ad vitæ finem usque, Rectoratu autem Academico altera vice gestis: sed & extra eam Medicam Praxin felicissimè exercuit; & cum Anno 1621. Societas Indiæ Occidentalis institueretur, ob singularem rerum illarum peritiam, in Collegium Directorum hujus Provinciæ, inter primos allectus, & ejus nomine ad conventum Societatis supremum, quem XIX-virûm vocant, non semel delegatus fuit. Intercessit præterea Ipsi cum primarijs Reip. Proceribus, doctissimisque per Europam Mathematicis familiarior amicitia, cujus conservandæ augendęque semper fuit studiosissimus. Habebat autem eas dotes, quæ plurimum ad necessitudines conciliandas faciunt, bonam mentem, pectus candidum, vultum gravem suavitate temperatum, sermonem gratum, mores compositos, similesq; illecebras tam visu facilem quam dictu affabilem omnibus præstantes. Quibus artibus quosvis sibi amicos parare, paratos servare proclive fuit. Nec

fuit. Nec defuit favor ipsorum hujus ac vicinæ Provinciæ Gubernatorum, Illustrissimorum Guilielmi Ludovici, ac Ernesti Casimiri Nassoviorum, qui Ejus tum in Medicinâ facienda, tum in Republica administranda consilium, non rarò postularunt, secutique sunt. Hoc modo cum ætatem ageret, non potuit ejus extremum grave esse. Quod absolvit ipso die Dominico Nonis Septembribus anni 1630. brevissimo quidem, at non infelici compendio. Postquam enim eopse die Sacris Cœnæ Dominicæ interfuisset, supremum funeris honorem Collegæ in Societatis Indicę cura præstitisset, domique tum nepotum Catechizatione, tum pijs de mortuorum resurrectione meditationibus sese oblectasset, colicis tentari cœpit doloribus, cumque in culina consedisset apoplexia quoque correptus fuit. Unde prolapsus inter suorum lachrymas, & preces à Collega vicino Henrico Alting Theologo conceptas, piam animam exhalavit: in choro Templi Academici tumulatus, exsequias euntibus, mortuumque lugentibus omnium Ordinum hominibus frequentissimo agmine. Vixit in universum annos 65. menses 8. dies 12. exactis in Professione annis 16. & 13. diebus. in matrimonio autem annis ferè 41. Reliquit superstites Uxorem primam, & quos ipsi pepererat liberos utriusque sexus sex, ex undecim reliquos. Quorum natu maximos, filium quidem *Petrum Mulerium* Medicinæ Doctorem, Botanices Professioni in hac ipsa Academia inauguratum vidit; filiam vero *Menelao Winsemio*, Medicinæ Doctori & Professori Franekerano elocavit. Nupsêre & reliquæ filiæ duę Fisci Urbani Patrono altera, altera Pharmacopœo honestissimo: filij autem totidem cœlibes vitam transegêre. At mentis & ingenij fœtus, tam qui lucem adspexerunt, quam quos relictæ Schedæ continent, subjectus index exhibet.

Ipsomet AUTORE
NICOLAO MULERIO
curante prodierunt.

ASTrolabium cum Isagoge, sive Kort Onderwijs van't gebruyck des Astrolabiums.
Tabulæ Frisicæ Lunæ-Solares. Kalendarium Romanum vetus, cum Isagoge.
Korte Tafelen van Sinus Tangentes, Secantes, &c.
Institutionum Astronomicarum libri duo.
Nicolai Copernici Astronomia instaurata, cum Notis.
Hemelsche Trompet van de Comeet des Jaers 1618.
Iudæorum Annus Lunæ Solaris, & Turc-Arabum merè Lunaris.

Reliquit inedita ab hæredibus exspectanda.

Tabulas Frisicas reliquorum quinque Planetarum.
Tractatum de Fortificatione.
Tabulas Astronomicas compendiosas ac usu faciles.
Claudij Ptolomæi Quadripartitum, in Latinam linguam translatum & notis illustratum.
Quod opus à multis expetitum, in alienas manus & potestatem venit, atque sic hæredibus, forte etiam ipsi Autori perijt.

JOHANNES EPINVS HVNINGA J. V. D.

NAtus hic in agro περιχώρῳ, mox in ipsa primâ Academiæ institutione, inter primos ejus sex Professores introductus, Philosophiæ moralis ordinariam, & Institutionum Juris professionem extraordinariam; nec non Secretariatum nactus, & Rector Academiæ Anno CIƆIƆC XIX mense Augusto electus fuit. At proximi anni CIƆIƆC XX mense Februario creatus urbis Senator, Academiæque Curator, abdicavit se Recturâ & Professione: & reliquam vitam in Republica exegit, ad Consularem dignitatem evectus. De quo quia, uberiorem vitæ historiam non suppeditarunt propinqui, non habemus quod addamus ultra: præter hos versiculos in honorem ejus ab amico scriptos.

ELOGIUM

Nobilissimi Amplissimique VIRI

DN. JOH: HUNINGA

Prof: & Consulis Groningani.

PRotulit hunc, prisca quæ Nobilitate refulsit,
Ex magni HUNONIS *nomine nata domus.*
Cui nemus Eoum sedes, validissima quondam
Delitijsque suis arx animosa, fuit.
Quando tumens Amasus Dullarti peperit undas
Terrasque infusa sorpsit avarus aqua.
Verba cito Ubbonis magni, non somnia vatum,
Cui famam Frisius debet uterque suam.
Sed longe ingenio genus hoc superavit avitum,
Doctorum ut fuerit doctus HUNINGA *stupor.*
Qui vester, vobis merito debetur Athenæ,
Rector, & illustri Consul in urbe fuit.

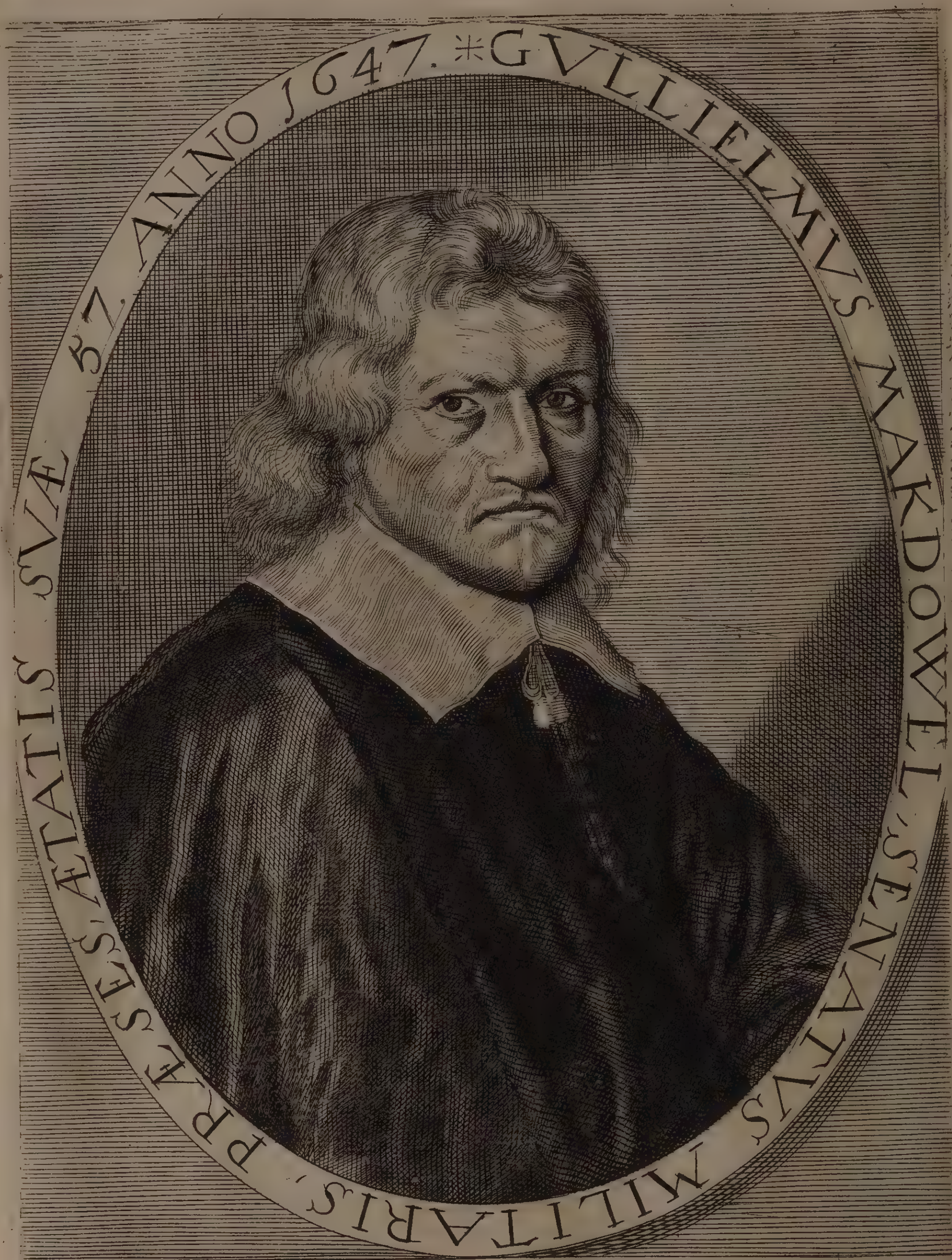
A. C. F. ex tempore.

GVILIELMVS

Protúlit húnc, priscâ qúæ nobilitate refúlsit,
Ex magni HVNONIS nomine dicta domús;
Qúando túmens Amasús Dúllarti pepperit úndas,
Terrasq; infúsâ sorpsit avárús aqúa.
Sed longè ingenio genús hoc súperavit avitúm,
Doctorúm út fúerit doctús HVNINGA stúpor.
Qúi vester vobis, meritò debetúr Athenæ
Rector, et illústri Consúl in úrbe fúit.

ARNOL. CRAL.

Gente Caledonius, Sophiæ Themidosq; sacerdos,
MAKDOWELLORVM gloria prima domui;
Sic oculos, excelso animo, sic ora ferebat,
Dum premeret sontes protegeretq; bonos.

FRANCISCVS IVNIVS. F.N.

GVILIELMVS MAKDOWEL.

SCotiæ provincia est Teviotia, ab interfluente amne Teviota vulgo *Teviotsdeel* dicta, Angliç regno finitima. Hinc originem ducit GULIELMUS MAKDOWEL, mortalis vitæ telam exorsus Anno CIↃ IↃXC. circiter Idus Octobres, in Parochia de Makarston, vetusta familię sede, quam Tueda fluvius alluit, Scotiam ab Anglia disterminans, qui sensim inde decurrens, ac Bervicum præterlabens, in Britannicum se mare exonerat. Prosapia ipsi obtigit inter populares suos Antiqua & Illustris, sive paternum genus spectes, sive maternum. Annalium enim Scoticorum constans memoria nobile nomen *Makdowellorum*, *Douglassiorum*, *Edmistinorum*, & *Carorum*, (quos omnes inter majores suos numerat,) æternitati consignavit & consecravit. Patrem habuit *Thomam Makdowell* Dominum & Toparcham in Steidrig & Makarston, cujus mater *Beatrix Douglassia* filia erat *Guilelmi Douglassij*, ejusdem Provinciæ Præfecti ac Satrapę hæreditarij. Matrem vero *Johannam Caram*, *Andreæ Cari de Greynheade* Equitis aurati, & *Iohannæ ab Edmiston filiam*. (Fuerunt autem *Edmistonij* ante tempora regis Milcolumbi, qui primus Comitum & Baronum titulos in Scotiâ constituit, *Athani* dicti, id est Buchanano interprete, Superprefecti; quâ nulla major apud priscos Scotos dignitas.) Vix septennis à parentibus ablegatus est Musselburgum, (oppidum est ad fluvium Escam situm, quatuor mille passibus Edimburgo regni metropoli distans,) ob Scholę trivialis quę istic erat celebritatem : ut vernaculæ & Latinæ linguæ elementa addisceret sub auspicijs & manuductione Magistri Georgij Nisbeti, non infelicis tunc apud suos juventutis informatoris. Exegit hic sexennium eo fructu, ut cum dimitteretur, simul etiam judicaretur dignus, qui ad Academiam mitteretur. Distulit tamen istud facere Pater ejus, mage consultum putans filij studijs, siquidem Grammaticæ præcepta uberiore Historiarum & Poëtarum lectione firmaret. Quare ipsum Calsonum misit, in oppidum mille passibus ferè à suis ædibus dissitum, ac Magistro Johanni Balfourio insigni historico commendavit; sub cujus disciplina & sub ipsis quasi Patris oculis, annum sequentem absolvit. Ita tandem Andreapolin venit, urbem tam extra quam intra regnum propter Academiæ famam longè celeberrimam : ubi decurso ex lege & more quadriennij curriculo, conspirantibus & consentientibus examinatorum omnium punctis, titulo laureâque Magistrali inter primos primus est ornatus, Promotore magni nominis Philosopho Magistro Johanne Strangæo, quem post Academia Glasguana Præfectum habuit, & Theologiæ Professorem clarissimum. Priusquam tamen gradum Magisterij susciperet, factum

eſt ut Philoſophica in Collegio Leonardino apud Santandreanos Profeſſio ipſi offerretur, ex communi ſententia Examinatorum, & inprimis Petri Bruſſij, viri Nobiliſſimi, ac illius Collegij Præfecti; cui Celſiſſimus Dux Levinus, Collegij Leonardini fundator, ex jure à majoribus ſibi relicto, vocandorum Profeſſorum poteſtatem fecerat. Hæſitavit autem aliquamdiu, animi anceps ob immaturam adhuc ætatem, donec tandem Bruſſio ſuadente, jubente, urgente, eam functionem adijt, & per triennium atque amplius magna cum laude ſuſtinuit. Nam & laribus Leonardinis adjumento, & Collegis ſolatio, & toti Academiæ ſingulari admodum fuit ornamento: unde quam gratum Ipſius contubernium, tam ingratum accidit omnibus, quod inde avelleretur. Nunquam conſenſuris in Ipſius abitum, niſi privatas ſuas rationes publicè juvandæ Reipublicæ literariȩ ſtudio poſthabuiſſent: quod totius Academiæ nomine profeſſus eſt ejus Rector, Petrus Bruſſius, in teſtimonio diſcedenti conceſſo. Cauſam vero migrationi Ipſius dedit Vocatio Illuſtrium ac Præpotentum Groningæ & Omlandiæ Ordinum: qui per Octoviros erigendæ Academiæ Curatores, parario Nobili Viro Johanne Caſimiro Junio Fr. F. olim Academiæ Andreapolitanæ, dum Philoſophiæ ſtudijs operam dabat alumno, ad novellam Academiam & Philoſophiam in eâ docendam, *Gulielmum Makdowellum* ſollicitarunt, & exorarunt. Huic igitur muneri inauguratus eſt unà cum primis Academiæ Profeſſoribus, anno CIↃ IↃC XIV. & poſt reditum ex Scotiâ, quo componendarum rerum ſuarum gratiâ profectus erat, ipſummet auſpicatus. Quâ porro fide, conſtantiâ, ac juventutis commodo in eo verſatus ſit, in recenti multorum eſt memoria. Neque ψιλαῖς ἐννοίαις inhȩrere, neque vanis ac inutilibus παρέργοις luxuriari placitum habuit; ſed artem, uti decet, ab ipſis fontibus derivatam, per præcepta commoda, variarum facultatum exemplis illuſtrata exhibuit, omniaque ad uſum ac praxin accommodavit. Cujus rei documenta exſtant, omni exceptione majora, Collegia nimirum Ipſius, per omnes ferè Philoſophiæ partes habita: quæ hodieque non ſine fructu multorum manibus teruntur. Academiæ etiam faſces, brevi intervallo bis ſibi delatos, cum laude & applauſu publico geſſit. Dum autem ita publicè Cathedræ Philoſophicæ decus tuetur & auget, privatim Jurisprudentiæ ſedulam navavit operam. Cujus adeptæ luculenta edidit ſpecimina: quando non modo in vicino agro, juriſdictioni Ipſius per matrimonium ſubjecto, ipſemet tribunal exercuit, & inter vicanos jus dixit, verum etiam in Conventibus juridicis majoribus, qui bis quotannis in Urbe habentur, non ſemel in Judicem à toto conventu electus fuit, & cum alijs, qui jure dicundo præſunt, cauſas appellationum graves & arduas cognovit, definivitque. Publicum verò conſecutus eſt eruditionis ſuȩ in Juris & æqui ſcientia teſti-

monium,

monium, non tam ſuâ voluntate, quam amicorum ſuaſu petitum, a. d. VI. Kal. Junij, CIↃ IↃCXXV. quo Jurium Doctor renunciatus fuit à Jureconſultorum Coryphæo, Antonio Matthæo, Anteceſſore primario, recens tunc ex Marpurgenſi Academia ad noſtram vocatione Ordinum traducto: congratulantibus, & præconia dicentibus viris celeberrimis Ubbone Emmio, Nicolao Mulerio, & Henrico Schonenburgio, poſt Conſulatum Urbis adepto: quæ adhuc ſuperſunt, & augurium habent, fore ut Magnatum Regumque conſilijs ſuo merito tandem adhiberetur. Biennio poſt anno CIↃ IↃCXXVII. cùm ex vivis exceſſiſſet Magnificus & Ampliſſimus vir Petrus Pappus à Tratzberg, Prætor ac Præſes Senatus Militaris in hac Provincia meritiſſimus, Ipſe ſine ambitu ac anxia, quę hodiè viget, prenſatione, annitente & ſuadente Illuſtriſſimo & Generoſiſſimo Comite Erneſto Caſimiro Naſſovio, Provinciæ Gubernatore, concurrentibuſque Procerum ſuffragijs ac votis, defuncto ſuffectus fuit. Sic igitur Academiæ, cui jam tertium decimum annum inſervierat, valedicere, & ad aliam Spartam ornandam ſeſe accingere neceſſum habuit. Quin præſtitit etiam magno Reipublicæ ac diſciplinę militaris bono, in annum uſque CIↃ IↃCL. quo ad aliam eamque majorem dignitatem vocatus eſt. Cæterum dum Pręturâ militari fungitur, gemina Ipſi demandata, atque obita fuit Legatio, ad Sereniſſ. Magnæ Britanniæ Regem Carolum. Altera quidem anno CIↃ IↃC XXIX. cum Provinciæ huic & vicinæ Friſiæ ob non ſoluta ſtipendia graves eſſe inciperent duæ Equitum turmæ, Regijs auſpicijs ac ſumtibus hic conſcriptæ, quarum Gulielmus Balfour & Johannes Dulbis ductores erant. In qua ita ſe geſſit, ut diligentiæ ac fidei ſingularis teſtimonia cum ab Ipſo Rege, tum ab Illuſtri viro Alberto Joachimi, Fœderatorum Ordinum in Aula Britannica Legato ordinario, literis quas uterque dedit ad Illuſtriſſ. Comitem Erneſtum, retulerit luculentiſſima. Alterâ vero ob negotia longè gravioris momenti, functus eſt annis XXXV. & XXXVI. Nitebatur tunc Britannus, pravorum conſilijs impulſus, & claſſico quaſi canente Seldeno, Mare clauſum evulgante, liberum mare ſibi proprium vendicare, jus omne piſcandi ſuæ poteſtatis facere, alijs omnibus & Belgis imprimis, halecum piſcaturam exercentibus excluſis, ni ſibi ob conceſſam licentiam vectigales fierent, graviaque tributa penderent: atque ut hæc obtineret, validam claſſem inſtruxerat, quæ jam in anchoris hærebat, regia mandata vi eâque armatâ exſecutura. Hanc calamitatem ut à Belgis averteret, ſolidis Ipſe argumentis, & quanta ſubditum decebat παῤῥησίᾳ expoſitis, apud Regem inſtitit, atque ut à cœpto deſiſteret perſuaſit: ſic ut nulla ab eo tempore vis piſcatoribus illata, nullum damnum datum fuerit. Qua de cauſa ipſemet Celſiſſimus

Princeps Auriacus Fredericus Henricus reduci gratias egit, & ob utilem Belgio navatam operam collaudavit. At Rex Carolus ab eo tempore maximo in pretio habuit, deque Ipso suis ministerijs vendicando cogitare cœpit. Nam non multo post, absenti licet, & stationem pristinam Groningæ tuenti, locum in supremâ Scotiæ Curiâ assignavit: quod tamen Consilium ob civile bellum, quo universæ Britanniæ fundamenta concussa quodammodo ac convulsa videntur, non successit. Anno CIↃ IↃ CXLIX, agitata Hagæ Comitum fuit causa, quâ nulla unquam in Belgio mota, forsan nec movenda gravior, super Marchionatu Bergensi, cujus reditus annui à partibus æstimabantur plus quam centum & triginta florenorum millibus, litigantibus de eo magnâ animorum contentione, atque in supremâ revisione Consobrinis Ducissâ Lotharingiæ, & Principe Hogensolrea. In eâ inter aliarum Confœderati Belgij Provinciarum Delegatos, nomine Groningæ & Omlandię sedit etiam *Makdowellus*, atque unà cum reliquis Judicibus sententiam dixit. Interea à Carolo secundo, Magnæ Britanniæ & Hyberniæ rege cum Legatis Scotiæ de rebus componendis agente, ex commendatione Celsissimi Principis Auraici, inter Consiliarios adhibitus, post etiam ab Eodem, Scotiæ regno jam potito, Ordinarij ad Fœderatos Belgas Legati titulo, quo in hodiernum usque diem gaudet, auctus fuit. Matrimonium inijt geminum. Prius anno CIↃ IↃC XVII. cum virgine nobilissima *Bernardinâ à Fritema* Menonis in Fritema, Toparchæ, & Emilię Clantię, cujus pater Johannes Clant Consulatum Groningæ gessit, filia: ex qua filios duos præmaturè mortuos, filiamque unam suscepit, *Emiliam* ab avia materna denominatam: quæ adhuc superstes felicibus nuptijs elocata est Nobilissimo Viro *Ulrico ab Ewssum ten Post*, pluribus jam in Provincia honoribus muneribusque functo. Alterum cum nobilissima item matrona *Elisabethâ Alberdâ*, Regneri Alberda van Zandt & Helenę Ripperda filia, viduâ autem atque etiam ex asse hærede, Sixti à Botnia, in Feerwert & Niewe-lant Toparchæ: quod sterile fuit, & hujus morte hoc anno CIↃ IↃC LII. alteram viduitatem *Makdowello peperit.*

FRANCISCUS

Flandria me genuit; varij tenuere; repostum
Servat ad extremum Clara Groninga diem.
Quis fuerim, quantusq; rogas? non æmulus edat,
Non fautor: vero livor et obstat amor.
Utrumq; experto pro me mea scripta loquantur:
Heic veri studium est, heic pietatis amor.
MARTINVS VBBENIVS. *Ecclstes Enckhusanus.*

FRANCISCUS GOMARUS.

Extulerunt hoc tantum Sacrarum literarum lumen, celebratæ Meursio Belgarum Athenæ Brugæ, Flandrorum post Gandavum urbs primaria, inter fœderis Anseatici τετραπόλεις jam olim relata, Anno à salute parta CIↃ IↃLXIII. mensis Januarij die xxx. Patri *Francisco*, matri *Johannæ Mœrmans* nomen fuit, ambobus loco honesto natis, & in re non contemnenda. Sectabantur illi non sine Numine in conversione Sacrorum, quæ superiori seculo etiam Belgio obtigit, partes Reformatorum, & sincere fidei ac pietatis semina cum ipso lacte in filium derivare studebant: quem etiam animadversâ indole ad literas meliores factâ, harum studijs inde à teneris consecrarunt. Prima in hac militia stipendia in urbe patria fecit, quæ præclaros juventutis doctores, & magnam discipulorum frequentiam tunc alebat, eâ felicitate, ut quæ in trivialibus istiusmodi Scholis tradi solent, intra XV. ætatis annum cum laude absolveret. Cæterum cum pietatis veræ luce imbutus esset, eam vero, ut tum tempora ferebant conscientiæ iniqua, haudquaquam tutum esset profiteri, Parentes quidem in Palatinatum, commune piorum exulum perfugium, concesserunt, Filium autem Argentinam ablegarunt, ubi sub disciplina magni illius Johannis Sturmij septuagenarij quidem, at vegeti & ad labores Scholasticos impigri, in tertium usque annum artibus dicendi, humaniorumque literarum cognitioni, summo studio parique fructu incubuit. Hinc Neostadium Palatinorum profectus anno CIↃ IↃ LXXX. studia linguarum & artium persecutus est, Doctoribus & præceptoribus eruditissimis, in Hebraicis Francisco Junio, Simone Stenio in Græcis, Lamberto Pithopœo in Latinis, at in Philosophia Fortunato Crellio & Johanne Jugnitio. Tandem etiam ad Theologiam animum applicuit, quam celeberrimi Doctores Zacharias Ursinus, Hieronymus Zanchius, & Daniel Tossanus profitebantur, cui addiscendæ magnam temporis partem publicè privatimque transscripsit. Ejus verò scientiam haud vulgarem adeptum, literis insuper Hebræis ac Philosophicis haud perfunctoriè tinctum, cupido invasit, inita peregrinatione Academias Angliæ visendi. Primum autem Oxonium se contulit, declinante jam anno LXXXII. & Iohannem Reinoldum, mox inde Cantabrigiam progressus, Guilelmum Withakerum, Theologos celeberrimos Sacra docentes audivit. Hic quoque impellente Gulielmo Tempello, Philosopho Ramæo, Philosophica studia sibi recoquenda sumsit, & placitis Aristotelis præceptiones Rami

 conjunxit,

conjunxit, peractoque ut loquuntur cursu Baccalaurei & Magisterij Philosophici, gradum meritissimè impetravit, a d. XI. Kal. Julij CIↃ IↃ LXXXIV. Restitutâ sub Johanne Casimiro Electoralis Palatinatus Administratore Heidelbergâ, ad illam Academiam se contulit anno insequente, & Sacrosanctæ Theologiæ studium gnaviter continuavit, atque intra biennium absolvit, disciplinâ & institutione usus summorum Theologorum, Johannis Jacobi Grynei, (qui altero anno Basileam regressus est) Danielis Tossani, Georgij Sohnij, & Francisci Junij. Opportunè tunc temporis vocatio oblata ab Ecclesiâ Belgarum, quæ Francofurti ad Mœnum erat & Ministrum desiderabat. Eam, cùm Patriâ carendum sibi videret, libenter admisit, & anno CIↃ IↃ LXXXVII. functionem orsus, in illa statione integros septem annos perseveravit: non exiguis colluctatus difficultatibus & certaminibus, quæ tandem adversariorum demagogorum opera, odio Religionis nihil non machinantium, eousque invaluêre, ut Orthodoxa Ecclesia Urbe eliminata fuerit. Factum illud anno CIↃ IↃ XCIII. quo tempore Leydenses de Professore Theologo Belga in suam Academiam adsciscendo, & Lucæ Trelcatio seniori ac Francisco Junio huic Gallo, illi Gallo-Belgæ adjungendo, consilia agitabant. Ea vero præ cæteris in Gomarum ferebantur, jam famâ notum, cui per literas d. XXVI. Januarij anni XCIV signatas à Curatoribus Athenei Batavi, Professio destinata delataque fuit: & ab Ipso, consentiente in dimissionem Francofurtensis Ecclesiæ Presbyterio, admissa. Priusquam tamen novo muneri se sisteret, Heidelbergam recurrit, ibique testimonium doctrinę Theologicę petijt, & consecutus est, post prævia examina privatum publicumque, Disputationis de S. Cœnâ Præside Petro Calamino habitæ; Licentiam ipsi Daniele Tossano, Decano, Docturam verò Jacobo Kimedoncio, Promotore, conferentibus. Sic igitur Lugdunum Batavorum profectus Professionem adijt, eâque tum ex usu Ecclesię, tum quietè etiam & ex animi sententiâ functus est, ad annum usque CIↃ IↃCII, Novi Testamenti interpretationi potissimum incumbens: Post illa verò magna cum difficultate ac molestia, ex quo gravis illa Ecclesiæ, Academiæ, Ipsi, tempestas Remonstrantica incubuit. Quippe Lucâ Trelcatio Patre, & Francisco Junio paucorum dierum intercapedine peste sublatis, illi quidem Filius cognominis, huic vero Jacobus Arminius (infaustum Belgio nomen) suffectus fuit, anno sequente CIↃ IↃCIII. Etsi enim initio profiteretur ὀρθοδοξίαν, sensim tamen nudavit animum, & dogmata Pelagiana clam palam, voce scripto spargere cœpit, ac familiam in Academia ducere. Unde gravia certamina de præcipuis doctrinę capitibus nata, in quibus Gomarus πρόμαχον se gessit, ac fortiter constanterque causam veritatis egit: non tantum intra Academiæ Lugdunensis septa, sed & coram summo Hollandiæ Ordinum

conſeſſu, ubi bis cum Antagoniſtâ Arminio congreſſus eſt, ſolus cum ſolo, anno CIↃ IↃC VIII. inſequente autem anno ſociatis hinc inde quaternis Paſtoribus: ſucceſſu quidem non eo quem Eccleſiæ optabant, ut profligatis erroribus ac ſchiſmate Orthodoxa veritas & concordia in arce collocaretur: non tamen nullo, cùm, detractâ larvâ, Adverſarij Pelagianiſmus palam evictus fuerit. Quod ipſemet Arminius ſatis ſenſit, qui excuſatione uſus valetudinis (quam affectam habebat) poſtremum colloquium abrupit, domumque reverſus aliquamdiu poſt vivere deſiit. At non ſimul mortuæ, quas in Eccleſiam & Academiam intulerat, controverſiæ; quin novus eis quæſitus ὑπερασπιστής idemque defuncti in Profeſſione ſucceſſor, Doctor etiam impurior Conradus Vorſtius, impietatis Socinianæ famoſus & confeſſus aſſertor; inſuper habitis omnibus Eccleſię & piorum monitis, precibus, proteſtationibus, quibus hujus hominis vocationi intercedebant. Gomarus igitur cernens vix locum ſanæ doctrinæ Lugduni relictum, melioribus Eccleſiæ temporibus ſe ſervaturus, miſſionem ab Academię Curatoribus petijt & impetravit, anno CIↃ IↃCXI. conceſſitque Medioburgum, Zelandiæ metropolin, ubi paratum Ipſi erat hoſpitium, atque etiam munus publicum in Eccleſiâ & Scholâ obeundum. Quod utrumque adijt, & utrobique docens, ac cum Theologicis Hebræa conjungens, ſubſtitit ad annum uſque CIↃ IↃC XIV. quo in Gallias tranſijt Salmurium, Theologiam veteri more profeſſurus. Sed mox altero anno, ab Ordinibus Groningæ & Omlandiæ ſollicitari cœpit, qui delatâ ipſi Profeſſione primariâ Theologiæ, nec non linguæ Hebrææ, in hanc Academiam traducere nitebantur. Non tamen ſucceſſit conſilium ante annum CIↃ IↃCXIIX. quo demum hoc Theologo potiri potuerunt; ſemel autem nacti conſtanter retinuerunt, totos XXII annos, ſummâ fide, induſtria, dexteritate, etiam declinante ætate, Cathedræ ſuę decus tuentem. Quo toto tempore bis tantum Academia vivam ejus vocem deſideravit. Semel cùm ad Synodum Nationalem Dordracenam componendis Arminianis controverſijs ablegatus fuit, anno CIↃ IↃC XIIX. iterum cum anno CIↃ IↃC XXXIII. recognoſcendæ novæ Bibliorum Veteris Teſt. verſioni Lugdunum Batavorum eſſet evocatus. Alias conſtans ſonuit ſemper, commentarijs analyticis & exegeticis, plurimos N. T. libros illuſtrans, quos acto ſemel labore in orbem redeunte, ceu urſus catulos ſuos lambendo magis magiſque expolivit & accuravit. Recturam Academiæ annuam legitimè delatam quater geſſit, cum honore ſuo & commodo publico. Sic ætatem exegit ad extremam uſque ſenectam, quæ vegeta ipſi, ſucci & ſpirituum plena obtigit. Donec tandem anno CIↃ IↃC XXX IX. catarrhis infeſtari crebriùs ac graviùs, ijſque in coxam defluentibus iſciaticis paſſionibus vexari cœpit. Auctus cum ætate & hiberna tempeſtate morbus primò in-

 ceſſus, in-

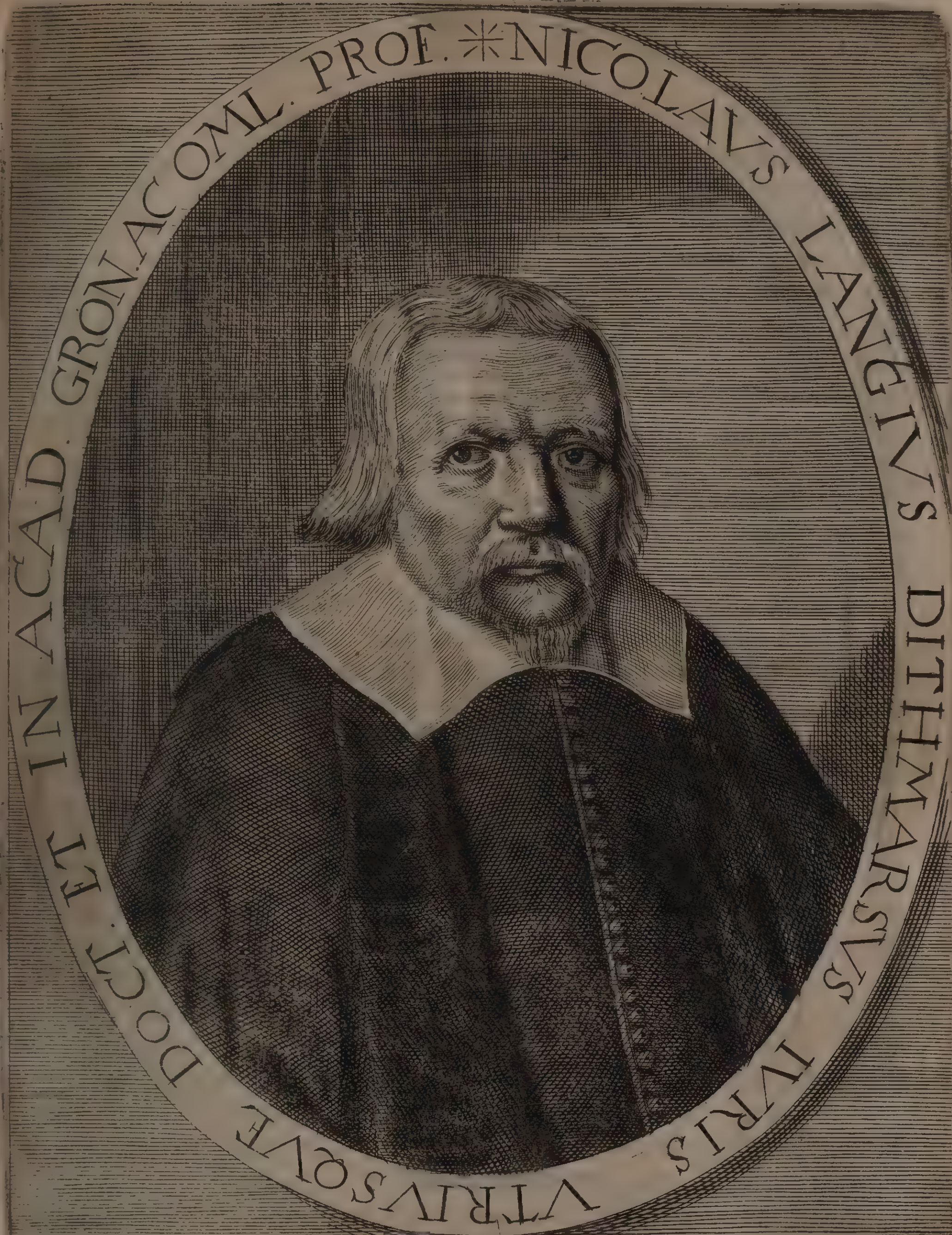
cessus, inde etiam sessionis usum ipsi ademit, totumque lecto affixit. Accessêre symptomata alia, obstructiones inprimis, & exinde febris, quod reliquum fuit vigoris & virium paulatim depascens. Ex quibus velut præcursoribus cùm imminere sibi fatalem diem præsentisceret, ad Dei evocantis voluntatem, per seriam resipiscentiam, sinceram fidem, & ardentem gratiæ ipsius implorationem, sese composuit: nec minus Ecclesiæ totius quam suam salutem intimis suspirijs eidem cœlesti Patri commendavit, cui tandem piam animam vitę hujus saturam, alterius cupidam & securam, reddidit, mensis Januarij die XI. circa decimam vespertinam, anno ætatis suæ LXXVIII. exeunte, Christi CIↃ IↃC XLI. incunte. Primum & tertium matrimonium, illud cum *Anna Emerentia Musenhol* Francofurti, hoc cum *Anna Maria La Noye* Middelburgi inita, sterilia ei fuêre: at secundum cum *Maria L' Eremite* utroque parente nobili, itidem Francofurti contractum, verè secundum ac fœcundum, ex quo filiam natu minorem Rev. viro, *Davidi de la Haye*, Ecclesiæ Gallicanæ Pastori nuptam, nepotesque ex ipsâ, filiâ alterâ, ac filio Patri cognomini, annos aliquot ejus fata prægresso, complures superstites reliquit. Vir fuit excellenti ingenio, memoriâ stupendâ, diffusâ in Philosophicis ac Philologicis doctrinâ, linguarum plurium, sed inprimis Orientalium (quibus accuratiùs perdiscendis nec Iudæos magistros dedignatus erat) peritissimus, Theologus summus; cujus memoriam scripta ipso vivo ac mortuo edita, in omnem posteritatem conservabunt.

Opera ejus conjunctim edita Amstelodami, typis Jo. Janssonij, Anno 1645.

Seorsim quoque edita Poetica Hebraica, sive commentarius de Lyrâ Davidis, postremum senectutis ipsius opus.

NICOLAUS

Quem terris rapuisse cluit Mors invida totum,
Parte homines satagunt reddere, parte Deæ.
Musa viri genium scriptis æterna refingit,
Humanum humanâ pingitur arte caput.
Sicq; redit totus subjecto LANGIVS *orbi*
Sive homines dicas, seu posuisse Deas.

I.B.I.F.

NICOLAUS LANGIUS.

LUcis hujus usuram sortitus est Crempę urbe Holsatiæ inter precipuas, Anno à nato Redemptore 1586. pridie Kal. Februarias. Pater ei Vir Reverendus *Hartichius Langen*, ex honesta ac vetusta inter Dithmarsos familia oriundus, Patri & avo suis, in ministerio verbi Divini successor, Ecclesiæ Meldorpensis prope Crempam pastor primarius. Mater ornatissima matrona *Catharina Lesen*, Senatoriâ familiâ nata. Ab his mox à teneris unguiculis pietatis, literarum, ac virtutis studiis innutritus, partim disciplinâ domesticâ, voce & exemplo parentum ipsorum manuductus, partim à Ludimagistris oppidanis, quibus formandum ingenium ejus commissum, rudimentis artium, linguarumque eruditarum imbutus. Quumque in ista herba messis non contemnendæ spem ostendere visus esset, ad eam promovendam, à piis parentibus Hammoburgum amandatus, Scholæque illius illustris Præceptoribus, Amicisque aliis commendatus fuit, sub quorum partim institutione partim inspectione, per biennium ad eam maturitatem studia sua promovit, ut Academicę institutioni fusiori ac solidiori habilem, Parentibus consentiens judicium Præceptorum, transcribendum eum existimarent. Missus igitur in Academiam celeberrimam Rostochiensem, per triennium primum Philosophicis studijs ac humanioribus præludendum duxit graviori ac vastę Legum Juriumque prudentię, ad quam genio inclinante ferebatur. Tum hujus quoque sacris utcunque initiatus, ut sub novis Præceptoribus novo ardore, longiùs in hac facultate procederet, Wittenbergensem Academiam petiit, in eaque biennio ferè Clarissimis Doctissimisque Viris, quibus tum temporis cathedra Juridica ibi florebat, publicè privatimque audiendis ac frequentandis unicè vacavit. Ex eorum numero ordinarius erat Bartholomæus Reusnerus Canonum Professor, Leorino Silesius, Lucas Beckmannus, Wolfgangus Hirsbachius, Erasmus Unru, Socer Polycarpi Leiseri, Valentinus Guilielmus Forsterus, magni Icti Valentini qui de successionibus ab intestato scripsit, magnus filius. Tum temporis etiam Helfricus Ulricus Hunnius, Ægidij Theologi F. Giessæ U. J. D. promotus, multam utilemque Academiæ isti operam præstitit, Collegijs suis quà Lectorijs quà Disputatorijs, imò etiam publicis disputationibus, quæ unicuique Doctori promoto habendæ conceduntur. Quomodo autem sub Clarissimis peritissimisque istis Doctoribus locarit tempus suum, ac profecerit, testis est exasciata Disputatio, quam sub laudato Domino Helfrico Hunnio An. CIↃ IↃCXI. mense Majo, de Connubiorum jure, publicè defendit. Ibi in juris Civilis studio sic satis confirmatus, ulteriùs perrexit, viditque & audivit Lipsiæ

Romanum

Romanum & Sitzmannum, Jenæ Fomannum, Arumæum, Pinzingerum; Heidelbergæ Clarissima illa Legalis scientiæ lúmina Gothofredum, Hofmannum, Nebelium, & adhuc, ut computo, Calvinum: Bachovium quoque incomparabilem, tum quidem Ethices adhuc Professorem, sed de jurisprudentia nihilominus jam tum præclarissimè meritum. Tempore igitur satis longo adeundis ac frequentandis Germaniæ superioris Academiis impenso, tandem An. 1612. Belgicam petiit, ejusque florentissimam Academiam Lugduno-Batavam, quàm eruditione famaque sua tum nobilitabant viri summi, Eberhardus Bronckhorst, Cornelius Grotius, Gerardus Tuningius, Cornelius Pynacker, cui prę cæteris maximè familiaris exstitit, ejusque præsidio munitus mense Julio de Jure dotium publicam disputationem instituit. Collegia quoque, hoc & sequenti anno, de gravissimis in jure materijs variarum nationum eruditis Nobilibusque Studiosis aperuit, ut disputationes eruditæ in eis ventilatæ publico datæ luculentissimè attestantur. Quâ industriâ cùm laudem sibi famamque non exiguam comparasset, nixus ad ulteriora, quo & experientiæ & eruditionis coronidem imponeret, plures & Academias & terras obeundi consilium cepit. Primumque Lovaniensem adijt Academiam, in eaque per menses sex moratus, Flandriam inde reliquam peragravit. Tum in Britanniam transfretavit, eaque perlustrata Gallias adiit, cui obeundæ biennium integrum impendit, tum Reip. ac moribus institutisque gentis, tum linguæ cognoscendæ deditus. Tandem tædio vitæ hujus Academicæ, & ut ita dicam vagabundæ, obrepente desiderio Patrios lares revisendi, patre quoque revocante, Daniam petiit, per eamque ad suos reversus, undequaque literis moribusque ornatissimus, magno omnium suorum applausu & congratulatione est exceptus. At cum publico inserviendi studium in ocio illo paternæ domus animum ejus quiescere diutius non pateretur, paucis mensibus ibi exactis, Vitebergam quasi postliminio repetijt, simulque cum Hunnio contractam veterem illam ante amicitiam & familiaritatem renovavit. Inde fama recens apertarum in hac urbe ab Illust. Præp. Gron. & Oml. Ordinibus Athenarum excitus, huc advolavit, ingenij eruditionisque suæ specimen exhibiturus, seque ipsum ad Spartam publicam magis magisque præparaturus. Venit igitur in hanc urbem bonâ avi, anno 1618. mensis Decembris die XIV. Rectore Magnifico Cl. Dn. Francisco Gomaro, brevique non æqualium tantùm & juniorum, sed & Procerum Reip. Academiæque Patrum animos, quasi honesto philtro, ingenij, eruditionis, diligentię, ita sibi devinxit, ut Facultas Juridica inclyta facultatem ei Collegia privata aperiendi, ultrò libenterque concederet, magno Academiæ discentiumque bono, certatim ejus institutionem & disputationum hebdomadariarum præsidium expetentibus Juris Studiosis.

Neque

Neque ſufficiebat gratis Studioſorum animis frui quotidiana ejus converſatione & inſtitutione, ſed Profeſſorem eum publicum, ſaltem extraordinarium expetebant, quod etiam non magno negocio ab Ampl. Dn. Curatoribus Academiæ, qui Athenas ſuas celebres & inſignes eſſe vellent atque optarent, dotes Viri præclaras agnoſcentibus & æſtimantibus, fuit impetratum. Itaque anno 1619. d. 16. Decemb. Profeſſionem extraordinariam ad preces Studioſorum nactus, ut eam tantò majori autoritate decoraret, teſtimonio publico eruditionis ſuæ in Juris ſtudio ornari expetivit, quod poſt ſolennia examina, exploratis profectibus ejus eximijs, luculentum meritiſſimo eſt tributum, actuque ſolenni, brabeute Ampl. Cl. Dn. Joh: Huninga, tum temporis Rect. Mag. in ordinem Juriſconſultorum adſcitus An. 1620. Menſis Feb. die 4. Singulariter etiam & extraordinem, affectus teſtandi cauſâ, in convivio doctorali ex fiſco Academico honorarium vinum Rhenanum, ei dono fuit oblatum. Spartam Academicam auſpicatus die 17. Feb. Anno 1620. oratione inaugurali, quæ eruditionem ſimul facundiamque viri egregiè oſtenderet. Cumque huic Urbi & Academiæ Divina eum Providentia conſecraſſe videretur, larem perpetuum hic fixurus, Deo Duce tori ſociam ſibi delegit atque junxit, ex nobiliſſima atavita ſtirpe gemina oriundam Matronam viduam Margaretham Eliſabetham Brochuſen, cum qua ævum ſuum humanitate & patientiâ ſingulari in omni fortuna exegit, ſeptem ex ea liberorum parens, ex quibus quatuor ipſi ſuperſtites, filius unus, filiæ tres, quarum natu maxima nupſit Nobili. & Conſult. Viro Dn. Johanni Chriſtophoro Schombach Holſato, Nobiliſſimi & Ampl. Viri Dn. Joannis Schombachij, Regis Daniæ per viginti ſeptem annos Conſiliarij & Illuſtriſſimi Principis Holſatiæ per triennium Vice-Cancellarij filio. Novo marito ad novam Profeſſionem mox novum adjunctum munus Secretarij Academię, quod quoad vixit induſtriâ ſingulari ſuſtinuit & ornavit. Quum verò per annos ipſos tredecim à 1620. ad 1633. eâ fide & induſtriâ, Collega primum Cl. Pynakero, poſt Celeber. Antonio Matthæo ſeniorę, omnes partes juris perſequutus eſſet, ut laudem brevitatis & perſpicuitatis, quæ rariſſima & paucis contingere ſoleat, omnium rectè ſentientium calculo reportaret; anno eodem 1633. in Ordinariorum Profeſſorum Juris numerum eſt cooptatus. In qua Provinciâ ad ultimos uſque vitæ dies ſtrenuè gnaviterque exornanda, conſtanti diſcipulorum ſuorum teſtimonio, ſinceroque prudentiorum judicio, per annos 10. poſt illos 13. extraordinem docendo in eadem cathedra exactos, perſeveravit, recitationibus Cathedrarijs, diſputationibus publicis, privatiſque, alijſque lucubrationibus in lucem editis, cum Academiæ famam, tum ſibi nominis memoriam æternam ad ſeram poſteritatem

 concilians

concilians. Recturam Academiæ bono publico ſemel geſſit an. 1642. Interim ſenio arrepente, dum aliis laborat ac lucet, ipſe paulatim conſumitur: cui cum tormenta Calculi, aliæque acceſſiſſent infirmitates, Anno 1643. menſis Jul. 23. horâ intra 5. & 6. pomeridianâ, placidiſſimè ſine motu aut metu exſpiravit, præſentibus Cl. Dn. D. Henrico Altingio, Profeſſore Theologo, Cl. Dn. Johanne Steinbergio Anteceſſore juris, ac Reverendo Domino Paſtore, quem preces præeuntem modico ante ſupremum halitum intervallo, animo oreque ſecutus, voce validâ plenam in Servatore unico Jeſu Chriſto fiduciam teſtante, Amen ſupremum expreſſerat. Erat ὁ μακαρίτης dum viveret, ſi quis alius mortalium, humanus erga quemvis, comis erga cives, & inferioris ſubſellii homines, officioſus in magiſtratum, tum ordinis ſui & honoris Academiæ ſtudioſus, cum Collegis pacis colendæ ſtudioſiſſimus, vocem Ariſtidis ad Themiſtoclem æmulum adverſariumque cordi habens, certari inter Collegas omni tempore oportere, non privatis ſimultatibus & odiis, ſed uter meliùs de publico mereri, & plura in Patriam Academiam-ve beneficia conferre poſſit. Pietate erga Deum, ſtudiis & officiis erga homines, nemini erat ſecundus; in omni converſatione commodus, ſic lenis, ut non deſineret eſſe gravis, ſic gravis, ne abiret in moroſum, unde carus omnibus acceptuſque exſtitit, de quo ſibi quoque non immeritò gloriari ſolitus fuit, ſe, ſi non relinqueret liberis ſuis divitias amplas, relinquere tamen favorem bonorum famamque integram.

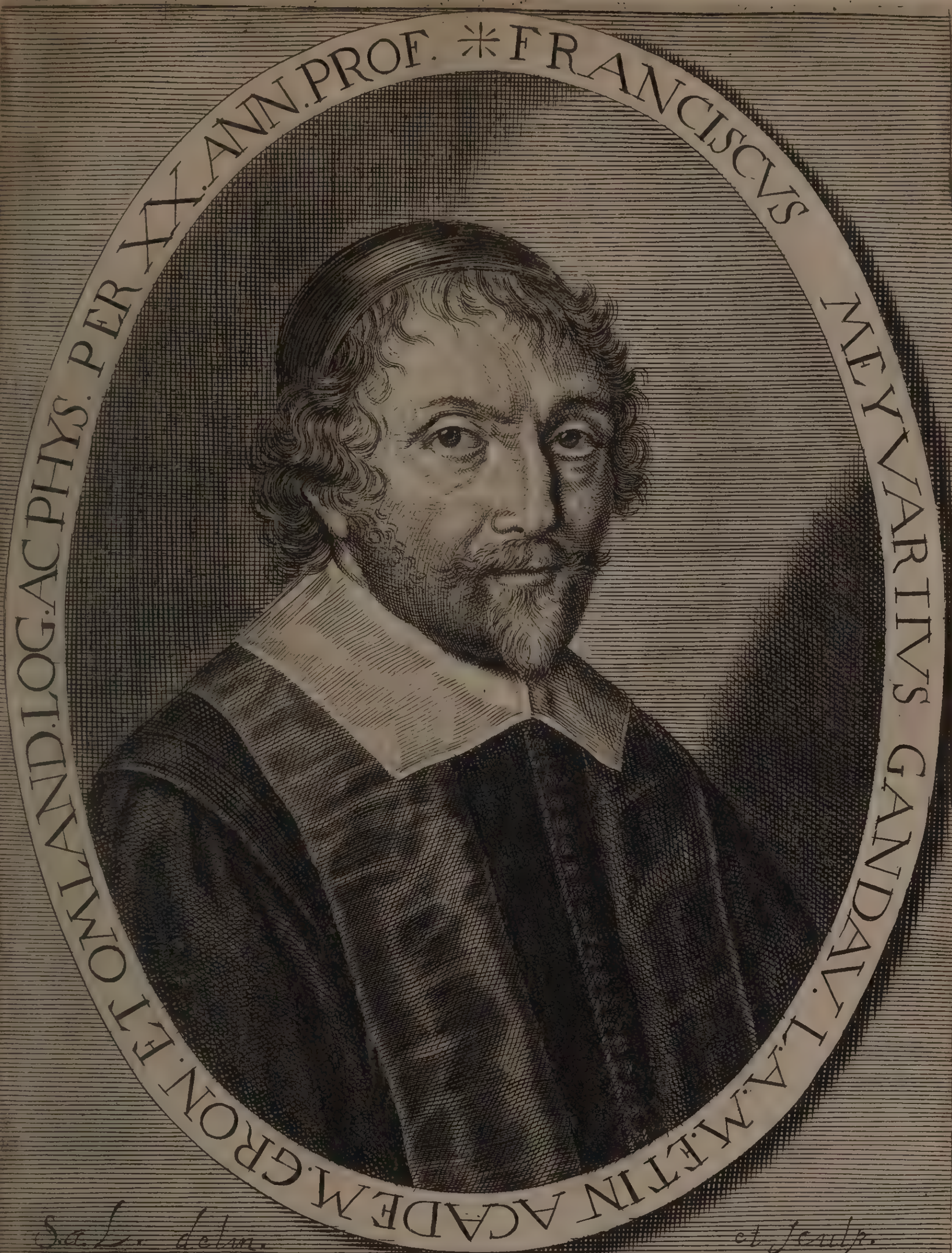
LIBRI

ab ipſo editi.

Exercitationes Juridicæ ad textum Inſtitutionum Juſtinianearum accommodatæ.

Jus controverſum ex Pandectarum & Codicis Præcipuis legibus compilatum, & communi operâ hujus noſtri & Pynakeri in lucem productum.

Compendium Inſtitutionum majus & minus tyronibus ob deſcritiones & accuratas diviſiones maximè commodum.

MEYVERTI vultum, doctúmq; piúmq; probúmq;
Gloriaq; ingenij conspicienda micat.
Ille Groningani quondam pars magna Lycæi,
Philosophæq; fuit fundus Apollo rei.
Exequias cuius quæ mentem pingere nescit,
Effigians nobis picta tabella refert.
IOAN. STEINBERGIVS. Ict.

FRANCISCUS MAYVARTIUS.

HUic patria Gandavum Flandrorum oppidum, natalibus multorum magnorum virorum, & super cæteros Invictissimi Imperatoris Caroli v. nec non pacificatione illâ Gandavensi inde dictâ, cum provincijs Germaniæ inferioris initâ, celeberrima. Parentes ei honestissimi ANDREAS MAYVARTIUS & CATHARINA de WAELE indigeni, quibus ipse natus fuit an. 1585. mensis Junij die 4. cum urbs ista trimestri ante à Duce Parmensi ad servitutem Regis Hispaniarum technis & armis esset reducta. Haustis in patria bonarum literarum rudimentis, à parentibus Duacum, nobile tum Sapientiæ emporium, valdè adhuc adolescens ablegatus, tanto ardore studijs incubuit, ut an. CIↃ IↃC IV. Kal. VIIIbrib. ætatis anno XX. nondum exacto, *legitimè decurso Philosophicorum studiorum spacio.* (verba ipsa testimonij publici pono) *præmissis examinationibus, actibus solennibusque omnibus huc requisitis, gradu laureâque Licentiæ in liberalibus & Philosophiæ studijs publicè cum laude donatus atque exornatus fuerit*. Hinc factus in patriam redux, cum amici ac fautores in Italiam majoris disciplinæ capessendæ causâ ablegandum eum censuissent, eâque gratiâ publicis Senatus oppidani Commendatitijs instruxissent, ipse partim suggestionibus parentum, partim librorum orthodoxorum lectione aliquo jam gustu veritatis cœlestis imbutus, Angliam prætulit, ubi in Religionis Reformatæ notitia eos fecit progressus, ut Romano-Pontificię superstitioni, in qua natus & educatus erat, penitus renunciaret, lucemque Evangelii agnitam toto pectore amplecteretur. Inde anno CIↃ. IↃC. VII. in Belgicam hanc transfretavit, atque in illustri Frisiorum Franequerana vicina Academia per annos quatuor, tum publicè discendo, tum privatim docendo, eam diligentiæ, honestatis, pietatis, modestiæ, eruditionis laudem est adeptus, ut discedentem, tum publico Rector & Senatus Academicus, tum seorsim suo nomine Cl. D. Sibrandus Lubbertus, tanquam ornamentum non mediocre Scholę suæ, testimonijs votisque honestissimis prosequerentur. Erat jam ita & ætas ejus & eruditio matura, ut inde fructum non vulgarem publica res posset percipere. Quare cum propter contentiones in Hollandia ortas & afflictum Academiæ Leidensis statum, Amplissimus Magistratus Middelburgensis juventuti Zeelandicæ extra periculum seductionis, in vera pietate & orthodoxa doctrina erudiendę, in urbe sua illustrẽ Scholam aperire constituisset, vocato ad professionem S. Theologiæ, clarissimo viro Dn. D. Francisco Gomaro, Theologo celeberrimo, Philosophiæ Professorem ipsi adjungendum, non abs re fore ratus, nostrum hunc ἐν ἀγίοις ad eam Spartam ornandam vocavit, quam etiam, quoad

locus fuit, cum laude ornavit. Sed cum mutatis temporibus & spe novâ restitutionis Academiæ Leidensis obortâ, inceptum illud novæ Scholæ Zelandicæ fuisset omissum, avocato in Galliam Cl. Gomaro, Dn. MAYVARTIUS operam suam in erudienda adolescentia Scholæ trivialis, Magistratui roganti addixit, & per annos aliquot cum fide & applausu præstitit, donec commendatione Cl. Dn. D. Gomari, veteris Collegæ, innotuit Ill. ac Pot. hujus Provinciȩ Ordinibus, ab eisdemq; ad Professionem Philosophiæ conditionibus honestis in hanc Academiam evocatus, Anno CIↃ IↃC XX. huc commigravit. Atque ab eo tempore egregiam Academiȩ, (cujus etiam fasces An. 1629. cum laude & favore gessit) egregiam studiosæ juventuti, operam navavit. Venerat huc Cœlebs, atque in eodem statu perseveravit; ad annum usque renatæ salutis 1622. Cujus mense Junio die 5. qui ipse dies illi auspicalis erat an. æt. 38. Amstelodami optatis nuptijs sibi junxit honestissimam virginem JUDITHAM BOURSSE, quam an. 1640. Mense Aprilis d. 2. rebus humanis exemptus, mœstam Viduam, cum filijs filiabusque aliquot orphanis destituit, cum exegisset vitæ mortalis annos LV. minus mensibus duobus, diebus duobus, horis VI.

ANTONIUS

Oraclum Themidos, Frisius quod jactat et Hassus,
Quo per lustra novem stante Lyceá sonant:
MATTHÆUS tali quondam jus dixerat ore;
Immoti vultus instar in ære manet.
Hoc monstrante suos cœpit Jus noscere nævos,
Et Lex addidicit justius ipsa loqui.
Addictos alibi Doctores Jus pice Legum
Cæsaribus; potior vox sonat huicce Dei.

MENSO ALTING.

ANTONIUS MATTHÆVS.

OBtigit huic alteri Papiniano natale solum, Francoberga Hassorum, quò grassante Marpurgi pestilentiâ, sedes suas ac fortunas universa transtulerat Academia, Anno eræ Christ. MDLXIV. die XXVII. Decembris; ijs parentibus ac majoribus, qui Alsfeldiæ, quò originem familiæ referunt, Marpurgi, ac passim per Hassiam, ultra seculum clari fuerunt. Patrem habuit Doctorem *Conradum Matthæum*, supremi Hassorum Dicasterij Adsessorem, nec non Marpurgensis Academiç Professorem atque Syndicum, antiquâ virtute ac fide virum: Matrem *Ursulam Wernerin* honestissimâ Wernerorum familiâ editam: fratres tres, literarum gloriâ celebres, *Philippum Matthæum* J. U. D. Parentis in Professione Marpurgensi successorem: *Henricum* Ecclesiastem Palatinum: & *Joannem* Archiatrum Nassovicum, Illustris Scholæ Herbornensis Professorem; denique & Sororios præstantissimos *Dn. Georgium Sohnium* Theologum, *Valentinum Forsterum* IC. trium Academiarum Doctorem. Johannem Fischerum IC. Cancellarium Ducatus Brunsuicensis Ipse cùm & ingenio valeret, & domesticis exemplis duceretur ad studia literarum, in disciplinam traditus fuit Pędagogiarchæ Marpurgensi D. Justo Vultejo, industrio ac felici juventutis formatori, ex cujus Schola, solida doctrinæ fundamenta ad Academiam attulit, in album studiosorum relatus, Anno seculi superioris LXXXI. Primum triennium Cursus Academici discendę Philosophię impendit, publicè privatimque sedulam operam navans excellentissimo Philosopho M. Rudolpho Goclenio. Reliquum tempus Jurisprudentiæ Romanæ, non leviter nec per transennam, sed penitiore indagine cognoscendæ, attribuit. Quumque Institutionum libros Marpurgi audivisset à Cl. IC. D. Hermanno Vultejo, Justi filio, inde Heidelbergam se contulit, Anno LXXXV. pręceptoribus usus D. Valentino Forstero Sororio, & D. Iulio Pacio à Beriga, ICtis celeberrimis. Sed oborto anno sequente studiosorum tumultu, qui Academiæ florentissimæ dissipationem acceleravit, ipse Helmstadium primo, mox Wittenbergam secessit, excitus famâ Petri Wesenbecij, ibi magno cum applausu docentis. Unde Heidelbergam ab altero sororio D. Sohnio revocatus, pręfuit studijs privatis Illustris Iuvenis Dn. Alexandri Somborij, Baronis orthodoxi ex Transsylvaniâ. Quâ ἐφορίᾳ intra biennium defunctus, Altorfium Noricorum excurrit, studio videndi atque audiendi nobile par ICtorum, Hugonem Donellum & Hubertum Giphanium. Sic confirmatior annis pariter & judicijs D. D. quamprimum Marpurgum & Helmstadium redijt: Collegia privata Institutionum & Pandectarum studiosis petentibus aperuit, & cum laude habuit.

 Nec

Nec multò post Anno XCIV. non modò Marpurgi J. U. D. creatus & renunciatus est, à D. Vultejo, sed etiam Herbornam ad Professionem Juridicam ab Illustri Nassoviæ Comite Dn. Joanne Seniore vocatus fuit. Successit conjugium cum lectissimâ virgine *Elisabethâ*, viri Spectati *Eckardi Schuleri,* qui HassiæPrincipibus ab Archivis erat, filia, sub initium anni XCVI. felicibus auspiciis contractum, & memorabili concordia ad finem usque cultum: ex quo numerosa sed egregiè sobolescens proles progerminavit, marium IX. fœmellarum III. Cæterum Herbornæ Spartam quam nactus erat ita exornavit, fide, industriâ, & docendi disputandique dexteritate, ut exeunte anno MDCV. à literatissimo Principe Landgravio Mauritio Marpurgum accerseretur, ad Juris Civilis Professionem, una cum tribus Collegis, Viris Summis, D. Vultejo, D. Goddæo, & D. Deichmanno, divisis operis subeundam. Qua in statione totos penè XX. annos, & quidem difficillimis Germaniæ temporibus, perseveravit: donec anno supra M DC. XXV. in hanc Academiam, autoritate Illustrium DD. Ordinum traduceretur. Invenit hîc non modò portum securitatis, sed etiam commodum senectutis domicilium, ubi quod vitæ & professionis reliquum erat, ex animi sententia pertexeret. Etsi verò de pristinâ assiduitate, contentione, ac de publico benè merendi studio nihil remitteret; sensit tamen naturam exhaustam curis atque laboribus sensim declinare, ac fatalia senectæ detrimenta pati. Imprimis postremo quinquennio magna articulorum, pedum, ac brachiorum imbecillitate laboravit; subinde quoque acutissimis doloribus & convulsionibus infestatus, insuperque familiari sibi capitis vertigine vexatus fuit. Contra quæ ita firmavit animum Christianâ patientiâ, ut in paterna Dei voluntate absque murmure acquiesceret: tum etiam sensum malorum suorum indefessâ laborum tolerantiâ discuteret.

Die Sabbathi 27. Maij. an. 1637. sub vesperam, catarrho in scapulam sinistram incumbente, pejus solito habere cœpit, atque eam noctem penè insomnem & sine quiete egit. Sequente, qui Dominicus & festo Pentecostes sacer erat, summo mane è lecto prorepens, aliquoties tentavit vires, possetne in publicum ad concionem procedere. Verum debiliores expertus, domi se continuit, & piarum Meditationum atque precum exercitijs vacavit. Secutum est levamen aliquod dolorum, ut etiam prandio cum familia pro more interesse posset. At mox recruduit latens malum, coegitque ipsum lectum repetere. Ubi initiò cubans, inde sedens, cùm se jam meliusculè habere arbitraretur, quasi hemiplexia tactus, subitò reclinata cervice, animam Christo Servatori, inter gemitus precesque adstantium, reddidit: paulò post horam duodecimam die XXVIII. Maij, Anni 1637. cum vixisset in terris annos LXXII. menses V. diem I. Fuit vir candidus,

antiquæ

antiquæ ſimplicitatis amans, alienus ab avaritiâ, ſorte ſuâ per omnem vitam contentus, imprimis autem cultor officij religioſiſſimus. Ad cujus gloriam etiam illud facit, quod quatuor filios habuit Profeſſores in quatuor Academijs, Caſſellis D. JOHANNEM, qui fata patris biennio antevertit; Ultrajecti D. ANTONIUM Patri cognominem: cujus etiamnum illuſtris gloria claret. hic Groningæ D. CONRADUM; D. CHRISTOPHORUM in inclyto Harderoviceno, illos jurium, hos Medicinæ Doctores Clariſſimos.

OPERA EDITA.

NOtæ & Animadverſiones in Libros IV. *Inſtitutionum Imp. Juſtiniani: quæ brevi (Deo favente) emendatiores & auctiores in lucem prodibunt.*

Collegia Juris ſex, unum fundamentorum Juris; alterum tertium & quartum Inſtitutionum; quintum Pandectarum; ſextum Codicis, quibus adjectæ ſunt Diſputationes quædam extraordinariæ.

Scripſit etiam Commentaria in varios Digeſt: & Cod: titulos: quæ apud Filios hæredes adſervantur.

HENRICUS ALTING.

ALmam hanc lucem Vir ille Dei primum adſpexit Embdæ Friſiorum, emporio nobili, ſed hoſpitio, religionis cauſâ è Belgica vicina exulantium, per ea tempora longè nobiliori. Natalis ei dies XVII. Febr. Julianr, anni CIↃ IↃ LXXXII I. qui dies erat Dominicus, ut & emortualis XXV. Auguſt. CIↃ IↃC XLIV. quaſi ſtudio id agente naturâ matre, ne vir ſanctiſſimus Domino dicatus alio quam Dominico die vel naſceretur, vel denaſceretur, vitam in Domino ordiens ſimul & claudens. Familia ALTINGIA perantiqua & nominis in hac Provincia celeberrimi ac notiſſimi annalibus, ex qua MENSONES ALTINGII duo, quorum hic An. CIↃ IↃXXIII. obſes traditus Carolo duci Geldriæ, nomine Ordinum Drentiæ: iſte ejus proavus Reynoldi III. cognomento Pinguis, Geldriæ quoque ducis An. CIↃ CCCLX. Conſiliarius fuit. Ex eadem *Egbertus Alting* Secretarius, & hujus filius *Joachimus Alting* Civitatis Groninganæ, Hiſpanis ereptæ & Societati Ordd. Gen. redditæ CIↃ IↃCXCIV. inter primos deſignatus Conſul, quo alijſque ex Reip. ordine geſtis muneribus ad finem uſque vitę CIↃ IↃCXXV. functus, multa pro ejus commodis & egit & paſſus eſt, quibus ad omnem poſteritatem deſideratam ſui memoriam reliquit. Pater huic noſtro Theologo fuit MENSO ALTING *Menſonis*, quem diximus obſidem pro Drentiæ ordinibus datum, ex filio primogenito *Rudolfo* prętore Eeldano, nepos, Eccleſiæ Embdanæ per annos XXXVIII Paſtor fidelis & Zelotes, ac contra Anabaptiſticos furores ac Ubiquitiſticas machinas Propugnator fortiſſimus: qui & in agro Groningano ad Helpenam, ſub ipſa Albani ducis graſſante tyrannide primus (una cum Wichero Mileſio & Feiſone Ruardi) bonum ſemen verbi divini ſpargere cœpit, circa annum CIↃ IↃ LXVI. & urbe Hiſpano ereptâ, ac fœderi Ordd. Belgij redditâ, primus Reformatorum in templo ejus majori, quod Martini nomen fert, Concionem Sacram habuit XVII. Julij CIↃ IↃ XCIV. Mater MARIA BISCHOFF ex familia ſimiliter antiqua & honoratâ in agro Juliacenſi, filia *Henrici Biſchoff à Vucht*, Scabini oppidi Gangelt, cujus in noſtro nomen renovare parentibus placuit. Literarum ſtudijs, & Eccleſiæ per illa ædificationi, quaſi ab utero devotus, anno vitæ VII. Chriſti CIↃ IↃXC. in Schola patriæ urbis, earum rudimentis imbui cœptus, cujus claſſes omnes intra ſeptennium feliciter & cum laude emenſus, Groningam à parentibus ablegatus eſt. Ibi uno anno Conrectoris Buningij, tum tribus inſuper annis integris Cl. Ubbonis Emmij dexterrimâ inſtitutione in ſtylo Latino Græcoque informatus, neceſſarijſque Philologiæ ac Philoſophiæ principijs, ad altiora ſtudia ritè pręparatus eſt. Quibus capeſ-

Quem tulit Emda parens, quo se Heidelberga docente
Extulit, & merito cive Groninga cluit,
Cernitur hoc vultu ALTINGUS. mens conscia veri
Perstat, et est priscæ simplicitatis amans.
Commendat doctrinam usus, prudentia vitam;
Temperat eloquium cum gravitate lepos.
Sic et Principibus potuit placuisse Scholisque:
Et desiderium liquit utrisq; sui.

bus capessendis in Germaniam, tanquam ad mercatum solennem literarum, in alta tunc illius pace passim florentium, jussu patris profectus an. CIƆ IƆCII. salutato Marpurgo Herbornam se contulit, Scholam quidem illustrem, Theologorum tamen doctissimorum præ multis Academijs fœcundissimam matrem. Clarebat ea tunc Johanne Piscatore Theologo celeberrimo, cujus eximijs laboribus plurimum debet Ecclesia. Habebat eadem & Matthiam Martinium, post Ecclesiasten Embdanum, tandem Bremanæ Scholæ Rectorem perpetuum, virum linguarum cognitione non minus quàm Sacrorum eximium: ut & Guilelmum Zepperum verbi divini ibidem ministrum, Theologum magnum & scriptis clarum. His, maximè verò Piscatore, (qui duorum illorum, quos ex omnibus discipulis *magnos* prædicabat; *Altingium* Theologum optimum, *Conradum Vorstium* pessimum dicere solitus fuit) magistris, non ita longo tempore, mirâ ingenij felicitate eos fecit progressus, ut facultas ipsi à Professoribus concessa Collegium Philosophicum & Theologicum instituendi, atque ita velut præludendi gravioribus operis, quibus per reliquam omnem vitam cœlestem Sapientiam studiosæ juventuti instillavit. Sic triennio ibi exacto, cum jam de Ecclesiæ ministerio, tanquam metâ studiorum suorum cogitaret, eumque in finem iter meditaretur in Helvetiam & Gallias, ordinis ecclesiastici rectiùs percipiendi gratiâ, aliò vocantibus fatis, à Johanne Seniore Comite Nassovio, commendantibus eum Piscatore, Zeppero, Martinio, destinatus fuit Ephorus trium juniorum Comitum, Guilelmi Nassovij, Conradi Ludovici Solmensis, & Philippi Ernesti Isenburgici, qui tunc Sedani literis, linguæ, moribus, operam dabant, unà cum Serenissimo Principe Friderico, Friderici IV Electoris Palatini filio, post Bohemiæ rege. Erat enim tunc temporis Sedanum sub Duce Bullionæo, Equitum Tribuno primario sive Mareschallo Francię, (ut vocant) heroë antiquis comparando, quasi Illustrior quædam Principum & Magnatum, ad omnium virtutum officia & exercitationes Palęstra. Eò igitur ad præmissam jam Generosam sibi credendam juventutem commigraturus, primùm Heidelbergam profectus, Johanni Alberto Comiti Solmensi patri Conradi Ludovici, magno aulę Electoralis Palatinæ Magistro se stitit. Inde Fridelshemium ad ipsum Principem Electorem contendit, à quo & humanissimè exceptus, & clementissimè instructus literis ac commendatitijs necessarijs, Sedanum se contulit; quo appulit, suamq; Ephoriam adijt sub initium Septemb. Ann. CIƆ IƆCV. Sed quod ab Henrico IV Galliarum rege urbi illi obsidionis periculum imminere videretur (licet ea nubecula mox evanuerit) non diu post Anno CIƆ IƆCVI cum toto comitatu suo, in quo cum Comitibus fidei suę commissis & noster inde digressus, Heidelbergam se recepit Princeps Juventutis Palatinæ. Inde in aula Electorali demandata ei institutio continuata, trigæ illi Comitum adjecto de voluntate Electoris quarto Johanne Conrado Rheingravio. Imo eâdem æstate ipse Serenissimus Princeps Fridericus ejus curę cœpit commendari, quem per Historica & Geographica deduceret: ac tandem cum Amplissimo prudentissimoque viro Dn. Zacharia Colbio Ann.

IↃCVIII. ejus ſtudijs abſolutè præfectus, ac cum ipſo Sedanum
iterum fuit ablegatus. Hic diurnas horas muneri demandato ſic
in ſolidum conſecrabat, ut nocturnas quieti ſuæ ſuffuratus Theo-
logiæ impenderet: quâ in facultate Academia Sedanenſis magnos
tunc viros habebat, Danielem Tilenum Sileſium, tunc adhuc or-
thodoxum, & Jacobum Capellum,(cui poſt Cl. Samuel Mareſius
in Profeſſione Theologica & Eccleſiæ miniſterio ibidem ſucceſſit),
quorum ut amicitia & familiaritate frui, ſic converſatione liberi-
ore plurimum ipſi dabatur proficere. Sed Principe Electore de-
mortuo An. CIƆ IƆCX. Heidelbergam redeundum fuit, continuan-
te etiam tunc magna fide munus ſuum noſtro. Cujus teſtimoni-
um retulit illuſtre, quando Illuſtriſſimus Princeps ab ipſo fuit ex-
aminatus in omnibus Religionis capitibus, pręſentibus Sereniſſi-
mo Adminiſtratore Johanne Bipontino, Magnifico D. Petro
Brederodio, Legato Belgico nomine Principis Auriaci, Magno Prę-
fecto, Cancellario, alijſque Curię Auguſtæ conſiliarijs, nonnul-
lis item ex Senatu Eccleſiaſtico, Academiâ, Miniſterio Heidel-
bergenſi & Senatu urbico delegatis: & reſpondit ad omnia valdè
expedito & commodo ſermone, eoque Latino. Ut & Princeps
magnis encomijs affectus, & Ephoro ejus *Altingio* publicæ gratiæ
actæ fuerint. Imò hujus magiſterij ejus ne unquam apud poſteros
inteſtata queat eſſe induſtria, vel Roma, quod miremur, faciet;
quæ in Bibliotheca Vaticana inter Heidelbergenſia cimelia, (dicam
an ſpolia, oſtentat themata & exercitia ſtyli Regis Bohemiæ, *Altingij*
manu emendata, eruditis peregrinatoribus minimeque ſuperſtitioſis
viſenda, atque non minus credo, quàm plęręque ipſorum reliquię ἀξιο-
θέατα, digna ſpectatu. Decreta vero an. CIƆ IƆCXII Principis profectione
in Angliam, eum quoq;, etſi jam ex ephebis egreſſum, noſter inter alios
viros delectos comitatus eſt, quo in itinere pręſentiſſimum vitæ peri-
culum, unà cum Cl. Abrahamo Sculteto alijſq; in lacu Harlemenſi, poſt
primogenito Principis ſui funeſto ac fatali, adijt, quum ſubita ac pro-
cellosa coorta tempeſtate, naufragio ac ſubmerſioni proximi, ægrè
tandem toto corpore madentes, ſalvi tamen divina clementia in
proximam ripam evaſerunt, VII. Octobris inter ſecundam & tertiam
pomeridianam, qua ipſa venerandus ſenex *Menſo Alting* parens ejus
Embdæ fatis conceſſit, procelloſo hujus vitæ mari ſuperato, in fę-
licitatis æternę portum ſubductus. In Angliam ſecundior ipſi exſti-
tit navigatio, & commoratio jucunda, ob viros magnos quibus ibi
familiariter innotuit. E quorum numero Georgius Abbot, Archiepi-
ſcopus Cantuarienſis, Vir doctiſſ. & ſanctiſſimus, Johannes King Epiſco-
pus Londinenſis, Doctor Georgius Hacquellus Principis Walliæ
tum Ephorus, aliique. Quin & ipſius Regis doctorum, Jaco-
bi VI. alloquio dignatus, clementerque ab ipſo exceptus fuit at-
que dimiſſus. Nuptijs Electoralibus inter Fridericum & Eliſabetham
ibi concelebratis, an. CIƆ IƆCXIII. menſe Februario, à Celſitudine ſua
in patriam

in patriam, cum Generosis discipulis suis ipsis, Kal. Martijs præmissus est. Quibuscum Zelandia, Flandria, Brabantia, Limburgensi, Juliacensi, Coloniensi ditionibus peragratis, Heidelbergam rediit, ipsis Kal. Aprilibus, Principe suo cum nova nupta brevi post eodem subsecuto. Vix quarto inde mense elapso, Theologica Locorum Communium Professio, in antiquissima & tunc florentissima Heidelbergensi Academia legitimè ei, licet ex improviso, demandatur; quam adijt XVI. Augusti, ipso Principis sui natali die, ipso sic volente Principe, qui cum tota aula inaugurationis actum illustrissima præsentia sua cohonestavit. Sed quod per leges Academicas præsidere publicè disputationibus non liceret, nisi Doctoribus ritu solenni creatis, præmissa disputatione inaugurali à maximo Paræo, tunc Decano, Theologię Licentiatus, à Cl. verò Bartholomæo Coppenio Doctor ejusdem facultatis solenniter ac more majorum renunciatus est, XIIX. Novemb. ejusdem anni. Hanc Spartam arduam sanè, si vel sola incumbat, quum magna laude sua, per annos aliquot ornasset, novi superimpositi ei labores, quos tamen studio de publico benè merendi, cujus hæc nova & pręclara ei occasio, minimè detrectavit. Erat conjunctum Academiæ illi egregium & luculentum seminarium Ecclesiarum, optimis legibus institutum & amplissimis dotatum reditibus, quod COLLEGIUM SAPIENTIÆ dicebatur. Hujus cura & inspectio, Principe ipso eum deligente, ei insuper commissa fuit an. CIↃ IↃCXVI. d. XV. Octob. ut cum Collegis duobus juventutem sacris devotam, privata institutione & disciplina ad Ministerium præpararet. Quo in munere quanta ac quam fructuosa ejus fuerit industria, vel sexcenti, per Palatinatum & post toto orbe dispersi Ecclesiarum Reformatarum Ministri, grata memoria recolentes, quos ex cura culturaque ejus fructus retulerint, abundè testabuntur. Dum duplici hoc labore, Inspectionis in Collegio, in Academia verò Professionis, constanter fungitur, moritur Cl. Coppenius An. CIↃ IↃCXVIII. ejusque Professio, quæ Facultatis secunda erat, illi defertur: quam ille, sua quam nactus erat Spartâ acquiescens, magnó & raro modestiæ exemplo recusavit, & qua pollebat in Aula gratiâ & authoritate, ut in Cl. Abrahamum Scultetum transferretur, effecit. Eodem tempore cum sopiendis controversijs in Fœderata Belgica ab Arminij sequacibus excitatis Synodus Nationalis indiceretur, & ex toto orbe reformato, viri graves, pij & docti, excirentur, qui tam augusto Consessui interessent, Dordraci an. CIↃIↃCXIIX. & CIↃ IↃCXIX. habito, *Doct. Altingius*, cum duobus Collegis, ex Academia Heidelbergensi quidem Doct. Sculteto, ex Senatu autem Ecclesiastico Doct. Paulo Tossano, [constanter interfuit,] atque suam in rebus sacris eruditionem eximiam, ac summam in negocijs difficilioribus explicandis, ἀγχίνοιαν cunctis luculenter approbavit. Quo ipso tempore cum Collega suo D. Sculteto, ipsemet Theologicæ Facultatis in alma

 Heidelber-

Heidelbergensi Decanus, ordinem Doctoratus in Academia Leidensi collapsum feliciter restituit, solenni renunciatione Licentiato, & mox per Celeberrimum Collegam Doct. Scultetum Doctore Theologiæ creato, Cl. Dn. Johanne Polyandro Professore, ac tunc Rectore istarum Athenarum, qui suis deinceps Collegis eundem gradum contulit. Quo nomine inclyta Batavorum Academia magis etiam ipsi debet, quam olim R. Jehudæ ben Baba ob manuum impositionis actum legitimum, sibi illius operâ restitutum, Scholæ Judaicæ; de quo Scaliger in Elencho Trihæresij cap. 10. Vix peractâ Synodo, damnatis turbonibus, orthodoxiâ in arce repositâ, *Altingius* cum suis Collegis Heidelbergam ad sua redierat, cùm incipiunt tumultus Bohemici. An. CIↃ IↃCXIX. Elector Rex Bohemiæ eligitur, coronatur: Anno sequente XX. Spinola in Palatinatum irrumpit, Prælium Pragense committitur, & cujus in eo alea vertebatur Regnum Bohemiæ amittitur. Rex tristi ac difficili fugâ in Belgium elabitur. Sic anno CIↃ IↃCXXI. Academia Heidelbergensis collabi, dilapsis præ metu Studiosis, & Professoribus ipsis facultate factâ, in tutiora quò vellent se recipiendi. Noster tamen, familia tantum providè in locum securum Heilbronnam dimissâ, in statione sua persistit, Collegiiq; Sapientiæ membra veteri more in officio continet, scientiaque ac moribus convenientibus in usum Ecclesiæ preparat, imperterritus contra imminentia pericula, zelo inserviendi Ecclesię Dei, studioque satisfaciendi conscientiæ, suumque approbandi Regi suo obsequium, qui id ab ipso enixè per literas Hagâ scriptas petierat. Anno CIↃ IↃCXXII. mense Augusto, Urbs, quam hostis antea frustra tentaverat, obsidione cincta à Tillio, & VI. Sept. impetu & vi capta, omniaque dira exempla passa, direptionis, lanienæ, libidinis, quæ militaris licentia, victoris insolentia, odium religionis, barbarorum Croatarum feritas, comminisci potuêre aut patrare. Erat tum noster in Muséo suo, perceptoque tristi hoc nuncio de hoste jam urbe potito, ac in medijs ejus visceribus grassante, pessulo januæ obdito, ad unicam pijs solitam anchoram confugit, Invocationem Numinis precesque devotas, in momenta sicarios exspectans, quorum cruentis manibus innocens victima Deo suo accepta immolaretur. Sed summus ille vitæ & necis arbiter illius curam habuit, ut submonitus & excitus ab amico M. Seehusio, Scholæ Rectore, duobus militibus eum in finem stipato, sese per posticum subduceret ac reciperet in ædes Cancellarij, quas Tillius direptioni exemptas voluerat, ob publica ibidem reposita Reip. monumenta. Illis asservandis destinatus fuerat Protribunus, sive vicarius legionis Comitis de Hohenzollern, homo prędæ avidus, & qui ne hæc statio sibi damno esset, suos quasi venatum interea emiserat, ut quos deprehendissent cives melioris notæ, sub specie asyli captivos sibi sisterent, grandi lytro emungendos.

gendos. Ad hunc bipennem, adhuc sanguinolentam, vibrantem, adducto hoc quoque nostro, *Hodie* (jactabat Thraso ille) *hâc manu decem homines confeci, ad quos Doct. Altingius brevi adjiceretur, si scirem ubi lateret. Tu verò quis es?* Sanè ille vultus, ille habitus, ille sermo, is rerum articulus, quemvis alium percellere poterat: at noster imperterritus, solerti tamen usus responso, nec apertè se negavit Altingium, nec tamen intempestivè se prodidit, eâdem ferè quâ olim in casu simili S. Athanasius dexteritate usus, *Ego*, inquit, *Ludimagister fui in Collegio Sapientiæ.* Sic in Ludimagistro, Altingio fidem dedit ille Cyclops, quem illicò si Altingium esse nosset, obtruncaturus erat. Eâ nocte insomni & mœstâ inter lamenta & ejulatus, quibus omnia undique perstrepebant, aut sequioris sexus vim patientis, aut virorum equuleis subditorum, ac per varia tormenta ac vulnera lentâ citave morte affectorum, quòd ad ædes eas, velut unicum asylum confugere plerosque cerneret, veritus ne imprudentia vel malitia etiam alicujus proderetur, se in supremum ejus recepit tabulatum. Ibi dum latet, truculentus ille Legatus, imperio Tillij derepentè excedere ædibus illis, easque Jesuitis, quibus assignatæ erant, cedere cogitur, ne quidem tempore concesso ad suum unà Ludimagistrum conquirendum & abducendum. Cum his novis inquilinis minus tuta nostro fuisset mansio, absque peculiari Dei cura, quæ evidentissimè se hic ostendit. Nempe cùm Tillio ipsi ibi quoque instrueretur culina, eique unus ex coquis aulæ Palatinæ præficeretur, ab eo non solum noster clanculum necessaria vitæ sustentandę subsidia consecutus est, sed etiam conductis opera ejus tribus militibus Bavaris, quorum presidio in plateis contra vim & licentiam ferri grassantis tutus esset, dum Jesuitæ toti sunt in templis ad Missas adornandis, facultatem nactus est ædes suas revisendi. Isthîc omnia reperit afflicta, comminuta, lacerata, expilata, & in Muséo suo dominantem Centurionem nescio quem, qui *Hæc omnia nunc sua esse* gloriaretur, facultatem tamen ei faceret, serio-ne & civiliter an sarcasticè incertum, unicum quem vellet de omnibus deligendi & secum auferendi libellum. Cui, adspernatus oblata, generosè noster, *Si hæc*, ait, *tua sunt, tibi diuturniorem eorum Deus largiatur possessionem, quam priori Domino*, & cum dicto, ultimo vale dicto veteribus possessionibus, pedem inde retulit, velut cum Biante ipso facto professus, Omnia se sua secum portare, aut Jobi animo ac verbo suo facto, Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. Reversus inde ad latebras suas, nec sine grandi periculo invadentibus per viam, dum occursu Jesuitarum sistitur & ad Colloquium vocatur, Croatis aliquot strictis acinacibus, quorum vim militum, quos secum ducebat ope, ac fuga ad ædes quibus proximus erat januaque objecta ægrè evasit, tandem tertio die à Tillio, per so-

cerum suum cujus ædes peramplas ille occuparat, consecutus est literas salvi conductus et facul

tatem Heilbronnam excurrendi, ut familiam inde suam deduceret. Ita elapsus casu Trojano Heidelberga, per varias lethi imagines Heilbronnam, inde Schorndorffium, ubi suam offendit familiam, pervenit. Ibi ad Februarium usque hæsit, facultate hac per Serenissimam Electricem impetrata à Duce Wirtembergico, cujus aliàs ministri Lutherani, quasi Ponti Axeni accolæ, aut aves Diomedeæ, quæ solos socios gratanter excipiunt, id ferebant ægerrimè, non alia de causa, quàm quòd *Altingius* Professor esset Heidelbergensis. Hinc à Rege in Belgium evocatus An. CIↃ IↃCXXIII. longo, difficili, sinuoso, ac sumptuoso itinere, partim terrestri partim navali, in Patriam suam Embdam venit, cum familia universa, qua ibi tantisper relicta in Batavos excurrit, ac suo se Regi stitit; qui extra ordinem et Fridericum Henricum primogenitum suum (post anno CIↃ IↃCXXIX. Januar. VII. in lacu Harlemensi, navi, seu negligentia naucleri, seu culpa nebulosi cœli prospectum præpedientis, in cymbam occurrentem impacta & soluta, lacrymabili fato sub oculis Patris, vix servati ex communi periculo, exstinctum) curæ atque institutioni ejus commendavit: nec Embdanis ad Ministerium Ecclesiæ eum iteratò vocantibus, quò & animus ejus pronus ferebatur, si Rex annueret, ut concederet induci potuit. Hoc quoque anno, CIↃ IↃCXXIII. grave adijt vitæ periculum prope Purmerendam, traha vectus per glaciem, eâ subsidente submersioni proximus: qua Dei propitij favore evitata, in morbum incidit gravem, ex quo deinceps perpetuum in brachio dextro languorem sensit. Evocata post Embda ad se familia sua universa Leidam commigravit, à Rege filiorum suorum studijs tantisper præfectus: quibuscum maximam partem anni CIↃ IↃCXXV. propter grassantem Leidæ luem epidemiam Hontslardijcki exegit. Ibi dum est, ab Ill. Dn. Ordinibus Frisiæ, ad Academiam Franequeranam, in locum Cl. Sibrandi Lubberti evocatus, & quidem iteratò, misso vice alterâ qui rem urgeret D. Sixtino Amama: sed Rege ita volente, honestè sese excusavit. Anno verò CIↃ IↃCXXVI. ad hanc Academiam in locum Cl. Ravenspergeri, primi in ea Professoris Theologi honorificè vocatus, etsi primò Rex difficiliorem se præbuerit, viro Ampl. Dn. Bernardo Julsingio, tunc urbis hujus Senatori (post Consuli) & Academię Curatori, qui S. Majestatem super ea petitione, cum Nob. Dn. Gooswino Schaffero, Civitatis hujus nomine ad Consessum Ordd. Gen. Deputato Ordinario, compellabat: tandem tamen sub conditione ac provisionaliter, ut loquuntur, concessus est. Sic commeatu à Rege impetrato huc ipse venit & operam suam circa Pascha anni sequentis CIↃ IↃCXXVII. Academiæ addixit, ac mensis Junij die XVI. munus suum feliciter est auspicatus: indeque ad summum usque halitum singulari studio & fide illud ornavit. Nec minus sub initium, dum Rex & filiorum ipsius educatio id posceret, quotannis in Hollandiam ad Ipsum, cui semper gratio-

pergratiosus & charus atque intimæ admissionis erat, excurrebat, Regiæque sobolis studia inspiciebat, ordinabat, censebat. Qua porrò fide, diligentia, industria, in hac Professione, per annos ferè Octodecim versatus sit, præter vivos testes, quibus purioris doctrinæ facem prætulit, quosque publicis ac privatis laboribus ad ministerium formavit, testabuntur præclara opera, inde enata, quæ ab eximijs paternæque gloriç æmulis filijs, partim luci publicç dari cœpta, partim porrò danda, spes facta est. Sceptrum Academicum, ter ipsi legitimè commissum, annis CIↃ IↃCXXIIX. XXXVI. & XLI. maximo semper cum Academię emolumento gessit. In primo Rectoratu ab Ill. Ordd. Provinciæ, beneficij mensæ publicæ augmentum impetravit, ut cum ante XL. solùm Studiosi in Contubernio seu Bursa, quam vocant, victum caperent, LX. ab eo tempore locus fuerit: in altero Bibliothecæ Academicç luculentam procuravit accessionem: in tertio item id effecit ut Academiæ Bibliothecarius publicis sumptibus Leidam amandaretur, qui ex Cl. Gomari Bibliotheca, publica auctione ibi distrahenda, non paucos melioris notæ libros nostræ coëmeret. Ecclesiæ Groninganæ per septennium Presbyter sive Senior fuit. Comitatum Steinfurtensem, Comitis Benthemij pia sollicitudine & autoritate ad id accitus, perlustravit, & à Socinianismi metu, rebus Ecclesiæ constitutis, liberavit. Recensioni quoque Novæ Versionis N.T. & librorum Apocryphorum, cum alijs aliquot viris doctis, autoritate publica prçfuit, maxima assiduitate & in medio pestilitatis periculo, quæ tum Leidam depopulabatur. Ecclesiarum Germaniæ ac speciatim Palatinatus, singularem semper curam gessit, operamque dedit, ut impetratis liberalibus in orbe Reformato pro illis subsidiis, utcunque hoc beneficio sustentarentur, nec planè perirent. Collectæ Anglicanæ dispensatio ipsi, cum duobus alijs adjunctis, ab Electore Carolo Ludovico commissa fuit. Præfuit item sacris largitionibus, viri Nobilis & verè Munifici Dn. Ludovici de Geer, earum etiam parte, in spem futuram Ecclesiarum Palatinarum, hoc est, in Juvenes Germanos, S. Theologiæ Studiosos, pari prudentia & fide speciatim derivata. Ab Ultrajectinis nequicquam tentatus fuit indirectè; frustra quoque à Leidensibus palam, directè & solenniter vocatus. Etsi enim vocationem eam, sibi per Ampl. Syndicum Leidensem, Curatorum nomine delatam, an. CIↃ IↃCXXXIII. sub ea conditione admisisset, si Ill. hujus ProvinciæOrdinum consensus, ad se dimittendum queat impetrari: charior tamen fuit Proceribus illis, quàm ut eum Hollandiæ, licet iteratò ac tertiò petitionem urgenti, concedere vellent. Fuit etiam revocatus Heidelbergam bis à Serenissimo Palatinatus Administratore, Principe Ludovico Philippo: semel anno CIↃIↃCXXXIII. ad Professionem Theologicam & Senatum Ecclesiasticum; iterum anno sequente ad Academiæ & Ecclesiarum restitutionem

tutionem per Palatinatum. Verum postquam per varia pericula, quasi per saxa, per ignes, Francofurtum usque processisset, infausta ista pugna & clades Nordlingana intervenions, totam illam spem præclaram in ipsa herba intercepit. Ipse vero longe adhuc difficiliori itinere per extremas Galliæ oras Principatum Sedanensem, & Provincias Belgicas Hispano parentes, ad suos, quarto post abitum mense decurrente, reversus est. Uxorem Heidelbergæ, paulo post quam ad Professionem Academicam inauguratus esset, duxerat an. CIƆ IƆCXIV. virginem pietate ac virtute ornatissimam, *Susannam Belieriam*, filiam Ampliss. *Caroli Belierij*, Cos. Heidelbergensis & Provinciæ Commissarij; ac *Franciscæ Saureau*, origine Tornacensium, sed qui religionis causa relicta Flandria, sedes suas Heidelbergam transtulerant. Cum ea per annos prope XXX. sine rixa, sine querela conjunctissime vixit, VII. ex ea liberorum Pater, quorum ipsi superstites adhuc tres, filia una, filij duo: quorum major natu *Menso* U. J. D. rationibus Americanæ Societatis per annos complures præfectus, nunc in illustri Schola Academica Daventriæ Juris Professor laudatissimus: alter *Iacobus*, susceptis in Anglia sacris ministerij ordinibus, per annum præconio Verbi lingua ipsorum ibi cum laude functus, nunc in hac alma Academia linguarum Orientalium Professor Ordinarius & Ecclesiastes. Si habitum quoque corporis requiras, erat statura satis procera sed quadrata; oculis omnibusque sensibus vegetis & acerrimis: voce grata & sonora; temperamento satis commodo; sed ex varijs vitæ accidentibus ad melancholiam paululum inclinato, unde in eos frequenter incidit morbos, in quibus hic humor prædominatur. At mentem animique dotes si spectes, Pietatis ἀνυποκρίτου omnigenæque eruditionis ac virtutis erat penus. In docendo cum majestate quadam facundus, perspicuus, solidus: in conversatione quotidiana blandus ac comis: in consortijs amicorum urbanus etiam & festivus: in aula semper gratiosus & innocens: in Cathedra diligens & assiduus, alienus ab omni πολυπραγμοσύνῃ: Judicij quoad vixit firmissimi & felicissimæ memoriæ: Historiæ utriusque Ecclesiasticæ & exoticæ βιβλιοθήκη ἔμψυχος: Theologus consummatus, alienus à jurgijs & vitilitigijs cuminisectorum, ab ijs distinctiunculis & ineptijs Sophistarum, quibus mysteria salutis potius implicantur quam explicantur: à scrupulositatibus præcisistarum, qui nodum quærunt in scirpo, colant culicem camelum deglutientes: ab omni denique καινοφωνίᾳ & novatione in Theologicis, quasi illud semper Tertulliani tenens, *Primum quodque verissimum.* Theologiam probabat ac tuebatur solidam ac masculam, non ex lacunis Scholasticorum, etsi illarum inexpertus non esset, sed ex fontibus Siloë & Scripturarum derivatam; ut gloriæ sibi duceret, se ab imperitis nonnullis ac nasutis Palæmonibus traduci tanquam *Theologum Scripturarium &*

rium & Biblicum. Pacis tum in omni vita tum Ecclesiasticæ studium in illo constans, sed citra dispendium veritatis, cui primas semper deferebat partes; Orthodoxiæ retinentissimus & zelotes. Animus ipsi verè cubicus & sibi undique similis, fortis in adversis, in prosperis moderatus, & qui benè didicerat ἀνέχειν καὶ ἀπέχειν. In reprehendendo erat patheticus sine acerbitate, ut in censurâ vitiorum gravitate, sic in adhortationibus ad officium lenitate pariter venerandus: in consolando dexteritatis singularis, in consulendo prudentiæ sine morositate exquisitæ: judicij in amicitijs eligendis acerrimi, constantissimi in retinendis. Quoties vel in Senatu Academico, vel Ecclesiæ Synedrio diceret sententiam, sic alijs præibat sapientissimis consilijs, ut & ipsos audiret, nec ferret ægrè à se dissentientes: nec facile ullus difficilis & Deo vindice dignus nodus incidebat, quem non sagacissimo ingenio mox dissolveret, omniaque expediret dexterrimè. Privatim etiam si quis sive sacris, sive profanis, politicis, Academicis, ac œconomicis de rebus eum contuleret, ea semper referebat responsa, quibus saniora nec ipsum Themidis, ut sic dicam, oraculum edere posset. Hinc in familia ejus omnia semper pacata, omnia ordinata, de qua hoc solum sciretur, quod à nemine sciretur quid in illa fieret, nisi quod piè, compositè, decenter omnia fieri neminem lateret. Vir profectò summus, immortalitate dignissimus, cujus possessionem occupaturus, cum in his terris nulli queat obtingere, in cœlum hinc tandem commigravit, corporis exuvijs morte temporali, ad quam supremis annis lento passu paulatim procedere visus, piè depositis. Cum enim anno CIↃ IↃCXXXIX. die II. Octobr. filiam primogenitam *Mariam*, Virginem elegantissimam, & ad omnes virtutes natam, in florente ætate extulisset, ex illius desiderio in mœrorem, ex mœrore in febrim quartanam incidit, quę ætate provectiori ferè letalis esse solet. Hæc ægrè expugnata pessimas sui reliquias in corpore debilitato reliquit, quæ anno CIↃ IↃCXLI. se exseruêre morbo longè gravissimo, lethargo nimirum qui apoplexiam minabatur, & quem Medici fatalem fore ominabantur. Sed & ex hoc eluctatus contra omnium expectationem, vires cœpit recolligere, etsi plenè ac integrè nunquam eas recuperavit. Tertius accessit impetus ex obitu lectissimæ uxoris, quam XV. Octobr. CIↃ IↃCXLIII. amisit. Ab illo tempore sensim deficere visus est; tristi hac solitudine melancholiam augente, cui postea expugnandæ par non fuit. Imò ipse sæpiùs ominabatur se Uxoris fata brevi sequuturum. Occasione feriarum Paschalium, anni sequentis CIↃ IↃC XLIV. mutandi aëris & recreandi animi causâ Embdam ad amicos exspatiatus, non levamentum illud, sed augmentum mali expertus est. Ex catarrho enim & febri ibi ultra viginti dies detentus valdè debilitatus redijt, obstinatis contra pharmaca obstructionibus multum

 bus multum

nibus multum vexatus: licet dilucida quędam intervenirent intervalla, quibus Professioni suæ, Academiæ, amicis vacabat. Sed tandem res erupit in nervum, inde à Nonis Sextilibus obstructionibus ijs non tantum invalescentibus, sed appetitu planè prostrato, & accedentibus ad illas ἀτροφία, ἀγρυπνία, μαρασμῷ, quibus superadditi deinceps dorsi & laterum cruciatus magni, ex quibus multum debilitatus, frequentes sensit lipothymias. Vicesimo hujus mensis die, qui quintus ante supremum fuit, officij causa invisenti se Cl. Dn. D. Maresio Collegæ, firma adhuc voce & animo verè amico non solum ipsi decretos Recturæ honores fusè gratulatus est, sed etiam sibi, Academiæ, Ecclesiæ, quod eum, ad Dominum abiens, relinquat in Academia concordiæ studiosum, Orthodoxiæ retinentem, & à novaturientium ingenijs alienum: simulque eum obtestatus est, ut quam secum coluisset amicitiam, cum suis quoque post fata sua retineret. Pridiè obitus sui Psalmum cxxx. sacrumque aliud quoddam Canticum Germanicum velut Cygnæam cantionem, voce satis valida & zelo vehementi Domino decantavit; & quod diei supererat Deo & precibus impendit. Sub vesperam liberis suis benedixit, ac filio *Iacobo* præsenti (nam alter Amstelodamo accitus in tempore adesse non potuit) præcepit, ut conceptis precibus Academiam & Ecclesiam Deo commendaret, velut animo præsagiens jacturam quam hęc suo, illa Keuchenij Ecclesiastæ, amici conjunctissimi, & hęc morte ab ipso, quâ triduo eum subsecutus, separandi, abitu, jam jam esset factura. Die xxv. ejusdem, qui Domino sacer, eique ut olim natalis sic nunc fatalis erat, videbatur sibi manè paulo melius habere, etsi derepentè postea in animi deliquium inciderit. Peractis sacris matutinis, Viri Illustres & Amplissimi veteres ac singulares amici ejus, D. Ludovicus Camerarius & Dn. Paulus Strasburgerus gener ejus, Coronæ Sueciæ uterque Exlegatus & Consiliarius prudentissimus, eum inviserunt, quo alloquio paululum excitatior morbum à natura devictum autumabat: at vix digressis eis sensit cessisse naturam morbo, suisque prædixit, ante Solis occasum se ad Dominum abiturum. Ita in ultimo mortis imminentis articulo fortis, fide morti ac merito Christi innixus, promissionibus Evangelicis fulfultus, internâ Spiritus S. consolatione & operatione exhilaratus, supremam horam non intrepidus tantùm, sed etiam lætabundus exspectabat. Paulo post primam, præsentibus omnibus ore constanti valedixit, quasi mox in cœlum cum Christo Servatore, ad quem unicè anhelabat, migraturus. Ultima moribundi verba fuêre Servatoris ex Matth. xi. v. 23. *Venite ad me omnes, qui laboratis & fatigati estis, ego resi-*

ego reficiam vos. Inde cum jam vox eum destituisset, & omnia spectare finem viderentur, evocatus è templo Rev. Pastor Wesselus Ub. F. Emmius, vetus & interioris admissionis amicus, qui preces iteratò concepit, & eum quamdiu audire ac intelligere visus est, Evangelicarum promissionum tubâ, ad alacritatem & fortitudinem in ultimo hoc agone animavit; atque sic circa tertiam pomeridianam lugentibus proximis & cognatis, Collegis plerisque omnibus, alijsque amicis honoratis præsentibus, placidissimè, nullo angoris, nullo luctæ signo extrinsecùs apparente, cursu suo consummato, in Domino obdormivit; cum vixisset in his terris annos LXI. menses VI. dies VIII. Professione Theologicâ functus annos XXXII. Sepultus fuit in templo Academico, quinto post obitum die, incisúmque lapidi *Epitaphium*, quod ipsemet sub initium morbi lethalis filio dictaverat.

HENRICI ALTING

S. THEOL. PROFESS.

SEPULCHRUM FAMILIARE

IN QUO

SUB SPE BEATÆ IN CHRISTO RESURRECTIONIS

DEPOSUIT

UXOREM CHARISSIMAM

SUSANNAM BELIER.

AN. CIↃIↃCXLIII. D. XIX. OCTOB.

FILIAMQ. PRIMOGENITAM

MARIAM ALTING.

AN. CIↃIↃCXXXIX. D. VII. OCTOB.

ET CORPORIS SUI EXUVIAS

DEPONI VOLUIT.

FACTUM AN. CIↃ IↃC XLIV.

D. XXX. AUGUSTI.

SCripta reliquit satis multa, partim perfecta, partim imperfecta. Istius generis sunt potissimum Heidelbergensia: hujus vero pleraque Groningana, quibus supremam manum imponere, limamve adhibere non sivit tum interpellantium frequentia, tum occupationum moles. Queis dum vacat, consilijsque viva voce aut per literas dandis distinetur, ut, quę libero sermone in Lectionibus disseruerat, scripto consignaret otium non invenit. Nec secundis curis, quod primum neglexerat, potuit pensare, cui religio erat, post aliquot annorum intervallum, labore reducto in orbem, actum agere, & eadem (præter Locorum Communium explicationes cursorias in usum tyronum aut collegiorum) repetitò Auditoribus proponere. Fuerunt autem utraque, tam Groningana, quam Heidelbergensia ipsius Scripta sæpiùs à multis magnisque Viris expetita, ipsomet adhuc vivente; quemadmodum & nunc avidè, inprimis per Germaniam & finitimas provincias, expetuntur; sed ipsi ob rationes sibi notas defuit voluntas, postmodum etiam facultas ingravescente cum senio virium imbecillitate. Ea vero post mortem ipsius, operâ Filiorum, ex parte fuerunt edita, nonnulla sub prælo sunt, alia eidem parantur. Omnium autem iste est Catalogus.

SCRIPTA HENRICI ALTING

EDITA.

NOtæ in Decadem Problematum Iohannis Behm, de glorioso Dei & Beatorum Cœlo. Heidelbergæ apud Iohannem Lancelot 1618.

Scripta Theologica Heidelbergensia tribus tomis: quorum continet.

I. Locos Communes cum Didacticos, tum Elencticos.

II. Problemata tam Theorica, quam Practica.

III. Explicationem Catecheseos Palatinæ, cum vindicijs ab Arminianis & Socinianis. Amstelodami apud Joannem Janssonium 1646.

Exegesis Augustanæ Confessionis, unà cum Syllabo controversiarum Lutheranarum. Amstelod. apud eundem. 1647.

Methodus Theologiæ Didacticæ, & Methodus Theologiæ Catecheticæ. Amstelod. apud eundem. 1650.

NON EDITA.

L*Oci Communes Theologici* Groningæ propositi, & in quatuor partes distributi: quæ sunt.

Didactica

Didactica.
Problematica.
Elenctica.
Historicæ loca priora quatuor.

His ad absolvendum Corpus Doctrinæ Theologicæ adjungenda *Practica*: sed ea affecta tantum est.

Tractatus Theologici varij.

Neoterismus Vorstij & Novatorum.
De Prædestinatione sententia Lutheranorum, collata cum sententiâ Novatorum, atque Orthodoxa analyticâ methodo proposita.
De Providentiâ Dei speciali circa hominem, cum appendice de Termino vitæ.
De Cærimonijs Typicis Legis Mosaicæ.
De Peste.
De Vitâ Æternâ.
Commentarius in Institutionum Iohannis Calvini librum primum, & secundi partem.
Explicatio & Refutatio Manualis Controversiarum Martini Becani Jesuitæ. inchoata tantùm.
Exegesis Analytica Confessionis Belgicæ.
Explicatio & Vindicatio Canonum Synodi Dordracenæ, usque ad secundum doctrinæ caput.
Notæ breves ad Catecheticas Explicationes Ursini.
Methodus Concionandi.
Isagoge Biblica.
Syllabus Controversiarum Pontificiarum.
Collegia Theologica varia.
Sylloge Disputationum Theologicarum Heidelbergæ & Groningæ habitarum.

Exegetica.

Commentarius Analyticus in librum Psalmorum.
Analyses in aliquot Veteris & plerosque N. T. libros.

Historica.

Compendium Historiæ Profanæ, à Daniele Pareo editum, titulo, Medullæ Historiæ Profanæ.
Compendium Historiæ Sacræ usque ad Constantinum Magnum.
Historia Ecclesiæ Palatinæ à prima Reformatione usque ad Johannem Casimirum Administratorem.
Orationes in Academijs Heidelbergensi & Groningo-Omlandica recitatæ.

JANUS GEBHARDUS.

NAtus est in Palatinatu superiori Oppido Schwartzhoven, mille passus distante Neoburgo ad Sylvam Gabretam, Anno reparatę salutis humanæ CIↃ IↃ XCII. a. d. VIII. Febr. intra tertiam quartamque antelucanam horam. Pater fuit *Ioannes Gebhardus* in eo loco verbi divini Antistes, vir doctus & eloquens, moris & candoris antiqui retinentissimus, quondam D. Casparis Peuceri & D. Bugenhagij in Academia Wittebergensi discipulus. Hic patrem habuit *Martinum* civem, avum *Andream* Syndicum Neoburgensem. Mater fuit *Barbara Argisedera* filia civis Ratisbonensis è familiâ honestâ, & ibi haut obscurâ. Parentés ut filium natum, Deoque per S. Baptismum consecratum, quàm optimè educarent, teneroque cum lacte materno pietas instillaretur, omnem curam adhibuêre. Elucebant mox in puero signa raræ indolis, felicisque ingenij, & spem faciebant mox proventurę inde bonæ frugis, cùm velut connato quo amore ad libros ferretur, illisque solis crepundijs se oblectaret. Quare ut pietatis literarumque fundamentis, Patris ipsius & adhibitorum pueritiæ ejus Doctorum proborumque Pædagogorum auspicijs & operâ, domi feliciter jactis, solidum atque eximium quid inædificaretur, Pædagogéo illustri Ambergensi anno CIↃIↃCV. à patre est insertus, cui tum magnâ eruditionis ac in Juventute Scholastica regenda prudentiæ ac dexteritatis famâ præerat, Wigandus Spanhemius SS. Theol. Doctor. In hac minimè ociosa bonę mentis ac ingeniorum palæstra per annos VII. continuos exercitatus, cum præter ordinaria ac communia condiscipulis pensa, horas subsecivas magno ardore bonorum autorum lectioni impenderet, unde plus se proficere, quàm ex schedis illis, quas ad fastidium usque teneræ ætati nec captui respondentes obtrudere solent Orbilij, sentiebat, eos in artibus simul ac Græcis Latinisque literis fecit progressus, ut inde ad Academiam Heidelbergensem præ ceteris egregiam utriusque linguæ seu prosâ, seu versâ oratione, dicendi scribendique afferret facultatem, & aliquid haut vulgare de se polliceri videretur. Qua spe anno CIↃ IↃCXII. Mense Octobr. in numerum alumnorum Collegij Sapientię Heidelbergensis Præside loci primùm D. Quirino Reutero Theologo præstantissimo, mox hunc subsequente Dn. Cellario Senatore Ecclesiastico, receptus est, sub quibus & aliorum Clarissimorum virorum institutione per triennium ferè multijugâ eruditione ingenium excoluit. Quùm verò animus non ita inclinaret ad Theologiæ studium, magisque arrideret Oratorum, Historicorum & Poëtarum lectio, favente & promovente benignissimè hos naturę ductus SerenissimoElectore Friderico V. to-

Corporis hæc forma est GEBHARDI, *candor amicis*
Notus et integritas, mensq; laboris amans.
Eloquio vere purum, doctumq; Poetam
Historicumq; gravem parva tabella refert.

M. PASOR.

tum se humanioribus studijs dedidit, preeunteque Clarissimo Jano Grutero laudabiles in Philologia fecit progressus. Hinc mox ante primam juventæ lanuginem CIↃIↃCXV. publico dedit Crepundiorum seu juvenilium Curarum libros III. opus Criticum, corrigendis illustrandisque varijs Poëtarum, Oratorum, Historicorum Latinorum locis comparatum, quod quanti æstimatum viris doctis, testimonio sunt εὐφημίαι, quibus illos primos conatus ejus prosecuti sunt Janus Gruterus, Joh. Ulricus, Michael Piccartus, summi viri, aliique eruditi. Anno proximo CIↃIↃCXVI. in Catullum, Tibullum & Propertium amorum Triumviros Animadversiones dedit, quibus è libris Palat. & M. S. Commel: multa post Beroaldum, Muretum, Achillem Statium, Guilhelmum Canterum, Josephum Scaligerum, Dousas, Passeratium eruit. Paraverat alia multa, imprimis in universam Livij Historiam Notas, quæ omnia cum libris & reliqua suppellectile in violenta Heidelbergæ expugnatione & direptione ipsi periêre. De illis ingenij sui vel conatibus vel monumentis audiamus ipsum epigrammate ad Dn. Rudolphum Goclenium, quod cum alijs publico dedit, libello quem Exilium inscripsit, sic memorantem:

Nec DEUS *ingenium negat asper: forsitan illud*
Pimplei leviter contigit aura jugi:
Et mea Nasonis *Manes benefacta fatentur,*
Hancque manum Fabij *pugna magistra probat:*
Quæ dudum oceano nævorum abstersit utrumque,
Flamma daret primum cum juvenilis opus.
Fastidita legens sermonis fragmina Casci,
Per me jam melius Nonius *æger agit.*
Saucius interdum Lenæo tempora, sed qui
Corda magis Veneris gestat inusta face,
Mî sua supposuit lacerata Propertius *ora,*
Nuncque iterum sano Cynthia vate tumet.
Euganei *sensere* Titi *monumenta medellam,*
Quamque tuli chartâ virgine clausa latet.
Et sua cui nomen dat mellea lingua, reportat
Mox analecta meis lucidiora notis.

Lamentabili Heidelbergæ excidio Biantis instar, solo ingenio opes suas secum efferens, elapsus, in Hassiam, quæ furorem hostilem fugientibus hospitium amicum tunc pandebat & confugium, se contulit. Delatus Marpurgum anno CIↃIↃCXXI. mense Septemb. confestim apud præcipua Literarum lumina facem favoris & amicitiæ sibi accendit. Cum autem non ita facile ex animi sententiâ exilio afflictum sublevare possent amici, Cassellas & ad Illustrissimum Landgravium dimisêre, spe promotionis quæ nec inanis fuit. Exuli namque, ut laudatissimo Principi ingenio & Doctorum favore erat commendatus, solenniter primaria in

Collegio Nobilitatis Adelphico Latinę linguæ Professio oblata est, quam tamen clementiam ut grato submissoque animo agnoscebat, sic ob metum vicini & magis magisque adventantis illis quoque locis belli incendij non sustinuit. Quare tutiora petens Buckaburgum se contulit, ubi non ingratus per annum fuit Convictor præcipuo Consiliario Holsato-Schaumburgico Melchiori Goldasto Heimsfeldio. Buckeburgâ adulto Octob. anno CIↃ IↃCXXII. in Academiam Laciburgicam sive Rosarum (Rostochium vulgus vocat) secessit, operaturus ibi, si locus & tempus pateretur, ulteriùs Musis suis. Verum tempestas illa, & iniquius in nos belli fatum, ita duriter cum aliorum rebus afflixerat fortunam ipsius, ut nihil subsidij ex Patriâ vel aliunde suppeteret. Quapropter cum illi honesta in Aula Gustroviensi apud nobilissimum Virum Ottonem Preen Consiliarium & Aulicum primarium conditio vivendi offerretur, instituendæ tanti viri spei noluit deesse; sed fideli & bienni in egregiam adolescentum indolem collatâ informatione tantum est consecutus, ut dignâ gratitudine Præceptorem suum honoraverint. Diffuderat passim in Oras Balthicas eruditionis suæ famam, innotuerat bonis modestiâ, condolebant magni viri adversâ sorte colluctanti: omnes exilium, & quæ hoc mala onerant, aversum vel levatum cupiebant: nec ipse aliud magis in votis habebat, quàm ut gratâ aliquando statione donaretur, cui cymbam fractam subduceret. Et desideranti talia optatò in Suecia apparebat Pharus, maleque affecto bonam spei faculam accendebat Magnificus D. Johannes Skytte, literis vocando Vpsaliam ad Professionem publicam. Verum cum eo anno CIↃIↃCXXV. transfretâsset, omnia, quę animo conceperat, frustra fuerunt, & repulsam in ambienda Professione tulit, tanquam externus, & alienæ religionis. Profectione hac inaniter susceptâ iter in Belgium direxit, ut ibi, si fieri posset, res exilio prostratas in meliorem statum restauraret. At magnas etiam ibi difficultates emergendi offendit, & à multitudine exulantium cuncta invenit præoccupata; adeoque exantlato longę vię tędio, Rostochium, quo amicorum notitia & favor invitabat, redire coactus est. Poterat tam dura rerum facies exasperare animum minus constantem, sed ipsum adversa obdurabant, & ex illis sumebat robur & fortitudinem, nec, quod generosæ & infractæ animæ est, in ipsis malis desperabat. Rostochij dum alibi cuncta tumultibus bellicis involverentur, tolerabili vitæ sorte contentus ad triennium substitit, donec belli flamma inferiorem Saxoniam depopulata etiam vicinos Megapolitanos parietes contingeret, & paulatim Regia Rosarum Schola dissiparetur. Dum verò in ea Academia versaretur, quod perspecta satis omnibus & probata publicè ejus esset eruditio, à Senatu Academico indultum fuit, ut privatâ industriâ & lectionibus studiosam juventutem erudiret. Quod etiam

felicibus

felicibus successibus præstitit. Nam Romanam Historiam singulari dexteritate præstantissimis ingeniis explicuit: Cæsarem, Salustium, & alios tersos autores prælegit. Plurimis exercitijs Oratorijs, Poëticis, Epistolaribus prefuit. In Cornelium Nepotem Notas Politicas, ad ultimum locos communes ex Justino & Floro contexuit: ita ut sedulitate hac Primores Academiæ ducti mox unanimi consensu & voto mense quinct. anno CIↃIↃCXXVII. Professionem Eloquentiæ publicam illi detulerint. Quam Professionem licet paulò post Illustrissimus Princeps Joannes Albertus ratam habuerit: potentior tamen quorundam rigor contra dissidentem in religione fuit, quó minus exul & Christianus admitteretur. Jam plurima Megapolitanę Regionis loca à Cæsarianis erant occupata; Illustrissimi Duces suis terris erant exuti: avidas manus milites etiam Ostio Varni injecerant. Igitur urgente periculo appropinquante, desertâ illa statione ad Belgas remigrare instituit, invitante simul spe nova obtinendæ melioris & certioris conditionis, quod in Confœderatis Academijs Cathedras quasdam Doctoribus suis orbatas inaudisset. Convasatis igitur reculis suis XII. Maij anno CIↃIↃCXXIIX. Groningam devenit, publico instructus testimonio Academiæ Rostochiensis vitæ ibi cum laude peractæ. Nec ea spes ipsum fefellit, Deo exulem respectante & portum quietis monstrante. Itaque accedente ad testimonia cætera & publica, commendatione Cl. Theologi D. Henrici Altingij, eò res deducta est, ut ab Illustr. & Potent. Groningæ & Omlandiæ Ordinibus Viro Cl. Dn. Ubboni Emmio Successor in Professione Historiarum & Linguæ Græcæ surrogaretur, quam functionem grato pectore ac cupidè amplexus, omni reliqua vita sua, singulari cura cum laude ornavit. Geminæ ei Professioni cùm per annum vacasset, & curam rei familiaris multas bonas horas melioribus studijs suis suffurari doleret, de vitæ socia, cum qua curas & gaudia partiretur, adsciscenda cogitavit: Et Deo monstrante viam res ex voto cessit, ambita & exambita egregia matrona, multisque virtutibus decorata, *Margarethâ Schuringiâ*, Nicolai Barlinchofij honorati Civis Groningensis relicta vidua, annis animisque florente, nata Spectabili viro Dn. Bartholdo Schuringio ex Rodolpha Altingia, cum qua nuptias celebravit X. Maj. an. CIↃ IↃCXXIX. Faustum hactenus hoc ei & fœcundum fuit matrimonium, cujus pignus anno sequenti mense Novembri, ex ea filiolam sustulit *Rodolpham*, utrique parentum superstitem: at uxorem ipsam ex eo puerperio eodem mense, decendio à partu, amisit. Hanc cum quasi biennio eluxisset, jamque ad secunda vota transiturus esset, fide matrimonij data & accepta à lectissima virgine *Margarethâ Halbesiâ*, Amplissimi Viri Egberti Halbes Senatoris Groningensis filia, injecit tragulam morbus, eumque (licèt primò nil gravius minari visus) à tergo subsequens mors inopina & prematura

matura ad meliores in cœlum nuptias eum traducens. Quamvis autem vis morbi choleræ viſcidæ ſurſum deorſumque excretione & inteſtinorum paſſionibus infeſta, valde corpus ejus debilitaſſet, ſanus tamen & ſalvus mentem præſtantioreſque ſenſus conſtantiſſimè in fide & invocatione DEI & Servatoris Jeſu Chriſti perſeveravit, uſque dum iteratis aliquoties ex Apocalypſi verbis: *Veni Jeſu, veni* etc. coram amicis & verbi divini Antiſtitibus placidiſſimè ceu molli ſomno circa ipſam meridiem III. Octobris anno CIↃ IↃCXXXII. anima exſolveretur, non dum completo ætatis XL. anno. Exuviæ ejus ſolenni pompâ ab Academia elatę & in choro templi Academici in ſpem beatę reſurrectionis depoſitæ ſunt.

ELOGIA

Quædam, à Magnis Viris ſcripta.

QUi ſua audet ante primos vel genæ pilos palam
Dedicare gratioſa ſeculo CREPUNDIA:
Seculo huic, nimis naſuto, ſeculo tam Lynceo;
Ille item palam fatetur, provocare ſe omnium
Eruditorum, bonorumque omnium ludibria,
Mox niſi ipſe ætate factus grandiore adultior
Hæc adhuc & illa ſcribat, quæ fidem creent meram,
Ejus iſthæc eſſe vixdum puberis CREPUNDIA:
Vadem habe ergo jam obſidem, lector, hunc librum; brevi
Quem GEBHARDUS *ipſe tollet, ejus ac vicem dabit*
Alterum longo alterumque luculenter ordine,
Quem ſuâ manu Minerva, quem ſua Clio manu
Lavit antea Hippocrenes in vado, quem laureis
Ramulis ter obligarunt Gratiæ ac Novenſiles,
Cenſuêreque eſſe dignum collocari in atrio
Ipſius ſacro Monetæ; poſteris ut innuat,
Quem puerum Camœnæ amarunt, deperire & hunc ſenem.

JANUS GRUTERUS.

ALIUD.

CREPUNDIORUM, *quos* GEBHARDUS *exhibet,*
Libri cacumen ingeni exuperant ſenum
Faſtidientum. Nec ſenectutis, ſed eſt
Maturitatis hæc Palæſtra reddere

Defecta

Defecta lumina è tenebris. Mi ſenex,
Frontem remitte; Factus hic citò eſt ſenex.

JOANNES ULRICUS IC.
Conſiliarius Archipal.

ALIUD.

INgenij GEBHARDE *potens, animoque ſuperbe,*
Dædaleo, cujus ſtabulatur pectore Phœbus,
Sais & Aonidum Cœtus, Chariteſque ſorores:
Eccur aureolos ceſſas vulgare libellos,
Doctos Iuppiter! & terſos limâque politos
Deſide nequaquam, quos carpat nemo, niſi ipſo
Durior eſſe velit Momo, rigidóve Catone.
Ede precor, nec te fors tempora iniqua morentur,
Aut hujus mores ſecli; quo nemo probare
Plus aliena ſolet proprijs, laudique favere
Quiſque putat Juvenum indignum gravitate ſenili.
Non ita GRUTERUS *noſter, virtutis imago*
Una ſuper priſcæ, Doctrinæque unicus Atlas:
Non alij proceres pauci, quos annulo eidem
Quamvis anguſto, ſeclo hoc inſcribere poſſis.
Quêis tu, ſi ſapias, potius morem gere paucis,
Quam multis illis, quos, verum dicere ſi fas,
Diverſos veſana rotat Sapientia recto.

MICHAEL PICCARTUS
Fr. Profeſſor Noricus.

ALIUD.

UT Taciti noſtrum ſapientia temperet Orbem,
Caſtraque Juliades Cæſar & arma regat,
Cotidieque novos Scipiones Livius edat,
Fundat & Hannibales Aſdrubaleſque truces.
Inclyta grandiſtrepo reſonent Cicerone Lycea,
Ejus & ingenti fulmine roſtra tonent,
Muſæ Plautino paſſim ſermone loquantur,
Et Maro non unus arma viroſque canat,
Pelignus calidos juvenum moduletur amores,
Flaccus & argutæ temperet ora Chelys,

Auctor erat nostris non infelice Minervâ,
Historia & numeris eloquioque, potens.
Gloria Athenæi JANUS *non ultima nostri,*
Cui fluxit largus ex Helicone latex,
Totius & sacri nemoris patuêre recessus,
Musarum charitumque erudière manus:
Natus ab ingenio claros proferre labores,
Quodque olim celebret fama, volumen, anus;
Seraque posteritas miretur & ultima Thule,
Et gelido in septem vasta Trione plaga:
Et Tagus & Ganges legat, & glacialis Ierne,
Ninguidaque ad Boream Balthis & Ursa colat.
Verum hos fata illi rupêre adamantina cursus,
Virtutumque jacet omnium acerba cinis.

JOHANNES FREITAGIUS Med.
Doct. & Prof. Public. p. t. Acad. Rect.

ALIUD.

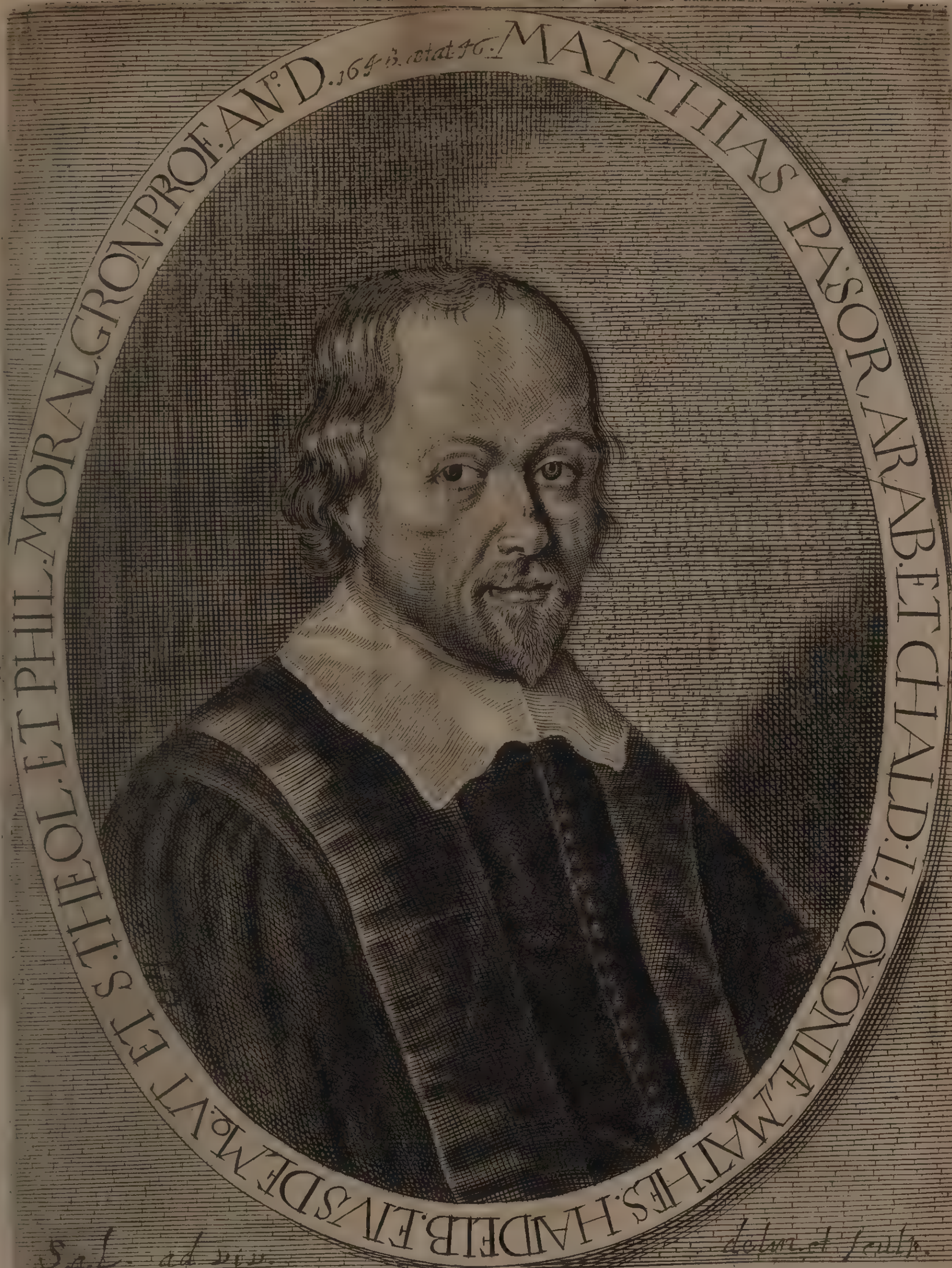
JANUS *ut occubuit* GEBHARDUS *morte peremptus,*
Aonidum heic fontes exaruêre novi,
Hunnesus obstupuit, quia mœstus flevit Apollo,
Deflevit vatem turba novena suum;
Luxit gnata patrem, venturum sponsa maritum,
Luxit & affinem turba propinqua suum.
Planxerunt fidi, misero solamen, amici,
Ereptumque sibi gens studiosa ducem.
At Deus hunc vatem meliore in sede locavit,
Iussit & in superûm pangere metra Choro:
Vivit ubi lætus Domino sua Carmina fundens,
Perpetuoque canit Sancte Deus Tzebaoth!
Interea in terris, dum Musæ, ac Cantor Apollo,
Æterna celebris laude feretur, erunt.

J. BORGESIUS Gymnasiarcha.

SCRIPTA.

Crepundiorum Libr. 3.
Animadversiones in Catullum, Tibullum, Propertium.
Antiquæ Lectiones.
Spicilegium in Cornelium Nepotem.
Exilium, sive Carminum in Exilio scriptorum libri duo.

MATTHIAS

Tantum PASORIS *fas est spectâsse: recondit*
Plus ipsum referens charta modesta virum.
Teuto genus, genium Chaldæus, Hebræus et Hellen
Et Latinus, Celtes, et Syrus, Anglus, Arabs,
Et Pietas et prisca Fides, Sapientia sacra
Atque profana sub hac abdita fronte simul.

T. ANDREÆ.

MATTHIAS PASOR.

HUnc quoque Academiæ noſtræ edidit primiſque literis innutritum ad ſublimiora præparavit *Naſſovia*, & quidem ipſa in ea illuſtris Scholæ ſedes *Herborna*, annô ſuperioris ſeculi undecenteſimô, Aprilis menſis die XII. Pater ei Vir Cl. *Georgius Paſor* Ellaranus, (patre *Johanne Paſore*, Prætore, & matre *Clara Steinbachia*, poſtrema gentis illius nobilis, genitus) S. S. *Theol.* & L. *Hebrææ* per annos XIX. *Herbornæ*, *Græcarum* verò literarum per annos XI. in incluta Friſiorum *Franeckerana*, Profeſſor meritiſſimus. Mater *Apollonia Hendſchia*, viri prudentiſſimi & integerrimi *Petri Hendſchij*, Senatoris olim Herbornenſis, & *Catharinæ Heuniæ* filia. Parens uterque, quâ erant religione & in commoda Eccleſiæ ſtudio, hunc ſuum filium primogenitum inde à nativitate ſtudijs ſacris deſtinârunt, votô peculiarî, quod in ipſius infantia, cùm ex lapſu moriturus videretur, Deo nuncupârunt, ſi evaſiſſet totum ei ſacrum fore. Itaque obvia occaſione uſi in *Gymnaſio Herbornæo* (& partim *Sigenenſi*, quò, ad tempus, contagium declinans juventus Scholaſtica cum præceptoribus commigrarat) induſtrijs pueritiæ formatoribus capax ingenium inde à teneris unguiculis ſubmiſêre, quorum inſtitutione artium trivium brevi emenſus, trium ſimul *linguarum, Latinæ, Græcæ, Hebraicæ* non contemnendam notitiam ac uſum aſſecutus, ad audiendas *publicas lectiones* emiſſus eſt annum agens quartum decimum: Inde majoribus jam paſſibus ſublimiorum ſtudiorum ſtadium ingreſſus, in patria primùm Philoſophos audivit, *M. Henricum Dauberum*, *M. Henricum Gutberleth* & *D. Ioh. Henr. Alſtedium*: Theologicis verò, Doctore præcipuè ac ductore *D. Ioh. Piſcatore*, doctrinâ vitâque verè Theologo & in exemplum nato, operatus eſt, ita tamen ut annô 1614. ad breve tempus in alma *Marpurgenſi*, imprimis in Hebræa lingua, cui ſtudio impensè addictus erat, *D. Ioh. Moltbero* vacaverit. Poſtea, ex conſilio patris, in celeberrimam Univerſitatem Electoralem *Haidelbergam* ſe contulit, ipſo vere Anni 1616. ubi ſtudijs primò Philoſophicis X. menſium ſtudio & contentione colophonem impoſuit, ut octodecennis gradu *Magiſterij* 20. Febr. ann. 1617. (Decano *D. Nicolao Matthiade Bacchendorfio*, & promotore *D. Iohanne Caſimiro Iordano*) ſumma cum laude & applauſu eruditorum, ab illa Academia inſigniretur: tum ſtudijs ſacris continuandis totum ſe dedit, ſub Cll. Theologis *D. Davide Pareo*, *D. Bartholomæo Coppenio*, *D. Abrahamo Sculteto* & *D. Henrico Altingio*. At, cùm eruditionis ipſius in Philoſophicis famâ non vanâ incitati ſtudioſi complures operam ejus & inſtitutionem frequentes flagitarent, deeſſe ijs noluit, Collegiis variis in eorum

gratiam institutis. Mox annô 1619. demandatam extra ordinem à facultate Philosophica Professionem *Philosophiæ naturalis* in eadem Academia suscepit, disputationibusque Philosophicis publicè cœpit præsidere. Sed statim annô sequenti 1620 cùm præludiis istis satis se omnibus probasset, in ordinem adscitus fuit, *Mathematum professione ordinariâ* ritè solenniterque ei demandatâ, mox post annum ætatis unum supra vicesimum, quam etiam ab 3. Maj. 1620. sustinuit omnique industriâ ornavit ad fatalem usque diem 6. Sept. an. 1622. quo urbs Haidelberga ab exercitu Cæsareano Bavarico per vim occupata & direpta fuit. Qua in calamitate publica licet omnium recularum suarum, librariæ suppellectilis & hypomnematum manu scriptorum fecerit jacturam, nec à præsentissimo mortis periculo aliquoties digitum latum abfuerit, tamen singulari Dei clementiâ ex barbari militis manibus elapsus, totique illi incendio belli Palatini mirabiliter ereptus, per mille pericula Herbornam in patriam suam 18. Octobr. ad parentem reversus est. Hic, ne ociosus desideret, collegia diversa privata, quà Philosophica, quà Theologica, studiosis petentibus aperuit & habuit per sesquiannum. Sed quòd Germania etiamnum bello civili arderet, cujus incendium gliscens latius latiusq; indies spargebatur, eâ relictâ anno 1624. ex nundinis vernalibus Francofurtensibus Rhenô secundô in Belgium descendit. *Lugduni* Batavorum, cùm per mensem Theologos celeberrimos *D. Ioh. Polyandrum*, *D. Andream Rivetum*, *D. Antonium Walæum* & *D. Antonium Thysium* audivisset, atque cum *D. Thoma Erpenio* de Arabicis & D. *Willebrordo Snellio* de Mathematicis contulisset, in *Angliam* trajecit & *Oxonij* privatim literas *Hebræas* & *Mathesin* docere cæpit. Commodâ autem *Gallias* lustrandi occasione oblatâ (per D. *Bartholdum Möller*, nunc Reip. patriæ Hamburgensis Consulem, & D. *Oswaldum à Seested* nobilem Holsatum, nec non D. *Petrum à Sprekelsen* Hamburgensem, utriúsque Ephorum, qui, quòd Matheseôs Magistro illo porrò uti optarent, comitem adsciscebant) sub finem anni illius *se Lutetiam Parisiorum* cum illis contulit. Ibi literarum Arabicarum & Syriacarum solidiora fundamenta jecit, Magistro D. *Gabriele Sionita*, *Maronita* è monte Libano, illarum Linguarum Professore atque interprete Regio. Anno MDCXXV. vere adulto in Britanniam reversus *Oxonij* in *Exoniensi* collegio studia sua & institutionem aliorum continuavit. Remora autem ipsi injecta est gravissima per luem sævissimam tum temporis per regnum illud grassantem. Temporis tamen successu, cùm Reverendissimus *Hiberniæ* Primas, Archiepiscopus Armacanus *Jacobus Usserius* illum secum in Hiberniam traducere decrevisset; *Professio* publica Linguarum Orientalium (*Arabicæ*, *Chaldaicæ & Syriacæ*) à Collegiorum Præfectis ipsi demandata fuit, quam adijt

25. *Octobris*

25. *Octobris* anni MDCXXVI. Eam igitur Professionem (quæ ab ipso ibi cœpta indeque continuata) cùm per biennium & semestre sustinuisset, & in *Collegio* novo *B. Mariæ* prælectionem Linguæ *Hebrææ* conjunxisset, ab Illustribus *Groningæ* atque *Omlandiæ Ordinibus* ad professionem ord. *Moralis Philosophiæ*, in provinciali hac Academia obeundam evocatus fuit, anno MDCXXIX. Febr. die XVI. eamque cum novo anno Academico aggressus est. Oblata ipsi fuit honestissimis conditionibus autumno eodem ab Amplissimo Senatu *Daventriensi* professio in Gymnasio recens excitato, verùm Groningam, quam paulò ante ingressus fuerat, tam subitò absque offensa deserere non potuit. Ad *Moralem* itaque Professionem, post obitum *D. Nicolai Mulerij*, Medicinæ & Matheseôs Professoris eximij, Professio accessit *Mathematica*, XVII. Febr. annô MDCXXXV. quam unà cum Morali, conjunxit usque ad annum MDCXLV. Tunc verò temporis, cùm *Harderovicum* ad capessendam *S.Theol.* & *Hebr. Ling.* Professionem, ad quam solenniter vocatus erat, proficisci constituisset, per Nobiliss. & Ampliss. DD. Curatores Academiæ, ejus retinendi studiô, eò res deducta, ut ab Ill. DD. Ord. hujus Provinciæ *Professio Theologica* locô Mathematicæ (cui alium dedêre & peculiarem Professorem) 31. Julij ei deferretur, quam ut ritè adire & sustinere posset, 24. Oct. ex Senatus Ampl: autoritate S. Theologiæ *Doctor* à Cl. Dn. *Samuele Maresio* antè ritè creatus, triduô post adijt in hac Academia, eamque hactenus unà cum Morali sustinet. Scripta non pauca privatim adornavit in *Moralibus*, *Mathematicis* & *Theologicis*, verùm hactenus, suo consilio ductus, in lucem publicam nullum emisit, eventus omnes secuturos commendans Deo, cujus consilio pro viribus porro sincerè inservire paratum se ostendit, quamdiu summo illi rerum humanarum arbitro visum fuerit.

PETRUS

PETRUS MULERIUS.

HIc in mortalem hanc lucem editus Harlingę Frisiorum, anno CIↃ IↃ XCIX. d. XI. Martij, Patre viro longè celeberrimo D. NICOLAO MULERIO, Medico & Mathematico excellentissimo, & utriusque artis primo in nostra Academia, ac laudatissimo Professore, tum temporis Reip. Harlingensis Archiatro dignissimo: Matre CHRISTINA SIX, Senatoris Audomaropolitani filiâ. Quamprimum per ætatem institutionis capax fuit, ut egregia indoles, quæ à primis annis insigniter emicuit, bonarum artium cognitione excoleretur, à parente ad praxin Medicam in hanc urbem evocato, An. CIƆIƆCIII in ludum literarium deductus fuit, quem laudatissimus ingeniorum formator Dn. Ubbo Emmius moderabatur. Priusquam tamen in propriam hujus Palęstram veniret, ut supremam culturam ab ipsius manu acciperet, Leovardiam (quò parens ejus victus votis & precibus illius Civitatis, hunc unum Machaona sibi deligentis, concesserat) noster commigravit An. CIƆIƆCVIII, atque illo sexennio quo istic hesit trivialium studiorum cursum strenuè continuavit, & absolvit, usus manuductione Cl. Viri Dn. Edonis Neuhusi Scholæ ibidem Rectoris, ut & Dn. parentis Philologiam Græcam ac Philosophiam docentis. Cùm deinde anno MDCXIV. condita Illustrium & Præpot. DD. Ordinum Groningę & Omlandiæ auspicijs Academia, Parens inter primos ad Professionem Medicinæ & Matheseôs revocatus esset, (quam stationem ad finem usque vitæ constanter tuitus est, non minore celebritate conciliatâ Academię, quam ab hac ipsemet est consequutus:) hic quoque inter primos fuit, qui se cives literariæ hujus Reip. professi sunt, non tempore modo, verum etiam ingenio, industriâ, atque in literis humanioribus profectu, quamvis annum ætatis tantum quintum decimum agens. Operam imprimis dabat Medicinæ ac Mathesi (quamvis enim Theologiæ primùm destinatus esset, propter δυσπνόιαν tamen, quâ juvenis valde vexatus, non videbatur aptus sacro ministerio futurus) studens se parenti suo similem effingere; à quo laudabili planè scopo in juvenili sua ætate non multum abfuit, ingenio, doctrinâ, moribus verè τȣ πατρὸς παιδίον, spes ac decus familiæ, & in quo videretur Parens ipsius sicut Euphorbus in Pythagora revicturus: sed quod adversa sæpe fortuna, quæ heroicos motus retardare solet, varia per vitam ipsi suam sustinenda, satis ipsi aliquo prodire tenus, etsi non datum ultra. Hîc cum se suaque studia aliquandiu probasset, & optimam bonorum omnium exspectationem sibi parasset adversariam, secundis eorundem votis prosequentibus Leidam Anno CIↃ IↃCXXI. abiit, bene positis fundamentis convenientem

structuram

Quisquis MULERII *Comam, ora, frontem,*
Cælata artifici vides in ære,
Mirari cupis ac favere? plura
Celavit stÿlus iste quam cælavit.
Nam cœlo superisq; quod sacratum est
Cælari haud potuit, quod est caducum
Caduco satis est dedisse mundo.

P.F.

ſtructuram impoſiturus. Audivit autem iſthic præ cœteris in Medicina ac Botanicis Cl. D. Everhardum Vorſtium, in cujus intimam familiaritatem penetravit; In Hiſtoriis Celeb. Dn. Danielem Heinſium; neque enim ita quæ facultatis Medicæ erant, tractanda ſibi putavit, ut non amœniora quoque literarum ſtudia perſequeretur, conjungeretque μακροκόσμȣ, & μικροκόσμȣ hiſtoriam, quo animum hujus ſuſpirijs exaudiendis triſtatum illius multifariâ varietate recrearet. Cœterum quod noſſet Medicinam magnam partem artem conjecturalem eſſe, quam longa & multiplici experientia excultam dare oporteret, qui ægrorum ſaluti ritè vellet inſervire, ejus acquirendę ergò primum in Angliam trajecit An. CIↃ IↃCXXII. ibique per trimeſtre fermè moratus, Leidam redijt. At Anno CIↃIↃC.XXIII. adſcitis ejuſdem ætatis & ſtudij comitibus Dn. Joh. Ritzio Embdano, & Dn. Theodoro Agnæo Omlando, Juvenibus eruditis, in Galliam transfretavit, & ad extremos illius regni fines penetravit. Hæſit autem potiſſimum in Celeberrima Academia Montispeſſulana, Botanicenque ſtudioſè excoluit, ac magnam rariorum plantarum copiam ſibi collegit. Mox Valentiam Segalaunorum reverſus lauream Doctoralem ibidem obtinuit unà cum utroque ſuo Achate, anno hujus ſeculi XXIV. a. d. IV. Id. Junij, promotore Clar. Antonio de Galliot, Medico & Conſiliario Regio, celeberrimo verò Ictо Julio Pacio Rectore. Redux in patriam omnium benigno favore exceptus, ob politam eruditionem doctis etiam in precio fuit, qui non minus parenti optimo talem filium, quam filio talem parentem ſunt gratulati. Anno CIↃIↃCXXVI. Ephemerides ſive Calendaria, lampada eam tradente patre, cœpit ſcribere in uſum patriæ, idque toto decennio ad annum uſque CIↃIↃCXXXVI. continuavit. Ejuſdem anni CIↃIↃCXXVI. menſe Junio nuptias conficiente patre, vitæ ſociam ſibi junxit lectiſſimam Virginem Machtildim Beth, viri graviſſimi D. Gellij Johannis Beth Senatoris Amſterodamenſis filiam, atque cum ea exegit annos fermè XIX. Liberorum quatuor pater factus, quorum ſuperſunt filius unus avo paterno cognominis, præclaræ indolis Juvenis, Sacroſancti miniſterij Candidatus† & filiæ duæ. Cùm primis conjugii annis ſede Amſtelodami fixâ Medicinam cum laude factitare cœpiſſet, non multo poſt vocatus fuit ad aulam Illuſt. Principis Arauſionenſis titulo Medici ordinarij, ſed quod à parente ingraveſcente ejus ſenectâ avelli nollet, ſe ab adeundo eo munere excuſavit: Quam ipſam quoque ob cauſam Recturam Scholæ Dammonenſis, Dn. Jacobo Henningio inde ad Scholam Embdanam evocato, vacantem, ſibi delatam non admiſit. Adijt autem ab Illuſt. hujus Provincię DD. Ordinibus ipſi & quidem primo in hac Academiâ, menſe Octob. Anni CIↃIↃCXXVIII. decretam & delatam vocatione legitima Profeſſionem Phyſico-Botanicam, cui ſolenni ritu inauguratus IX.

P Kalend.

† Dein Past. Harderovicenus.

Kalend. Sept. MDCXXIX, eodem actu publico Cl. *D*n. M. Mathia Pasore Professionem Philosophiæ practicæ solenniter capessente, habuitque testem suæ promotionis Cl. parentem, quem tamen anno sequente extinctum luxit, condolente universa Academia. Hanc functionem Academicam ut bono publico obire posset, hortum spatiosum domi suę vicinum suis sumptibus instruxit elegantissimè, atque omnis generis selectissimis plantis exornavit, in quo & aquilas duas aluit, quarum altera etiamnum vivacitatem celebratam istius avium reginæ non coarguit. Epistolicam quoque consuetudinem cum Claris per Europam Botanicis coluit, familiariter præ cœteris usus Viro Experientissimo *D.* Ottone Sperlingio, Seren. *Daniæ* Regis Medico & Botanico celeberrimo. Quemadmodum autem nemo mortalium vivit, qui non subinde mortalitatis domestica experiatur exempla; ita & hic an. XLV. geminum istiusmodi casum sensit, mense Majo conjuge, Novembri autem matre orbatus. Hæc solitudo ex duplici funere, ægritudinem peperit vehementiorem, quæ paulatim ipsum cœpit depascere: donec tandem An. CIↃIↃCXLVI. in lentam eamque continuam febrim incidit; cui superveniens hydrops per 4. menses lecto affixum detinuit, penitusque confecit. Hujus autem morbi tempore non vitam sed mortem meditatus est, atque ut hęc beatissima sibi obtingeret, omnes suas cogitationes ad optima convertit. Detestatus est vanas mundi illecebras, neque quicquam quod non sacrum esset legere desideravit. Fiduciâ Christum amplexus, extremum carmen suum hujus natalitiis consecravit. Atque ita in manus Dei Opt. Max. terram fastidientem, cœlumque anhelantem Spiritum resignavit, placidâ morte extinctus XIV. Febr. inter X. & XI. nocturnam, anno CIↃ IↃCXLVII.

CONRADUS

Hic gnati vultus: vultus fuit ille parentis:
Hessa Groningano quos dedit aura solo.
Alter erat Medicus, Nomicus fuit alter: utriq;
Multus in ingenuo pectore candor erat.
Amissos Grunus luget, sed dispare fato:
Concidit hic juvenis, concidit ille senex.
Nec tamen ommutuit facondæ gloria linguæ:
Laudat anus doctos nunc quoq; fama viros.

P. F. Q. C. A. M.

CONRADUS MATTHÆUS.

PAtriam hic quoque habuit Herbornam Nassoviorum, urbem liberalibus studijs affluentem, ac præterea non unâ laude nobilem: patrem autem incomparabilem virum *Dn. Antonium Mathæum* ICtum celeberrimum, sesquianni spacio ante ipsum mortuum; cujus ob Remp. literariam, imprimis Jurisprudentiam, memoria singularis ac sempiterna meritò esse debet; matrem verò Elisabetham Schôlerin. Annus autem nativitatis erat à Christo nato millesimus sexcentesimus tertius d. 26. Maij hora noctis prima. Nondum benè Patriam noverat, cùm, clarissimo Parente ad Professionem Academicam vocato, Anno CIↃ DCVII. Marpurgum iret: ubi decurso cum laude studio pædagogico, Albo illius Academiæ, sub initium An. CIↃ DCXVIII. insertus, integro triennio, in Linguarum & artium Organicarum studijs calidè & attentè desudando, tum alijs, tum verò præcipuè Excellentissimo Philosopho Dn. RUDOLPHO GOCLENIO, Magistro juventutis acutissimo, doctrina præeunte, ferè SS. Theologiam certâ animi destinatione adfectasset; nisi fanaticorum quorundam delirijs, novum doctrinæ cultusque genus parturientium turbatus, Hygéæ operam suam addicere maluisset. Quo facto, ab An. CIↃ DCXXI. Sectæ suæ Magistris experientissimis D. Brunoni, D. Molthero, alijsque sui temporis Doctoribus eximijs, ita sese applicuit, ut diligentia ejus & industria omnibus maximè probaretur. Cum ita adolevisset, ut jam non annis, quàm doctrina major esset; Greiffensteinij Illustrium Juniorum Comitum Solmensium vitę studiorumque director præfectus, an. CIↃ IↃCXXIV. cum ijs Herbornam ad Illustre Gymnasium contendit: id quod ipsi non modò honorificum contigit, verùm etiam studijs suis maximè proficuum: quippe peritissimo & felicissimò nauclero, Doctissimo D. Joh. Matthæo Medicinæ Professore, Aulæque Nassovicę Archiatro, patruo suo, plenioribus velis usus; ex interiori amicitia & familiari quasi contubernio, non leve studij sui Medici incrementum tulit: usque dum Cl. Dn. Patre, honorificâ vocatione in Illustr. hanc Academiam ascito, paternam familiam secutus, mense Julio, anno 1626. hîc loci, quod reliquum erat studij Medici sub accuratissimo ingeniorum informatore, Dn. D. Mulerio absolveret. Nec excidit tam laudabili conatu. Etenim sequenti anno, nempe MDCXXVII. non solum post laudatissima experimenta, quà solennia, quà privata, toto applaudente Senatu Academico, Mense Sept. Docturam Medicam facilè impetravit; promotore eodem Dn. D. Mulerio: verùm etiam ab hujus obitu, unà cum Cl. Medico, Dn. D. Joanne Freitagio, Comitiorum Provincialium decreto, magno

creto, magno ipsius merito, ordinaria Medicinæ Professio An. CIↃ IↃCXXXI. ei demandata fuit: ante è supernis assignatâ fidissima utriusque fortunæ socia, virgine lectissima, Elisabetha, optimis ac honoratis Civibus Jacobo Michaelis & Asselia Folckers nata. Illâ autem Spartâ Academicâ ornatus, singulari docendi dexteritate, quasi innoxio quodam amoris philtro, Studiosos professionis suæ plurimùm sibi addictos reddidit; adeò, ut incluta Academia ejus labores laudatissimos, totius vitæ ratione comprobando, dignum eum judicaret, cui quoque sui Recturam committeret: in quo Magistratu taliter virum se ostendit, ut, ipsum non sine honorifico laudis magmento, eum accepisse, gessisse, deposuisse verè affirmari queat. Paulò enim post, malignâ febri, quę populariter per Urbem hanc totamque viciniam grassabatur, correptus; & totos XVII. dies cum eâ luctatus, viribus deficiens, accedentibus insuper alijs Symptomatis, tandem (utendum illætabili verbo) vixit: hoc beatissimus, quod mente benè præparatâ, cuncta & se DEO resignans, mundum amplius ad suas curas non pertinere, anima humili in agnitione sui, in merito autem Christi exultante, ob interceptum loquelæ usum, suspirijs, lachrimis, elatisque ad cælum manibus declararet. An 1639 vid. Jovnem Decessit XII. Sept. circa auroram, hora IV. matutina, anno ætatis XXXVI. Professionis verò publicæ VIII. ineunte; Superstitibus ex uxore duobus orphanis.

JOHANNES

Nemo salutiferam coluit felicius artem,
Promtius ingenij nec monumenta dedit.
Hæc quoq, FREITAGI, tua laus, quod nemo furentem
Invidiam melius duraq fata tulit.
Aspice, compositi tam plena vigoris imago
Hoc tibi, spectator vel sine teste probat.

F.B.M.

JOHANNES FREITAGIUS.

DEdit hunc terris Pæanem anno post reparatam humano generi salutem 1581. pridiè Kal. Novembr. Celeberrima Clivorum Vesalia, belli famâ notissima, ad quam velut asylum, propter horrendum in modum in vicinia grassantem Bellonam, relictis laribus proprijs vici Recklinghusen, parentes ejus confugerant. Patrem habuit *Stephanum Freitagium* ex antiqua Freitagiorum familia ibidem oriundum. Matrem *Catharinam Donnerbergiam* Relensis oppidi patriciam. Sed subrutis igni ac ferro, quos ruri colebant penatibus hæreditarijs, direptisque per vim facultatibus, parentes hujus ut de honesto sibi prospicerent præsidio & sustentatione necessaria; in diversa traxerunt oculosque animumque. Venerunt tandem Osnabrugam, Episcopali sede illustrem Westphaliç Civitatem, ubi statione fixâ, cum omnis in Ascanio unico hoc nostro, eorum staret cura, quamprimum per ætatem licuit, disciplinis Scholasticis tradiderunt informandum. Ad tempus Osnabrugæ cum his vacasset puer, inde Coloniam Agrippinam missus fuit, immaturâ quidem ætate, attamen necessario quodam jure, quod ex hæreditate ipsi Canonicatus Resæ cessisset, quales Coloniæ sisti instituique non tantum in liberalibus studijs, sed potissimum Catholicæ, ut vocant, Romanæ religionis innutriri principijs, moris legisque erat. Sed mox caducis illis posthabitis; potiorem animæ ejus agentes curam, Colonia ob periculum superstitionis Papalis tenero instillandæ revocatum, Vesaliam remisêre parentes, ac domesticæ curæ Scholasticisque institutionibus doctissimi Viri Dn. Joh. Brantij percelebris Vesaliæ Gymnasiarchæ concrediderunt. Inter illius ille Commensales ac Discipulos receptus mox tantos ibidem in fundamentalibus studiorum initijs fecit progressus, artium dicendi linguarumq; peritia, ut altioribus jam sufficeret capessendis tractandisque. Inde igitur ad Academiam Juliam, quæ Helmsteti est Brunswigiorum cursum instituit. Hic locupletata, quam è trivialibus attulerat literaturæ humanioris suppellectile, excussis Historiarum monumentis, evolutis purissimæ Latinitatis authoribus, in succum & sanguinem verso Poëtarum omnis generis grege, tanta felicitate, ut & stylo esset doctissimus & carmine promptissimus, Philosophiç ingressus est Circulum, præeuntibus Joanne Caselio & Cornelio Martini, penes quos tum temporis deposita quasi hærebat sanior omnis Philosophia, tantorumque ductu, illius plenariè decurrit stadium, donec tandem ad ipsam Medicinam propendenti singulariter animo ascenderit. Exinde Rostochium excurrit, ibidemque per sesquiannum commoratus præceptorem, convictoremque habuit familiarissimum Henr.

Warenium; visitatis deinde nonnullis alijs Germaniæ Academiis Illustrioribus Helmstetum redijt. Hic magnis sub Magistris divinam medendi artem porrò perdiscere, ipsiusque arcanos omnes recessus penetrare datum, quod promptitudine ingenij, diligentia indefessa, morumque suavitate singulari, tum alijs magnis viris insinuatus, tum familiariter admissus ab Excellent. Medicis, ejus Universitatis Professoribus, Duncano Liddelio Scoto, in Theoricis si quis unquam accuratissimo, & Franc. Parcovio, in Practicis experientissimo, felicissimo, per universam Germaniam celeberrimo. Insuper Henrici Meibomij, magni illius Medici hospitio ac privata familiaritate fruebatur, quod filioli ipsius studijs moribusque præesset. Quorum cum alijs operâ, & improbo ipsius labore, quem in versandis nocturnâ diurnâque manu summis artis Medicæ Antistitibus haud segniter impendebat, effectum est, ut diversis editis speciminibus, non tantum inter Commilitones emineret, quos tamen habuit doctissimos, nominatim D. Henningium Arniseum, Duncanum Barnettum, Adamum Luchtenium, Matthiam Waltherum, omnes deinde Archiatros summos, verum etiam insuper exercitia illi extra ordinem concederentur practica, imò ad Cathedram Academicam admitti dignus haberetur, primò quidem extra ordinem, non diu autem post ordinariorum Coronæ adscriptus, anno ætatis 23. Spartam hanc nactus omni conatu ornavit, Collegijs instituendis, lectionibus habendis, disputationibus proponendis, studia adolescentium promovens, regiâque planè viâ ad nominis sui immortalitatem grassans, quorum etiam nunc monumenta supersunt. Verum Academicum diu versare pulverem ipsi concessum non fuit; sed paucos intra annos à Reverendissimo ac Illustrissimo Principe Philippo Sigismundo postulato Osnabrugensium & Verdensium Episcopo, Duce Brunswicensi & Lunæburgensi, in Aulam est vocatus. Sumptis igitur Doctoralibus insignibus, quæ ipsi inter competitores plures secundo loco, quod primum Duncano Barnetto ex Anglia illuc ad gradum consequendum venienti sponte cessisset, ab Acad. illa per Decanum ejus honorificè collata; munereque eo Aulico (licet ægrè ipsi esset à Cathedra Academica, cui natus & factus videbatur, avelli) suscepto & in eo tum Principi suo, tum alijs omnibus dexteritate vigilantiaque sua approbata, solitariæ vitæ pertæsus sociam vitæ circumspexit, sibique elegit atque anno 1608. matrimonio junxit *Gertrudam Valckenburgiam*, Ampl. & Spect. Viri Rudolphi Valckenburgij, dicto Principi à consilijs, ditionisque & aulæ Episcopalis, quæ est Iburgi, quæstoris filiam. Ex ea novem liberorum pater, quorum ipsi superstites filij duo, major natu Toparcha Berumanus in Frisia Orientali; alter Toparcha Fredeborgensis ibidem, filiæ tres honestè elocatæ, illa Dn. Danieli Overberg, Ephoro Comitum juniorum

Frisiæ

Frisiæ Orientalis, ista Licentiato Stauden Silesio, hæc Dn. Francisco Besenio aulæ Fris. Orient. Archiatro. Dum igitur Freitagius noster munere illo Medici aulici & cubicularii in aula Episcopali Osnabr. per totos 17. annos singulari curâ & successu fungitur, illustris ejus fama quaquaversus per vicina remotaque loca diffusa fuit. Unde factum ut à compluribus Principibus, Comitibus, Dynastis, Urbibus, Magnatibus, crebrò ejus opera expeteretur, indultuque Dn. sui præstita lautis premijs pensaretur. Inprimis Generoso Comiti Adolpho Tecleburgico cara ejus plurimique æstimata fuêre officia, ut non aliter, satis dignè ea rependere posse putaret, quam feudo lautissimo, quod in eum magnificentissimè ac gratiosè contulit. Nec minus propinquis Generositatis ipsius totique illustri Aulæ Benthemicę promptam fidamque quoties res posceret, operam navabat. Quin & ad Professionem in Acad. Rintelanâ, cui tum primum nascentis famæ clarissimi undiquaque viri conquirebantur, ab Ill. & Gener. Ernesto Holsatiæ duce, Comite ac Principe Schaumburgico, ad Professionem primariam Medicinæ, simulque Archiatri aulici munus amplissimis propositis conditionibus invitatus, sed Episcopo suo gratiosè retinente, vocationem eam admittere non potuit. Post ejus fata à Friderico-Ulrico Duce Brunsw: & Luneb. prioris Dni. sui fratris filio, ad veterem in Acad. Julia stationem, aut Archiatri aulici, quæ ipsi optio data, munus, lauto stipendio vocabatur: quæ licet satis animo ejus arrideret conditio, tamen adire eam ob exardescens per eas regiones, Duce Christiano Brunsw: novi belli incendium, non sustinuit. Quare suffecto in defuncti Episcopi Osnab. locum Julio Cardinale Romano Sancti Xisti Presbytero, Comite in Hohenfelder, Sigmarien & Veringen, ab eodem, non obstante religionis discrepantiâ, idem quod apud decessorem gesserat, Medici aulici & cubicularii munus ei fuit commissum, quo cum per biennium pari fide functus esset, amisit hunc quoque Dominum pestilentiali febri extinctum. Ei successor postulatus dictusque Franciscus Wilhelmus è Bavaris Comes Wartenburgicus, à quo cum ad tempus sibi suisque privatus vixisset, ad idem munus revocatus est, quod per an. 4. strenuè obijt. Quibus cum varias ob religionem sustinuisset tentationes, nec ullo modo ab agnitâ veritate se abduci pateretur, tandem ęmuli inimicique prętexto zelo religionis Catholico-Romanæ id effecerunt, ut nisi hæresin (ut vocabant) ejuraret & sacris ipsorum participaret, munere & loco moveretur. Ille cum conscientiæ major ipsi ratio, licet numerosa & onerosa familia, tamen cum socru, uxore, liberis, reculis quas poterat convasatis, ad abitum se componit: nec fidentem sibi deseruit Deus, sed profugo tutum portum & refugium aperuit, in hâc urbe & Academiâ: Cùm enim morte Cl. Nicolai Mulerij Cathedra Medica Doctorem desi-

rem desideraret, commendatione Ill. & Gen. Ernesti Casimiri Com. Nass. Prov. Guber. gloriosissimi, nec non Ill. Comitum Benthemię ab Ill. hujus Provinciæ Ordinibus an. 1631. mense Junio in locum Mulerij unà cum Cl. D. Conr. Matthæo vocatus, eam Spartam cupidè arripuit, eique quod reliquum fuit vitæ ad supremum usque Spiritum impendit, magnâ cum sua & Academiæ, cujus etiam fasces bis gessit, gloriâ, & ex usu publico, honore ac emolumento. Hoc autem unum semper sedulò agebat, ut illos quorum studijs erat pręfectus moderator, collocatis primum solidis ac necessarijs tantæ doctrinæ fundamentis, via brevissima & commoda ad sincerissimos ex antiquitate venerandâ promanantes manuduceret & instigaret fontes. Veterum, ipse veteribus non inferior, admirator summus, veterum cultor & sectator genuinus, sine quorum diligenti lectione, imposturam esse omnem Medicinæ professionem cum Gulielmo Copo arbitrabatur. Ad praxin exactam, simplicium primò, deinde compositorum medicamentorum, prerequirebat notitiam, accuratam mali tollendi cognitionem, tum verò maximè methodum, methodum ingeminabat. Empiricas toto animo ridebat ineptias, detestabatur imposturas. Ad hæc omnia, non tam hortari, quàm ipsemet præire paratissimus, quid & quando facto opus esset, suo commonstrans exemplo. In quo illud etiam præterea observandum fuit, quod non tantum accuratissimis & selectissimis morbum aggrederetur medicamentis, sed jucundissima sermonis suavitate, laborantium vires quantum numerosa etiam præstare non potuisset corroborantia, refocillare & vigorare nosset, desperantibus animum erigere, austerioribus risum extorquere, omnes pro occasione verbis non minùs quam herbis sublevare. Nec minus latè interim per ipsam Vrbem & Provinciam, imò & extra eam ad Ill. omnium Ord. Magnates, imprimis Ill. aulas Nassovicam, Oldenburgicam, Frisicam, Stirumanam, honorificè sæpius excitus, veniâ superiorum suorum profectus, salutiferam artis suę operam & opem extendit. Erat autem in medicando ut promptissimus gratissimusque ita & felicissimus, ut quorum vulgò desperata esse solet salus, Epilepticos, Hydropicos, Phtisicos, Cachecticos, Scorbuticos, similibusque gravissimis affectibus laborantes complures vel penitus illis malis liberarit, vel saltem præsidijs præclaris ita contra ea muniverit, ut minori incommodo suo eis resisterent & si non prorogarent fatalem horam saltem integriore valetudine ad eam procederent. Tandem hic quoque Æsculapius velut conjurato in vindictam multiplicium morborum, de quibus toties triumphasset, agmine impetitus ac prostratus, frustra omni Phæbæo præsidio obnixus, corpus morti ac terrę submittere coactus, animam fide in Jesu Christo munitam ac victricem ad Cœlos emisit. Morborum illorum causam agnoscebat

agnoſcebat ipſe & deplorabat, quod in Aulis non ex Medicorum ſed Magnatum præſcripto vivendum ac bibendum ſibi fuerit ſæpiùs, minimè ad normam ſobrietatis veterum Sabinorum. Itaque continuis majoriſque ſpiritus hauſtibus, pluſculum de corporis viribus detractum nimiumque ſibi (ſic ſeriò jocabatur) in juventute præſcriptum uſum abluentium coactumque humectare largiùs, quam ex naturę præſcripto eſſet neceſſum aut commodum. Hinc varia morborum genera, quos inter velut agmen ducebant hydrops, quartana febris, podagra ac demum πολυποίκιλος ſcorbutus, hæreditarius ille quidem, ſed qui tali affuſo oleo ſummopere fovebatur ac creſcebat, ut licet priorum aliquot hoſtium inſultus ſatis feliciter frangeret ac repelleret, hujus nunquam tota vita ſua penitus liberari potuerit tyrannide; ſed eum ad extremum uſq; vitæ halitum habuerit & colluctatorem & contubernalem. Itaq; anno 1640. menſe Octobri, cùm poſt continua aliquot familię vulnera ac funera, quibus animus ejus dejectus, corpus deteriuſculè habere cœpiſſet, aperiente primum ſe pedum malo, cujus quotannis impetus aliquot ut experiri ſic operiri ſueverat, nihil gravius augurabatur, quod uſitato eoque expeditiſſimo lenimine ejus noſſet mitigare tormenta, de cœtero, moleſtias ſequioris illius valetudinis joco, ut erat homo facetus, allevare ſolitus. At cum ea medicatio nunc minimè more ſolito ad nutum & votum ipſi ſuccederet, inſuperque hæreditarius ac inveteratus evigilaret ſcorbutus, labaſcere animus & diuturnam gravemque præſagire afflictionem. Hiſce comitem mox ſe adjunxit intermittens febris, quę ſingulis hominem noctibus exercebat, manuum præcipué intenſo ardore ſicco & cephalalgiâ, hemicrania maximè, vehementi infeſta, quæ diffluente in malam dexteram acerrimo humore ſcorbutico, bilioſo ſeroſoque terminabatur, non ſine acutiſſimis ex corrodenti materia doloribus. Nec diu hæc febris manſit ſolitaria, ſed implicatam ſibi excepit aliam continuam, ut ex junctis illa exſiſteret ſpecies, quæ Hemitritæi aut ſemitertianæ Medicis venit nomine, de quo notiſſimum extat Quinti Sereni: Mortiferum magis eſt, quod Græcis Hemitritæum vulgatur verbis, conſentiente Hippocrate pariter ac Galeno & confirmante experientia. Præterea ſua ſponte ſuppullulabant ſupra ingentem formidabilium Symptomatum ſeriem, faucium, gutturis, oriſque affectus, gingivarum tumores, abſceſſus, denique exulceratio genarum putrida & fœda adeò, ut ipſemet prodeuntis ſatis largiter ſe non ferre ſaniei fœtorem alijs non ſemel ſit conqueſtus; plurima ex his & tantum non omnia de ſinū ſuo promente Scorbuto. Atque hęc quidem ſemper aderant, ſubinde verò immenſis Coli torminibus, diriſque nephriticis cruciatibus excarnificabatur, exeunte etiam numeroſo lapide, tanta violentiâ, ut, ex acerbiſſimo in membranoſis tenerrimi ſenſus

partibus tantopere distensis dolore, jam dissolvendæ viderentur vires omnes; quod Fernelio evenisse ex ejus vitâ cognoscitur. Ille qui humani tabernaculi novisset fragilitatem, totiesque in Medica praxi (cui humanæ miseriæ theoria est implicita) aliorum exemplis esset admonitus, & ex ipsa arte suâ corporis naturam, & fabricam haberet perspectissimam, non poterat ignorare quæ futura hujus fabula καταστροφή. Itaque animam ad Cœlos erigere usitato sibi Symbolo:

Glorior in solo Crucifixi sanguine Christi,
Illa meæ fidei summa sit illa, spei.

At nihilominus & boni Medici & obsequentis ægri fungi officio. nihil quod ad sanitatis collapsæ restaurationem videbatur conducturum intermittere; omnis generis medicamina ac levamina præscribere, usurpare; potiones varias continuè haurire, pilulas devorare; carminativa, lithontriptica assumere; clysmata injici curare; gargarismos, sacculos, cucuphas, oris collutiones, inunctiones, emplastra non negligere; confortantibus non raro, semper antiscorbuticis uti, & nescio quæ non pro rei occasione, & exigentiâ adhibere; sed omnia (proh dolor) eventu infelici, successu nullo. Mala interim magis ac magis gliscere, indies in pejus ruere, corpus tandem ad extremam tabitudinem vergere, summumque virium pati deliquium. Quin etiam cum putrida hectica conjungi, cujus illud solet esse prognosticon, quod curationem valentibus viribus vix admittat, collapsis verò nunquam, idque ob contrarias in tali casu indicationes, quibus simul satisfacere difficillimum, seorsim impossibile. Quam hectica humectationem desiderat, eam respuit putrida, contraque quæ putrida exigit siccantia, tanquam putredinem inhibentia, illa hecticæ magmentum addunt. Quare tot malorum incumbentium numero & contra virium corporis afflictarum ratione inita, facile collatis illis veris universæ prognoseôs Medicæ principijs, præsagiens eventum, totum sese quieti dabat, divinæ voluntati ac providentiæ se commendans, dissolvi & cum Christo esse intimis suspirijs anhelans. Postremò cum angustato ex humoribus viscidis pectore, distentoque ventriculo paucis supremis diebus ægriùs verba proferre, ultima verò vitæ luce prorsus vocis usu destitui cæpit. Sic tandem 8. Febr. anno 1641. vesperi ad mediæ nonæ punctum, præsentibus Clarissimo ac Reverendo Dn. D. Henrico Altingio Theol. & Cl. & Consult.

Dn. D.

Dn. D. Joh. Steinbergio Iℓto, Collegis dum viveret amicissimis, quasi oscitans doloribus corporis emaciati renunciavit, & placidissimè exspirans animam Creatori Redemtorique suo reddidit, cùm vixisset in terris an. 59. mens. 3. dies 9. in matrimonio 32. & jam in quartum viduus. Exuviç corporis ejus XIV. mensis ejusd. funere indictivo ab Academia, magnoque tum Magnatum, tum omnis ordinis hominum confluxu ad frequentandas exequias ejus concurrentium, monumento ritu Christiano illatæ & conditę in Choro templi Academici, biduoque post à viro Cl. Dn. Henr. Welmanno, Collega ejus in facultate, ipsi honorificè est parentatum. Sic corpus terræ, anima Cœlo reddita, at fama nomenque viri mortis eludunt sævitiem, nesciunt rogum, Solisque coextensa tramiti, nisi qui totius est futurus machinæ, ignorant terminum. Quamdiu sacrum Æsculapij erit numen & in pretio Phœbi inventum, inter primos Machaonum ordines insignis micabit Freitagius. Monumenta mundo reliquit, in secula itura, de quibus nulla unquam ætas conticescet, divinissimis in arte Medicâ associanda tabulis.

SCRIPTA.

NOctes Medicæ cum adi.
Aurora Medicorum in qua,
De Opio Laudanisque Opiati tractatus, cum consilijs aliquot longè accuratissimis.
Detectio & Refutatio novæ sectæ Senerto-Paracelsicæ.

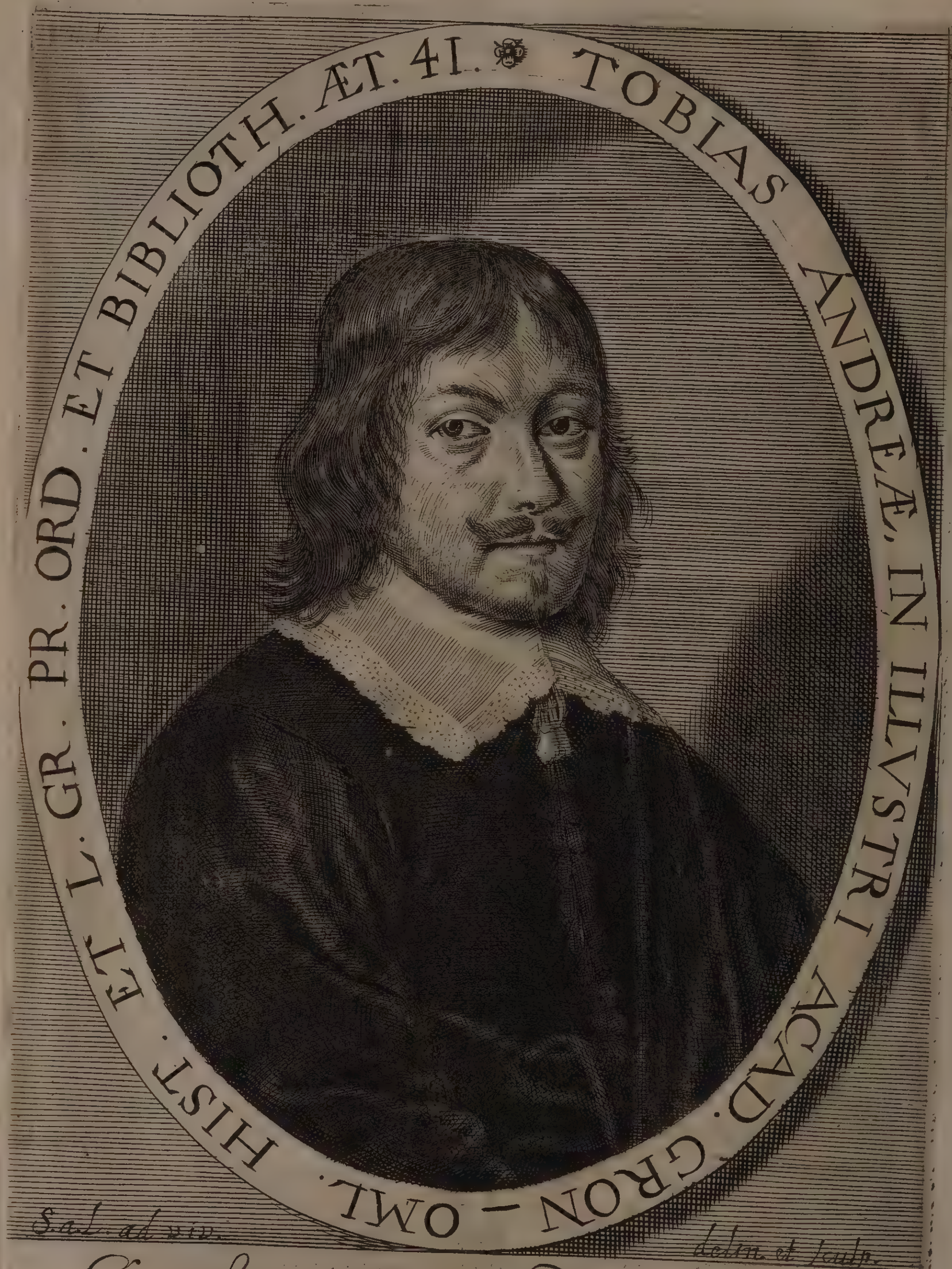
INEDITA.

REsponsio ad censuras Theologorum.
Consilia in periculosissimis affectibus Medicis præscripta
Poëmatum farrago.

TOBIAS ANDREÆ.

IN hanc lucem editus eſt Braunfelſij Solmenſium, anno hujus ſeculi quarto, die decimonono menſis Auguſti. Parens ipſi cognominis M. TOBIAS ANDREÆ, eccleſiæ eidem & Ill. Comiti à ſacris concionibus aulicis, vicinarumque per totum comitatum Inſpector, vir priſcæ pietatis ſingulariſque in ſacro munere zeli & exempli. Mater *Margaretha*, *Iohannis Piſcatoris* Argentinenſis, Theologi Herbornenſis celeberrimi, filia primogenita. Primis bonarum artium tyrocinijs in ſcholâ Patria, ſub Magiſterio Dn. M. Johannis Everardi Zaunſchliſſeri depoſitis, patre defuncto ad illuſtrem Herbornæam ablegatus eſt, anno CIↃIↃCXVII; ubi quinquennio curriculum claſſicum reliquum abſolvit: indeque in alterum annum ſtudijs Philoſophicis ſub inſtitutione Cl. Alſtedij & Piſcatoris avunculi operatus Bremam ſe contulit. Hic in ſeptimum annum eadem ſtudia, contentione ſingulari publicè privatimque excoluit, tum cæterorum Illuſtris ejus Scholæ Profeſſorum, tum imprimis Dn. Gerhardi de Neufville Medici ac Philoſophi eximij longèque Celeberrimi aſſiduus auditor. Etiam ſui magis confirmandi & ad cathedram Profeſſoriam præparandi gratiâ, Collegia Philoſophica, petentibus honeſtis Studioſis compluribus habere incepit. Anno CIↃIↃC XXVIII. reſalutatâ Patriâ, obiterque viſitatis Academiâ Marpurgenſi & Colonienſi, Groningam venit, à Cl. Dn. D. Altingio amico avito & fautore hæreditario ſummâ humanitate exceptus & fotus, Collegia omnis generis Philoſophica, ingenuis adoleſcentibus inſtitutionem ipſius efflagitantibus aperuit & habuit. Poſt Cl. Altingius filiorum ſtudijs eum præfecit. Quæ cum ad eam maturitatem promouiſſet ut Academiæ adſcripti, ſine cortice natare poſſent; ejuſdem commendatione ſtudijs Ill. Principis Palatini, Ducis Lansbergici præfectus, ea in annum tertium partim Lugduni Batavorum, partim Hagæ-Comitis in aulâ Celſ. Principis Auriaci moderatus eſt. Inde anno CIↃIↃCXXXIV. ad illuſtrem hanc Academiam in locum Cl. Dn. Jani Gebhardi ad Profeſſionem Hiſtor. & L. Gr. evocatus: quam ſtationem mox adijt & hucuſque ſuſtinet: ſemel tantum ex quo eam capeſsivit, veniâ ſuperiorum per ſemeſtre, abſens; cum nova nupta in Sueciam profectus ad ſalutandum Nob. & Ampl. Dn. Socerum Ludovicum de Geer; reliquo omni tempore Spartam quam nactus, pro viribus ornare, intentus.

A.L.M. vocatus an. 1665 in dedicatione cujusdam Dissertationis.

Cui Sophie, sed jure pari dant nomina Musæ
Et nihil ex opibus Pallas avara negat,
Tempora, facta, viros, tibi qui, Groninga, priores
Imputat; atque aulam posthabuisse tibi;
Hos præfert vultus ANDREÏVS. Ore decoro
Nosse animum, reddi qui nequit ære, licet.

I. FR. GRONOVIVS.

EDITA.

HEnricus Nassovius, sive Oratio in excessum Ill. & Gen. Dn. Comitis Henrici Nassovij Gubernatoris Frisiæ, Groningæ etc.

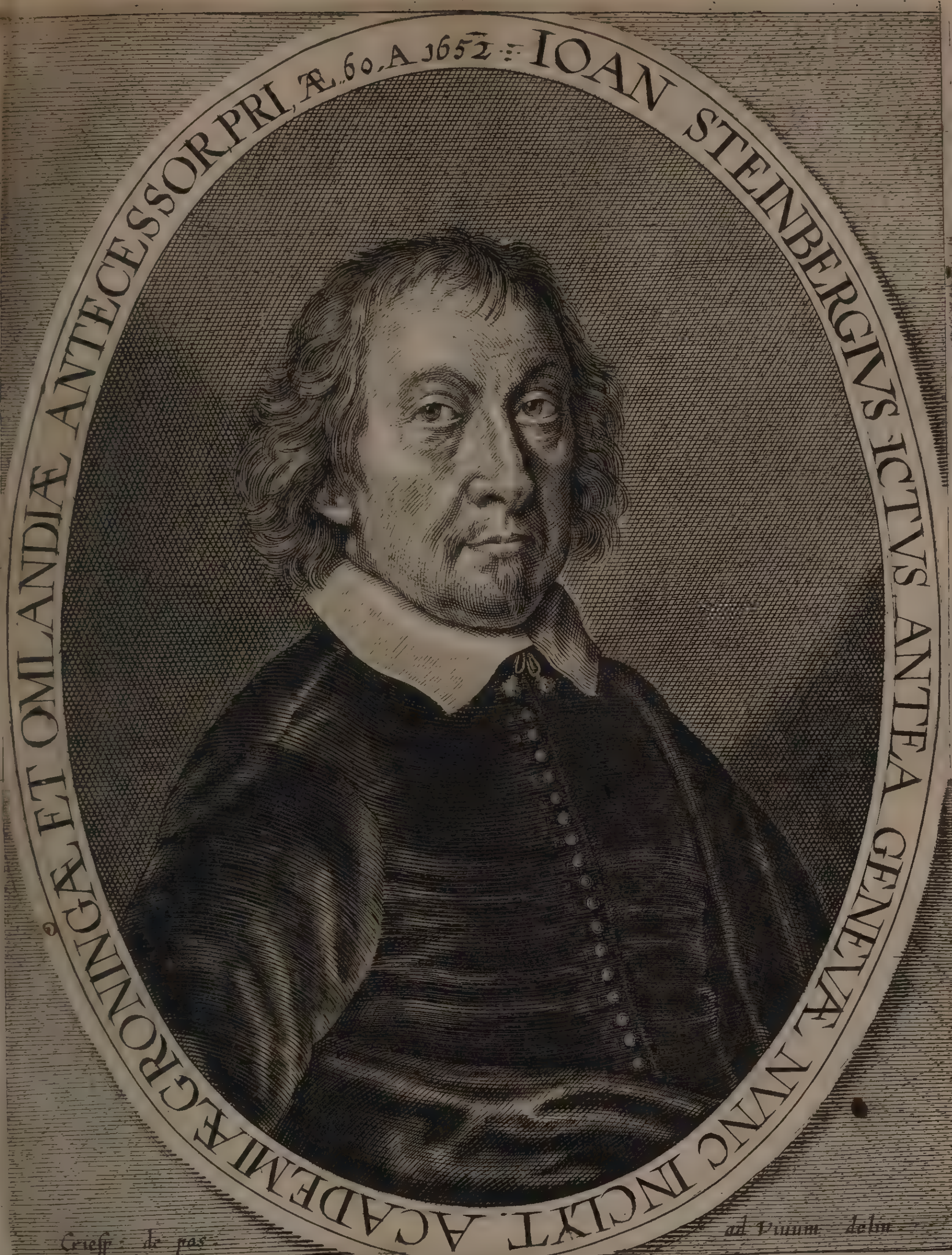
Assertio Methodi Cartesianæ, opposita Jacobi Revij Considerationi Theologicæ, quam vocat.

Brevis Replicatio, Brevi Explicationi Mentis humanæ Dn. Henrici Regij reposita.

IOANNES STEINBERGIUS.

GOrlicij Lusatiorum natus Anno à salutari partu CIↃ DXCII. die 13. Januarij; Patre *Melchiore Steinbergio*, Consule dum vixit in eâdem inclytâ & florenti quondam *Gorlicio*: Matre *Anna Bergera*, ex patriciâ *Bergerorum* familia. Decursis pueritiæ annis, jactisque primis literarum fundamentis, ex Gymnasio patrio, ab Optimis Parentibus, qui cultu animi ejus nihil semper habuerunt antiquius, ad Germanica Lycèa mandatur. Primùm Witebergę per biennium cùm dimidio sedem suam fixit; ubi parentis olim in studijs commilitonem, tunc præceptorem suum habuit Bartolomæum Reusnerum, cum alijs Celeberrimis Viris, Beeckmano, Hirschbachio, imprimis Guilielmo Forstero, Valentini filio. Deindè etiam aliquamdiu Jenæ substitit. Porrò, ad Celebratissimam Heidelbergensem Universitatem migrans, per Annos 1611. & 1612. ibi hæsit; ubi commendatione *Cl. Taubmani*, intimè innotuit Grutero, amiceque eo usus fuit. Dornavij item affinis sui, Consiliarij Illustriss. & Celsissimi Principis Bregensis & Lignicensis in Silesiâ, commendaticijs insinuatus fuit favori Amplissimi *Lingelshemij*, Consiliarii secretioris Consilij Palatini; quo eodem parario in notitiam primam Consummatissimi illius ICti Dionysij Gothofredi, cujus solius claritudine, (patre optionem filio relinquente, num Marpurgum, num Heidelbergam petere vellet) primùm eò loci pellectus fuerat, devenit. Paternis autem literis *Abrahamo Sculteto* interioris necessitudinis & admissionis fuit; qui cum patre contractam amicitiam in scholâ patriâ eandem in filium fusè derivavit. Lapsu interim temporis, dum sub Celebribus illis Jurium mystis, *Gothofredo*, *Hoffmano*, *Nebelio*, *Calvino*, juri operatur, insuper arctissimam præ cæteris, contraxit familiaritatem cum Celeberrimo *Bacchovio*, tunc Professore Ethices publico; attamen eo tempore nihilominus extraordinariè Jura docente & defendente. Sub quo etiam notissimas illas notas ad Treutleri disputationes (quas tùm temporis Clarissimus Vir Censuras ad Treutlerum nuncupabat) manu propriâ exceptas, & quas scriptas adhùc penes se asservat, cum alijs octo Collegis suis Commilitonibus annuo spatio disputando absolvit. Ad Patrios lares tunc repedantem, & à Parentibus & illîc loci primarijs propinquis ac amicis plausu exceptum, variæ eum circumstabant lautissimę conditiones, quæ eum & in patriâ, & in vicinâ Silesiâ morari invitabant. Parens tamen ejus, qui à longo jam tempore in intima notitia & flagranti favore apud inclutum Heroem in Moravia, Illustrem *Ladislaum Welenum* Baronem Zerotinium, Dynastam Treboviæ Moravorum, Luntenburgi, Hohenstadij,

Secula STEINBERGVM *mundo si prisca tulissent,*
Cum Pudor et Nemesis Fasq; teneret humum:
Scævola, Julianusve, Modestinusve fuisset,
Sidus Paule tuum, Papiniane tuum.
Nunc ille ingenio par istis omnibus, instar
Claret Apelleæ forma verenda Deæ.

NICOLAVS RITTERSHVSIVS *Antecessor et Consiliarius Noricus*

Eisenbergi &c. à Moravis tum felicis temporis *Divitis Zerotinij* κατ᾽ ἐξοχὴν cognomine insignitum oratur & exoratur, ab Illustri prefato Heroe, qui filium reducem cedere vellet in Præfectum Juventutis duobus Illustrib. & Generosissimis filijs suis natu majoribus, *Ioanni*, *& Bartolomæo Zerotinis*. Conditionem accipere, etsi primùm detrectans, partim tamen patrijs jussibus, partim opimâ spe & promissione facta, adducitur. Perlustraturus regionatim exteras gentes, cum concreditis sibi Heroibus, primùm Vratislaviæ annuo, post Heidelberge aliquantisper, Argentinæ triennali spacio moras fixit: inde Basileam contendens, ibidemque Laureâ ex Themide donatus, Genevam appulit: quâ etiam posteà desertâ, Celticam omnem usque ad confinia ipsarum Hispaniarum peragravit. Post decennale peregrinationis curriculum iter promoturus erat in Italicam, & Belgicam; nisi feralis ille nuncius cladis Pragensis cursum sufflaminasset. In eo enim res agebatur suorum Heroum, quorum Illustris Parens inter supremas Spheras infelicium illorum motuum extiterat. Ita Illustres suos concreditos quietis Penatibus restituere ei non licuit: sed in ipsum Martis campum sub auspicijs Augustissimi illius Regis Suecie eos deduxit; Ubi brevi ad dignitates Præfectorum Legioni, quos Colonellos vocamus, evecti; Generosissimi Heroes generosè dimicantes, pro patriâ Spiritum effuderunt. Ipse interim turbato etiam Patriæ suæ statu receptum suum Genevam statuit; quæ & tunc multorum Principum, & Illustrium Heroum asylum erat, ubi velut è speculâ catastrophen cruente illius Tragædiæ spectans expectabat. Varia in Bello munia à varijs Principibus, quibus tempore pacis, & diuturnæ suæ peregrinationis innotuerat intimè, ei oblata fuerunt: speciatim ab ipso Serenissimo Duce Bernhardo Wimariensi; ei nec prensanti, nec volenti, officium, ut vocant, Generalis Auditoris, cum promissione ulterioris promotionis delatum fuit: sed spe semper meliorum, noluit se Bellonæ negocijs implicare. Anno M. DC. XXXIV Palatinatu vindicato, & per victorias Suecicas recuperato, ad Consilia Aulica à Serenissimo Principe *Philippo Ludowico* Tutore & Administratore Electorali vocatur. Prælio autem Nordlingensi de novo intervertente statum Palatinum, vidit iterùm, ut anteà sæpè majori adhûc nomine expertus erat, fortunam suam vitream esse, quæ frangebatur dum pellucebat. Et cum ad vite suæ curriculum reflectit, sępè se Fortunæ privignum vocitat. Dum Genevæ diutiùs hæret, Professionem ibi Juris publicam acceptavit: cui debitâ cum diligentiâ & dexteritate præfuit. Et quanquam ad eandem Juris professionem publicam in Illustri scholâ Daventriensi An. 1636. exornandam lauto & honorifico stipendio invitaretur; noluit tamen pedem Geneva, jam diu ibi fixum, movere. Donec tandem An. 1638. ab Illustrib. &

lustrib. & Præpotentibus Dn. Dn. Ordinibus Groningæ & Omlandię, ut & Nobilissimis & Amplissimis Dnn. Curatoribus hujus Athenei Provincialis; oblata ei primaria in Jure professione, Celeberrimo J℞o Anton. Matthæo surrogatus fuit. In qua provincia sustinenda, jam adhuc dum constans permanet: quamvis ante aliquot annos honos ei exhibitus fuerit, ut in nova Harder vicensi Academia ab Illustrib. Dn. Dn. Ordinib. Ducatus Gelriæ & Comitatus Zutphanię erecta, Sparta primariæ Juris professionis ei assignaretur: Exactis tribus lustris desideratissimam suam ad cęlestia gaudia præmisit CATHARINAM de Bary, ex nobili familia ortam, relictis duobus filijs, qui per Dei gratiam adhuc supersunt, altero Johanne Melchiore, L. A. M. & Pastore ac Professore Genevensi, altero Carolo J. U. D.

CONSULTISS.

Dn. FRANCISCUS JUNIUS F. N. Jurium Doctor, hoc ipsum honoravit Epigrammate in effigiem.

Ecce Palatinæ quem cura vocaverat aulæ,
Quemque Geneva Tibi, culta Groninga, dedit.
Quem Themis, & summo doctrina æquavit Olympo;
Docte quid hunc solido sculptor in ære refers?
Omnia dum docuit, STEINBERGIUS, omnia vidit;
Omnibus æternum conspiciendus erat.

SCRIPTA
ejus hactenus edita.

Series fforum & Codicis, simulque de interpretatione & fictione Juris.
Ad l. contractus 23. ff. de R. J.
De Quartis Juridicis: & de præscriptis verbis.
Dissertationes Iustinianeæ ad Institut. Iuris.
Disputationes triginta ad Quinquaginta novas Decisiones Iustinianeas.
Uberior explicatio, exegesis, & Examen ad paratitla Wesenbecij.
Nunc est in eo, ut absolvat Dissertationes aliquot imprimi ceptas, maxime de Quatuor Elementis Juridicè tractatis.
Edidit quoque in juventute suâ varia Epigrammata & Anagrammata Bethaniæ in Silesiâ excusa.

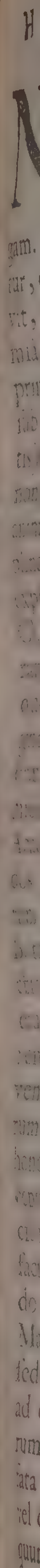
HENRICUS

Suum Lycæo nostra quem intulit solum
Groninga; morum castitas, labor, vita
Deo sacra uni, litterisq; neglectum
Supra locavit vulgus, ordini adscripsit
Augustiori, munerisq; WELMANNUM:

At heu! iniqua invidit hunc suæ Parca
Groningæ, ab uno hoc cardine haud duos soles
Lucere passa. Nunc recepta mens cœlo.
Vultum hic stupemus. Sic habe viri magni,
Hanc qui tabellam, posthumum decus, spectas.

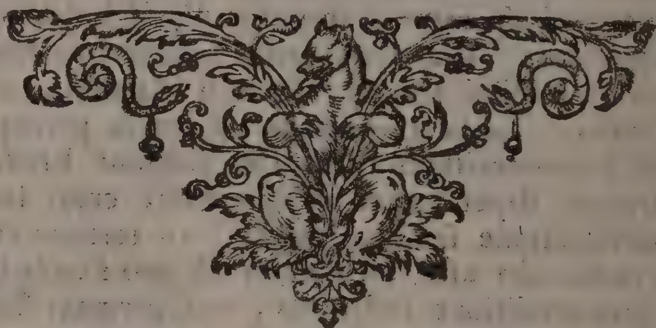
JOH. BORGESIUS M. DOCTOR.

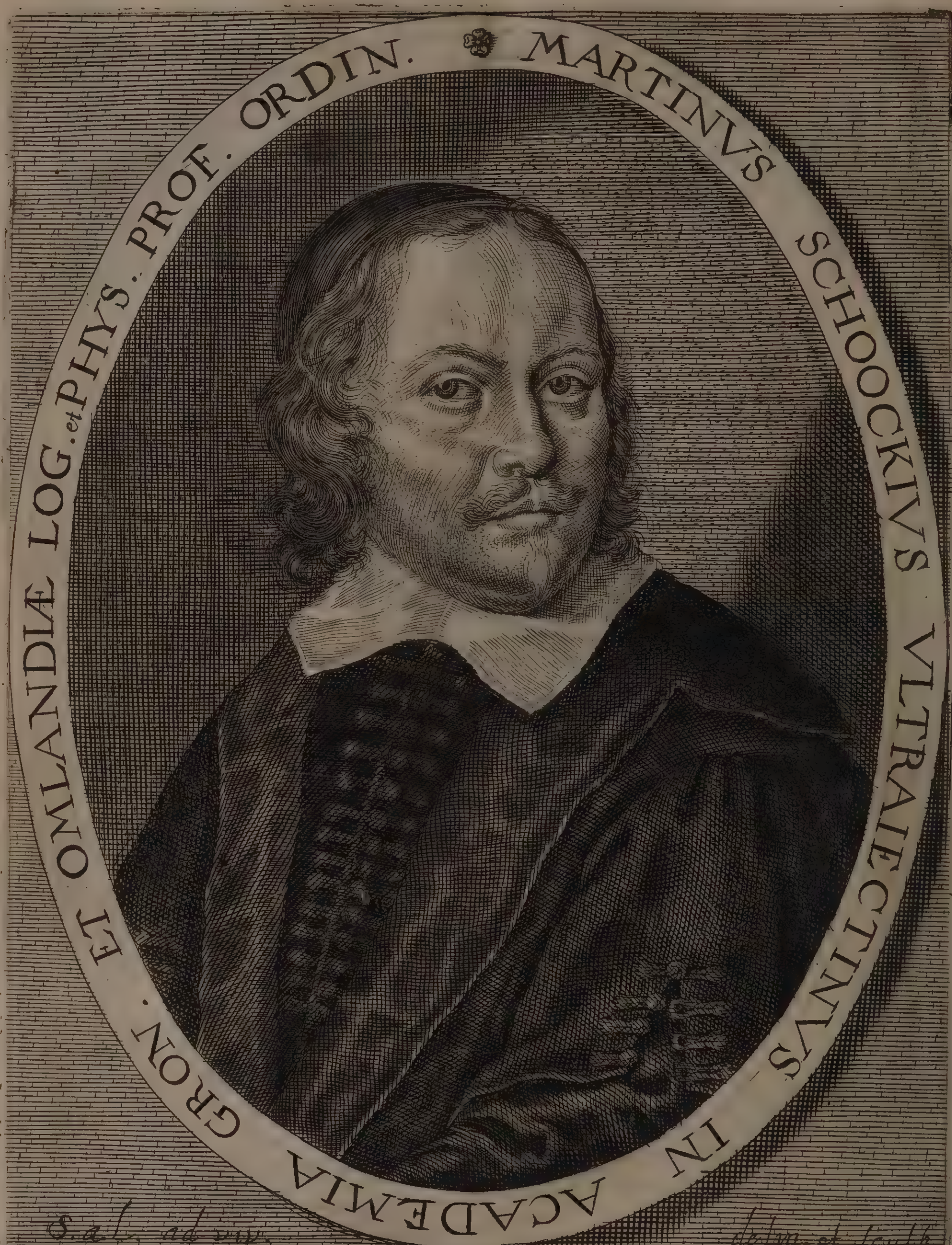
HENRICUS WELMANNUS.

NAtus An. cIↃIↃCXI. a. d. XVII. Kal. xbr. in hac ipſa urbe Groninga, bono & glorię Patriæ ſuę, longè etiam majori futurus ni præmaturè denatus. Patrem habuit Virum eruditum Henricum Henrici, Scholæ patriæ Collegam. à quo cum inde à teneris ingenium, quod ad literas ferebatur, excoli cœpiſſet, brevi per claſſes Gymnaſij curriculum abſolvit, ut anno ætatis XVII. præclaris jactis fundamentis, cum eximiâ præ condiſcipulis laude, Academiæ tranſcriberetur. Phyſicis primum ſtudijs ſub Dn. M. Mayvartio (etiam Collegijs privatis ſub D. Tob. Andreæ, tum Philoſ. Candid. indultu facultatis inſtitutis) Matheſi item ſub Cl. Dn. Paſore, Linguæq; Arabicæ & Græcæ non perfunctoriè operatus, magno ardore ad ſtudium medicum animum applicuit. Ejus artis prima fundamenta hauſit è diſciplina Viri Doctiſſimi Dn. D. Conradi Matthæi; at pleniorem explicationem, applicationemque ad praxin percepit tradente Cl. atque Experientiſſimo Viro Dn. Johanne Freitagio, veterano multorum ſtipendiorum in eis caſtris, cujus hoſpitio quoque & converſatione familiari privatâ, in tertium annum, magno ſuo commodo uſus fuit, datus ab ipſo ſtudijs filij director. Præclara jam eruditione inſtructus, ut ſupremam ſtudijs Academicis manum, tanto majori cum gloriâ imponeret, alias quoque Academias & in eis viros Doctos famaque celebres priùs adeundos ſibi atque ſalutandos cenſuit. Lugdunum itaque Batavorum & poſt Ultrajectum ſe contulit, ibique in Anatomicis & Botanicis plura addidicit, aliaque ad diſciplinæ Medicæ perfectionem atque ornatum neceſſaria penitiùs imbibit. Conſtituerat etiam poſtea trajicere in Gallias, & ſummos regni illius florentiſſimi ſalutare artifices, ſed cum paulò diutiùs Roterodami ventum ſecundum fruſtra exſpectaſſet, matris juſſu, & Curatorum ſuaſu Patriam repetivit. Mox ſummos in arte Medicâ honores, poſt ſolennia omnia maximâ cum laude præſtita, ſuſcepit, conferente Præceptore veteri Cl. Dn. Freitagio An. cIↃ IↃC XXXIX. poſtridie Eid. Jan. animumque inde & operam ad faciendam medicinam convertit, ſucceſſu felici & rumore ſecundo. Anno ſequenti, in locum demortui Cl. Dn. Conradi Matthæi Medicinæ Profeſſor extra ordinem datus Academiæ, ſed brevi poſt, cum prima ſpecimina oſtendiſſent, quam plenè ad ornandam eam Spartam factus eſſet, in numerum ordinariorum fuit adſcitus. In qua ſtatione ſi moram diuturniorem ipſi fata conceſſiſſent, nemini alij vel meritis in ſtudioſam juventutem, vel culturâ artis ſuæ, vel gloriâ conceſſurus videbatur. Et loquuntur hodieque ſolidam ejus rei Medicæ atque Anatomicæ peritiam,

ritiam, eruditissimæ complures ab ipso habitæ Disputationes. Sed cum solos annos XXXI. Menses VI. & dies circiter XVII. vixisset inculpatus & irreprehensibilis, gratus omnibus, gravis nemini, magno bono publico, spei maximæ, repente febri maligna extinctus est: non solum viduæ, Matronæ moratissimæ, Mariæ à Bonnema, luctum, filiolæ orbitatem, sed bonis omnibus desiderium sui relinquens. Parentationis supremum officium ex decreto Senatus, & voto ipsius illi præstitum, à Cl. Dn. D. Matthiâ Pasore.

MARTINUS

Patria quem stupuit, Daventria, nuncq; Groninga,
Schoockius investi corpore conspicitur.
Hujus at ingenio vestitum pingere vultum,
Solius est Sophiæ maximus ille labor.

IOAN. STEINBERGIVS. ICT. ET ANTECESS.

MARTINUS SCHOOCKIUS.

MARTINUS SCHOOCKIUS natus eſt Ultrajecti anno CIↃ IↃXIV. Kal. Aprilis circa horam decimam nocturnam, patre Gilberto Schoock F. Arnoldi, Conſulis Bommeliani per annos complures, & matre Johanna à Voorſt. Schoockiorum gens ante annos trecentos in Faſtis nota, incunabula ſua debet Dordraco primæ Hollandiæ civitati, ac inter ſuos gentiles preter Petrum Schoock ante ſeculum Zuyt-Hollandiæ Prætorem & Dordracenum Scabinum, ejuſque filium Tilemannum parentis in Scabinatu ſucceſſorem, cenſet quoque Gisbertum Schoock Juris Utriuſque Doctorem, & in Lovanienſi Academia Profeſſorem atque Rectorem Magnificum, (notiſſimum ex diplomate, quod nomine Univerſitatis ſuæ anno 1571. d. 26. Martij, decantatis illis Biblijs Regijs prefixit.) alioſque complures, qui potiſſimum Bommeliç in Geldria (vulgo *Salt-Bommel*) honores geſſerunt, honeſtiſque affinitatibus (nominatim *Neidonum*, *Cellecatorum*, *Baldewinorum*, *Meilardorum*, *Maſiorum*, *Brittenorum*, *Lottemorum*, *Vorſtermannorum*, & *utrorumque Raetiorum*) familiæ honoratæ majorem ſplendorem jam olim fænerari ſtuduerunt, atque adhuc hodie in Geldria primarias dignitates inculpatè gerunt. Prænomen accepit à proavo materno *Martino Schipperio* Medico eximio, qui ut ultra triennium magno illi Andreæ Veſalio domeſticus fuit, ita ad annos ferme quinquaginta magna cum nominis celebritate Medicam praxin exercuit Delphis & Ultrajecti, familiariſſimus viris in Apollinea arte excellentibus, *Petro Foreſto*, *Remberto Dodonæo*, *Iodoco Lomnio*, *Verdoëſio*, *Haeftenio*, *etc.* præ cæteris *Ioh. Heurnio* Profeſſori Leidenſi Celeberrimo, & Chirurgo experientiſſimo *Ægidio Gallio.* Dierum ſatur vivere deſijt Ultrajecti anno 1603. cum filium unicum *Ioh. Baptiſtam Schipperium* Med. D. Virumque ſummę exſpectationis, compoſuiſſet ibidem anno 1593. cujus vidua *Gertrudis van Voorſt* poſtea nupſit *Ælio Everardo Vorſtio* Medicinę Profeſſori celebratiſſimo in Academia Lugduno-Batava. Prima literarum fundamenta domi poſuit, ſub avo materno Antonio à Voorſt, viro docto & portentoſæ memoriæ; cujus ſubſidio totum Novum Teſtamentum, & Pſalterium, melioremque Virgilij partem, etiam cum luminibus captus eſſet, identidem repetere ſolet, tali quaſi exercitio, nepotumque inſtitutione, cæcitatis incommodum edulcando. Poſtea frequentavit Gymnaſium Hieronymianum, atque, moderante illud præ alijs Viro Cl. D. Antonio Æmylio, hoc tempore in Academia Ultrajectina Hiſtoriarum Profeſſore Celeberrimo; eo uſque profecit, ut anno XXIX. hujus ſeculi, ad ca-

piendum uberiorem ingenij cultum, ad Academiam Frisiorum, quæ Franequeræ est, ablegatus fuerit. In ea audivit Johannem Hachtingium Philosophum acutum, & Adrianum Metium Mathematicum longè celeberrimum: prima quoque Theologiæ fundamenta posuit sub Reverendis atque de Ecclesia Orthodoxa meritissimis viris, D. Gulielmo Amesio, D. Johanne Maccovio, & D. Meinardo Schotano, Theologiæ Doctoribus & Professoribus eximijs: cum vero aëra illum valetudini suæ minus commodum esse crederet, ex consilio amicorum anno XXXII. Leidam abijt, adhæsitque Philosopho summo D. Franconi Burgersdicio, delecto adhoc in Theologia manuductore & Doctore D. Antonio Walæo Theologiæ Professore accurato. Oblata deinceps commoda in Patria occasione, varios nobiles ac egregios adolescentes in disciplinam accepit, qui dum in Consistorio quoque mense declamant, visus est præludere Illustri Gymnasio, quod anno XXXIV. ibi erectum est, & cujus membrum, extraordinaria Professione Latinæ & Græcæ linguæ admissa, cœpit esse sub finem anni XXXV. Paucis mensibus post, Gymnasio Academiæ titulo insignito, ipse primus in Philosophia lauream accepit, quemadmodum antea in Gymnasio primam Disputationem proposuerat. Ultrajecti hæsit usque ad finem anni XXXVIII. quo (cum paulo ante, in patria Academia titulo Professoris humaniorum literarum condecoratus esset) à Magistratu Daventriensi per Rever. & Celeberrimum Dominum Nicolaum Vedelium ibidem tum temporis Theologiæ & Ebrææ linguæ Professorem, accitus est ad docendas Historias & Eloquentiam, in Illustri suo Gymnasio, quod ut illustrius redderet, ultro superaddidit lectionem Græcam & Geographicam. Anno XL. legitimè vocatus ab Illustribus provinciæ Ordinibus, abijt ad Academiam Groningæ & Ommelandiæ, in qua adhuc hodie per Dei gratiam Logicam & Physicam docet. Anno præcedenti uxorem duxerat lectissimam virginem Angelicam à Merck, Ultrajectini Mercatoris filiam, quæ ipsum septem filijs superstitibus, & unica filia beavit, exceptis tribus, quos communis mater Tellus sibi vindicat.

E D I T A.

ab eo antehac:

Desperatissima caussa Papatus cum Auctario adversus Libertum Fromondum.

Dissertatio de natura Soni & Echus.

Admiranda

Admiranda Methodus novæ Philosophiæ Cartesianæ, sed ab alia manu deturpata, propediem ex mente auctoris iterum edenda & vindicanda.

Dissertatio de Ovo & Pullo, tertiâ editione locupletantanda non minus, quam vindicanda.

Dissertatio de Turffis.

Dissertatio de Harengis, seu Halecibus.

Volumen primum Orationum.

Tractatus de Inundationibus.

Liber de bonis vulgo Ecclesiasticis dictis, in quo agitur de Canonicis in genere, itemque speciatim de Canonicis Ultrajectinis, nec non de officio Ministrorum Ecclesiæ erga Magistratum.

Dissertatio de bonis vulgo Ecclesiasticis dictis.

Accurata reip. Belgicæ federatæ descriptio.

Partim sub prælo jam sunt, partim ad prælum parata:

DE Scepticismo libri sex.

De Potentia Belgicæ reip. Commentarius liber.

Imperium Maritimum.

De Piscatione Tractatus.

De Religione libri xv.

Historia Reformationis Ecclesiarum Belgicarum, in qua de antiqua Belgarum fide.

Historia Ultrajectina à Christo nato ad annum Dccc.

Etymologicum Belgicum.

Clapmarius Absolutus: sive altera pars arcanorum reip. Clapmario pro supplemento addenda.

De cervisia Commentarius accuratus.

Historiæ naturalis vestibulum reseratum.

Historia novorum & antiquorum Enthusiastarum, cum præmunitione adversus eos.

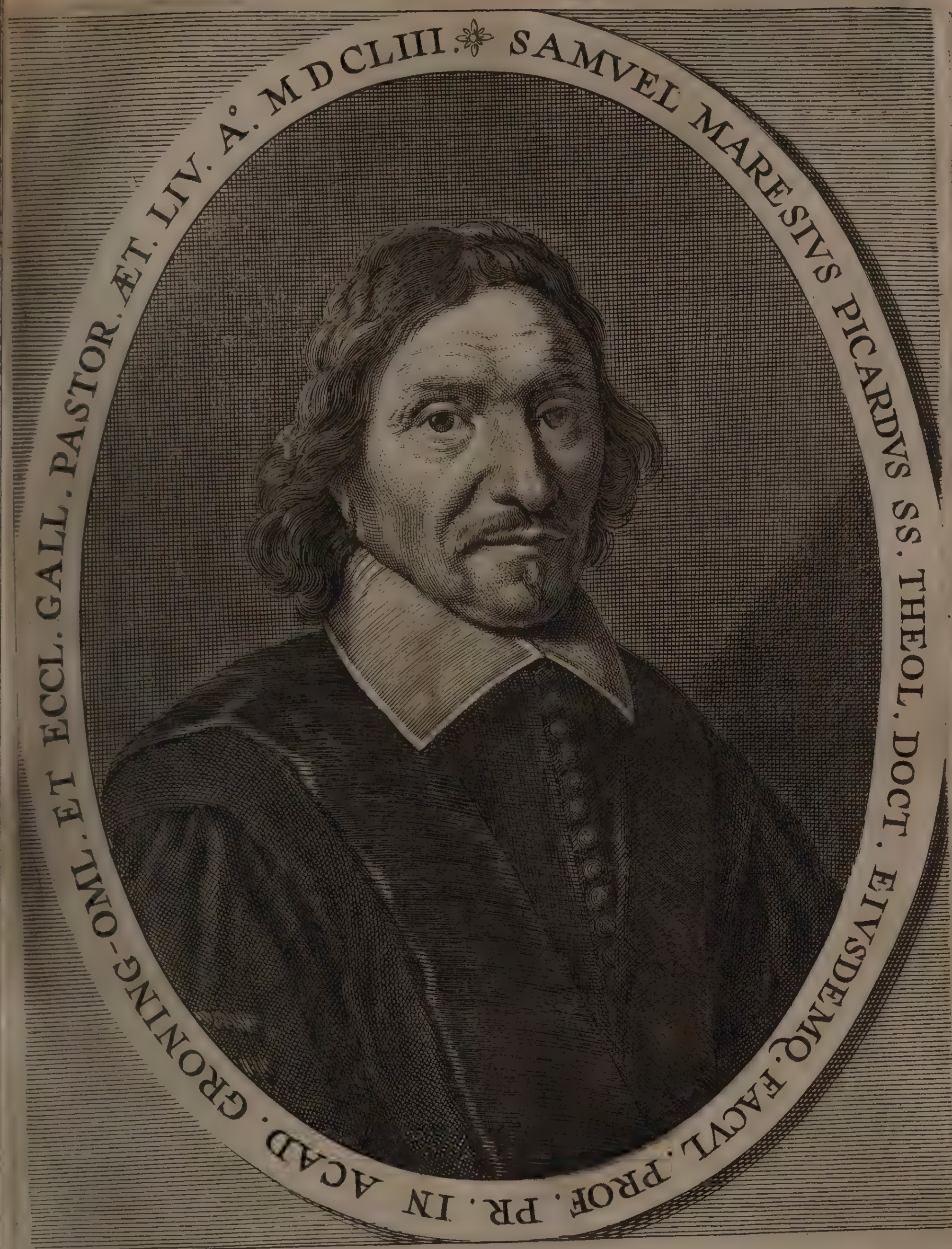
De Possibili & impossibili tractatus.

De zelo libri quatuor.

Monstrum Præcisitatis pro vindiciis Christianæ libertatis, & veræ praxios pietatis debellatum. Aliaque.

SAMUEL MARESIUS.

SAMUEL MARESIUS, Gallicè *Des Marets*, Patriam habet Galliam ocellum Europæ, in Gallia Picardiam, Galliæ Belgicæ partem nobilissimam; In Picardia Avimontium, vulgò *Oysemont*, Oppidulum haud ignobile, quod Metropolis & Caput sit Comitatus sive Præfecturæ Vimacensis; Cœli cœterum & Soli tam fœlicis; ut in tota ferè Provincia nullus locus vel amœnior vel salubrior existat. Vimacenses fuerunt, ex eadem ditione Picardiæ, Vatablus, vernaculè *Vvatebled*, & Tagautius, quorum ille in Theologia & Linguæ Hebraicæ studio, hic in Medica Facultate superiori sæculo claruerunt. Distat Avimontium ab Abbatisuilla, ad 4. lapidem, ad decimum à Samarobriga Ambianorum, trans Somonam. Ibi *Maresius* natus est anno 1599. nono Augusti stylo Gregoriano, in pervigilio festi quod *S. Laurentio* apud Pontificios sacrum est: Pater ei fuit Ampliss. & Consultissimus Vir DAVID des MARETS Dominus du Feret, Avimontij ejusque Commendæ Pretor sive Juridicus ordinarius; Baronatus item Chepiensis, Sancti Maxentij aliorumque pagorum Judex Civilis & Criminalis; in Regia Prefectura Vimacensi Jurisconsultus & Causarum Actor eximius, & Notarius Regius, Regisque Christianissimi; Rerum Maritimarum in Occiduo Mari Commissarius; eoque nomine gaudens eadem immunitate à Tributis ordinarijs quâ Nobiles; Mater adhuc superstes, MAGDALENA VAUCQVET, quæ valdè grandeva virum suum, quo cum vixerat conjunctissimè ab anno 1588. anno demum hujus sæculi 49. non tam amisit quam præmisit. Honoratę & antiquæ ambo parentes fuêre familiæ; Nam *Maresij* inter suos Majores, Depenses Præfectos, Gamachiensesque Castellanos, possunt numerare; nec ita pridem *Davidis* patruelis, Brestę in Armorica, Sardinio Gubernatore, Proprefectum egit: *Vaucquetiorum* verò familia, totâ Picardiâ nota est; Verum in eo potissimum solet *Maresius* gloriari, quod ex parentibus sit ortus pijs & probis, ac Religioni puriori ἀπὸ βρέφους addictissimis: Siquidem LAMBERTUS *Davidis* pater, Civis Blangiacensis honoratus & opulentus, Senior fuit in Ecclesia Domestica Principis Porciani, sub auspicijs Reformationis; Et JOHANNES VAUCQVETIUS *Magdalenæ* pater, Pretor Sanmauvizij Fontiumq;, & Juris patrij Consultissimus in Præfectura Vimacensi, atq; Regius Notarius, itidem columen fuit inter suos Ecclesiæ Reformatæ; quem *Maresius* recordatur se admodum puerum vidisse, venerandâ canitie Senem, natum 93. vel 94. annos, integris mentis & corporis viribus sacra nostra frequentantem, suosque nepotes magno numero ad virtutis & pietatis cultum patheticè invitantem. Ipso verò ad meliores abeunte, Eccle-

GALLIA quem nouit, nouit quem BELGICA tota,
Et quo nunc foelix Sole GRONINGA micat,
MARESIVS parua depingitur hacce tabella;
Ars etenim in paruis pandere magna solet.

J. le Long.

Theod. Matham sculp.

H.D. Stomme pinx.

te, Ecclesiæ Avimontanę, quę etiamnum durat, fovendę & conservandæ curam omnem visus est in suum generum, nostri patrem, transcripsisse; qui etiam quoad vixit suâ authoritate in id sedulo incubuit. *Davidis* & *Magdalenæ* conjugium ut concors & diuturnum fuit, ferè ad miraculum, sic etiam fœcundum & fertile: Ex novem liberis quos tulerunt, septem superfuerunt diu, mares tres, *Carolus*, *Samuel* ordine nascendi quartus, *Isaacus*, & fœmellę quatuor, *Catharina*, *Gabrielis*, *Elizabetha*, *Magdalena*: Filias omnes honestissimè elocarunt; *Isaacum* filiorum minimum in Senecta amiserunt; is post egregios profectus in literis, animum adjecerat ad militiam, in qua Signiferi, Optionis, Centurionis, Vicettibuni honores, satis celeri gradu adeptus, in Italia tandem obijt. *Carolum* primogenitum, decennio majorem *Samuele*, Juri addixerunt, eo successu ut etiamnum inter Celeberrimos & Disertissimos Parisiensis Curiæ Advocatos, summo jure suo à multis annis recenseatur: Et quamvis cœlebs remanserit, tamen eo usque creverunt cœterorum familiæ, ut *David* optimus senex paullo ante obitum suum posset ultra quadraginta homines videre qui se vel patrem, vel socerum, vel avum salutare deberent. *Samuelem* consequuti, post dissipatam Henrici IV. virtute Henoticam factionem, & factam Edicto Nannetensi Libertatem Reformatis ubique conveniendi; cum antea ex odio veritatis, quam semper iniquissimis temporibus in corde retinuerant, & ob Regias partes quibus erant addicti, grandia vitæ & fortunarum discrimina sæpiùs sustinuissent, eum Sacro Ministerio devoverunt, ejusque olim exercendi desiderium illi à teneris unguiculis instillarunt; adeo ut instar Athanasij, inter suos collactaneos & collusores, sæpè Pastoris partes sustineret. Infantiam habuit imbecillem & ita tenerę constitutionis, ut ferè lacte & butyro fuerit educandus; Puer carne elixâ vesci non poterat, nec jure, nec ullis oleribus: & semper occulta quadam antipathiâ, poma, pyra, cerasa, fraga & id genus delicias puerorum, ita est aversatus, ut in hunc diem nihil ex illis queat degustare. Quamvis autem pueritiam haberet languidam & valetudinariam, ex qua eum non fore vitalem augurabantur plurimi, sępius ex oculis, alijsque fluxionibus laborans, aliquando ex genuum debilitate per 15. dies affixus lecto; unde metuebant parentes, eum si vir fieret, futurum podagricum, licet huc usque nihil tale Dei beneficio sit expertus; non semel ex lapsu alijsque casibus puerilibus in præsens vitæ discrimen adductus; tamen animo erat erecto, tenacis memoriæ, & ad studia tam proclivis, ut ante septennium exactum, non modò legere posset & literas accuratè pingere, ac jam rudimentis Linguæ Latinæ operam daret, sed etiam bis universa Biblia à capite ad calcem evolvisset, ut difficilius ferè ab illis occupationibus abduceretur lusus ergo, quam alij solent

alij solent à lusu ad illa magis seria revocari. Et prout tenellus erat constitutione & corpore, ita suâ indole pronus ferebatur in subsidium pauperum & miserorum, ut nunquam pateretur mendicos inanes dimitti ab ædibus paternis, & aliorum miseriâ vel dolore vehementer afficeretur. Homicida quidam à suo parente ex Judicis officio damnatus fuerat ad patibulum; Eò puer cum reliqua familia spectatum deductus, ut moris est, ubi vidit hominem de scala dejici, partim ex horrore partim ex misericordia, incidit in animi deliquium: Nec potuit vir factus illam teneritudinem deponere. Nihil enim ipsi ægrius unquam in exercitio sui Ministerij accidit, quam ubi debuit sontes ad pegma vel patibulum comitari; quod tamen sæpiùs eum facere oportuit.

Formatorem pueritię habuit Reverendum & Doctiss. Virum D. ESAJAM BLANCHARDUM, Ecclesiæ Reformatę Avimontij Pastorem Vigilantissimum, & in literis Sacris & humanioribus benè versatum. Sub cujus cura cum Nobilium aliquot è vicinia filijs, eo usque brevi satis tempore profecit, in utriusque Linguæ Latinę & Græcæ cognitione, ut & hanc ex parte assequi, & illâ suos conceptus commodè satis exprimere posset. Sed tamen nec Musicam addiscere unquam potuit, licet ejus Parens non modò in illa excelleret, sed eâ quoque summopere delectaretur, nec in Poësi quicquam proficere; & si quod ad hanc exercitium proponebatur, malebat illud amplificare & exornare oratione soluta, quam se ad pedum mensuram & numeros adstringere. Cum jam natus annos 13. inciperet Philosophica degustare, ejus Parens, qui suo hîc judicio utebatur, nam & ipse ineruditus non erat, eum Lutetiam abduxit cum fratre natu majore, qui post absoluta Juridica sua studia Heydelbergæ, sub ductu summi illius JCti DIONYSIJ GOTHOFREDI, & Licentiæ gradum in utroque Jure adeptum Aurelijs, tum erat Advocatorum albo in Curia Parisiensi inscribendus. Totum triennium exegit Lutetiæ in studijs Philologicis. Aliquandiu *Dempstero* in Plessiaco, & *Grangerio* in Harcuriano Collegio docentibus literas Humaniores adhæsit; sed multo constantiùs *Guillonio* Linguæ Græcæ & *Theodoro Marcilio* Eloquentiæ Romanæ Professoribus Regijs in aula Cameracensi. *Crassotium* quoque in Marchiana Schola, & *Ianum Cæcilium Frey* in Schola Crassiniorum, eximios tum Philosophos audivit. Inde cum per tractatum Julioducensem inter Regem & Principes transactum fuisset, ablegatur Salmurium, ut Theologiæ vacaret; ibique per biennium præceptorem nactus Rev. & Clariss. Virum, D. FRANCISCUM GOMARUM, cui postea in hac Academia successit, studijs Sacris sedulò incubuit, & sat maturè se ad praxin Propositionum, quas vocant, ad quam occulto impetu ferebatur, applicuit. Primum illi Collegium speciale fuit cum *Mose Amyraldo*, *Josia Placæo*, *Paulo Testardo*

Teſtardo, & *Daniele Pelloquinio*: quorum hic Juvenis ad meliores abijt, tres reliqui in Viros Celebres, etſi multis minùs gratos, ob gratiæ univerſalis, eique annexorum conſectariorum præpoſterum prǫconium ex *Cameronis* diſciplina, evaſerunt; Nam duo priores, adhuc ſunt Profeſſores Theologiæ Salmurij Clariſſimi, & tertius haud ita pridem obijt Eccleſiæ Blǫſenſis Paſtor eximius. In Hebræis ibidem Præceptorem habuit Rev. & Clariſſ. Virum LUDOVICUM CAPPELLUM tum L.S. Profeſſorem & Paſtorem Eccleſiæ, cujus & ultimo anno fuit commenſalis. Sed videns Celeberrimum GOMARUM, ad hoc Atheneum vocatum, Salmurio valedicere, & quendam LUD. COSTANUM ex Burgundiæ Ducatu Paſtorem, ei in ſucceſſorem deſignatum à Synodo Nationali, illi muneri parum aptum publicè haberi, prout & paullò poſt, ſub onere fatiſcens, illud ultrò abdicavit, etiam ipſe cum multis Studioſis alijs Salmurium reliquit, menſe Martio anni 1618. & honeſtiſſimo ornatus Salmurienſis tum Eccleſiæ tum Scholæ teſtimonio, redijt domum, cum Patre deliberaturus de alia Academia inviſenda, in qua ſtudijs ſuis colophonem imponeret. In ea deliberatione dum eſt, & interea ſtrenuè ſe domi exercet, tum in Theoreticis, tum in Practicis, aggreſſus etiam ſcripto collationem de Religione, cum Decano quodam Pontificio, adfertur nuntium de *Danielis Tileni* qui Sedani docebat, tranſitu ad Remonſtrantium partes, quo audito à Patre citra moram Genevam ablegatur: Reperit ibi, cum aliquot Salmurienſibus commilitonibus ſuaviſſimis, tres Eximios & Celeberrimos Theologiǫ Profeſſores, D. JOH. DEODATUM, D. THEODORUM TRONCHINUM, & D. BENEDICTUM TURRETINUM: quorum lateri ſe incunctanter applicuit; Ille tunc Zachariam, alter epiſtolam ad Galatas, tertius Locos communes explicabat. Sed duobus prioribus paulo poſt amandatis in Belgium, ad Synodum Nationalem Dordracenam, cujus pars magna fuerunt, onus totius Academiǫ relictum eſt tertio, qui etiam illi par erat: Sub hoc *Mareſius* diligenter ſe exercuit in Diſputationibus & Propoſitionibus publicis, Latino & Francico idiomate, ut ibi moris eſt: Sed & privatim quoque cum nonnullis alijs ſedulò & ſæpiùs propoſuit, præſide & directore Reverendo & Doctiſſimo Viro, D. DANIELE CHABRÆO, Paſtore Genevenſi Vigilantiſſimo, quem ſemper ſibi faventiſſimum expertus eſt: Ibidem uſus eſt amicitiâ & familiaritate Doctiſſimi, Ampliſſimi & Conſultiſſimi Viri D. D. JACOBI GOTHOFREDI, Dionyſij filij, cui jam ante Lutetiæ innotuerat per ſuum fratrem, illius olim commilitonem, in ſtudio Juridico Heydelbergǫ, & deinde in foro Pariſienſi, quod aliquamdiu frequentaverat. Eouſque autem *Mareſium*, qua ſemper fuit humanitate, complexus eſt, ut eum ſuis nuptijs, quas tum Genevæ celebrabat, ceu amicum veterem intereſſe voluerit. Inviſebat etiam quandoque venerandum tum ſenem, D. SIMONEM GOULAR-

TIUM, tunc quidem valde decrepitum, sed tamen pubis studiosę amantissimum. Mense Augusto anni 1619. honestissimo mactatus testimonio Genevæ valedixit, patrios lares revisurus: Domique substitit, integras fere noctes transigens in studijs, usque ad Februarium insequentem, quo Lutetiam denuò se contulit, sub Pastorum Parisiensium ductu praxi magis magisque vacaturus: Florebat inter eos Reverendus & Doctissimus Vir SAMUEL DURANTIUS, tantæ Eloquentiæ, ut cum Pericle, non tam loqui quam fulgurare & fulminare videretur. *Maresius* qui cum sibi maximè imitandum delegerat, nonnullas in ipsius ædibus habuit Propositiones, quæ ipsi adeò placuêre, ut huic author fuerit operam suam Ecclesijs offerendi; à quo aliàs consilio ut abhorreret duo efficiebant, nempe & quod ętate valdè juvenis esset, & quod staturâ & vultu, majorem adhuc præ se ferret juventutem: Etsi enim nunc satis sit procerus, tamen ita parvus mansit usque ad annum 21. suæ ætatis, quo demum usq; ad 25. celerrimè crevit, ut vulgò parvi Proponentis nomine designaretur. Sed pervicit *Durantij* authoritas. Igitur cum mense Martio illius anni 1620. Carentonij celebraretur Synodus Provincialis, (in qua Præses fuit Rev. & Clariss. Vir D. PETRUS MOLINÆUS, tum adhuc Parisiensis Ecclesiæ Pastor, sed paullò post tempestate delatus Sedanum, ubi etiamnum vivit & docet;) et cœtui se stitit, unà cum quatuor alijs Ministerij candidatis: Examen tum temporis in Gallia valdè rigidum erat. Nam primò textus sacer assignabatur intra 24. horas, concionatorio more, coram frequenti Synodo, Gallicè explicandus: deinde alter subjiciebatur eodem spatio Latinè exponendus: Tum tentabantur Candidati per universam Philosophiam, nec non in linguis originalibus Sacrę Scripturę, Hebræa & Græca; Exinde, aut ex sua quam exhibuissent Confessione fidei, aut juxta Confessionis publicæ ordinem, (cui postea ut & Disciplinæ Canonibus, subscribendum erat) per singula Theologię capita accuratè explorabantur. Duo ex illis quinque succubuêre in Examine; Tres admissi fuerunt, *Ezechiel Daunois*, Compendiensis, qui nunc vivit in Belgio, vir doctus & valdè pius; quidam *Babinetus* Parisiensis, qui olim Monachus Fulliensis fuerat, & postea redijt ad vomitum; & *Maresius*. Huic assignata fuit Ecclesia Laodunensis in Veromanduis (nam Synodi Gallicæ sibi plærumq; tribuunt jus prospiciendi Ecclesijs, præsertim quæ uno tantum Pastore gaudent, & Pastores pro exigentia casus mutandi) in qua deinceps Ministerio defungeretur; quod ei in speciem tanto commodiùs eveniebat quod Laoduni haberet duos Avunculos primariæ dignitatis; Alterum quidē Pontificia sacra externè sectantem, *Salomonem Vaucquetium*, Præsidem Judicij Electorum; alterum verò *Samuelem Vaucquetium*, Quæstorem regium, parentem suum Lustricum, Religionis Reformatæ Zelotem acerrimum, & Ecclesiæ isthîc primarium columen, cujus neptis, ex priori conjuge, nupsit Rev. & Doctiss. D. DAVIDI BLONDELLO, qui etiamnum floret & vivit Amsterodami,

MUIT 2 & quem

& quem profunda sua & omnigena eruditio, maximè in Historia Sacra & Exotica, jamdiu orbi Literato celeberrimum fecit. Illa Ecclesia duobus locis solebat convocari, Laoduno distantibus per duo milliaria, nempè Crepiaci Veromanduorum ex Edicto Regio, & in arce Eppensi, ex Nobilium privilegio; sed biennio post tertium ei accessit membrum singulis mensibus lustrandum, in arce Cheriensi, quæ distabat Laoduno, novem aut circiter milliaribus. Crepiaci in frequenti Auditorum corona, cui & Præses *Vaucquetius*, utut Pontificius interfuit, & *Maresij* Parentes, qui Avimontio, quod itinere ferè tridui distat, eo venerant, fuit solenniter ad Sacrum Ministerium ordinatus per manuum impositionem, XXVI. Aprilis ejusdem anni 1620. peractam à Reverendis & Doctissimis Viris, D. PETRO BRISBAR, Sanquintinensi, & D. NICOLAO de VAUX, (cujus filio primum Avimontano, nunc Compendiensi Ministro, *Maresij* neptis elocata est) Leschellensi Pastoribus, ex Synodi delegatione ac decreto. Cùm autem ab eo tempore cœperint res Reformatorum in Gallia retrò sublapsæ referri, per expeditionem Regis in Bearniam, & bella in Reformatos mota, tum in Oxitania, tum in Aquitania, non potuit non esse difficillimum, iniquis admodum temporibus, hoc ejus in Ministerio Sacro tyrocinium. Binæ illi erant habendæ, quandoque ternæ, hebdomadatim conciones; cum Missionarijs Pontificijs omnium ordinum, Capucinis, Dominicanis, Jesuitis, sæpiùs & vivâ voce & scripto confligendum; retinendi in professione veritatis, qui nutabant tentationis tempore; obsistendum Remonstrantismo, quem in nostras Ecclesias studebant nonnulli introducere; maximè in Picardia, Vir aliàs doctissimus STEPHANUS CURCELLÆUS, tunc Ambianensis Pastor, nunc Amsterodami Professor Remonstrantium; qui *Maresij* Parentes & affines per scripta artificiosè consuta, sed frustra, conatus est expugnare; habenda cura vicinarum Ecclesiarum, quibus per mortem aut absentiam suorum Pastorum, Feræ, Guisiæ, Sanquintini, erat succurrendum; Synodi & Classes (Colloquia in Gallijs dicuntur) quibus omnes Pastores interesse debent, frequentandæ; His & similibus comprobatum in *Maresio*, vexationem dare intellectum; nam ad hanc difficultatum cotem exacuebatur ejus diligentia, maximè in Polemica Theologia sedulo pertractanda, in qua excolenda, & expoliendis Concionibus, totus erat. Omnia referre magni momenti negotia, quibus tunc temporis interfuit; foret prolixius: Ut formulam juramenti à Synodo Nationali Aleziana præscriptam in Canones Dordracenos, quos ceu suos adoptaverat, noluerit Synodus Provincialis Franciæ admittere; Ut loco illius convenerit postea de articulo consignando cui omnes in consensus sui tesseram subscriberent; nonnullis qui clam Remonstrantismo favebant,

 ægrè id

ægrè id ferentibus; Ut ſolus ex illis cunctatus fuerit *Curcellæus*; cauſatus primum, quod ſententia quæ ſupra lapſum aſcendit in objecto prædeſtinationis aſſignando, illis Canonibus damnaretur, & tandem apertè profeſſus, ſe Remonſtrantiſmi condemnationi ſubſcribere bonâ conſcientiâ non poſſe: quapropter Miniſterio ſuo motus fuit, ſed ei poſtea reſtitutus, quod per *Cameronem* edoctus Remonſtrantiſmo renunciaſſet; ad quem tamen multis poſt annis iterum rediit; Ut Rege per Edictum præcipiente omnibus Reformatis ut intra præſcriptum breve tempus, ſub graviſſima pœna, ſolenni ſubſcriptione renunciarent omni Rupellenſium Societati, & profiterentur nihil ſe velle habere commune cum Cœtu illo Politico, qui Rupellæ omnium Eccleſiarum nomine perſeverabat, cujus decreta & conſilia omnia improbarent & deteſtarentur; promiſſâ ſubſcribentibus protectione Regia & ſolitæ libertatis conſervatione; alij Paſtores maluerint Greges ſuos deſerere, alij ſatius duxerint obedientiam ſuam & pacis ſtudium Regi approbare; quos inter fuit *Mareſius*. Satis eſto dixiſſe, quod plurimis deficientibus per triſtia illa tempora ab orthodoxa veritate uxor etiam nobilis cujuſdam, cui *Hurtebizio* nomen erat, & qui ut ſibi conſervaret Feræ præfecturam, jam ante biennium defecerat, maritum ſuum tandem ſequuta fuerit, circa finem anni 1622. *Mareſius*, ultimo illius anni die, ad primum apoſtaſiæ hujus rumorem, arrepto calamo, eam ſtuduit ad officium revocare. Sed fruſtra fuit: Nam & ipſa ſatis prolixè ei reſcripſit, aut alius Pontificius ejus nomine, ſuam defectionem defenſura, & unà cum ejus literis accepit Converſionis, uti loquuntur, ſuæ hiſtoriam, typis deſcriptam arte Jeſuitarum, qui illius fuerant pararij, & mille mendacijs refertam; Officij putavit *Mareſius* eſſe ſui ad iſta non tacere; quare prolixâ admodum Epiſtolâ, & illam narrationem liberiùs coarguit, & rationes allatas mulieris illius nomine, ſedulò confutavit. Sed hoc, ſtylique libertatem, ipſum impune non laturum, ſtatim Adverſarij minati ſunt. Nec annus abijt quin minis eventus reſponderet; Nam anno 1623. 13. Decembris, cum exiret ex ædibus Avunculi ſui, apud quem cœnauerat, ad ſuas ſe recepturus in proxima vicinia; famulo ſibi laternam præferente, occurrit ei homo ignotus, qui ne verbulo quidem prolato, pugionem minorem ei adegit in pectus ſub mamma dextra, & illicò fugam arripuit, abjecto pugione, qui poſtridiè repertus eſt, & adhuc ab Avunculo *Mareſij* Laoduni aſſervatur. Vulnus erat profundum, & quod in thoracis capacitatem, illæſo tamen pulmone penetraret. Sicâ repertâ, Sicarius reperiri non potuit. Querela fuit ea de re delata ad ſacrum Regis Conſiſtorium; ſimulavit Regius Procurator Laoduni, ſe quæſtionem diligentem de ea habiturum: Sed ulteriùs proceſſum non eſt; nec dubitatum, redemptum fuiſſe Sicarium, ob literas ſuprà commemoratas, à Monachis, præſertim ab

Albini

Albinio Jesuita, illo eodem, qui duodecennio ante Ravaillaci parricidæ Henrici IV. Confessarius fuerat, & coram Amplissimo Senatu dixerat, se dono oblivionis pollere post auditas Confessiones, excusaturus quod Regij parricidæ Confessionis non amplius meminisset. Is enim & Hurtebizianæ defectioni fuerat obstetricatus, & tum Laoduni solemnes Aduentus habebat conciones. Nec aliud totâ urbe, maximè inter Reformatos, persuasum fuisse, universa Laodunensis Ecclesia comprobavit adhuc non ita pridem, solemni suo Testimonio, conscripto à R. & Doct. Viro D. P. GEORGIO illius Pastore anno 1647. 18. Augusti, paullò priusquam ad Deum evocaretur. Quamvis autem vulnus periculosum valdè fuerit, & ex quo candelam ei objectam poterat *Maresius* extinguere, brevi tamen tempore ex eo convaluit. Vires verò resumpturus, & simul consilium cum proximis circa futurum initurus, profectus est Lutetiam ad suum fratrem, & inde Avimontium ad parentes, qui illi fuerunt authores, nec dissuadente *Durantio*, ut Laodunum non reverteretur, sed expectaret Lutetiæ convocationem Synodi, quę ipsius securitati prospectura esset; Primam post acceptum vulnus, & ex illo adhuc valdè pallidus, Concionem habuit Carentonij, sub tentorijs sub quibus Ecclesia Parisiensis tum conveniebat, quod anno præcedenti Templum eversum & combustum fuisset Pontificiorum furore, Jesuitarum discipulis facem ptæferentibus. Synodus convenit mense Majo 1624. Vitriaci in Campania, & eum censuit Laodunensi Ecclesia liberandum, ac donec certus Grex illi assignaretur, (Parisiensis Ecclesia putabatur de illo evocando cogitare) commodatò ad annum Ecclesiæ Falesiensi, ijsque annexis, concedendum. Erant sitæ istæ Ecclesiolæ rurales in Campaniæ finibus prope Sedanum, & in varijs Nobilium ædibus alternis conveniebant. In ea conditione, satis incommoda, & ab ingenio suo valdè aliena vix tres aut quatuor menses continuaverat, cum ecce febri tertiana corripitur, per quam auctum est ei illius fastidium. Innotuerat antea Ecclesię Sedanensi, in qua semel per occasionem auditus, eo usque arriserat ejus concio ipsi DUCI BULLIONÆO HENRICO TURRÆO primo Franciæ Marescallo, Principi Religiosissimo, tum adhuc viventi, ut exinde consilium cœperit de ipso, si pote esset, Sedanum traducendo, quod & aperuerat & commendaverat suæ conjugi ELIZABETHÆ NASSOVIÆ, fœlicis recordationis Heroinæ; quæ illius judicij memor anno post ejus obitum, illum ad se pellicere studuit. Theologiæ Professionem in Academia illa conjunctam cum Ecclesiæ Ministerio, sustinuerant hactenus tres eximij Viri, PETRUS MOLINÆUS, JACOBUS CAPELLUS, & ABRAHAMUS RAMBURTIUS. Sed prior, qui JACOBO M. B. Regi charus erat, abierat in Angliam, animo ut credebatur non

 revertendi:

revertendi : & paullò antequam proficisceretur, suopte motu antea ad *Maresium* adhuc Lutetiæ hęrentem scripserat, de vulnere illi inflicto condoliturus, & ei suam operam oblaturus, ad conficiendam vocationem Sedanensem sui loco, si ab ea non abhorreret. Secundus lethaliter decumbebat ab aliquot mensibus; & paullò post obiit. Solus supererat *Ramburtius*, qui toti oneri Scholę & Ecclesiæ sufficere non poterat. Tunc de *Maresio* ceu viciniore seriò cogitatur, & illius animus prætentatur à Strenuissimo & Illustri viro D. ANTONIO LE CONTE Barone de Le schelle, Sedanensi Pręfecto. Admittit *Maresius* oblatam conditionem, modò legitimè ab Ecclesia vocaretur: quod eò magis sibi licitum putabat, quòd nonnisi commodatò inserviret Ecclesiæ Falesianæ, neque illius Pastor proprius esset; nec censeret, posse Synodum tantum juris quoad hoc, ad circumscribendam suam libertatem, in se exercere, quantum habere solet in suos alumnos, è quorum numero nunquam fuerat: Ita commeatu petito ab Ecclesia Falesiana, quæ invitum, quòd suus non esset, detinere nequibat, nec sine honorifico illius Testimonio, sub dato 10. Sept. 1624. Avimontium in ædeis paternas, illinc quinquaginta milliaribus distantes, se recepit. Undè, misso ab Ecclesia Sedanensi uno ex suis Senioribus, cum literis publicis, *Ramburtij* manu exaratis 17. Sept. Sedanum invitatur, ex Principis supremæ voluntate, & totius Synedrij unanimi consensu, urgeturque ut quantocyùs veniat, si vocationem admiserit, tum propter *Capelli* obitum, tum propter absentiam *Molinæi*, tum quod ageretur de Juvene quodam ad Sacrum Ministerium adsciscendo & ordinando, in quo ejus consilia desiderarentur. Paulò post Sedanum, optimo Patre suo ductore & comite proficiscitur, & ejusdem anni primo Octobris, in *Capelli* locum, eodem stipendio quo *Ramburtius*, Ecclesiæ Pastor, & Theologiæ Professor renunciatur; petito tamen quoad Professionem, spatio aliquo ad studia sua Scholastica recolligenda, quò paratior illam capesseret. Interea, ut omnibus placere nequidem ipse Jupiter potest, ægrè Synodus Provincialis Insulæ Franciæ, quod se inconsultâ Sedanensem vocationem admisisset, ferre visa est: Nam jam ab ęvo, inter illam Synodum & Ecclesiam Sedanensem, minus benè conveniebat, quod antea Princeps, suis motus rationibus, eam à Synodo, cujus membrum priùs erat, revulsisset. Nec deerant forte in illo cœtu, qui sibi quam *Maresio* in tanta juventute, hanc vocationem Academicam delatam maluissent; Alij eum Ecclesijs patrijs sublatum indignabantur, & optassent ut potius Rothomagensi Ecclesiæ, quæ eo ipso tempore quo Sedanum venit, de illo in suum Pastorem evocando, seriò deliberabat, operam suam addixisset. Quam tamen inde nihil decesserit honori sui Ministerij, alibi ex professo, contra quosdam malevolos & maledicos, ipse demonstravit; & adulto

Vere

Vere anni 1625. ab optima sua Principe obtinuit interusurium aliquot mensium, ad Academias peregrinas lustrandas; & si ita videretur, Doctoræ gradum in aliqua ex illis obtinendum; quo sic alacrior & majori cum celebritate ad professionem Theologicam se accingeret. Ita instructus Principis suæ commeatu, cui lautum adjecerat viaticum, & perhonesto Ecclesiæ testimonio munitus; Depam profectus est, undè primâ occasione soluit in Hollandiam, & post gravem in mari per novem dies tempestatem, quę coegit nautas se ad Vectim insulam Angliæ recipere, incolumis tandem Rotterodamum appulit; Salutatoque DUCE BULLIONÆO in castris prope Bredam, quæ recens Spinolę cesserat, Leydam venit, ac consilio suo exposito Venerandæ isthic Facultati Theologicę, per Rev. & Celeb. virum D. ANDREAM RIVETUM, illius pro tempore Decanũ, & quo cum WALLÆUS tum Rector Mag. POLYANDER & THYSIUS viri Clarissimi & Celeberrimi eam constituebant, ab illa admissus est ad Examen Theologicum, quo privatim per biduum defunctus, juxta illius Academię leges, Disputationem inauguralem de JUSTIFICATIONE, in frequentissima Auditorum corona sine Præside, ut moris est, sustinuit, primus omnium post repurgatam ab Arminianismo Academiam, VIII. Julij 1625. & Disputatione finitâ, Doctoræ Laureâ à Senatu Academico ipsi decretâ in continenti redimitus fuit, Promotore RIVETO. Doctor creatus, aliquot adhuc septimanas impendit visendæ Hollandię, quam non credebat se deinceps visurum. Amstelodamum lustravit, & in Northollandiam excurrit, ac κειμήλια pretiosa Doctoris *Paludani* Enchusæ, à quo ob nominis affinitatem humaniter admodum fuit exceptus, non sine admiratione spectavit; Dordraci BALTHAZAREM LYDIUM, Ecclesiæ Pastorem valdè eruditum, salutavit; Inde in Zelandiam profectus, nactusque occasionem navis Bellicæ, quæ solvebat Flissinghâ, in Angliam transfretavit. Doverâ Cantuariam profectus, illinc Londinum venit; sed propter pestem isthic vehementer grassantem, Londini non substitit, Oxonium rectâ tendens, ubi post recens connubium CAROLI optimi sed infortunatissimi Regis, cum MARIA BORBONIA, Henrici magni filia, Comitia Regni celebrabantur. Paucis exinde transactis septi[illegible] quæ properanti sufficiebant ad mores Anglorum peni[illegible] [illegible]anis, randos, & suam explendam curiositatem, comita[illegible] [illegible]us duobus alijs in Galliam unà cogitantibus, & secundo Tame[illegible] [illegible] delatus Gravezandam usq; inde tandem Boloniam appulit, p[illegible]t malaciam octo dierum in mari toleratam, nec sine jugi metu T[illegible]rcarum Piratarum, qui tum mare infestabant: maximè quod in navi deprehendisset, suum nautam eum esse, de quo ab affine Depæ monitus fuerat, ne u[illegible]piam se illi committeret; quod soleret vectores suos piratis prodere, nec eadecausa in Patriam redire auderet: Ex quo metu tres ve-

tres vectores, qui soli erant, juges excubias agere tenebantur. Boloniâ Abbatisvillam venit, & salutatis Avimontij suis parentibus, Lutetiam fratris visendi causâ profectus est. Ibi optimum DURANTIUM reperit agonizantem, & post preces, sic petierat, ad ejus lectulum fusas, ipsi ultimum vale dixit, Sedanum reversurus ad suam stationem, ubi faventissimè ab Aula & Ecclesia exceptus; in hac ad solita Ministerij munia redijt, & 24. Novembris, auspicatus est Professionem suam Theologicam, Oratione habita, de *iniqua Disputandi nobiscum Methodo à Jesuitis usurpata*, & proposita Disputatione publica *de Iudice Controversiarum.* Non abierunt priores illius Professionis anni, absque aliqua tempestate, in qua eum sustentabat sua moderatio, Aulę totius & maximè Principis ipsius summus & constans favor, ac universę Ecclesiæ amor & benevolentia. Sed cùm hos fluctus decumanos sibi videretur pati, quod cœlebs esset, & nonnullis, ut credebatur, maneret *altâ mente repostum judicium Paridis spretæque injuria formæ*; vitâ cœlibe relictâ, tandem vitæ sociam sibi adscivit, ABIGAELEM LE GRAND, natam Aquisgrani honestissimo loco, patre *Jaspare Le Grand* Tornacensi, Mercatore Magnario, qui postea Delphis obijt Ecclesię Gallo-Belgicę Senior, & Matre *Maria van Bund* Mosæ Trajectensi: Nupserat antea homini prædiviti *Johanni Beots* suo populari; Sed is Sedani, quò Religionis ergo iverat habitatum, anno 1622. nulla prole superstite relictâ obierat. *Maresij* cum illa Sponsalia, suâ præsentiâ cohonestavit, ac Tabulis dotalibus subscripsit, qui hodie floret & fœliciter ductat exercitus Galliæ, Celsissimus Princeps HENRICUS TURRÆUS Tureniæ Mareschallus; Nuptijs vero celebratis 2. Maij 1628. benedixit D. RAMBURTIUS in pago dicto *St. Mange*, quò novi Sponsi, in ipsiusmet Principis rheda, sic Optimâ Principe suum affectum erga *Maresium*, quem sæpè suum Ministrum dicebat, declarante, deducti solemniter fuerant. Ab eo tempore *Maresius* Alcyonia Sedani obtinuit, & cum Reverendis suis Collegis omnibus, in suo munere, tranquillè & pacificè versatus est. Fuitque illi hoc suum conjugium in hunc usque diem concors & fœlix, ex quo quinque liberi restant: duo Filij; quorum natu major HENRICUS, (quem sua pientissima Princeps de sacro lavacro suscipere voluit, & Viri quondam sui nomine appellari) J. U. L. & primum in Curia Parisiensi Advocatus, abdicato Juris studio, & Theologico ei substituto, nunc Pastor est Ecclesiæ Sylvęducensis, & alter DANIEL non infœliciter quoque in hac Academia θεολογεῖν videtur; & tres filiæ, MARIA, ANNACATHARINA & JOHANNA. Eodem anno sui Conjugij 1628. in lucem emisit primitias suorum Laborum publicorum, nempe tractatum Gallico idiomate inscriptum *Preseruatif contre la Revolte*, cui occasionem dedit frequens

Magnatum a

Magnatum in Gallia defectio ad Papismum, ac etiam in suæ Principis familia, ipsius Ducis Tremolliani, ejus simul Nepotis & Generi: Opusculum hoc gratanter fuit exceptum ab omnibus bonis, & translatum quoque in linguam Germanicam, etsi quidam falsi fratres, suo authori studuerint in Aula Regia invidiam ac periculum propterea conflare, ac si Reformatos ad perseverantiam adhortando, & deplorando degenerem Nobilium plurium pusillanimitatem, qui tam facilè ad castra Pontificia transibant, eo ipso rebellionis Spiritum subditis contra Regem, tunc urbes Reformatas bello prementem, instillaret. Anno 1629. *Regurdius* Jesuita famosus, tentavit in arenam descendere, cum Theologis Sedanensibus; Sed hæc consilia evanuêre, post varias literas ultro citroque datas, inter *Maresium*, consciis suis Collegis, & quosdam Nobiles è vicinia, per & propter quos id agitabatur, & ubi accuratè à *Maresio* refutatæ fuerant observationes *Veronis*, ex disciplina Ecclesiastica desumptæ, & firmamenta quibus *Regurdius* Missæ Sacrificio volebat patrocinari; adeò ut Dei beneficio nemo eorum, qui tum tentabantur ad defectionem, illis argutiis permoveri potuerit. Anno 1630. pacem Ecclesiæ & fratrum Concordiam turbare studuit, quidam malè feriatus nec sani Syncipitis Philosophiæ Professor, Scotus natione; Sed irrito consilio, ex quo sibi soli confusionem, Professionis jacturam, Ecclesiæ censurâ & tandem Excommunicationem, quadriennio post reaggravatam, accersivit. Anno 1631. Majo mense *Maresius* debuit Celsissimum Ducem BULLIONÆUM in Hollandiam comitari, futurus in castris ipsius Pastor Aulicus & Domesticus, & reparaturus Scandalum, quod quidam Juvenis, in ea statione superioribus annis, vitâ nimium militari & dissolutâ excitaverat: Quinque menses integros egit tum in Castris, & vidit hostilem illam classem ad Scaldim interceptam, quæ Antverpiâ solverat animo Zeelandiam ab Hollandia separandi: Autumno jam adulto cœperunt Castra variis morbis vexari, inter quos *Maresius* singulari Dei beneficio permansit incolumis, ægros quoscunq; maximè suos condomesticos, omni ope juvans & solamine. Corripuit idem morbus ipsum Celsissimum DUCEM Bergis ad Zomam, nec sine vitæ discrimine, in quo ut sui Pastoris precibus & alloquio summopere delectabatur, sic suos omnes mirum in modum solabatur, variis fidei suę & perseverantiæ in illa testimoniis ac declarationibus, quibus tamen proh! dolor, non respondit eventus. Tandem ubi convalescere cœpit, *Maresium* cum suo Fratre, qui nunc est TURENIÆ Mareschallus, & cujus tum primaria laus fuerat, in hostilis Classis expugnatione, domum remisit. Bergis Antverpiam venerunt; Antverpiâ Bruxellas, TURENIO secum in scapha nonnisi *Maresium* cum duobus Nobilibus assumente, reliquo Comitatu valdè numeroso, terrestri itinere per Mechliniam dimisso. Bruxellis, *Maresium* cum Nob. D. *de Real* nunc Prętore Sedanensi, præmisit Sedanum, quod tum in summo

versabatur periculo, utpote cinctum undique Regijs copijs, quibus præerat Mareschallus FORCÆUS (cujus neptis, primogeniti sui unica hæres, nunc TURENIO fœliciter est elocata) & obsidionem præsentem minitantibus, quod diceretur BULLIONÆUS, cum Aurelianensi Duce, Suessionensi Comite, & alijs Magnatibus, Cardinali Richelio offensis, jam tum consilia sua conjungere. Ipsa BULLIONÆI mater, heroici animi fœmina, se vicissim parabat ad extrema, & *Maresij* uxori recens puerperæ, curaverat significari, ut se reciperet Carolopolim, ne videretur absente ac inscio marito obsidionis periculo & incommodis exposita; Cui consilio, quod mandati vice erat, debuit tertio à partu die obtemperare, & se accingere itineri, non sine præsenti vitę discrimine. Sed *Realio* & *Maresio* paullò post adventantibus, res pacificè fuerunt transactę, juxta literas quas à DUCE attulerant; introductusque in urbem FORCÆUS, novum à Principe exegit Regio nomine juramentum protectionis, & omnia in pristino statu reliquit, quod fortè non fecisset alius, qui Reformatus non fuisset. Ita *Maresius* suis redditus, totam illam hiemem duplici suo muneri diligenter impendit. Sed Anno 1632. nova iterum profectio in Hollandiam illi indicitur, cum ipsamet Principe, id itineris suscipiente, ut Principem ARAUSIONENSEM fratrem suum inviseret, & Principis uxoris instanti puerperio interesset; Nolebat enim eò venire absque Aulico Pastore, & sperabat *Maresium* à DUCE Filio, cui noverat eum esse charum, in usum Castrensem, ut anno superiori, sumendum. At ille, valetudinis suæ curandæ gratiâ ad aquas Tungrenses profectus, de exercitu non cogitabat, & *Maresium* matri reliquerat: Qui dum in illa Aula versatur satis inutilis, nisi quod singulis vesperis, preces concipiebat in cubiculo suæ Dominę, & aliquando concionabatur in Ecclesia Gallica, nihil minùs cogitans quam de laribus suis in Belgio figendis, pro eo quod linguæ Belgicæ addiscendæ vacare potuisset, cujus imperitiam semper postea deploravit, quod supererat temporis vacui ab Aulicis officijs & amicorum salutationibus, ac visitationibus affinium, (quos inter vivebat tunc Hagæ Amplissimus & Consultissimus Vir, D. FAGEL, Senator in Suprema Hollandiæ & Zeelandię Curia integerrimus, uxorem suam proximâ cognatione attingens) impendit linguæ Hispanicæ studio, prout antea Sedani, Italo usus fuerat Præceptore, ad linguam Italicam intelligendam. Hac insuper occasione, etsi ex anni precedentis castrensi occupatione, non omninò ignotus esset in Aula AURIACA, (nam & voluerat Celsissima Princeps eum concionantem audire & audiverat in arce Heusdana, quò ex DUCIS sui mandato eum in finem fuerat profectus, & aliquoties ipsum Principem HENRICUM, foel. mem. alloquutus fuerat, cum Ducem Bergis decumbentem inviseret) propiùs Celsitudinibus suis innotuit, maximè juniori Principi WILHELMO foel. record. qui ab illo tempore benevolum in illum affectum retinuit,

quem

quem & non uno modo testatus est, anno 1648. cum Groningam venisset. Cùm verò eo anno 1632. armis victricibus Belgij Fœderati cessissent Venlona, Ruræmunda, Mosæ-trajectum, cum vicina Limburgensi Provincia, Illustriss. ac Potentissimi ORDINES GENERALES, de Ecclesia Gallica Mosæ-trajectensi constituenda solliciti, in *Maresium* oculos conjiciunt, & per Nob. & Ampliss. D. HEMSTEDIUM ad BULLIONÆAM missum, rogant velit eum publico suo aliquantisper indulgere, ad Ecclesiam Christo Mosæ-Trajecti colligendam: Illa putans hac ratione viam sterni, ad id quod optabat, ut nempè Dux filius Præfecturam Mosæ-Trajectensem obtineret, respondet, *Maresium* non suum esse, sed sui filij, illum tamen se libenter, primâ datâ occasione & securitate, missuram ad filium; quem nulla dubitet concessurum quod velint, si eorum D. D. Deputati Castrenses agant cum ipso. Paucis post diebus, magna vis pecuniæ, cum valido commeatu, ad castra mittebatur: *Maresio* hac occasione indicitur ut se paret ad iter, & committitur pecuniæ illius Ductoribus, tutò unà deducendus, cum Ordinum Generalium literis ad suos Deputatos, ut agant cum BULLIONÆO Duce, de ipso non solùm commodando ad tempus, sed absolutè concedendo Ecclesiæ Mosæ-trajectensi. Dux adhuc incertus de Præfectura obtinenda, ambiguè, sed honestè tamen, respondet Nob. D. ARNHEMIO secum agenti, *Maresium* sibi carum esse, ejúsque se egere operâ non tantum in Ecclesia sed etiam in Academia Sedanensi; posse tamen suas Dominationes, per menses aliquot eo uti, ad pium illud opus, donec de altero sibi prospexissent. Ast cum postridie Præfecturam obtinuisset, evocato ad se *Maresio*, multis blandissimisque verbis, ut solent Principes, egit cum illo, ut secum Trajecti vellet manere, semper eodem loco à se habendus, quo antea; significaret ergò Deputatis Ordinum, se in illorum arbitrio futurum, & migrationis consilium admitteret: Acturum & primâ occasione cum ipsis, de illius conditione & stipendio. Gratissimum fuit D. D. Deputatis hoc à *Maresio* audire, qui præter stipendium jam constitutum Belgicis Pastoribus mille & centum florenorum, augmentum illi procurarunt centum & quinquaginta, eâ conditione, ut præsto semper esset, ad primam Professionem Theologicam, quæ in Belgio offerretur, suscipiendam. Ita factus *Maresius* juris Belgici, Ministerium Mosæ-Trajectense orsus est III. Octobris 1632 & per D. D. ARNHEMIUM, GOCHIUM Thesaurarium, & alios ex Proceribus, deductus ad Sacellum vulgo dictum *S. Hilarii*, quod ex Capitulationis lege debebat cedere Reformatis, atque in illius possessionem, ad pietatis exercitia peragenda, immissus, primam ibi Concionem Gallicam habuit. Fuit & insequenti hebdomodâ per eosdem Limburgum ductus, & similiter primam illic ex Authori-

tate publica habuit concionem, unàque Rev. & Doct. Vir GOTHOFREDUS HOTTONUS Ecclesię Limburgensi fuit in Pastorem assignatus. Quin sub initium anni 1633. ipsi cum *Hottono*, & *Phil. Ludovico* Belgicæ Eccles. Pastore, Diplomate Ordinum Generalium, potestas facta fuit Ecclesias per totum agrum constituendi, illisque præficiendi, quos idoneos ad Ministerium judicarent. Ut autem ægerrimè tulit Sedanensis Ecclesia, sibi ereptum suum *Maresium*, quem impensè diligebat, quod & literis affectu plenis ad ipsum testata est, cum honestissimo dimissionis testimonio, ita illi in nova hac Sparta infinitæ molestię fuerunt devorandæ, & tantum non Herculei labores sustinendi; Bellum fuit ipsi multiplex & ferè continuum cum Monachis & Clero Leodiensi, qui omni conatu Reformationi & Veritati fœliciter procedenti obstabant; & mille artibus milleque libellis famosis Reformatorum Pastorum personas proscindere, eorumq; doctrinam plebis odio & contemptui exponere, conabantur. Hisce, & voce & calamo, fortiter se opponebat *Maresius*, ac cum piâ liberalitate Illustris Viri, D. LUDOVICI de GEER nunc ἐν ἁγίοις, consequutæ fuissent Ecclesiæ Trajectensis & Ultramosanæ, Typographiam in urbe, ad sui Defensionem, eam ferè semper aliquo scripto Apologetico, vel Polemico, occupatam habebat. Quantâ sollicitudine & fide incubuerit, tum propagationi Veritatis, tum Ecclesię Urbisque securitati, Reip. Acta & libri publicè editi testabuntur ad posteros. Anno 1633. de Missæ Sacrificio, in collatione solemni cœpta institui, per *D. Phil. Ludovicum*, cum Franciscano Lovaniensi valdè docto, (sed cujus onus in ipsum fuit statim devolutum) publicè triumphavit; cum *D. Hottono* Sylvęducis se stitit Synodo Gallo-Belgicæ, ad Ecclesiam Mosætrajectensem ac Ultramosanas ei conjungendas; & ob pestem, horrendum in modum Mosæ-trajecti grassantem, & quæ dum interesset Synodo, suum ei Collegam non ita pridem adscitum, D. DE LA TOUR abstulerat, à qua tamen Dei beneficio ipsius familia permansit immunis, varias curas debuit sustinere. Anno 1634. quo Scholæ Curator sive Scholarcha fuit cum duobus alijs constitutus, eum oportuit devorare molestias, sumptus & pericula obsidionis ferè trimestris, qua Mosæ-trajectum cinxerat Marchio Aytonensis; Sed quod longè ei gravius accidit, tunc etiam ex Conjugio Ducis BULLIONÆI cum Berghensi Comitissa, eximiæ formæ & sublimis ingenij fœmina, sed supra modum Pontificia, nova fuerunt certamina illi sustinenda: Nam exinde unà refrixêre in mente *Ducis*, & benevolentia solita erga se, & amor verę Religionis, quam deserturum, harum nuptiarum gratiâ, jam ante clàm receperat; In qua dum omni conatu, privatim & publicè, eum *Maresius* studet retinere, dum quotidie de scrupulis, quibus ceu amentatis hastis à Jesuitis per suam conjugem instruebatur, ne

ebatur, ne ſine cauſa defeciſſe ad Papiſmum videretur, cum ipſo diſſerit, dum ſcripta opponit ſcriptis, quibus in veritatem armabatur, dum Optimę Matri ex officio conſcientiæ per literas indicat, quid rerum ageretur, dum altiùs in conſilia & aſtutias Jeſuitarum penetrat, quam voluiſſent, ſibi accerſivit novę Conjugis odium ſatis vehemens, & ſenſit DUCEM pedetentim ad publicam Pontificiorum communionem gradum ſibi ſtruere, in quo moliendo per mille fraudes Jeſuiticas, annus 1634. & 1635. tranſacti ſunt. Intereſſet Eccleſię, ſpecialem Hiſtoriam iſtius defectionis, à *Mareſio* diligenter collectam, publici juris fieri, ut conſtaret quibus artibus Egregius aliàs ille Princeps, Reformatam Communionem deſeruit, & ab illo tempore, non ſine occulto Dei judicio, in illas incidit calamitates continuas, quibuſcum quoad vixit, luctatus eſt. Non poterat non eſſe valdè gravis illa ſtatio *Mareſio*, in qua cum moroſis imò falſis quibuſdam fratribus, cum caterva Pontificiorum palam inimica, cum apertè Papiſtico medio Magiſtratu, cum vicino Leodienſi Clero, cum Gubernatore, Domino quod magis eſt quondam ſuo, Papaturiente, jugiter coniſcare debebat; in qua nihil poterat dicere vel facere, ex ſui Muneris conſcientia, quod in ſequiorem ſenſum & argumentum calumniæ non raperetur; in qua nec tacere per conſcientiam, nec loqui per adverſam poteſtatem licebat; in qua cogebatur Principis, cujus & Salutem & Gloriam ſemper ſitiverat, prædecretam Apoſtaſiam ab Orthodoxa Religione & majorum pietate, ſe in dies exerentem videre, & illi præveniendę omnes ſuos conatus non modò inutiles reddi, ſed etiam quadantenus læſę majeſtatis accuſari. Undè ſæpius optavit priùs mori, quam cerneret illum Principem Sacra Pontificia publicè frequentantem: Nam tamdiu ſperabat poſſe eum retineri, etſi jam palam à noſtris Cœtibus abſtinentem, quamdiu illum Rubiconem nondum ſuperaverat: Præſto autem & quaſi ex machina fuit Dei ſervo, his in anguſtijs conſtituto, ipſius auxilium. Siquidem Eccleſia Gallo-Belgica Sylvæducenſis recens ſuo orbata Paſtore, Rev. & Doctiſſ. Viro DANIELE CASTEL, Lugduno-Batavo, cujus parens quondam cum Miniſterio Eccleſiæ Gallo-Belgicæ Leydenſis, praxin Medicam conjunxerat, *Mareſium* in illius ſucceſſorem elegit & vocavit, ſub initium anni 1636. Is admiſſâ vocatione, & Eccleſiâ Moſæ-trajectenſi, ut ut ægerrimè, eum dimittente, quò conſuleret ejus quieti & ſecuritati, quam vix ampliùs apud ſe ſperare poterat, accedente inſuper conſenſu Illuſtriſſ. ac Potentiſſ. D. D. ORDINUM GENERALIUM, Sylvamducis venit, & ipſo Paſchatis die, Miniſterium ſuum ibi eſt auſpicatus; ei ſuccedens qui non ita pridem Sedani, ſuus & hoſpes & Diſcipulus fuerat, atque ſe Præſide, publicè in Academia *de Dei natura & attributis* diſputaverat, & quem filij inſtar ſemper dilexerat. Ad

Ministerij labores, accessère anno sequenti, ex solemni Ampliss. MAGISTRATUS *Sylvæducensis* vocatione, & juxta ORDINUM GENERALIUM & CONSILIJ STATUS decreta, Labores Professorij, quà Historici & Philologici, quà Philosophici & Theologici, in Schola Illustri, quæ tum primum cœpit caput erigere; inaugurata solemniter XVI. Feb. anno 1637. Unà ei demandata fuerat Superintendentia sive Inspectio Scholæ Trivialis; Sed quâ paullò post se eò libentiùs abdicavit, quod ad illius Recturam promovisset ingratum scarabæum, qui nec regere poterat, nec regi volebat; & qui ei fuit isthìc σκόλοψ τῇ σαρκί, & valdè incommodus vicinus. Oblitus fuerat *Maresius* injuriarum atrocissimarum, quas ab eo ejusque conjuge pertulerat, admissâ in satisfactionem solemni palinodiâ, utriusque manu subscriptâ, ad quam per Arbitros utrimque delectos, circa litem in foro priùs pendentem, fuerant condemnati; Sed cum suas atroces calumnias, postquam huc venisset variè renovassent, ut aliorum affectibus inservirent, coactus fuit scriptis quibusdam publicis se tueri, ex quibus totius rei gestæ veritas satis innotuit. Ajunt vulgò eum esse alienæ vitæ dominum, qui suam contemnit; ita honestiorum famam facilè depeculantur, qui suam decoxerunt. Non tanti tamen fuerunt *Maresio* malè sanorum & malevolorum Syncipitum istorum consilia, ut eum in duplici sua functione Scholastica & Ecclesiastica, possent remorari: Et quantum in utraque proficeret publico, ternis Concionibus, senisq; lectionibus publicis hebdomadatim, ad quas accedebant frequentes Disputationes Philosophicę & Theologicæ; præter plures repetitiones & institutiones privatas, singulis diebus; quantum & Ædificationis universa Ecclesia, & Ornamenti ac incrementi Schola Illustris per ipsum consequeretur, agnitum fuit jam anno 1640. sub finem, cùm datis ad eum literis, à Rev. & Clariss. Viro D. NICOLAO VEDELIO, Theologo Franekerano p. m. suo & sui Collegæ R. & Cl. MACCOVIJ nomine, quibus ad Theologicam Professionem secum Franekerę sustinendam tentabatur, nec Magistratus nec Ecclesia destiterunt, donec ab eo obtinuissent promissionem certam, se non solùm non admissurum vocationem Franekeranam, si procederet, sed quoque rescripturum Franekeram, ad impediendum ne procederet; quod etiam prętitit bona fide. Nihilominus tamen Providentia Dei eum Frisię destinaverat; Nam sub finem septennij, quod Sylvæducis transegit, mense Novembr. anno 1642. Illustres ac Præpotentes DD. ORDINES hujusce Provincię, eum decreverunt vocandum in successorem τοῦ μακαρίτου R. & Clar. GOMARI, biennio ante mortui, ut qui Discipulo Sylvæducis successerat, suo quondam Præceptori Groningę succederet. Ex hoc decreto, Nobiliss. & Ampliss. DD. CURATORUM literis ad Magistratum, ad Ecclesiam, ad ipsum, quibus & suas

ſuas particulares, merum amorem ſpirantes, adjunxerat Rev. & Clariſſ. Vir D. HENRICUS ALTING, piæ memoriæ, honorificè vocatur, miſſo Sylvamducis, qui unà offerret vivâ voce vocationem, remque ſuâ induſtriâ ubique expediret ac conficeret, Clariſſ. ac Celeb. D. TOBIA ANDREÆ in hoc Athenæo Profeſſore Meritiſſimo, quo cum exinde *Mareſio* arctiſſima amicitia intercessit. Is autem dextrè ſuperatis varijs quæ incidebant difficultatibus, tùm vocati aſſenſum, tùm Eccleſiæ ac Magiſtratus, ipſorumque DD. Ordinum Generalium conſenſum, tandem obtinuit, effecitque ut *Mareſius* ſe paullò poſt ſequuturum promitteret. Sic ergò honeſtè dimiſſus ab Ordinibus Generalibus, à Sylvæducenſi Magiſtratu, à ſua Eccleſia, cum luculentiſſimis fidei & morum teſtimonijs (conſentiente quoque Synodicâ Eccleſiâ, uti ſolet appellari, donec ipſa Synodus conveniret) ſe ſtitit Groningæ, ſub initium anni 1643. atque 20. Januarij, unà cum Rev. Clariſſimo & Doctiſſ. viro D. JACOBO ALTING, eodem tempore vocato ad Linguæ Sanctæ profeſſionem, ſolemniter inauguratur, habitâ oratione de *Vſu & abuſu Rationis in rebus Theologicis & Fidei*, de qua in continenti hoc Epigramma conſcripſit Rev. & Doctiſſ. Vir D. JOHANNES MARTINUS, Eccleſię Groninganæ Paſtor Vigilantiſſimus;

QUid Ratio *valeat*, Fidei *ſi dogmata ſpectes*,
Verè, accuratè, perſpicuèque doces.
Vix toleranda Patrum placita, ut quæ plena pericli;
Horrida & hæreſium monſtra cavenda refers.
Seu cum Eſauita & Socino, quem pecus audit
Servum, dent nimiùm libera fræna λόγῳ:
Seu totum ejiciant, ne nævos indicet ullos,
Quos ſtolidi fingunt, quoſve Ubiquiſta fovet.
Non [1] regit, [2] evertit-ve Fidem: Serva [1] arguit, [2] infert,
[3] Confert, [4] illuſtrat res Fidei Ratio.
Det Λόγος *æternus*, λόγος *ut, te vindice, ſcriptus*
Sit Dominus, Domino huic ſerviat iſte λόγος.

Biduo vel triduo poſt revolat Sylvamducis res ſuas convaſaturus, & ſuam familiam Vere appetente, huc traducturus: atque habitâ Sylvæducis concione valedictoriâ, commeatuque impetrato à Synodo Gallo-Belgica quę Hagæ convenerat, quæque ipſum honeſtiſſimo mactavit teſtimonio, primo Maij Groningam appulit cum univerſa ſua familia; & octiduo poſt filiolum ſuum tertium, adhuc ex mamma pendentem, *Johannem Carolum* amiſit, ut quaſi hoc pignore huic glebæ addiceretur, prout hactenus alacriter, & ſumma cum valetudine, Dei beneficio, in Sparta quam nactus eſt exornanda, quà publicè, quà privatim, docendo & ſcribendo, totus fuit;

tus fuit; licet non defuerint qui ipsum tentarent ac sollicitarent & ex Gallia sua pro Montalbanensi Academia, post obitum Clariss. Viri D. GARISSOLIJ, & ex Hassia pro Marpurgensi, ubi de illa restituenda deliberari cœptum est. Debitos & indebitos labores nunquam intermisit, nisi anno 1647. quo ad paucos menses abfuit, profectus in Galliam, ad Parentes valdè senes cœterosque amicos semel revisendos, post absentiam XVIII. annorum. Bis Academię Recturam sustinuit, in quarum prima mœstus parentavit Rev. & Clar. D. HENRICO ALTING S.S. Th. D. & in ea Facultate Collegæ suo Conjunctissimo; ac paullo post duos alios Collegas obtinuit, R. D. ABDIAM WIDMARIUM & R.D. MATTHIAM PASOREM, quorum etiam utrumque, ex Senatus Academici Amplissimi decreto, Doctorem Theologiæ renunciavit: & quibuscum hactenus ita concorditer vixit, ut nec ipsi ægrè ferant titulum *Primarij*, ei nec petenti ultrò delatum, à Nob. & Ampl. DD. CURATORIBUS, nec ipse sibi inde quicquam arroget prærogativæ singularis; nam cæteroquin & Facultatis Decanatus ad singulos redit per vices, & quæ ad pacem & concordiam in Facultate servandam, communi consensu prudenter constituerunt, ad eas vitandas συῤῥάξεις, quarum aliàs & alibi tristia visa sunt exempla, religiosè & ex æquo à singulis observantur. Pacis cum omnibus Clariss. Collegis, maximè cum Rev. Theologis, fovendæ & colendæ, primaria semper illi cura: ut constantem eorum amorem in se huc usque expertus est. Quoad Controversias, quibus invitus & animo reluctante implicitus fuit cum *D. Voetio*, & alijs per ipsum, earumque originem, ex illa Fratria Sylvæducensi, cujus Defensionem ad Procerum Sylvæducensium instantiam, & ex conscientiæ suę dictamine, cùm adhuc esset Sylvæducis susceperat, ex libris, qui sunt in omnium manibus, constat, eum semper pacem & petijsse & obtulisse; nec ante ad stylum acerbiorem devenisse, quam ubi sensit nihil lenientia, nihil moderationem suam proficere; nec aliter unquam egisse quam defensivè. Anno 1649. triste ex Gallia accepit nuncium de optimi Patris sui obitu, eique statim sequenti carmine, pro summa sua humanitate condolere dignatus est, admodum Reverendus & Clarissimus Collega suus D. D. ABDIAS WIDMARIUS.

EX animo tecum, Celebris Collega, dolemus,
Nuncia quòd tantum Litera triste refert.
Heu! obijt Genitor decurso lumine vitæ,
Per quem, dante Deo, lumen & ipse trahis.
Præfectum ipsa simul deflet Picardia fidum;
Orbaque flent Patrem Curia, Templa, Scholæ.
Sed decet esse modum, lachrymas suspendere tandem
Convenit,

Convenit, ut nosti, spes quibus est melior.
Dudum aliis vixit, meritis plus, & satur annis;
Emeritus qui non vivat & ipse sibi?
Vidit & hic natos natorum prole beatus;
Patres ipse suos non videat superos?
Gallia vivum habuit florens; mala forte futura
Evasit; cœli pace beatus ovat.
Ergo anima fortis sic nobis vive tuisque!
Sic annos ultra vive valeque Patris!

Anno 1652. post obitum R. Viri D. DE LA HAYE, qui per complures annos Ecclesiæ Gallicæ Pastor fuerat; ipsi in solidum hoc Ministerium publicâ Authoritate commissum fuit, cùm antea semel quidem singulis diebus Dominicis concionaretur, sed potius ex pacis studio & animo sublevandi Pastoris qui valetudinarius erat, quam ex præcisâ obligatione; nam initio ejus arbitrio permiserant Nobiliss. & Ampliss. DD. CURATORES, ut nonnisi pro animi lubitu, & horis quibus vellet, quandoque concionaretur. Per hoc autem Ecclesiasticum munus Academicæ Professioni additum, evasit Membrum Presbyterij, & novas accepit compedes, quibus huic Provinciæ & Athenæo, fortius mancipetur. Anno insequenti vidit suum *Henricum*, (qui primo destinatus ex authoritate Nobiliss. & Ampl. DD. CURATORUM propter iugem invaletudinem D. DE LA HAYE, ad operas Ministerij Gallici in Templo Academico secum partiendas, paullo post fuerat evocatus in Aulam Hassiacam ad Ministerium Gallicum) ex Hassia honorificè revocatum & clementer ac munificè dimissum à Serenissimo & Celsissimo Principe LANTGRAVIO, ad Ecclesiam Sylvæducensem, ita constanter benè affectam nomini *Maresiano*, ut quod in patre amiserat, in filio recuperare studuerit. F Sui porro ex sorore nepotis, Reverendi ac Doctissimi Viri D. JOHANNIS LE LONG, in Ecclesia Gallo-Belgica Medioburgensi, fidelissimi dispensatoris Verbi Divini, est Tetrastichon illud, quod ejus picturæ adscriptum legitur in hæc verba;

F Sub initium anni 1654 ei commissa est auctoritate publicâ professio Historiæ Ecclesiasticæ cum Theologicâ et Ministerio Ecclesiastico conjungenda, binisque Lectionibus hebdomadatim exercenda.

GALLIA *quem novit, novit quem* BELGICA *tota,*
Et quo nunc fœlix Sole GRONINGA *micat,*
MARESIUS *parvâ depingitur hacce tabellâ;*
Ars etenim in parvis pandere magna solet.

ELENCHUS

Scriptorum MARESIJ quæ hactenus publicè prostant, præter varias Disputationes, habitas Sedani, Sylvæducis & Groningæ.

1623. *Sermon de la Predestination, in 2. Tim. II, 19.* Inscio authore nec ipso nominato, editus, & sæpiùs recusus in Gallia. 24.

1628. *Preservatif contre la Revolte*: fuit ex Gallico postea translatus in linguam Germanicam. 8°.

1633. *L'esprit du Bourgmaistre Beeckman retournè de l'autre monde aux fideles Bourgeois de la citè de Liege.* Anonymôs. 8°.

Abbregè de la voye de salut, ou declaration familiere de la verité Chrestiene, par forme de Catechisme pour confirmer les Catholiques & instruire les douteux ou errants; avec les observations des R. R. Peres Iesuites &c. 8°. Anonymôs.

Apologie & Requeste pour ceux qui font profession de la Religion reformée à Messieurs les Deputes des trois Estats, des Cité, bonnes villes & pays de Liege. 8°. Anonymôs.

Prosopopee, ou discours de l'espèe qui a descapitè Simonet, aux Espagnols. 8°. Anonymôs.

Acta Disputationis habitæ Trajecti, inter Anonymum quendam Franciscanum, qui Lovanio eum in finem venerat, & Ministros Trajectenses. 4°. Recusa sunt postea in Monachomachia.

1634. *Traitté de la procession anniversaire des Battus ou Flagellants soubs la conduitte des Dominicains; avec un essay populaire de la Doctrine d'un des principaux du mesme ordre.* 8.

L'imposture Monachale, ou la fable du monstre descouverte. 8°.

La voix du peuple & de Dieu, ou Treshumble & Catholique remonstrance á Messieurs du Clergé. Anonymôs. 8°.

Monachomachia, sive Vindiciæ pro veritate Religionis reformatæ adversus Matthiæ Hauzeur Franciscani Leodiensis, ac nonnullorum aliorum Monachorum strophas, argutias & calumnias. 8°.

1635. *La chandelle mise soubs le boisseau par le Clergé Romain, ou Considerations Theologiques sur le Mandement Episcopal publié par tout le diocese de Liege le 24. de May, reiteré le 3. Iuillet ensuivant, deffendu & soustenu par le sieur de Chokier Vicaire general en sa Parenese aux Heretiques, auquel la lecture des liures des Reformés, & notamment celle des Sainctes Escritures en langue vulgaire est absolument*

lument prohibeé. 8o.

Reſponce facile et peremptoire à l'argument pretendu invincible touchant la lecture des Saintes lettres en langue vulgaire. 8o.

Salus Reformatorum aſſerta; ſive Romanenſium de Reformatis eorumque damnatione æternâ Judicium temerarium, ad Charitatis & Veritatis limam exactum & caſtigatum. 8o.

Brevis ad Theodorum Tranquillum parænesis, addita Virgidemiæ Phil. Ludovici, adverſus eundem. 8o.

1637. *Scholæ Illuſtris Sylvæducenſis inauguratio.* 4o.

1638. *Specimen Juriſconſulti Orthodoxi, ſive Enucleatio quæſtionis Juridico-Politicæ, An Iuriſperiti Catholico-Romani ex Juſtiniani Codice ſatis firma habeant argumenta remanendi in communione Eccleſiæ Romanæ, nec ne?* 12o.

1640. *Diſſertatio de Antichriſto, quâ expenditur & refutatur nupera commentatio ad illuſtriora eà de re Novi Teſtamenti loca, Il. V.* Hugonis Grotij *credita: ſimulque Eccleſiarum Reformatarum ſententia de Antichriſto Romano defenditur & confirmatur.* 8o.

1641. *Eſchantillon des maximes du Clergé Romain és Prouinces Vnies; repreſenté par le chapitre onzieme de la ſeconde partie du livre intitulé* Mars Francois, *eſcrit contre la Juſtice des Armes & des Alliances du Roy Treſchreſtien; auec un Diſcours ſur iceluy à Meſſieurs les Catholiques Romains de la Nation Françoiſe, qui ſont au ſeruice de ce pays, pour les juſtifier & esclaircir en ce ſuiet.* 8o.

Vindiciæ pro ſalute Reformatorum; ſive Decas argumentorum quibus Anonymus quidam Leodienſis pertendit, nullam ſpem ſalutis ſupereſſe pro Reformatis, cum eorum refutatione 8o. Anno 1646. Rev. & Doctiſſ. Everhardus Schuyllius, Paſtor Sylvæducenſis, hunc tractatum emiſit linguâ Belgicâ.

Abbregé familier du Catechiſme ordinaire des Egliſes Reformées ès Prouinces unies, diſtribué en douze ſections pour l'inſtruction particuliere de la jeuneſſe, en l'Egliſe & ès Eſcholes de la langue Francoiſe à Boſleduc.

1642. *Curſus Philoſophici contracti, pars practica, continens Logicam & Ethicam, cum Oeconomicæ Synopſi & Iſagoge ad Politicam, in uſum Scholæ Sylvæducenſis.* 4o.

Concordia diſcors & Antichriſtus revelatus; id eſt Jll. Viri Hugonis Grotij *Apologia pro Papâ & Papiſmo, quam prætextu Concordiæ inter Chriſtianos ſarciendæ exhibet illius* Appendix *ad interpretationem locorum Novi*

Testamenti de Antichristo, modestè refutata duobus libris. tomis 2. 8°.

Defensio Pietatis & Synceritatis Optimatum Sylvæducensium, in negotio Sodalitatis quæ à B. Virgine nomen habet, testibus Veritate & Charitate. 4°. Fuit iterum recusa Ultrajecti in 12°. & in Ultima patientia in 8°.

1643. *Epistola Apologetica ad amicum, quâ rationem reddit cur non respondeat libro contra se edito, sub hac inscriptione* Specimen assertionum, partim ambiguarum aut lubricarum, partim periculosarum &c. 12°.

1644. [*Sapientiæ domus & Epulum ex Prov.* IX. *sive Oratio habita in Rectoratu adeundo, 23. Augusti.* 4°.

Oratio funebris in luctuosissimum obitum Theologi Celeberrimi, D. Henrici Alting in Academijs *Heidelbergensi per* IX. *& Groningo-Omlandica per ipsos* XVII. *annos Doctoris ac Professoris meritissimi.* 4°.

1645. *Collegium Theologicum, sive Breve Systema universæ Theologiæ.* Recusum fuit multo locupletius anno 1649. 4°.

Epigraphe Athenæi Groningæ & Omlandiæ, sive Oratio habita in Rectoratu deponendo 23. Augusti; Necnon Brevis Refutatio Libelli famosi à quodam Jesuito-Sycophanta se falsò W. Gutherthoma *vocante, ante biennium emissi ac nuper huc remissi, sub titulo* Muneris adventitij. 4o.

Samuelis Maresij *Theologi Ultima patientia tandem expugnata à* D. G. Voetio *Ultrajectino Professore & quibusdam illius asseclis; sive Modesta & Necessaria defensio tripertita, tum sui ipsius, tum eâ occasione causæ Procerum Sylvæducensium & Decretorum Synodicorum circa illam, ipsi extorta variâ ac longâ Contumeliarum serie, ac præsertim nupero libello famoso, Belgicè edito, & inscripto,* Kort ende oprecht verhael *&c.* 8°.

1646. *Bonæ fidei Sacrum: sive Documenta omni exceptione majora Veracitatis & Innocentiæ* Samuelis Maresij *Theologi in causa Schoockio-Voetiana; necnon ejusdem seria & Christiana* ἐπανόρθωσις *ad C. V.* D. Gisbertum Voetium *super libello quem haud ita piè* Pietatis *nomine nuper inscripsit.* 8°.

Theologiæ Elenchticæ nova Synopsis; sive Index Controversiarum fidei ex Sacris Scripturis, à Jacobo Tirino Jesuita concinnatus, & censurâ perpetuâ, auctus emendatus & refutatus: tomis duobus in 4°. quorum prior prodijt anno 1646. sub finem, alter sub initium anni 1648.

Dissertatio Theologica de usu & honore sacri Ministerij in Eccle-

in Ecclesijs Reformatis, opposita nupero Anonymi cujusdam eruditi periculoso libello qui inscribitur Ad Legem & testimonium &c. 4o.

Lingua abortiva à D. Gisberto Voetio *Theologo Ultrajectino refossa, & adhibita ad atroces calumnias ex suo* Tribunali iniquo, Judicio *Pseudo-Riveriano, & similibus libellorum famosorum quisquilijs, vel jam editis vel porrò edendis, pronunciandas in* Samuelem Maresium *S. Theol. D. & Professorem, ab illis ad æquissimum Dei tribunal provocantem.* 8o.

1647. *Biga Fanaticorum eversa; sive Dissertationes duæ Theologicæ, quarum prior continet Vindicias pro SS. Trinitatis Mysterio, adversus epistolam* Andreæ Dudithij *quondam Quinque Ecclesiensis Ecclesi Episcopi; Posterior exhibet Refutationem* XXVIII. *Objectionum, D. N. N. contra varia Religionis Christianæ capita.* 12o.

Lettre escrite par un Gentilhomme François, faisant profession de la Religion reformée à un amy Hollandois, au sujet des Libelles diffamatoires qui se publient en Hollande contre les François, & pour faire voir, que l' interest & seureté de la vraye Religion, tant dehors que dedans les Provinces unies, exige quelles demeurent jointes comme par le passé' auec la France, & ne concluent aucun traitté de paix sans elle. 4o.

Expostulatio ad D. G. Voetium *Theologum Ultrajectinum de violata fide publica editione Epistolæ virulentissimæ quam nuper emisit Ultrajecti, sub nomine Is. Chabanæi, cum brevi ejusdem epistolæ confutatione &c.* 8o.

1648. *Alter tomus Antitirini*, cujus prior prodierat anno 1646. 4o.

Exorcista sive de Exorcismis, liber singularis; cui adjiciuntur Dissertationes tres de Deo Maozim, de Calice Eucharistico, De precibus pro mortuis. 12o.

Quæstionum aliquot Theologicarum, Regimen, Ordinem, Praxim & Eutaxiam Ecclesiæ spectantium, Decisio Academica. 4o.

Munera Sacra Sapientum, sive Diatribæ tres Theologicæ De auro, thure, & myrrha, quæ Magi ex Oriente apertis suis thesauris Christo obtulerunt. 4o.

1649. *Theologus Paradoxus retectus & refutatus: sive Samuelis Maresij Exercitationes aliquot Academicæ, oppositæ duodecim paradoxis & plus æquò virulentis Disputationibus, ex professo contra ipsum habitis, in Lycéo Ultrajectino, authore & præside* D. D. Gisberto Voetio, *ibidem primario Theologo: Cujus centum assertiones lubricæ periculosæ & plané paradoxæ, bonâ fide refe-*

referuntur & confutantur. 8°.

Popularis ad popularem : sive Irenæi Simplicij Philadelphi Epistola partim Increpatoria partim Apologetica ad D. Petrum Bacca Szatthmari Ungarum , super libello quem nuper emisit Franekeræ sub hoc titulo Defensio Simplicitatis Ecclesiæ, *adversus nonnullas Quæstiones practicas anno superiori publicè Groningæ ventilatas duobus Ungaris respondentibus & posteà ab Authore & Præside in unum collectas, & editas cum hac inscriptione* Quæstionum aliquot Theologicarum &c. 4°.

Ad Epistolam R. *D. N. N. ex Transsylvania nuper scriptam Brevis responsio, sive Iudicium Liberum & Consilium Theologicum ac Christianum de Controversijs in Ecclesijs Transsylvaniæ & Hungariæ ab aliquo tempore agitatis, præsertim circa Regimen Ecclesiasticum, & illarum componendarum recta ratione.* 4°.

Pro Maresio eodem anno editus est, *Stevartus* ἐλεγχόμενος, *sive Jonathanis Helosij Gallo-Belgæ Spongia destinata acerbissimo ac convicioso libello, quem nuperrimè sub hoc titulo* Addenda delenda &c. *emisit* Adamus Stevartus *Philosophus Leydensis, ad hos suos quatuor errores capitales propugnandos,* 1. *Quod idem homo unus & vivus possit esse simul præsens multis in locis à se mutuo magnâ intercapedine separatis.* 2. *Quod nulla detur notitia Dei naturaliter omnium mentibus insita.* 3. *Quod iustitia Originalis non fuerit naturalis in primo homine.* 4. *Quod peccatum originale non sit naturale, ceu subjecto debitum vi generationis ordinariæ ex Adamo post peccatum.*

1650. *Xenia Academica; sive* 1. *Disputatio Theologica de Personalitate adeoque Divinitate Spiritus Sancti contra Socinianos.* 2. *Apologia trimemoris pro decisione Synodi Nationalis Dordracenæ de Objecto Prædestinationis; opposita operosæ cuidam Disputationi Anti-Synodicæ alibi habitæ* 31. *Octobris* 1649. *Cum Præfatione* de Varijs, *ad Reverendos & Clariss. DD. Professores Facultatis Theologicæ in inclyta Academia Groning-Omlandica.* 4°.

1651. *Epistola Antapologetica pro Synodi Nationalis Dordracenæ judicio de objecto Prædestinationis, Decretis publicis Ill. ac PP. DD. Ordinum Groningæ & Omlandiæ ideo factis* 10. 11. *&* 16. *Junij* 1640. *& aliquot alijs quæstionibus Theologicis: opposita Libello nuper edito Amsterodami sub hoc titulo ,* Francisci Gomari V. C. Disputatio Theologica de Divinæ Prædestinationis

Objecto

Objecto, cum necessaria & modesta pro eodem Apologia. 4°.

Theologus pacificus, sive Dissertatio Theologica de Syncretismo & Reconciliatione partium in Religione dissidentium, quousque & quibuscum optari & urgeri possit. 4°.

Hydra Socinianismi expugnata, sive Anti-Volkelij tomus primus. 4°.

Synopsis veræ Catholicæque doctrinæ de Gratia & annexis quæstionibus; proposita partim libello, qui anno superiori à Jansenitis in Communione Romana Gallicè prodiit sub hoc titulo, Catechismus Gratiæ, *& postea recusus fuit sub isto;* Elucidationes quarundam difficultatum de gratia; *partim brevibus ad illam Scholijs Theologicis.* 4°.

Pro Maresio iterum prodijt hoc anno *Jonathanis Helosij Hyperaspistes, sive Epistola Nathanaelis Agamenij Frisij ad Illustrem Virum Claudium Salmasium, de novis quibusdam deliramentis & portentosis hæresibus,* Adami Steuarti *Philosophi Leydensis, Speciminis ergo breviter enotatis, ex illius convicïosissimo & famoso libello, quem nuper proprijs sumptibus suppresso nomine Urbis & Typographi, atque, ut ajunt, contra expressum Superiorum suorum interdictum, sub titulo* Ignorantiæ Elenchi Maresianæ, *emisit adversus* Samuelem Maresium *Theologiæ Professorem Groningæ; Quâ occasione ejusdem* Maresij *orthodoxia, adversus Stevartianas & recentissimas Ultrajectinas criminationes; obiter vindicatur.* 8°.

Dissertatio Theologica de peccato in Spiritum Sanctum; necnon Appendix Ubbeniana ad trutinam rationis appensa; sive Liberum judicium de nupera Appendice D. Martini Ubbenij, *in qua, deserto licet patrocinio litis principalis, quam ultrò in alterius gratiam, nec ullo modo lacessitus à* Maresio, *orationeque totâ in illius personam iniquè conversâ, nihilominus priorem suam contumaciam adversus Synodi Nationalis Dordracenæ apertam definitionem & Rescripta Ill. ac PP. DD. Ordinum Groningæ & Omlandiæ, imò totius Fœderati Belgij, in Illustri suo nupero Conventu, art. 2. & 3. obstinate retinet.* 4°.

1652. *Auctarium primum Bibliothecæ Theologicæ* D. Gilberti Voetij *nuper recusæ cum virulentâ præfatione; continens* 1. *Summariam deductionem litis decennalis quæ ipsi*

ipſi cum Samuele Mareſio, *licet pacem & amneſtiam ſemper deprecante, hactenus interceſſit.* 2. *Vindicias Conditionum Amneſtiæ & Reconciliationis partibus oblatarum, à RR. Deputatis Synodi Groning-Omlandicæ, ab hoc admiſſarum & ab illo rejectarum.* 3. *Conditiones iniquiſſimas & impracticabiles, ab ipſo* D. Voetio *pro imperio præſcriptas. Ad ejus pertinax odium & animum invincibiliter irreconciliabilem toti Belgio demonſtrandum.* 8°.

Fœderatum Belgium Orthodoxum; ſive Confeſſionis Eccleſiarum Belgicarum Exegeſis, quâ illius Veritas ex Dei Verbo & Antiquitate Catholica aſſeritur & adverſus oppoſitos errores vindicatur. 4°.

Munimen Orthodoxiæ & Perſeverantiæ Euangelicæ contra Tentationes & Scandalum Defectionis illius ad Papiſmum, cujus lugubre exemplum, pardrio Valeriano Magno *Capucino, non ita pridem in Principe magni nominis Germania vidit.* 4°.

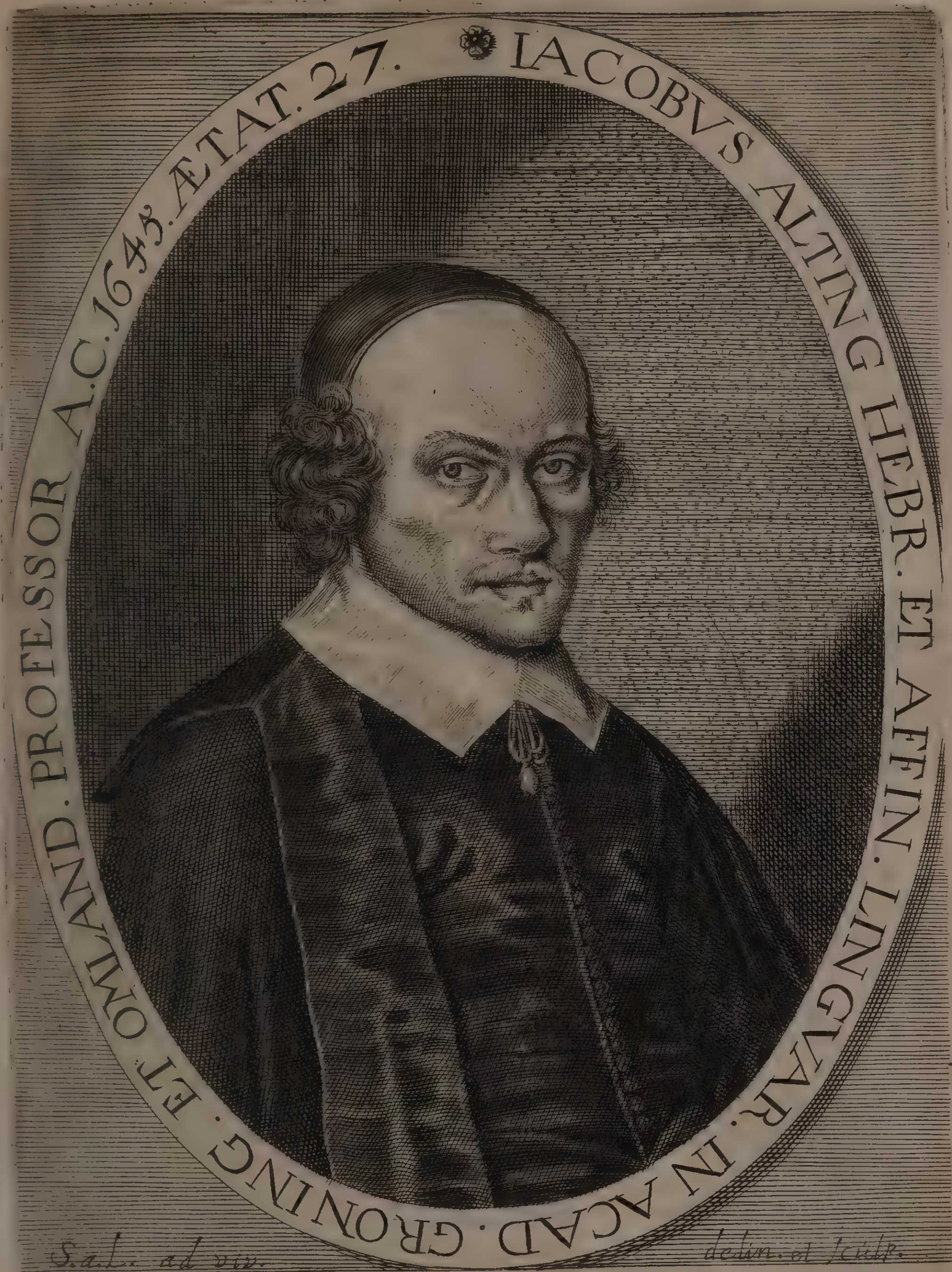
1653. *Senio Sacrarum Diſſertationum propoſitarum & habitarum in Academia Groning-Omlandica.* 4°.

Hydra Socinianiſmi expugnata, ſive Anti-Volkelij tomus ſecundus. 4°.

1654 Apologia verissima pro S. Augustino Jansenio et Jansenitis, contra Pontificem et Jesuitas; sive, Examen Theologicum tripertitum Constitutionis nuperæ Innocentii X. P. R. quâ in gratiam Jesuitarum et Pelagianorum contra Augustini et Jansenii sequaces declarantur & definiuntur quinque propositiones in materiâ fidei. Præmittitur præfatio ad Jansenitas et adiicitur ad calcem iterata editio Planctus Augustinianæ Veritatis, in Belgio patientis, ante aliquot annos in Brabantiâ emissi.

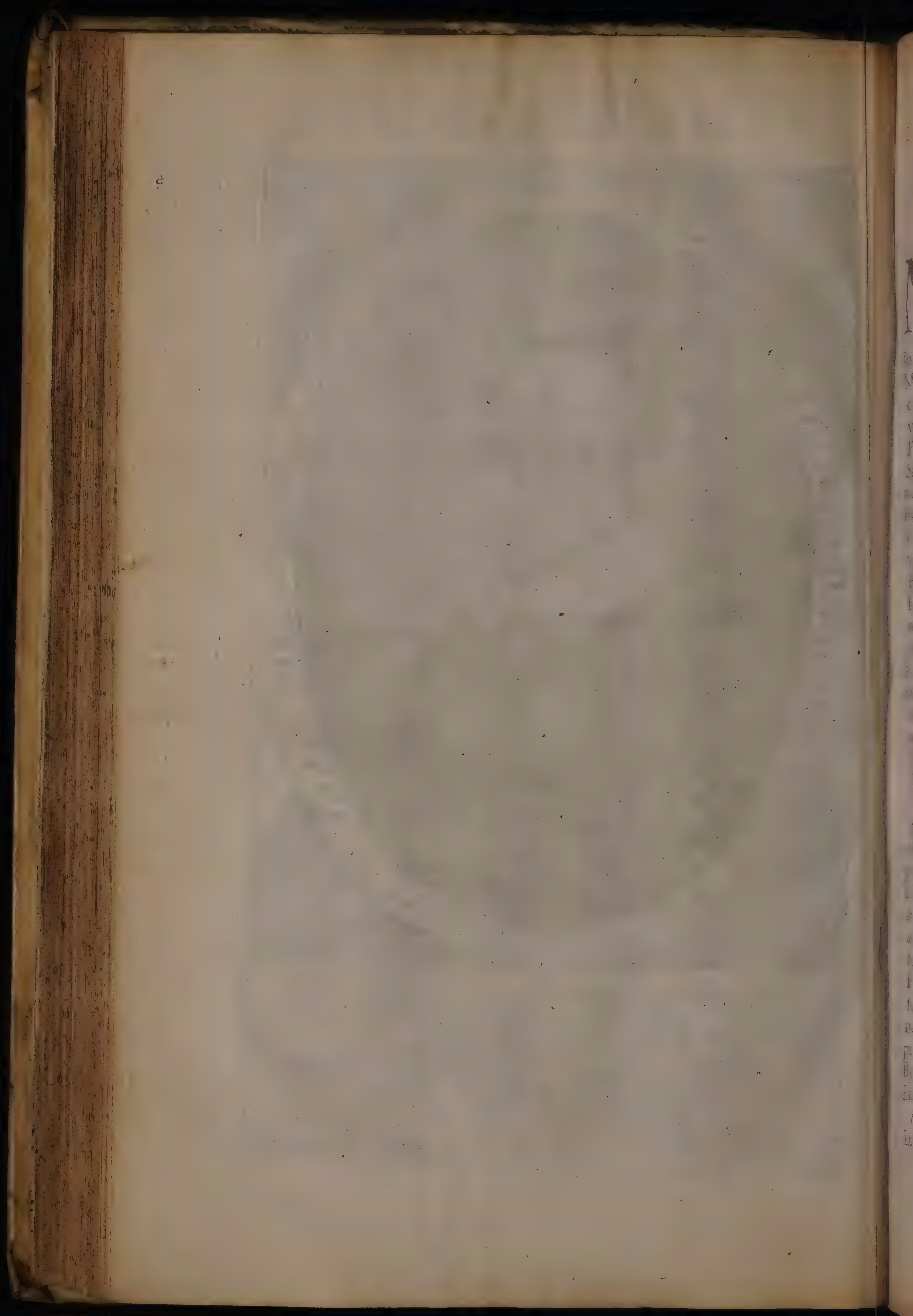
Synopseos veræ Catholicæque Doctrinæ de Gratiâ et annexis quæstionibus &c. editæ anno 1651 iterata editio locupletior et auctior

JACOBUS

Stat placido graphicè depicta modestia vultu,
Sed quæ miramur, pingere dextra nequit.
Doctrina & Pietas dubiam tibi reddere palmam
Dum certant, laudem fers utriusq; parem.
Continuent annos, juvenum, tibi, maxime, Fata,
Et repetant donum Numina sera suum!
Sic revocabis Avum templis, Patremq; Lyceis,
In genio quoniam vivit uterq; tuo.

JACOB. CREVTZ.

JACOBUS ALTING.

NAtus hic est Anno Christi CIↃ IↃCXVIII. die XXVII. Septembris Heidelbergę Palatinatus inferioris metropoli in Collegio Sapientiæ; Patre HENRICO ALTING, Academiæ illius Professore Theologo, & dicti Collegij Inspectore, tunc absente, ob iter ad Synodum Dordracenam: Matre vero SUSANNA BELIER. Turbata mox altero anno civilibus Germaniæ bellis Patria variè cum Parentibus jactatus, variasque sedes sortitus est; unà in exilium deductus, priusquam Patriam nosse cœpisset. Quippe jam anno CIↃ IↃC XX. cum Spinola in Palatinatum irrupisset, Brettam sorori fratrique comes ad tempus ablegatus: anno autem insequente cum Matre Heilbronnam dimissus fuit, & hinc anno exacto cum eadem Schorndorfium commigravit. Inde exeunte Februario CIↃ IↃC XXIII cum Parentibus digressus, longo & sinuoso itinere per Franconiam, Saxoniam & Luneburgum Hamburgum usque, hinc porrò Emdam pervenit. Hîc primum una cum Fratre literis Latinis domi paternæ initiari cœpit, eadem deinceps disciplina Leydæ ac Honslardici institutus, mutata pro vocatione Patris familiæ sede. Quo tandem ad Professionem Theologicam in hac Academia obeundam evocato, Groningam appulit anno CIↃ IↃC XXVII. Continuata istic sub oculis & moderamine Parentis domestica institutione à Præceptoribus longè doctissimis D. Daniele Berckringero Ultrajectinæ, & D. Tobia Andreæ hujus Academiæ nunc Professoribus celeberrimis, in mensem usque Augustum anni CIↃ IↃC XXXI. ex sententia Clarissimorum Professorum Facultatis Philosophicæ trivialibus ejus studijs finis impositus, atque ipse cum Fratre ad Academiam promotus fuit. Hîc porrò Philologicis & Philosophicis studijs sub Clarissimorum Virorum Meyvardi, Gebhardi, Pasoris, & Andreæ manuductione defunctus, ad Theologiam animum ac operam applicuit, genium naturæ suæ Patrisque voluntatem secutus, Theologorum celeberrimorum Venerandi Gomari & Parentis sui constans auditor & discipulus. Conjunxit tamen sollicitè & citra interruptionem (quod jam aliquot ante annos auspicatus fuerat,) Linguarum Orientalium studium publicâ Celeberrimi Gomari, privatâ Præstantissimi Victorini Bythneri Theologiæ studiosi, nec non Judæi alicujus Emdani in Thalmude institutione usus.

Anno CIↃ IↃC XXXIX. mense Junio peregrinationem ingressus, Lugduni Batavorum (ubi quoque exegerat plurimam partem

anni CIↃ IↃC XXXV. dum Parens ibidem revisioni versionis Belgicæ Novi Testamenti vacaret,) consedit, familiaris præ cæteris Clarissimis viris Polyandro Triglandioque Theologis, & l' Empereur Golioque linguarum Hebrææ Arabicæque Professoribus. Inde anno CIↃ IↃCXL. in Angliam trajecit, atque in tertium annum inibi commoratus est, cum linguâ gentis Praxeôs Theologicę addiscendę potissimùm studiosus. Cujus utriusque cum aliquam facultatem sibi parasset, dum Neoburij in ædibus Celeberrimi Theologi Guilelmi Twisse, Oxonij item ac Londini hæret, inprimis autem apud Reverendum Virum Eduardum Reynolds Ecclesiæ Brandestoniensis in Northamptoniâ Ministrum, (cui annum integrum convixit, & tyrocinia Ecclesiastica deposuit;) tandem sacro Ministerio initiatus est Vigorniæ, à Reverendissimo illius Diœceseôs Episcopo, D. Johanne Prideauxio S. Theologiæ Doctore & Professore Regio Oxoniensi, ibidemque Collegij Exoniensis Rectore, anno CIↃ IↃC XLII. Ab illo tempore magis etiam isti Regno addictus, de perpetuâ commoratione non perfunctoriè cogitavit, animantibus quos istic paraverat amicis. Sed inclinatâ indies intestino bello istius Regni & Ecclesiæ fortunâ, & accedente voluntate Parentum, cum mense Novembri anni ejusdem XLII. in Comitijs ab Illustribus & Præpotentibus Groningæ & Omlandiæ Ordinibus Hebrææ & affinium Linguarum Professio ipsi decreta, & per literas publicas oblata esset, eam capessivit, Angliaque digressus, ac Groningæ redditus, XX. Januarij anni sequentis solenniter adijt: quo die itidem Celeberrimus D. Maresius Theologicam Professionem suscepit. Accessit munus Ecclesiastis Belgici ab ijsdem DD. Ordinibus decreto Comitiorum ipsi demandatum vocatione eadem, quâ Ministerium suum consequuntur Pastores hujus Provinciæ Gallici, quibuscum in eodem Provinciali templo, quod Academiæ est, illo defungitur, inde à Kalendis Januarij anni CIↃ IↃC XLVII. Eam stationem in hodiernum usque tuetur ac ornare satagit diem, nec sollicitationibus ab Ecclesijs vel Anglicana Amstelodamensi anno XLVI. vel avita Emdana, sesquianno post institutis, inde avelli potuit. Quin etiam superiori anno CIↃ IↃC LII. cum Vetustissima Universitas Heidelbergensis auspicijs Serenissimi Electoris Palatini instauranda esset, aliquoties de Professione Theologica Veteris Testamenti & Linguæ Hebrææ istic suscipienda tentatus, assensum tamen hactenus differre maluit. Privatim autem recensioni Paternorum Scriptorum manum admovit, in quibus ad prelum accurandis, quantum per alias occupationes licet, sedulus versatur.

PRODIIT

PRODIJT

ab ipſo.

RESpublica Hebræorum Scholaſtica, ſive Hiſtoria Academiarum & Promotionum Academicarum in populo Hebræorum, geminâ oratione delineatâ. Amſtelod. apud Janſſonium 1652.

ABDIAS WIDMARIUS.

natus 1591

Quomodo jam ab initio militantis Ecclesiæ tot Sancti viri, & fidi Dei Servi, se professi sunt peregrinos & advenas esse in terra; similiter multis modis ac vicibus expertus de se & suis profiteri possit ABDIAS WIDMARIUS. Ut vero in tota sua peregrinatione, & hac miseriarum valle, se quoque à divina castigante manu varijs exercitum adversis non potest non meminisse; ita Dei Opt. Max. in eadem perpetuam simul gratiam & paternam curam sese haud satis prædicare deplorat. Utrumque scilicet meditatur, dum memoria secum repetit totum vitæ suæ curriculum inde à nativitate, Dei beneficio, ad senectutem hucusque. Atque ita, quicquid de hac in sequentibus referetur (siquidem Ordini sic constituto obsequendum fuit) nulla inani ostentatione vel jactantia, sed solummodò in testimonium in se minimo & indigno singulariter quoque exploratæ divinæ gratię & providentiæ, adeoque in unius Dei laudem, dictum vult & acceptum.

Parentibus ortus est honestissimis. Pater ei fuit Admodùm Rever. & Clarissimus M. ANDREAS WIDMARIUS, Hildesiâ Saxo, postremis annis à Rectoratu Gymnasij revocatus ad Pastoratum Ecclesiæ Bremensis. Mater piissima MARGARETA, è primaria Hildesię familia *Bödekerana* & *Brandesiana*. Avus paternus fuit in eadem inclyta civitate Præfectus Ecclesiasticorum bonorum & Ædilis Spectatissimus CONRADUS WEDEMEJERUS: Avia, omni virtute cumulatissima, ANNA *Görlings*, ibidem ex patricia cognatione. De stemmate & familia *Wedemejerorum* ut altiora & ampliora producantur, nec animus nec opus est. Etsi namque retrolapsis annis ab Imperatore ob strenuè navatam militiam Ordini Nobilium adscripti sunt, donato simul prędio cum suis agris, à quo nomen obtinuerunt, additis quoque insignibus speciosis, unde porrò aliqui ex ea familia sub vicinis Principibus ac Ducibus dignitates sustinuerunt magnificas: maluit tamen avus amore Evangelicæ veritatis & Papatu & bonis ac honoribus hujus mundi excedere ac renunciare. Et plurimùm religionis reformationem anno Christi 1542. Hildesiæ introductam promovit, institutam scilicet ad formulam Augustanæ Confessionis, accersitis eum in finem Theologis Joh. Bugenhagio Pomerano, Antonio Corvino, & Henrico Winkelio, nequicquam omni vi obnitente Episcopo & Canonicis. Pater itidem potius amore literarum & religionis purioris ductus, omnia alia faciliùs sprevit, & virtute propria magis magisq; exurgere contendit.

A teneris itaque Pater (ut hujus varia itidem fortuna & circa eum Dei cura pateat) fundamentis pietatis & studiorum in Patriæ scholis probè jactis, eadem Brunsvigæ pleniùs excoluit

Lemgoa natalem, studiorum Brema palæstram,
Terra Palatini munia sacra dedit.
Exilium in patriam mutavit Belga, Lycéo
Heic gemino ABDIAS profuit, atq; gregi.
Cor pietas habitat, mentem sapientia adornat;
Quidni igitur placeat vitaq; et umbra viri?

IACOBUS ALTING.

excoluit, sub Rectore celebri M. *Matthia Bergio*, pòst in Academia Altorfina Noribergensium Professore, (à quo simul cum Clariss. M. *Rodolpho Goclenio Seniore*, multisque alijs claris viris commilitonibus, initia solidioris Orthodoxiæ hausit): in Academia Regiomontana Borussiæ Philosophica studia ad eum apicem deduxit, ut Magisterij honore sit decoratus. Hinc ferè per vices Ecclesiastico & Scholastico munere functus est. Primùm in *Bartenstein* urbe *Borussiæ* ad S. Ministerium admotus est; sed brevi pòst excitatâ illâ Eteoclæâ contentione inter duos *Borussiæ* Episcopos, *Heshusium* & *Wigandum*, de abstracto & concreto, à qua omnes Ecclesiæ istic turbatæ & in partes scissæ, donec *Heshusius* excederet, ipse etiam à Collegis porrò in suspicionem *Zwinglianismi* & *Calvinismi* (ut odiosè loquebantur) pertractus tempestati cessit. In Patria ob eandem suspicionem gravissimè traductus ad scholam *Huxariæ* prope *Visurgim* regendam secessit; & hinc *Lemgoviam*, in Comitatu *Lippiaco* metropolin, vocatus, similiter initiò Scholę præfuit; sed alijs Civitatibus, (ipsâque *Hildesiâ*) ejus operam Scholasticam flagitantibus, detentus istic fuit, quod ad Ministerium Ecclesiæ tum in Neapoli, tum in arce proxima *Brake* dicta (in qua aula erat) obeundum ab Illustri & Generoso Comite ac Nobili Domino de Lippia, *Domino Simone Seniore*, vocaretur. At Lutheranis Ubiquetarijs & hîc de religione quæstiones & turbas moventibus, idem Ill. Comes, Musarum & Orthodoxiæ Patronus, eum *Salis Ufleniam*, urbem omninò suam, non procul dissitam, transtulit, ut & Ecclesiæ esset Pastor, & simul Scholæ Inspector & Curator primarius, quam scilicet novam erexit, Rectore & Ludimagistris egregijs liberalissimè evocatis. Hæc Schola cùm præ alijs floreret, indeque nomen ipsius latiùs inclaresceret, Amplissimus Senatus *Bremensis* multum laboravit, tandemque ad Illust. Comitem missis Legatis, viris Consultissimis & Spectatissimis, *D. Eberhardo Bornhorstio* J. U. D. Senatore & Scholarchâ, atque *D. Johanne Davemanno* urbis Secretario, obtinuit, ut eum Rectorem haberent sui Gymnasij. In hoc Collegas inter Professores habuit Magnum illum *Christophorum Pezelium*, S. Th. D. olim in Academia *Witebergensi* Professorem, tunc Ecclesiæ & Ministerij *Bremensis* Superintendentem; & *Joh. Esychium*, S. Th. D. virum literatissimum, Theologos: D. *Casparum Altenaich* JC. &c. Ut autem nihil sub Luna est constans & perpetuum, his præclaris viris mortuis, præterea difficultatibus & dissensionibus obortis de Professionibus instaurandis, cùm omnem molem per aliquot annos solus sustineret, & juxta Sacra, Philologica, & Philosophica, alia quoque, imò ipsum Jus civile ex Institutionibus, tradere teneretur, præter curam & disciplinam reliquam, quam eandem, qualis sub *Joh. Molano* primo à Reformatione Rectore olim obtinuerat,

nuerat, alij ſervandam urgebant, alij traducebant: ſub onere deficere cœpit, & ſublevari vel liberari ipſemet anhelus ſæpè deſideravit. Alijs ergo Scholarchis Gymnaſij curam ad animum revocantibus effectum eſt, ut decreto Ampliſſimi Senatus ad Eccleſiæ Miniſterium in templo Mariano tunc primario, (in quo ſimul, dum adhuc Rectoratum gereret, antè per integrum annum dixerat, quó de Rectore & Profeſſoribus alijs interea diſpiceretur, & ordo Scholaſticus reſtitueretur) legitimè reduceretur, ſalvo omni honore, etſi non ſine unius atque alterius invidia, atq; ea ipſi diebus Dominicis dicendi hora ordinaria aſſignaretur, qua in reliquis parochijs conciones non haberentur, ut ex his etiam pro voto ad eum audiendum adeſſe poſſent. Atque ita poſtremò in Eccleſiaſtico munere, quod reliquum vitæ fuit, abſolvit ſatur, ut laborum & dolorum, ita dierum, cùm vixiſſet annos LXIX. menſ. II. d. IV. natus ſcilicet ann. Chr. CIↃ IↃLII. d. XI. Febr. denatus ann. CIↃ IↃCXXI. d. XVII. April.

Hic, inquam, Pater fuit, (de quo non ſine gravi cauſa obiter inſerere oportuit, etſi aliàs pleniùs agendum foret) Philoſophus eximius, Ramo quidem addictior, facilè tamen admittens, quæ rectior ratio ſuaderet; Mathematicus & Aſtronomus peritiſſimus, ut celebriores in Germania Aſtronomi, etiam Cæſarei, eo familiariùs uterentur; Orator valdè diſertus; Theologus gravis, eum veritate pietatem ac pacem ſolicitè colens & commendans; in alijs quoque Scientijs & Facultatibus haud leviter verſatus, ut de quibuſvis diſſerere noſſet, & omnis ordinis viris gratiſſimus eſſet; quæ ſingula, tum quotquot eum propiùs noverunt & adhuc ſuperſtites ſunt, tum ſcripta ejus partim edita, partim affecta plurima, apud hunc filium *Abdiam* hactenus aſſervata, abundè teſtari poſſent. Mater vidua, quod memoratu dignum, tamdiu ſupervixit, donec exactè eandem ætatem expleviſſet, quâ & ipſa in Domino obdormivit ann. Chr. 1631. Utriuſque exuvię, ex pio Magiſtratus & Ædilium indultu, eidem ſepulchro ſunt impoſitę in choro ejuſdem templi Mariani, proximè è regione altaris, ſeu menſæ, ad quam toties Cœnam Dominicam adminiſtrarat. Monumento ex Patris ante obitum mandato, præter alia, inciſa ſunt inſignia, quibus potiſſimum delectatus & uſus fuit, ut eſſent ſymbolum & compendium Confeſſionis fidei ſuę, referente imâ ejus areolâ atram noctem, ad miſeriam noſtram, & cæcitatem humanæ rationis in divinis myſterijs; mediâ, auroram cum libro explicato, cui inſcriptum *Ad Legem & ad Teſtimonium* [ex Eſa. VIII. 20.] & ſtellâ lucidâ appoſitâ, ad ſalutarem rerum divinarum cognitionem ex S. Codice, in hac quidem vita ex parte, ſufficienter tamen hauriendam (ex 2. Pet. I. 19.); ſupremâ Solem ipſo clariſſimo die ſplendentem, ad ſpem plenæ beatęque cognitionis & viſionis Dei (ex 1. Cor. XIII. 12. &c.]

ſignifican-

ſignificandam. Ipſe quoque hujus ſuæ mentis & confeſſionis exegeſin apponendam præſcripſit, quæ talis adhucdum ibidem legitur:

IN INSIGNIA WIDMARII EX Esa. 8. v. 20.

QUID LIBER EXPLICITUS, LÆTO CUM SIDERE EOIS?
SOLE VEHENTE DIEM, NOCTE PREMENTE SOLUM?
SIC LUX AURORÆ SURGIT, QUIBUS AUREA LEX EST,
QUA DATUR ALMA DIES: CÆTERA CÆCA MANENT.
SCILICET HÆC VATES OLIM SIC SIGNA NOTABAT,
AD LEGEM INVITANS, ET RATA VERBA DEI.

His parentibus ita ſuo tempore peregrinantibus, & plura jam adverſa, jam eventu, Dei Gratiâ, ſemper ſecunda ac proſpera expertis, in lucem eſt editus hic ipſe Abdias Widmarius ann. Ch. cIↃ IↃ xci. d. xiii. Septemb. Lemgoviæ dictæ in Weſtphalia, ingeniorum, ſi excolantur, & virorum Præſtantium feraciſſima; & quidem quintus ſeu medius inter novem fratres, præter unicam ſororem, è quibus, quo tempore hæc ſcribuntur, juxta ipſum, Dei beneficio, ſuperſtes eſt, ordine inter eos tertius Rev. *Theodorus Widmarius*, Paſtor Eccleſiæ in *Berum* prope *Dammonam* in hac *Groningæ & Omlandiæ* Provinciâ. Nominis impoſitionem divino Numini refert acceptam, de qua ut addat, non alienum judicatum iri ſperat. Cùm enim ad Baptiſmum ejus Patrini ſeu Sponſoris officium præſtitiſſet Ampliſſimus vir *Godeſcalcus Claveſingius*, ſeu *Nicolai*, Patri tunc amiciſſimus, ideoque ex more iſtic recepto hoc prænomen ei ſervandum fuiſſet, maluit tamen Pater, ut Abdias ex Hebręo, idem omninò ſignificante, appellaretur, & hoc nomine quaſi omine ſemper meminiſſet, *ſe ſervitio Dei* in Eccleſijs & Scholis è SS. literis obeundo conſecratum. *Godeſchalk* enim ex priſca Germanorum & Gotorum lingua idem eſt, quod ex moderna *Godes knecht*, ſeu *des Heeren Dienaer*. Iſtis ſcilicet olim *Schalck* dicebatur *Servus*, ſeu *miniſter*, quod adhuc quibuſdam eſt uſitatum; & in compoſitis aliquot dignitatum nominibus reliquum, non tantùm inter Germanos, ſed ab his etiam inter populos alios: quomodo Germ. *Maerſchalck*, Gall. *Mareſchal*, Ital. *Mareſcalco*, Ang. *Marshall*, vocatur, qui equis ſeu equitatui Principis ſeu Regis præeſt, *Magiſter equitum*; & Germ. *Seneſchalck*, Gall. *Seneſchal*, Ital. *Seneſcalco*, qui Regis ſeu Principis domui & familię, (*Sen* ſive *Sin* dicebatur *familia*, unde etiamnum, *geſin* ſeu *geſind* eſt familia in domo alicujus cohabitans) *Magiſter domus*, vel *Palatij*: & quæ ſunt ſimilia. Notum autem eſt, quod Hebræis עבדיהו, *Obadjahu*, ſive עבדיה *Obadjah* (ita ſcilicet promiſcuè ſcribitur,) & hinc ex Grecæ & Veteris vulgatæ Latinæ tranſlationis aliquoties ſervata ſcriptura Abdias idem ſignificet, quod

quod *Servus Jehovæ*, seu *Domini*, qui *Minister Dei*. Et fatetur hic noster, quod id ipsum nomen sibi in Sacro curriculo haud rarò calcar addiderit, pietatisque & consolationis haud vulgaria in muneris & crucis onere argumenta suggesserit. Multum certè refert honesta & pia infantibus indi nomina, eisque hos suo tempore attendere & rectè uti.

Primis annis ferè continuò adversâ laboravit valetudine, à periculosissimis casibus & morbis lethalibus, è quibus tamen divinitùs servatus est. Et bono istud eidem fuit, siquidem ita didicit jugum Domini á pueritia ferre, à pravo consortio abstinere, domi cum parentibus manere, ad sacra magis attendere, studia unicè tractare; eoque nunquam satis celebrandę misericordię Dei & specialis Providentiæ, conservatricis & directricis, in se edita esse exempla agnoscit. Ita scilicet jam ἀπὸ βρέφους Sacras literas edoctus est, & ad servitium Dei magis magisque, tum à pijs parentibus, tum à fidis præceptoribus, & domi & in Scholis, pręparatus; instinctu quo interiore eum simul agente & incitante, ut libros & inprimis Biblia avidè tractaret, de his audire & interrogare gestiret, Doctiores & nominatim Patrem æmulari conaretur, huic semper ad latus adesset, eum etiam adultior, ad conciones & scholas procedentem, & ab his redeuntem; comitaretur, & parentibus ad omnia, quæcunque grata viderentur, etiam prę fratribus reliquis inserviret.

Ad ludum literarium admissus, rudimenta quidem initiò *Salis Uflenia*, Rectore Rever. & Doctissimo *D. Engelberto Glanæo*, post *Hornæ*, oppido Comitatus Lippiaci ad *Rupes picarum* (monumentum perantiquum) sito, degustavit; sed in Gymnasio *Bremano*, Rectore Patre, fundamenta studiorum ulteriùs posuit & excoluit. *Bremæ* etenim, urbe *Saxoniæ* inferioris amplissima, quæ itidem in Imperio libera ac florentissima, potissimum est educatus, ut eam alteram patriam habuerit, & ab eadem *Bremensis* censitus sit, accedente insuper jure civitatis, quo Pater unà cum filijs ab Ampliss. Senatu donatus & adscriptus fuit. In studijs tanto feliciùs profecit, quod ingenio & memoriâ, Dei dono, præ multis alijs valeret, ut sæpè, quæ in tempus aliud ediscenda injungerentur, ubi semel atque iterum relegisset, etiam, antequam scholæ dimitterentur, Præceptoribus recitaret. Accessit ardor semper procedendi plus ultra; æmulatio superioribus paria præstandi, imò, si pote esset, eos superandi; ingenua suavitas ex Patre & Præceptoribus in ea, quæ ignoraret, vel de quibus dubitaret, liberiùs inquirendi; & modestia patienter ferendi, si fortè importuniùs accedere, & quid durius audire videretur; nec non studium sese in omnibus, quæ decerent, & accepta fore speraret, probandi. Evénit hinc, ut viri plures in dignitate constituti spem de ipso conciperent, & Pater eum amplecteretur maximè.

maximè. Inter illos nominatim fuit idem ille Magnus & Celeberrimus *D. Christophorus Pezelius.* Cùm enim occasione aliquâ huic haud multò ante obitum *Abdias* quid retulisset, & de interrogatis dexteriús respondisset, quæ arridebant, Venerandus Senex blandissimè eum affatus est, & manu dextrâ ejus capiti impositâ pluribus benedixit &c. Pater quoque sæpiùs spem suam de hoc suo filio testatus est publicè, tum in solennioribus actibus; tum in editis compendiis & Scholasticis dialogis. Jucunda ex istis est memoria Scholasticæ *Actionis Anglico-Danicæ*, quâ IV. Non. Octob. ann. Ch. CIↃ IↃCII. Illustres Legatos Regiarum Majestatum, *Elisabethæ Angliæ*, & *Christiani* IV. *Daniæ*, prçter hospites alios omnis ordinis Spectatissimos (cùm *Bremæ* ad litem quam interventu *Anseaticarum* civitatum convenissent) in Gymnasium deductos discipulus nomine Scholæ excepit; eosdemque, post orationem à Patre Rectore *de Pace & Concordia inter Reges & Respublicas Christianas* habitam, discessuros similiter Scholæ nomine gratiis actis dimisit, formulâ ipsi prçscriptâ, solutâ & ligatâ, rituque prçformato. Quàm hæc sibi habuerint accepta etiam Regij Legati, & quæ de hoc *Abdia*, nominatim *Angli*, judicarint, & quanta ei polliciti sint, non est, quod hîc repetatur. Talia interim fatetur sibi calcar addidisse. Et quantum vota piorum senum, ac parentum filiis ac junioribus prosint, & sacræ & profanæ historiæ evincunt.

Ad Scholas publicas promotus, primùm Patre adhuc Rectore; deinde, (hoc ad S. Ministerium, ut dictum, revocato) Rectore successore Rev. & Clariss. *D. Matthia Martinio*, Philologo Celeberrimo, ab Ecclesia *Emdana* advocato (inter primos scilicet hujus & reliquorum Professorum, recens surrogatorum, auditor fuit) ad majora & ipse magis contendit. In Philologicis & Philosophicis sedulò perrexit ; In Oratorijs & Poëticis specimina publica dedit, aliquoties dicendo latinè & græcè; in Collegijs & disputationibus omnis generis sese exercuit, privatim, publicè. Medicinæ quoque & Jurisprudentiæ aliquandiu haud segnis fuit sectator; imò huic incumbens Institutiones Juris memoriæ mandavit, ut huic studio videretur inhæsurus. At hinc gravioribus rationibus & tentationibus retractus sese tandem totum Sacris ac Theologicis devovit, quibus jam ab utero consecratus erat, & quibus aliàs semper deditus fuerat. Biblia itaque magis magisq; sibi familiaria reddidit, ea perlegendo, tum linguâ Germaniæ Missnicâ, tum linguis originalibus, fontibus sacris. Catechetica & Theologica omnis generis assiduè pervolvit. Theologorum in Gymnasio, Pastorum in templo, attentus fuit auditor, illorum lectiones, horum conciones insigniores, nominatim plerasque Patris, calamo, seu velox Scriba, excipiens. Inter disputationes adhuc gratum est meminisse habitæ *ad Augustanam Confessionem*

ſub Vener. & Celeberrimo *D. Urbano Pierio*, S. Th. D. & ipſo olim *Witebergæ* Profeſſore, ſed ab Ubiquetarijs in exilium ejecto, tum *Bremæ* Superintendente & Profeſſore honorario. In Practicis, ad conciones progymnaſticas, ſeſe etiam maturiùs & frequentiùs exercere cœpit, cauſâ ſic poſtulante. Frater enim *Andreas*, Vir Doctiſſimus, cùm ex Academijs, in quibus Clariſſimis Profeſſoribus & ipſe familiariſſimus, & *Heidelbergæ D. Pareo* convictor fuerat, domum reverſus eſſet, & Eccleſiæ Miniſterium in *Buren*, territorij *Bremenſis ad Viſurgim*, ſuſcepiſſet, ferè per integrum ſemeſtre febri correptus, toto illo tempore concionandi vices, quòd aliter non poſſet, ipſi in exercitium ceſſit; unde eodem fratre ad Eccleſiam *in Suderhuſen* prope *Embdam* vocato, Præfecti Eccleſiæ ipſum ſibi in ſucceſſorem jam tum petere non ſunt veriti. Diutiùs autem parentes eum ſecum detinuerunt, pro tenerrimo ſuo affectu, quòd valetudine eſſet ſæpiùs afflictâ, minuſque firmâ, ut maturiùs ad Academias non dimitterent; quo tamen ſimul nomine gratias Deo debet; ſiquidem interea in ſtudiis, conſilijs, & praxi rerum Eccleſiaſticarum, etiam quoad ordinem & regimen Eccleſiæ, ex domeſtica partim informatione partim obſervatione factus eſt maturior & exercitatior.

Ad alias Illuſtres Scholas & Academias tandem dimiſſus rectâ *Heidelbergam* tendit inter alios cum Venerando *D. Weſſelo Emmio*, pòſt Eccleſiæ *Groningæ* Paſtore Seniore, & ibidem in ædes Clariſſ. *D. Henrici Altingij* Profeſſoris p. m. exceptus, & in Studioſorum Academicorum numerum cooptatus fuit. Perluſtratis hîc cunctis, ſuis ductus rationibus, ſimiliter alia *Germaniæ* loca, Scholas & Academias, luſtrare perrexit. Nominatim paſſim inquiſivit in ea, quæ viſu & notatu digna audiverat. In his fuit, quod *Paderbornæ*, prẹter Collegium Jeſuitarum & Academiam ſplendidè extructam, ſpectator fuit annuæ & ſolennioris proceſſionis, quâ reliquiæ *S. Liborij* (uti dictabant) μετὰ πολλῆς φαντασίας circumferebantur in theca argentea, deaurata, & gemmis precioſiſſimis coruſcante, è qua poſtea capta Illuſtr. Dux Brunſvicenſis, Epiſcopus Halberſtadienſis, fertur nummos cum emblemate ſuo cudiſſe. In Comitatu Lippiaco *Hornæ*, ſalutato Rev. *D. Glanæo*, ſuo olim Præceptore & primo Rectore, iſtic Paſtore, admiratus eſt *Rupes picarum*, quæ ſunt quaſi tres turres è lapide ſolido ac monte exciſę, & in ſacella excavatæ, cum monumento *S. Urſulæ*, uti vocabant. Quæ ſimiliter alia *Weſtphaliæ* & vicinæ Inferioris *Saxoniæ* loca tranſiens obſervavit, hoc loco, ut aliena, præterit. *Marpurgum* tandem reverſus humanitate Profeſſorum ſingulari commotus, & occaſionem in ſtudijs ſeſe exercendi nactus magis urgentem, iſtic ulteriùs ſubſtitit. Menſa toto illo tempore uſus eſt viri Doctiſſimi & integerrimi, D. M. *Wolfgangi Heinzenbergeri* inter aliquot Juvenes No-

venes-Nobiles eorumque Ephoros, S. Theologiæ & Ministerij, Jurium, ac Medicinæ Candidatos, quibuscum ei semper suavis fuit convictus & literata confabulatio. Ab Acutissimo & Clarissimo *D. Johanne Combachio* Professore Philosopho, ultro in ędes invitatus & hospitio exceptus, non tantùm contubernalem habuit *doctissimum *D. Albertum Niclassium Polonum*, post *Dantisci* Ecclesiæ Orthodoxæ Pastorem, sibi & amore & studio junctissimum; sed etiam cum eodem hospite Professore, quod & ipse sese totum S. Theologiæ dederet, de difficilioribus ferè quotidie contulit. A reliquis Venerandis & Celeberrimis Professoribus, *D. Schonfeldio*, *D. Sturmio*, *D. Moltheio*, *D. Eglino*, Theologis, *D. Rodolpho Goclenio Seniore*, Antecessore Philosopho, & alijs, ad colloquia & de dubijs magisq; arduis συζητήσεις humanissimè semper admissus fuit. Cum doctioribus quibuscunque viris-juvenibus in studijs communibus familiariter conversatus est, & in his cum *Illustriss. Landgravij Principis* alumnis primis, *Magistris Majoribus*, uti vocabantur, inter quos non potest sine honore meminisse sibi amicissimi Reverendi & Clarissimi *D. Wolfgangi Crellii*, & ipsius *Bremensis*, Magni *Pezelii* ex filia nepotis, post in Academia & aula *Electorali Brandeburgica* Doctoris Theologi. Nec defuerunt è Studiosis, (aliquibus etiam Philosophiæ Magistris, ad S. Theologiam primùm accedentibus) qui operam ipsius privatam efflagitarent in exercitijs sacris, ceu collegijs, quibuscum Institutiones Theologicas *D. Trelcatij* tractavit: & Juris aliqui Candidati, quò in Politia victuri de controversijs religionis rectius judicare possent, similiter instit erunt, ut de his jam ad positiones præscriptas, jam ad Fasciculum *Eckhardi Lutherani* &c. cum ipso dissererent. Tantum scilicet sibi profuisse sensit, quòd in Gymnasio patrio & cum Patre diutius versatus, studia magis matura ad Academias secum advexit, siquidem hinc curriculum Academicum eo successit facilius & felicius. In ferijs ut plurimùm excurrit ad vicinos Doctores, nominatim, vel *Herbornam*, unde sermonum, quos eruditos & pios hausit à Venerandis illis & Celeberr. viris Orthodoxis, Magno *Piscatore*, *Pasore* Seniore, insigni *Alstedio*, alijs, jucundum ipsi est recordari; vel *Giessam*, unde post colloquia cum Theologis Lutheranis *Winckelmanno*, *Finckio*, *Helvico*, & inprimis cum *Menzero* habita, semper in Orthodoxia magis confirmatus recessit. In concionibus progymnasticis sub *D. Schönfeldio* Superintendente & Oratore disertissimo sese porrò exercens hoc obtinuit, ut hic eum *Marpurgi* in Ecclesia ad conciones publicè habendas invitaret ac produceret. In Hebraicis, quò magis proficeret, Rabbinum aliquem, ex Judæo Christianum, & recens istic baptizatum adhibuit, preterquam, quòd Vener. *D. Moltheri* Professoris Theologi & Hebręi domũ

 instar

inſtar filij quotidie frequentaret, ut hic eum *filium ſuum* vocitaret.

Plurimùm autem tum in excolendis Hebraicis tum in attenta lectione SS. Literarum, maximè Prophetarum Veteris Teſtamenti, ipſum incitavit, quòd ad Controverſias Judaicas accuratiùs tractandas pertractus fuit. Acciderat enim aliquantum ante ipſius ad *Academiam Marpurgenſem* adventum, caſus triſtis & deteſtandus. Ludimagiſter, in linguis orientalibus verſatiſſimus & doctiſſimus, nomine CONRADUS VIETOR, cùm ad tempus contra *Judæos* Chriſtianiſmum, & nominatim doctrinam de S. S. Trinitate tam fervidè propugnaſſet, ut ſibi gratularetur, quod per nominis anagramma CARUS DEO TRIUNO audiret, poſtea, vel in tam abditis myſterijs non ſatis inſtructus, eiſque nimis temerè & intempeſtivè immerſus, vel (ut nonnulli ſuſpicabantur) invidiâ & odio adverſus aliquos in tranſverſum abreptus, veritatem impugnarat, & ad ipſos Judæos turpiter defecerat, atque uxore & prole numeroſâ deſertâ aufugerat, apertus veri Trinunius Dei hoſtis factus. Quod verò tandem *Theſſalonicam in Græciam* delatus ſit, teſtantur literę, quas ipſemet inde dedit 23. Dec. ann. Chr. 1614. hâc additâ ſubſcriptione, *Moſes Parto, quondam in Gentiliſmo vocatus M. Conradus Vietor Marpurgenſis*, quarum literarum apographum eſt penes *Abdiam* noſtrum; de quibus & quę eo pertinent, alibi pleniùs. Commoti, inquam, & graviter offenſi iſtac apoſtaſiâ erant multi, imò ſcrupuli in aliquorum animis altiús hærebant, quibus familiariús uti conſueverat, & heterodoxas ſuas exceptiones ſæpiùs inſtillarat. In hos cúm *Abdias* incidiſſet, & ferè quotidiè cum eis converſaretur, contra tales dubitationes & objectiones Judaicas ſubinde oppoſitas luctari, eoque ad oracula Prophetarum & quidem ex fonte Hebræo ſtudioſiùs & attentiús recurrere debuit. Atque ex iſtis in ſacra militia exercitiis, accedente inſuper conſilio & approbatione Ven. Patris & Profeſſorum, enatæ ipſi ſunt *Diſputationes Theologicæ adverſus Judæos de Meſſiæ Perſona, Officio, & Adventu*, quas ſingulas ordine in Academia publicè defendit, in Præſidem, pro more, aſſumto, in talibus exercitatiſſimo, *D. Moltbero.* Etſi verò pleraſque controverſias contra Judæos in eis attigit, magis tamen ei conſultum eſt viſum, primúm de Meſſia eos convincere, vel ſaltem nos confirmare; ſiquidem inde doctrina de S. S. Trinitate partim ultrò conſequitur, partim ex admiſſo Novo Teſtamento eſt manifeſtior. Divinę autem gratiæ & glorię unicè tribuit, quicquid in iſtis Chriſtianiſmi fundamentis ſolidiùs cognoſcendis, ejuſdemque vindicijs penitiùs inſtituendis, tum ipſe profecit, tum circa aliquos fecit, ut ſcandalum hactenus tolleretur, & nutantes confirmarentur. Tacet quoque, quàm avidè diſputationes exceptæ, in nundinis Francofurtenſibus mox

diſtractæ,

distractæ, indeque aliquoties desideratæ sint. Nec repetit, quàm Rev. & Clariss. D.D. Professores tum in disputationum actu, tum aliàs, amorem & favorem, honores etiam alios offerendo, singularem comprobarint. Silentio interim non potest omninò præterire piam memoriam Magni *Hermanni Vulteji*, Antecessoris in Jure primarij, Academiæ Cancellarij. Cùm enim *Marpurgo* abiturus inter alios ipsi quoque valediceret, præter sermones alios sanctum aperuit propositum, quod, uti sub Incomparabili *Theologo, Zacharia Ursino Heidelbergæ*, in Collegio Sapientiæ studiorum initium fecisset à Sacris, etiam Hebraicis, ita eisdem ab his ipsis cum vita finem imponere desideraret. Et hoc dicto assidenti in musæo Psalterium Hebræum, proximè mensæ impositum, monstravit, è quo Psalmos repeteret, imò mox Psalmum aliquem Hebraicè memoriâ recitavit promtissimè; eo ipso simul testatus, quàm studia illa sacra, & Christianismi è fontibus Israelis assertionem & vindicationem probaret, eoque hunc *Abdiam* amplecteretur, eidem quasi mandans, ut ubicunque ejus fieret mentio, liberè profiteretur, *Vultejum* ipsi magnum esse amicum. Quàm porro honestis & amplis ornatus testimonijs tum Academiæ & Facultatis Theologicæ, tum Fac. Philosophicæ & Hospitis dimissus sit, ipsa testari possint.

Animus hinc fuit similiter *Heidelbergam* repetendi, & exteras inde terras, Ecclesias, & Academias salutandi; quod à Patre & Fautoribus approbatum. *Heidelbergam* itaque reversus à Professoribus Theologis humanius excipitur. Ad Collegium, quod sub *D. Pareo* solis erat Ungaris & Polonis, quum aliquibus jam *Marpurgi* innotuisset, mox facilè admittitur, atque isto absoluto obtinet, ut ab eodem Biblicum ad Themata textualia peteretur, & hoc cum alijs itidem nationibus commune esset. Interfuit quoque singulis Collegijs aliorum Theologorum *D. Coppenij & D. Altingij*, nec non Practico *D. Sculteti*, Aulici Concionatoris disertissimi, qui dicentem mox amplexus & professus est veteranum & exercitatum esse. In Publicis disputationibus talem se probavit, ut, cùm anno Christi 1617. in *Palatinatu* quoque, unà cum alijs *Protestantibus in Germania*, annus Jubilæus celebrandus esset, non tantùm in Ecclesijs, sed etiam in Academia, ob Evangelij lucem è Papatus tenebris reductam; atque inter alios *D. Pareus* publicè ventilandum instituisset *Thema seculare de causis centum abhinc annis, immenso Dei beneficio, ex Evangelicis Germaniæ Ecclesijs eliminati semperque fugiendi Papatus Romani*; & ad solemniorem istum disputationis actum, cui præter Sereniss. Electorem & Consiliarios etiam Jesuitæ, & omnis generis viri, interfuturi expectabantur, ex singulis nationibus singuli viderentur assumendi, qui strenuè opponerent, ipse à Vener. Facultate Theologica electus est, qui nomine Pontificiorum è Ger-

manis causam ageret. Cum pluribus ibidem viris, doctis juvenibus, Germanis, Gallis, Ungaris, Polonis, amicitiam contraxit, in quibus nominatim censet Rever. & Clarissimum *D. Matthiam Pasorem*, pòst sibi in Academia Groningana Collegam Theologum. Inter Professores sibi singulariter amicum & familiarem expertus est Rever. & Clarissimum *D. Altingium* p. m. Hujus commendatione factum, ut, cùm ex studiorum & aliarum solicitudinum multitudine corpore infirmior esset, atque hinc à tentationibus & melancholia quasi μισάνθρωπος videretur, ab Amplissimo & Optimo viro, *D. Ezechia Fettichio*, inter Secretarios Sereniss. Principis Spectatissimo, in ædes invitaretur & hospitio ejus exceptus honestissimè & humanissimè haberetur, ubi, dum ipsum & uxorem similiter quasi melancholicos & tristiores pijs & jucundis colloquijs omnis generis quotidie excitabat, & ipse sibi restitutus fuit; & virum sibi tantopere devinxit, ut per totam vitam ipsum amplexus sit.

At hac felicitate Heidelbergensi non licuit frui diu. Nam Generosus *Dn. Johannes Fredericus Riedessel à Bellersheim*, ex Liberis Imperij Nobilibus *Altorffij Nemetum*, à Vener. Facultate Theologica per literas petit sibi & Ecclesiæ suæ prospici de Pastore. *Abdiam*, hæc commendat, & per D. *Altingium* obtinet, ut solum exercitij caussâ excurrat, & istic dicat. Concione habitâ, Ecclesia mox vocationem offert, sed renuit hanc admittere, memor dicti propositi, & desiderio actus, ut alias porrò regiones & Academias videat, & *Marpurgum* redeat. Persuadetur tamen, ut saltem ad tempus munus suscipiat, atque, si omninò ipsi, Mœcenatibus, ac Patri stet animus, propositum persequatur. Quò verò omnia εὐσχημόνως κ κατὰ τάξιν fiant, ipse à Vener. & Amplissimo Electorali Senatu Ecclesiastico examen petit; eodemque illo die concionem habere jubetur, examinatur, in Ministrum Ecclesię consecratur. *Altorffij* autem tantam experitur Dei benedictionem, tantum Ecclesiæ & Generosi Domini zelum ac pietatem (cui in viro tantæ dignitatis parem nusquam observavit) & tantum erga se omnium affectum, ut manum aratro semel admotam retrahere aut retrospicere religio esset. Cœlibem hîc vivit vitam in tertium annum, præter Ecclesiam studia sacra unicè curans; maximè nactus vicinum Doctissimum & Humanissimum, *D. Christianum Kyfertum Silesium*, *D. Sculteto* intimum, è cujus scriptis multa latinè transtulit & ad prelum paravit. Cum hoc enim singulis septimanis agit, jam per literas, jam coràm mutuis visitationibus & colloquiis, quæstiones, dubia, casus conscientiæ difficiliores tractans. Accedit singularis humanitas & exacta doctrina atque experientia Vener. *D. Christophori Gundermanni*. S. Theol. Doctoris, ejusque olim *in Saxonia Lipsiæ* Professoris, tunc *Neostadij*, urbe proxima, & Ecclesiarum Palatinarum in illo tractu Inspectoris,

Inſpectoris, qui ipſum ad colloquia interiora de Theologicis & Eccleſiaſticis rebus facilis admittit, atq; in Claſſes ac cætus Paſtorum, ut vicinum, (cum aliàs Eccleſia ipſius nulli Claſſi ſubeſſet) ad conſilia ſæpiús invitat. Excurrit quoque aliquoties ad Pontificios, nominatim in clauſtro Capucinorum propè Spiram; atque ad Lutheranos, quos in Orthodoxiam acerbiús debacchari intellexerat, ut cum eis conferat, eoſque retundat. Interea, ut Heidelbergam veniat, rogatur, atq; ad Eccleſiam Dantiſcanam vocatur, cauſam Eccleſiæ agentibus & valdè commendantibus *D. Pareo & D. Sculteto*: ſed *D. Altingius* adhibitis aliquibus ex Senatu Eccleſiaſtico ipſum in Palatinatu detinet, eumque ſibi in Collegio Sapientiæ adjungi poſſe ſtudet; in locum ſcilicet *D. Conradi Deckeri* S. Th. Doctoris & Collegæ defuncti. Manſione itaque in Palatinatu concluſâ ex ejuſdem *D. Altingij*, *D. Fettichij* hoſpitis, aliorumqueFautorum conſilio; conſenſu accedente parentum, ad conjugium ineundum animum applicat; atque in uxorem ducit Venerandi & Optimi ſenis; *D. Johannis Bourgeſij* Eccleſiæ Gallicæ *Heidelbergæ* Paſtoris, filiam *Saram*, nuptijs ibidem celebratis x. Aug. ann. 1619. magno cum honore & applauſu omnis Ordinis, etiam inter alios præſentibus Sereniſſ. Regis Galliarum, & Illuſt. ac Præp. DD. Ordinum Confœderati Belgij Legatis. Generoſus Dominus *à Bellersheim* agnoſcens, quám benè *Heidelbergæ* & in tota vicinia audiret; eoque veritus, ne *Altorfio* avocaretur, omni eum ratione ſibi devincire conatur, tum in zelo religioſo ſubditis inſigniter prelucens, omnemque operam conferens, quò Eccleſiæ ædificatio ex voto ſuccederet, nemo conciones negligeret, vel à catechiſationibus abeſſet, aut diſciplinam fugeret; tum ædes Paſtoris ſplendidiús adornans, eique ſtipendium ultrò ſuperaddens perſonale, ut vocant, & honorarium, quale olim obtinuerat vir Clariſſimus *D. Theobaldus Meuſchius*, antea Inſpector *Crucenacenſis*, cujus extat *Harmonia Evangelica*, edita *Hanoviæ* ann. 1604. *& Syſtema Chronologicum Veteris Teſtamenti*, editum *Spiræ Nemetum.* ann. 1612. Nuſquam ſe profitetur tanta cum voluptate ac libertate omnes partes S. Miniſterij exequutum unquam eſſe, adeoq; ædificatio Eccleſiæ feliciſſimè iſtic ſucceſſit, atque haud facilè vel leviter inde ſeceſſit.

Quid vero? Anno 1621. à Venerando Senatu Eccleſiaſtico Electorali *Heidelbergam* evocatus rogatur, ut mox poſtero die in templo Urbis dicat de capite, quod ex ordine pro more explicandum ſequatur, (erat 2. Epiſt. ad Corinth. cap. 1.) ac poſtero die vocatur *Neuhuſium* proximè *Wormatiam*, urbem Imperij ampliſſimam, ad Eccleſię Miniſterium, eamque vocationem tandem admittit; quòd Illuſtre iſtic eſſet Gymnaſium, à viris Magnis & melioribus ſtudiis florentiſſimum, in quo pro voto cum Doctoribus converſari, & Sacra pertractare poſſet; quòd Eccleſia ſimul ex urbe, cui adjacet

jacet, esset valdè ampla à Nobilibus, & Mercatoribus, civibus primarijs è pluribus nationibus, inprimis Belgis; quòd denique tristi illo bello Palatinatui tunc illato in urbe Imperiali habitandi locus concederetur tutior. Generosus Dominus ægerrimè ipsum dimittit, etsi suo loco successorem impetrasset Doctissimum *D. Iohannem Kleinium*, *Spiræ* Orthodoxum Pastorem alterum, quem etiam ipse, antequam discederet, in Ecclesiam *Altorffiensem* introduxit. Et quàm tamen honestè de ipso senserit ac testatus sit, literis ad Quæstorem, seu Curatorem, *Neuhusianum*, ipso inscio, datis, præ verecundia tacere mavult; nihil sibi boni, sed omne gratiæ Dei tribuens in solidum. *Wormatiæ & Neuhusij* ab Ecclesia & Gymnasio amicissimè exceptus introducitur à Vener. Dn. M. *Johanne Cnefelio*, Inspectore vicino Osthoviano, viro integerrimo, sub cujus præsidio olim *D. Scultetus* in *Heidelbergensi* Academia publicè disputando in Philosophicis ediderat specimen. Jucundum erat *Wormatiæ*, (in urbem scilicet sese *Neuhusiani* omnes receperant, quòd à militibus, tam amicis quàm inimicis, eorumque excursionibus metuendum esset) tot viris Claris familiariùs uti, atq; inter tot Nobiles, & Cives orthodoxos, omni rerum usu pręstantes, tam blandè haberi. Et spes subinde fiebat de milite hostili omni abducendo, pace verò restituenda, quæ & ipsum & bonos omnes alebat, ut difficultates omnes patienter ferrent, serena magis tempora exspectantes. Tristius interea nuncium ipsum valdè affecit, de Patris obitu, qua de causâ à matre vidua ac fratribus instanter rogatus, impetratâ Senatus Electoralis & Consistorii Ecclesiastici veniâ, *Bremam* excurrit, ut disponeretur de scriptis Patris, quæ nonnisi hoc filio *Abdia* præsente moveri jusserat, siquidem ipsi præ reliquis penitiùs cognita essent. In hoc itinere Belgicas Provincias transiens videt *Amsterodamum*; *Groningæ* nominatim prandio excipitur à Ven. & Clariss. *D. Ubbone Emmio*, celebri Historico Chronologo, primo Academiæ Rectore Magnifico, idque causâ filij, Rev. *D. Wesseli Emmii*, cui *Heidelbergæ* familiariùs innotuerat; *Emdæ*, ex Ampliss. Senatus voluntate, urgentibus RR. DD. Pastoribus Senioribus, concionatur, utque reversurus in *Palatinatum* isthàc rursum transire ne gravetur, rogatur; *Bremæ* etiam ad conciones habendas invitatur; atque de ipsius vocatione agitur, sed cùm spes *Palatinatus* esset melior, ipsique tam suaviter & familiariùs *Neuhusij* futurum videretur, maximè quòd tam recens istuc venisset, ad nulla consilia vocationis ad alia loca attendit. Rebus itaque paternis *Bremæ* dispositis, in *Palatinatum* quamprimum redit, rectáque *Heidelbergam*, ubi uxorem in soceri ædibus esse acceperat, tendit. At hîc omnis spes cœpit evanescere, cùm exercitum *Palatinum* cedere, omnia metu trepidare, quoscunque, etiam ex Magnatibus &

Prefectis

Præfectis, fugam meditari obſervaret, quaſi *Annibal* jam proximè ad portas eſſet. Ad Eccleſiam tamen, & quidem per *Spiram* circumiens, *Wormatiam* cum uxore pergit. Et hîc omnia commota & dubia, imò ubique conclamatum deprehendit, ut & ipſe ſubinde animi penderet, & tot procellis ac fluctibus continuis ferè dejiceretur. Horret meminiſſe omnium; quàm iſtud Bellum magis magiſque exarſerit; nec ulla UNIO (validiſſima licet videretur nonnullis per anagrammatiſmum VINO) opem contulerit, niſi ut opes avehérentur omnes: quàm leviter tot urbes & arces munitæ mox hoſti deditæ: quàm florentiſſimus ille *Palatinatus*, tot terræ fertiliſſimæ, imò tota *Germania*, hactenus viſa tam bellicoſa & invicta, à Bellona illâ dira, verè Bellua, exhauſta: quám triſti ſpectaculo *Oſthovium* & *Weſthovium*, loca ab ædibus, frugibus, vino refertiſſima, ab ipſis amicis flammis data: quàm *Neuhuſium* devaſtatum, Schola celebris diſſipata: quanta barbarie ſpoliati, trucidati, miſerrimè habiti *Palatini*, ut nulli ordini, ſexui, ætati parceretur: quanta cum truculentia tandem *Heidelberga* ipſa expugnata & direpta: quanta annonæ caritas, fames, morbi varii inſecuti: quàm omnes ferè miſeris *Palatinis* orthodoxis inſultarint, & in his Edomæi fratres, Lutherani duriores: quantis in periculis vitæ ſæpiùs verſatus hic ipſe *Abdias*, aliquando in ipſum globis ſclopetorum inſtar grandinis ejectis, ſtrictis gladiis intentatis; bonis obviis exutus; inſidiis pluribus expoſitus, donec tandem tempeſtati cedere eſt coactus. Interea admirandam Dei manum in ſe & ſuis clementiſſimè tuendis, atque inſtar titionis è mediis flammis eruendis, non poteſt non celebrare. In medio ſcilicet inimicorum Dominum dominari multis inſignibus expertus eſt documentis. Hinc unicè factum profitetur, quod *Wormatiæ* viri Orthodoxi & Magnifici ipſum adeò amplecterentur, ut omnia officia exhiberent, ædes concederent, eaſque tutas & immunes præ omnibus civium ædibus præſtarent, ne unquam ullum militem ex toto illo tempore, è præſidio vel Unionis, vel poſtea ipſius Urbis, vel denique Imperatoris domi haberet ac aleret: quod Eccleſia ex urbe, (Lutherani enim nullatenus aliquod Religionis orthodoxæ exercitium intra mænia ſua concedebant) Nobilibus & ditioribus rhedis pluribus vel equitatu, alijs pedibus procedentibus, ex omni ordine & ſexu, ipſum ad conciones *Neuhuſium* comitaretur ac deduceret, indeque reduceret catervatim inſtar exercitus (ex tota ſcilicet vicinia *Palatini* in urbem ſeceſſerant) poſthabitis cachinnis, illuſionibus, convitijs, & latratu in Zwinglianos & Calvinianos, neſcio quos, vexationibus militis Lutherani initiò ab Unionis Principibus, poſt ab Urbe ad vigilias & cuſtodias portæ verſus *Neuhuſium* diſpoſiti; ut certè zelum Eccleſiæ iſtis duris & adverſis temporibus obſervaret majorem, quàm antea tran-

tea tranquillis & secundis, quo ipsi quoque animus accessit major, ut esset semper lætus ac fortis in Domino: quod ijs ipsis primis diebus, quibus *Heidelberga* occupata diripiebatur, ex commendatione Orthodoxi Mercatoris *Wormatiensis*, per Chiliarcham (Colonellum) sub Duce *de Tilli* Bavaro & Cæsari militantem, isti civi per officia prestita obstrictum, (qui tamen & ipse prædas agebat, & Pastores quos in vinculis detinebat) tutus ac salvus & *Heidelbergam* duceretur, & *VVormatiam* reduceretur, ad Socerum & Socrum, cum filia natu minima, & quæ eis spoliatis adhuc erant reliqua, educendum & ad se transferendum: quòd aliàs quoque jam ipsum, jam quę bona servarat, ipsi hostes, etiam inscij & inviti, quasi miraculo, tuiti sint, promorint, defenderint: quod, quamdiu istic fuit, *Neuhusianorum*, & civium, aliorumq; aliunde, liberalitate insigni pauperibus, ex decem circiter pagis vicinis istic exulantibus & duriore tunc fame pressis, rationibus initis succurrere datum fuit: quod ipsi quoque ad necessarium victum non defuit: quod nulla unquam vis, (etsi sępe intentata & insidiæ structæ sint,) vel ipsi vel suis, quoad corpora, illata est: & quæ reliqua Dei mirabilia in ipso exhibita enarrare non licet, imò nec recordari possit omnium, eoque hactenus etiam illud Davidis meditetur sæpius, *Deus fortis est nobis, Deus-fortis ad salutem omnimodam, & Jehovæ Domino sunt exitus contra ipsam mortem.* Psal. 68. 21.

Quomodo tandem & quò ex *Palatinatu* delatus sit, ut addat, negligere non potest. Res videbantur desperatæ. Misso exercitu, Duce *Leopoldo*; *VVormatiæ* præsidium Cæsareum imponitur; tributum à *Palatinis* grave exigitur; *Neuhusium* à Commissario *Moguntino* occupatur; Quæstor citatur, rationes ei reddere, & bona Ecclesiastica tradere cogitur: istuc ad conciones egredi prohibetur, tum violentiâ militum, tum duritie Lutheranorum, nec exitum nec reditum concedentium: insidiæ nominatim *Abdiæ* Pastori struuntur, & prætextus varii quęruntur, ut eum vel Urbe ejiciant, vel omninò exuant, imó ei majora minentur: Socer Senex cùm suis in Belgium ad filium Pastorem meditatur, instat ut à Genero deducatur: multis aliis rationibus undiquaque urgetur. Re itaque seriò deliberatâ ab ipsis simul Ecclesiæ viris primarijs consultum esse judicatur, ut tempori & tempestati cedat; Socerum Senem in *Belgium* ducat; curam interea Ecclesiæ commendet Pastoribus Orthodoxis aliis, quód plures istic exularent, & passim civibus noti & familiares essent, eoque privatim hos in orthodoxia confirmare & solari possent, (siquidem publicè nihil liceret) donec, Deo *Palatinatum* & *Neuhusium* clementer restituente, atque rebus utrinque integris, revocari possit. Atque ita suasu & consensu eorum, quorum proximè intererat, (Ecclesiasticus

siasticus Electoralis Senatus *Heidelbergâ* occupatâ nusquam erat), magno tamen & suo & omnium Orthodoxorum dolore, Socerum cum suis primùm ducit *Francofurtum*, ubi uxoris soror altera, antehàc Mercatori Spectatissimo, *Danieli du Hamel*, desponsata, matrimonio jungitur; & hinc tandem varijs difficultatibus superatis rectâ defertur in *Belgium*, atque in *Zelandiam Arnemudam* ad affinem, Reverendum *Dn. Johannem Bourgeois*, tunc per *Flandriam* orthodoxorum latitantium sub cruce, jam propè *Dordracum in Niewbeyerland* Pastorem. Oblivione hîc non potest nec debet præterire memoriam Magnifici *D. Theobaldi Teelingij*, *Quæstoris in Zelandia Generalis.* Pro singulari sua pietate missâ rhedâ & Socerum & ipsum cum omnibus suis *Medioburgum* invitat; condolet & ipsis & Ecclesiis *Palatinis*; prandio eos excipit blandissimè; hospites ex Pastoribus & alijs Spectatissimis viris, nominatim Vener. *Hermannus Faukelius*, & piissimus *Wilhelmus Teelingius* frater, similiter συμπάθειαν testantur; humanissimè cum ipso de variis disserunt; post prandium consilia ineunt, de ipso ad Scholam aliquam vel Gymnasium adhibendo, donec idioma Belgicum sibi comparet, Ecclesiæque inservire possit. Ipse Ampliss. D. Quæstor post alia colloquia, etiam de lingua Belgica, elegans Bibliorum Belgicorum exemplar portatile (formâ 12a.) à Bibliopola per amanuensem curat afferri, & mox, *En Abdia*, inquit, *hoc te libello dono, adventum in Belgium nostrum gratulor; ut Belgico idiomati assuescas, hortor. quod enim Ecclesijs Belgicis in Biblijs enucleandis & tractandis aliquando sis inserviturus videre mihi videor; & hoc precor; confide modò in Domino, qui providebit.* Cúm veró Rectoratum Scholæ *Slusis in Flandria* adeundum, (de quo alii egerant) dictus D. Quæstor dissuaderet, & S. Ministerij functionem expectandam consuleret, alibi interea commorari visum est. Hinc ergo *Lugduni Batavorum*, salutatis Professoribus Theologis, amore Academiæ celeberrimæ, subsistere constituit, quò studiosos quos hospitio excipiat, & cum suis sese in studijs exerceat, donec videat, quid de *Palatinatu* & se futurum; eoque rogat quem, ædes sibi conducat. Interea *Amstelodamum* pergit cum Socero, qui desiderio flagrabat videndi veteres amicos & notos, quos olim in juventute, & pòst in Ministerio quadraginta quinque annorum, inprimis *Vesaliæ* & *Coloniæ*, habuerat, vel ex ipsorum familia baptizarat, quorum haud pauci *Amstelodamum* migrarant. Socer & ab his humanissimè excipitur, & ab Ecclesia Gallo-Belgica rogatur, ut istic Rev. D. Pastoris *Doucher*, quód in *Gallias* ivisset, & tam citò rediturus non esset, vices usque ad ejus reditum suppleat. Generum itaque rogat ne se Senem fidus Achates ac comes in exilio deserat; suadent idem Venerandi

 D. Jacobus

D. Jacobus Rolandus, & *D. Casparus Heidanus*, Ecclesiæ Belgicæ Pastores Seniores, & ipsi olim *Francothaliæ in Palatinatu* Evangelistæ, indeque Socero istic familiariter noti, ut tandem ædibus conductis *Amsterodami* commoretur, persuadent. Hîc ergo omni modo Belgicæ lingue sibi comparandæ attentiùs incumbens, haud diu pòst à Venerandi *D. Rolandi* filio, *Timotheo* tunc Sponso, semel atque iterum rogatur, ut ejus loco in *Ouderkercke* prope *Amsterodamum* concionem habeat; cumque ipse senior *Rolandus* aliquando concioni interfuisset, & de felici successu ad Venerandum Presbyterium retulisset, hujus rogatu in urbe dicere incipit. Missi etenim Venerandi *D. Casparus Heidanus*, & *D. Goswinus Geldorpius*, Pastores Seniores, nomine Ven. Consistorij ipsi sunt gratulati, quòd tam brevi tempore expectatione citiùs, tantum in Belgico idiomate sibi acquirendo profecisset (uni verò Deo omnem laudem & gloriam debet) atq; suadent, ne gravetur subinde vices Pastorum, quorum plures tunc senes erant, subire, quò tum in lingua Belgica fieret expeditior, tum in Hollandiæ Ecclesijs magis innotesceret, siquidem brevi vocationem aliquam oblatum iri non dubitarent. Adhæc cùm viri tanti hortarentur & animum adderent, nec hactenus Palatinatus restituendi spes ulla affulgeret, neque ita ulteriùs in exilio vivere posset, suis penè absumtis, literas dat *Wormatiam*, & consilium petit, an veniâ & pace Ecclesiæ istic suæ vocationem quam in Belgio admittere liceret, utque in hunc finem testimonia mittant, rogat. Responsum est amicissimè, omnes ac singulos ex animo dolere, quòd ipso carere oporteat, non tamen posse improbare aut ullatenus ei vertere vitio, ut vocationem quam oblatam aliam in Belgio admittat, quandoquidem *Wormatiæ* tutus non foret, spes sustentationis & restitutionis nulla appareret, interea autem unus atque alter, ex Pastoribus vicinis istic latitantibus, privatim Ecclesiæ membris confirmandis operam commodare possit, donec tandem, quid futurum, eventus det, vel *Palatinatu* restituto, &, rebus ipsius integris sic ferentibus, revocandus sit. Ita, inquam, respondent, testimonijs simul missis honestissimis, nominatim Venerandus D. M. *Johannes Cnefelius Inspector Osthoviensis*, tunc *Pastor Lampsumanus*, cujus Inspectioni ex ordine *Neuhusium* subesse consueverat; nec non *Prætor Judicij*, & *Seniores Neuhusiani*, quotquot tunc in urbe supererant. Testimonia hęc singula de ipsius doctrina orthodoxa, vita ac conversatione probata ac grata, abitus necessitate & ratione, testantia ac sigillis suis munita, adhuc dum penes ipsum sunt, atq; ubicumque desiderabitur, produci possunt, præter aliorum civium *Wormatiensium* literas amoris plenissimas; siquidem *Heidelbergâ* occupatâ, & Electorali Senatu Ecclesiastico dissipato, cum hoc agere non licebat. Hinc itaque animo magis libero ac tran-

quillo

quillo *Abdias* noster *Amsterodami* dicere pergit, jam linguâ Germanicâ loco Rever. *D. Ottonis Badij*, tunc ibidem Pastoris Germanici, aliquandiu decumbentis, jam linguâ Belgicâ in singulis templis, quasi per ordinarias vices; unde non tantùm Pastoribus, sed etiam civibus, & Mercatoribus emporii amplissimi primarijs, aliisque magnatibus, (ad quorum aliquos etiam in morbis ipsisque extremis vocatus fuit) familiaris factus, & varijs officijs ac beneficijs affectus est, ut eorum non possit non honestè & gratâ mente meminisse. In *Hollandia* quoque vicina ea ratione innotuit, ut de ipso vocando Ecclesiæ plures deliberarent. *Amsterodami* ipsum aliqui, haud è postremis, detineri desiderant, aliqui idem præ se ferunt, nisi vox exilior esset, & pronunciatio adhuc aliquantum Germanismum saperet. *Hornam* quoque in *Hollandiam Borealem* interea rogatus excurrit, uti etiam *Emdam* in *Frisiam* Orientalem, ubi ipsum sibi Collegam dari optabant Admodùm Rev. & Celeberrimi, DD. *Abrahamus Scultetus* & *Fredericus Salmuthus*, Verbi divini Præcones disertissimi, præter Pastores reliquos, uti Vener. Presbyterij literæ, singulorum Pastorum nomine subscriptæ, testari possint; atque hîc vocatio successisset, nisi quæ dissensio, mota ab aliquo suum preferri urgente, causæ remoram injecisset, & Deus ipsum aliorsum divertisset.

Mox *Amsterodamum* reversus à pluribus Ecclesijs sollicitatur. *Loenensis* Ecclesia, sub Vener. Classe *Amsterodamensi* è primis, loco sita amœnissimo, vocationem offert; eandem offert loci istius Dominus, Nobiliss. Dn. à *Cronenburg*; dum verò lite disceptant de instituendæ vocationis jure, (legitimam enim & ipse expectabat) *Oostzanensis* & *Uytgeestana*, (ambę Ecclesiæ amplæ in *Hollandia Boreali* sub Vener. Classe *Harlemensi*) de ipso vocando contendunt. *Uytgeestana* autem ipso audito, mox unanimi omnium consensu, unà cum Pastore Seniore Rev. *D. Nicolao Nicolai*, viro optimo, sed ex hydrope laborante, ideoq; rude donato, ipsum prior eligit & vocat. Perspecto prçterea pio hujus Ecclesiæ zelo, ejus commendato pacis studio, ac commodiore situ, (cùm alter ille magis esset paludoso, aquis singulas ferè ædes & agros interluentibus, unde quoque obtinet ut loca illa dicantur het Waterlandt) qui valetudini magis convenire videbatur, vocationis admittendæ spem facit, & re deliberatâ se propediem responsurum pollicetur. Deo gratias agit, & gaudet, quòd tot fluctibus peregrinationum & exilij variè jactatus hucusque evasisset. At gaudium hoc ne esset nimium, alia suboritur tempestas, quasi omninò ipsum tandem in portu submersura. Cùm etenim literas, quibus *Uytgeestanis*, ut promiserat, respondit, & operam suam addixit, nautæ curandas commendasset, navi egrediens, tabulâ inde in terram expositâ,

 sed à

sed à pluvia lubricâ decidente, & ipse in fluvium, qui *Amstelodamum* alluit (*Ya* vocatur) delabitur, & totus ferè ei immergitur. Fune scilicet arrepto sese sustinet, donec alij succurrentes extrahunt. Gravissima autem febri mox corripitur, morbis insuper pluribus concurrentibus, ex tot annorum curis, ac difficultatibus coacervatis. Classi *Harlemensi* sistere se non potest, ut pro more de vocatione & vocato cognoscat. Literis itaque datis sese excusat, additis Ecclesiarum *Palatinatus* & *Amstelodami* testimonijs, quibus visis, & accedente plurium Pastorum suffragio, qui ipsum *Amstelodami* sæpiùs dicentem audiverant, vocatio approbatur, & de proclamatione ac consecratione ordo constituitur. Ad diem 10. Novemb. anni 1624. *Uytgeestæ* jubetur adesse, ut introducatur, & Ministerium adeat; ægerque ac languidus adducitur, ut dubium esset omnibus, uter è vivis excessurus esset prior, an Pastor Veteranus ac Senior, an hic Pastor Novus ac Junior. Mœror animi gravior accessit ex obitu filioli primogeniti, *Johannis Henrici*, qui ipsi in exilio & tot periculis hactenus exantlatis suâ suavitate solatio & recreationi fuerat, in fixam illam sedem cælestem avocati. Morbus quoque ipsius increvit, & aliquot annis eum exercuit; ut, cùm singulis tamen septimanis ternas haberet conciones, tandem succumberet, & *Amstelodamum* ducendus esset, quò Medicorum operâ rectiùs uteretur. In ædes ipsum recipit Honestissimus & Pręstantissimus vir, *Johannes à Swolle*, olim Ecclesiæ istic Senior Spectatissimus, ipsique amicissimus. Dei verò Opt. Max. clementiâ ac benedictione, & Medicorum duorum ex Experientissimis manu, atque reliquâ pijssimæ matronæ & familiæ *Swollanæ* curâ, eousque restituitur, ut ad Ecclesiam rediret, & officio fungeretur; etsi morbus necdum omninò cessaret. Valdè insuper ipsum afficit, quòd Adversarij (inprimis *Anabaptistæ & Pontificij*) infirmitate ipsius abusi, ut singulos privatim frequentiùs invisere non posset, conarentur aliquos ab Ecclesia abstrahere. Præsentem tamen Dei gratiam ac virtutem sensit, quâ cum *Iobo* & jacturam rerum, & morbos in se, atque obitum filioli suavissimi, patienter tulit & reliquas difficultates superavit. Plurimùm etiam excitabat Ecclesię amor ac fervor in concionibus & sacris frequentandis, etiam horis vespertinis, ex vicis in circuitu remotioribus, hiemis quoque tempestatibus neminem avertentibus, sed omnibus, modò non omninò decumberent, vel pedibus, vel equis aut scaphis advolantibus, ut auditorium semper esset frequentissimum. Etsi igitur sæpè præ morbo vix proreperet, & difficulter suggestum conscenderet, conspectâ tamen tantâ auditorij aviditate adeó semper animus erigebatur, ut in concionibus vires ei accedere, imó ipse optimè valere videretur. Et hinc porró Dei fretus gratiâ non solùm in concionibus suos confirmandos, sed

etiam

etiam συςαδὸ, ac publicè in ipſorum cœtibus Adverſarios inſolentiores aggrediendos eſſe ſtatuit. Ab *Anabaptiſtis* pugnam ſacram inchoat, quòd ſimulatâ ſuâ & ſuorum doctorum pietatis ſpecie audaciores, & Eccleſiæ magis moleſti & noxij eſſent. Sperarat autem ipſos quietiores futuros, ſi ſemel ipſos adortus eſſet, & res benè ſucceſſiſſet; ſed concitati & indignati, quòd ipſorum Doctor, contra quem primâ vice egerat, remiſſior eſſet, ac veritati cederet, ipſum poſtea ultrò provocant, & jam hos jam illos ex Epiſcopis ſuis hinc inde contra ipſum evocant, unde concertationes ſæpiùs contra eos continuare cogitur, Dei gratiâ, cum ſucceſſu optato. Uni etenim Deo omnem dat laudem, expertus manifeſtè, quàm ipſius potentia in noſtra infirmitate conſummetur. Inter alia non poteſt non ſingularis & prædicandæ divinæ gratiæ & virtutis ſpecimen referre, quòd, cùm ſecundâ vice cum iſtis hominibus congreſſurus, & totâ nocte præcedente cum graviſſimo febrili paroxyſmo luctatus eſſet, ut non videretur incedere & progredi poſſe, divinitús tamen confirmatus eſt, atque cùm contra tres ſimul Epiſcopos & Exhortatores ipſorum in denſiſſima hominum turba, qui undiquaque confluxerant, idque mediâ æſtate, atque æſtu valdè urente, majori corporis & animi intentione agendum eſſet, non tantúm adverſarios confudit, ſed etiam ab eo tempore à febri liber evaſit. Colloquijs porró toties iteratis (quæ vel à Notario publico excepta, vel poſtea fideliter conſcripta, apud *Abdiam* hucuſque hærent) id Dei dono obtinet, ut tum Pontificij ſibi metuerent & cautiùs agerent, tum Anabaptiſtæ modeſtiores eſſent, nec valdè conſtaret, quando cætus ſuos haberent; imò haud pauci de religione vera dubij confirmarentur, & plures ex iſtis, etiam antea acerbioribus, ad Eccleſiam accederent, & S. Baptiſmum ſuſciperent; adeoque opus in vinea Domini feliciſſimè procederet. Plurimùm hoc, Deo ſingulariter benedicente, promotum catechiſationibus, quas varias inſtituit, catechumenis in ſuas claſſes diſtributis, ut tandem in his eſſent, qui fuſiùs ex S. Literis capita Religionis Chriſtianæ, probare, errores contrarios refutare, imò alios cum fructu docere, & cum Adverſarijs ipſis de vulgatis controverſijs congredi poſſent. Inter hos nominatim unus, *Johannes Johannis*, qui ex Anabaptiſtis antea orthodoxiæ fuerat infenſior, at de veritate in conſcientia convictus, hanc, Baptiſmo ſimul ſuſcepto, profeſſus erat, adeò profecit, ut ad S. Miniſterium ex ordine Vener. Claſſis & Synodi admiſſus, eoque fideliter functus ſit. Nec tantùm numero, vel ſcientiâ ſacrâ Eccleſia crevit, ſed ſeriis adhortationibus, crebris viſitationibus, & diſciplinæ Eccleſiaſticę exercitijs, Dei Spiritu aſpirante, Chriſtiana quoque vita magis magiſque reſpondit, ut quaſi minùs honeſtum haberetur, ſi qui viri-juvenes vel puellæ, ex Eccleſiæ membris, cauponis vel choreïs interfu-

rëis interfuissent. Ad familiam præterea honestè alendam, stipendio istic tenuiori Pater cœlestis similiter succurrit, favore ipsi in utraque Hollandia passim conciliato, ut Spectatissimorum virorum filios *Enckhusâ*, *Hornâ*, *Amsterodamo*, *Harlemo*, *&c.* rogatus in ædes reciperet, in melioribus literis instituendos. Aliquos insuper ferè semper secum habuit S. Ministerij Candidatos, vel à Classibus & Magnis viris sibi commendatos, vel ultró ipsi cohabitare desiderantes, cum quibus ipsi Theologica exercitia fuerunt exoptata, & conversatio jucundissima, unde noctes ipsum in studijs lucubrantem detinuerunt, quó eis satisfaceret. Erant enim in his viri doctissimi, jam in Academijs & exteris regionibus cum Professoribus eximijs versati, qui postea in *Hollandia* & *Zelandia* Ecclesijs suis cum laude partim præfuerunt, partim adhucdum præsunt. Interea lucis quoque Schola ipsi pro divina voluntate fuit in schola crucis, dum varijs exercitus est adversis, morbis,& funeribus suorum,uti duorum aliorum filiorum *Uytgestâ* in universitatem cælestem promotorum; Venerandi soceri *Leidæ*; honestissimæ socrus *Uytgeestæ*; fratris *Andreæ* natu maximi in *Suderhusen* prope *Embdam* Pastoris; charissimæ matris *Bremæ*; Fratris natu minimi *Conradi*, Juris Candidati, ex variis itineribus & *Constantinopoli* reducis in *Italia* abrepti; & quæ alia παθήματα ipsi erant totidem nova μαθήματα, quibus eo magis ad fidei & pietatis officia excitatus est. Multum tamen in his ipsum erexit Dei in munere benedictio, & jucunda consuetudo cum vicinis in *Hollandia* utraque Reverendis Pastoribus, & viris celebrioribus alijs, nominatim in Veneranda Classe *Harlemensi*. Hujus certè haud satis commendare potest exemplarem εὐταξίαν, & fraternam concordiam; erga se quoque multis modis testatum favorem & amorem, ut eum pluribus causis Ecclesiasticis curandis, vel dissidiis componendis adhiberet, examinibus instituendis sæpiùs preficeret, ad Synodos aliquoties deputaret, ac neminem Fratrum norit, qui vel verbulo vel nutu animum minùs benè affectum ostenderit. Ipsi *Uytgeestani* nihil non offerunt ac præstant, ut ipsum sibi devinciant, nec alijs auscultet, qui hinc inde ipsum auditum & vocatum accedebant. Et hinc, cùm in suo *Uytgeest*, loco licet aliàs non tam celebri, tam benè lateret, Deoque & Ecclesijs tam optatâ quiete serviret, ad loca ampliora non aspirat, forte suâ in Domino acquiescens. Accessit, quòd præter alios labores tum laudata Classis *Harlemensis*, tùm *Synodus Hollandiæ Borealis*, ipsi post obitum RR. DD. *Johannis Acronij* & *Danielis Souterij* Pastorum *Harlemensium*, demandavit vindicias pro Orthodoxa Ecclesia adversus mendacia & calumnias alicujus Chronici, quòd Anabaptista *Hornensis*, nomine *Pieter Janssen Twisck* in duos tomos corrasit, hoc ficto specioso titulo, *Chronijck* **van den Ondergang der Tyrannen / ofte Jaerlijcksche geschiedenisse in Wereltlijcke ende**

lijke ende kerckelijke sacken / van Christi geboorte af tot desen tijt toe / wesende een tijdt Threfoor / wonderboeck / en Jaerrekening van de voornaemste geschiedenissen des gantschen Aerdtbodems. &c. Et, instante quidem annis sequentibus pluribus Ven. Synodo, optasset certè ex animo, ut opus cœptum licuisset absolvere; remoris autem subinde injectis gravioribus hactenus id præstare non potuit, ut Vener. Synodum ipse reverenter rogarit, vel causam hanc Deo ac tempori committeret, vel onus alijs imponeret, ne toties frustra in Actis Synodalibus recurreret. Inprimis ipsum avocarunt vocationes, & difficultates magis magisque impositę graviores, uti quivis æquus rerum judex arbitrabitur, eoque ipsum faciliùs excusatum habebit.

Dum scil. in his aliisque studiis, & privatis & publicis, laborat, en Novæ Belgicæ Bibliorum Versionis recognitio seu revisio (quoad Vetus Testamentum) nomine Ecclesiarum *Hollandiæ* Borealis ipsi simul ab eadem Vener. Synodo injungitur. Alterius est loci altiùs repetere & pleniùs exponere, quarè, quid, & quomodo de accuratiore Belgica Translatione jam ab initio Reformationis aliquoties tentatum, promotum, & tandem, Dei gratiâ, Ecclesiarum desiderio, & Illustriss. ac Præpot. DD. Ordinum Confœderati Belgij munificâ pietate, absolutum sit. Quid de ea instituenda in Synodo Nationali, habita Dordraci ann. 1618, decretum sit, Acta ejus ad sess. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13. docent. Suffecerit hoc loco in gratiam Lectoris recensere nomina tum Interpretum, tum Revisorum. Interpretes, inquam, V. T. fuerunt, RR. DD. JOHANNES BOGERMANNUS Synodi Nationalis Præses, Pastor Ecclesiæ *Leovardiensis*, & pòst S. Theol. D. & Professor *Franequeræ in Frisia*; WILHELMUS BAUDARTIUS, Ecclesiæ *Zutphaniensis* Pastor; GERSON BUCERUS, Pastor Ecclesię *Verianæ in Zelandia*, qui tamen sub versione obiit. Novi Testamenti Interpretes fuerunt, RR. DD. ANTONIUS WALÆUS, S. Theol. D. & Professor in Academia *Leidensi*; FESTUS HOMMIUS S. Th. D. Synodi Nat. Scriba, Collegij Theologici Ordinum *Hollandiæ* Regens, & Ecclesiæ *Leidensis* Pastor; JACOBUS ROLANDUS, in eadem Synodo Nat. Assessor, Pastor Ecclesiæ *Amsterodamensis*, qui tamen & ipse sub opere Versionis ante Revisionem obiit. Revisores præter dictos Interpretes circa Vetus Testamentum, juxta ordinem Provinciarum, hi erant: Ex *Geldria* ANTONIUS THYSIUS, S. Theol. D. & ejusdem Professor, antea in Illustr. Schola *Harderwici in Geldria* (eoque in Synodo Nat. hujus nomine deputatus) tunc verò in Academia *Leidensi*; ex *Hollandia Australi* JOHANNES POLYANDER, S. Th. D. & Prof. itidem *Leidæ*, atque ibidem Ecclesiæ Gallo-Belgicæ Pastor; Ex *Hollandia Boreali* hic ipse ABDIAS WIDMARIUS, tunc Ecclesię in *Uytgeest* sub Classe *Harlemensi*, pòst *Goudæ* in *Hollandia Australi* Pastor, inde S.

 Theol-

Theol. & Hebr. Lingue Professor, simulque Pastor *Harderwici in Geldria*; hinc S. Th. D. & Prof. in Academia *Groningana*: ex *Zelandia* JACOBUS LARENUS, Ecclesiæ *Vlissinganæ* Pastor: *Ultrajecto* ARNOLDUS TEEKMANNUS, Pastor Ecclesię *Ultrajectinæ*: ex *Frisia* BERNHARDUS FULLENIUS, Pastor *Leovardiensis* Ecclesiæ: Ex *Transisulania* JACOBUS REVIUS, tunc Ecclesiæ *Daventriensis* Pastor, pòst *Leidæ* Regens Collegij Theologici Ordinum *Hollandiæ*: *Groningâ* FRANCISCUS GOMARUS, ibid. S. Theol. D.& Professor. NoviTestamenti Revisores præter suos Interpretes erant, è *Geldria* SEBASTIANUS DAMMANNUS, Pastor *Zutphaniensis* Ecclesiæ, & ipse Synodi Nat. Scriba: ex *Hollandia Australi* JOHANNES ARNOLDI LINDANUS, Ecclesiæ *Delphensis* Pastor; *Boreali*, GUILHELMUS NIEUHUSIUS, Rector *Harlemensis* Scholæ: ex *Zelandia* CAROLUS DEMATIUS, antea Pastor Ecclesiæ *Middelburgensis*, pòst *Ultrajecti* Academiæ S. Theol. Prof. & Ecclesiæ Pastor: *Ultrajecto* LUDOVICUS GERHARDUS à *Renesse*, tunc Pastor Ecclesiæ in *Maerssen*, pòst *Bredæ* Ecclesiæ Pastor, & S. Theol. Professor: è *Frisia* BENHARDUS FULLENUS, qui idem jam inter Revisores Veteris T. est nominatus: Ex *Transisulania* CASPARUS SIBELIUS, Ecclesiæ *Daventriensis* Pastor: *Groningâ* HENRICUS ALTINGIUS, antea *Heidelbergæ* in Electorali *Palatinatu*, tunc *Groningæ* S. Theol. Doctor ac Professor. Interpretes illi Veteris T. *Leidam* convenerunt ann. Ch. 1628. atque initium suæ Interpretationis fecerunt: anno proximo eos secuti sunt alteri isti in Novo. Peractâ itaque ab illis translatione V. T. ad instantem annum 1633. ex decreto Illust. & Præpot. DD. Ordinum è singulis Provincijs *Leidam* simul evocantur dicti ejusdem Revisores: cumque hic *Abdias Widmarius* à Ven. Synodo *Noort-Hollandiæ*, anno præterito 1632. *Hornæ* habita, surrogatus esset in locum demortui Rev. *D. Jacobi Rolandi*, (qui similiter Rev. *D. Petro Plancio* Pastori ejusdem Ecclesię *Amsterodami* ad Recognitionem V. T. successerat) & ipsi literis Illust. & Præp. DD. Ordinum *Hollandiæ* datis *Hagæ Comitis* 22. Decemb. ann. 1632. imponitur, ut se quamprimùm paret, & ad Cal. Jul. ann. 1633. juxta Interpretes & alios Revisores designatos *Leidæ* sistat, ad Revisionem operis tam sancti & diu desiderati perficiendam. Literis porrò additis RR. DD. Interpretes duo superstites (Rev. *Gerson Bucerus* ferè sub finem peractę interpretationis obierat) mittunt versionis suæ exemplaria examinanda, quæ tamen demum 13. Februar. ann. 1633. redduntur. Inexspectatum omninò hoc ipsi accidit, siquidem, quàm sibi ad tantum opus curta esset supellex, optimè norat. Interea adorans Dei providentiam, atque erga se indignissimum omniumque infimum servum gratiam, non

potest

poteſt non eidem Deo omnium Moderatori, Eccleſijs & harum nomine Synodo, atque Summo Magiſtratui ſuo obſequi, & in Domini timore ac tremore, onus quidem grave ac arduum, tam verò ſimul ſanctum & utile ſubire, aſſiduis animi ſuſpiriis Spiritus Sancti implorans gratiam ac virtutem. Mox itaque dimiſſis convictoribus, rebuſque alijs compoſitis, dies noctesque *Sacro* labori impendit, quò tum paratior accederet, tum unà cum reliquis RR. DD. Collegis pari paſſu procederet. Ipſe etenim ſeriùs adhibitus eſt, cùm alij Rev. & Cl. DD. Reviſores ad ſingulas tranſmiſſas partes ſe diutiùs ante commodiùs parare potuerint. Ordine quoque de Eccleſia à Ven. Claſſe *Harlemenſi* conſtituto, ut ſcilicet Paſtores ex ea reliqui vices ſuas, dum domo abeſſet, ſupplerent, familiâ etiam, & nominatim uxore partui proximâ, vicinis & amicis commendatâ, pridie Cal. Jul. ejuſdem anni 1633. *Leidam* profectus appulit. Eodem dicti reliqui D. D. Reviſores unà cum Interpretibus conveniunt, &, de ordine ac modo agendi deliberationibus & conſtitutionibus præmiſſis, opus in nomine Domini ſeriò & ſanctè, indefeſſo labore ſingulis diebus ante & poſt meridiem, in ædibus Ven. *D. Bogermanni* Præſidis peragunt, tandemque Dei gratiâ feliciter abſolvunt menſe Septembri anno Chriſti 1634. à quò Interpretes ac Reviſores Novi Teſtamenti ſucceſſerunt; & toti operi finem impoſuerunt menſe Octobri anno 1635. Quid hic noſter ſuo loco pro modulo contulerit, non eſt quod jactet: imò nihil omninò in ſe eſſe aſſerit, quod glorietur. Nihil, inquam, ſibi arrogat, ſed quicquid præſtitit, uni divinæ gratiæ in ſolidum aſcribit. Gratias interim Deo agit ex animo, quod ſe ex abjectiſſimis & minimis ſervis ſuis tantâ dignatus eſt gratiâ, ut iſti ſummorum in Eccleſijs Confœderati Belgij Theologorum Collegio intereſſe, de tot graviſſimis Veteris Teſtamenti locis judicia limata cognoſcere, & de difficultatibus pluribus conferre liceret. Gratulatur quoque ſibi de probata Deo conſcientia, Eccleſiæ fide, & tantis luminibus diligentia ac ſedulitate, quam in ipſo ſimul nominatim commendat, qui vitam *D. Walæi* p. m. ejus operibus additam, deſcripſit, & in ea de Verſione Bibliorum Belgica hiſtoriam recenſet. Et licet primo acceſſu non videretur ab uno vel altero tanti fieri (quis enim iſte natione Germanus, conditione Paſtor ex agro *Caninefatum Noort-Hollandiæ*, exiſtimatione cum nemine aliorum comparandus, aſpectu nullus?) ſub ipſo tamen opere eum magis magiſque amplexi ſunt, omnia humanitatis & amicitiæ officia ei exhibuerunt, &, quàm fideliter *Spartam* ſuam exornaret, & quantum uſum in Belgico quoque idiomate accuratiore ſibi comparaſſet, ad alios ultró teſtati

 ſunt,

ſunt, ut in felicitate non minima iſtam tantorum virorum amicam conſuetudinem, & aliqualem in publicas Eccleſias collatam opellam habeat, ejuſque non poſſit ſine animi lætitia & laude divina meminiſſe. Quàm enim lucri & emolumenti exinde parum, imò nihil, ſibi ceſſerit, ex nonnullorum iniquitate, mavult tacere. Quanti verò ipſius ſtudium & operam inprimis æſtimarint RR. DD. Interpretes, eo præterea comprobarunt, quod ipſum nominatim commendarunt, qui operi prelo edendo adhiberetur, ſi, peſte tunc *Leidæ* vehementiſſimè graſſante, ſibi quid humani eveniret; quód ipſe in toto opere ad omnia attendiſſet, ad ſuum exemplar, quæcunque mutata eſſent, ipſemet annotaſſet, in adverſaria quoque ſua præcipuas obſervationes exceptas retuliſſet, & ferè omnium rationem poſſe reddere videretur. Nec tantùm in principio, cùm prelum admovendum eſſet, de pluribus commonefecit, ſed etiam, à quo Biblia iſta Belgica Nova primum prodierunt, quod factum ann. Ch. 1637. multa ſubinde notavit, & maximè poſt Vener. Synodum *Hollandiæ Roterodamenſem*, anni 1641. In hac ſcilicet de commiſſis erratis typographicis cœptum eſt agi, atq; hinc ipſe integrum opus denuo privatim recognovit, &, primo ſuo exemplari Belgico collato, errata ex univerſo opere collegit. Editionem horum cùm hiſtoria totius Tranſlationis, ejus defenſione, erratorum ſyllabo & excuſatione, & de alijs, quæ ulteriùs deſiderari poſſint, cauſis eorum monſtratis, σὺν θεῷ, meditatur, niſi prævenerint alij, cùm Operis Sanctiſſimi honor hoc poſtularit. Minati quidem nonnulli initió ſunt multa, & arrodere aliquis annotationes conatus eſt, ſed fruſtrá hactenus; imò à pleriſque Doctioribus, & magis Candidis ex quibuſvis Adverſarijs, opus magni fieri & commendari manifeſtum eſt. Solius Epiſcopii, Orthodoxæ Eccleſiæ in Belgio infenſiſſimi, judicium ac teſtimonium in Inſtitutione ſua inter Opera Theologica de ipſa Tranſlatione omnium vice eſſe poſſit, etſi notæ ad ipſius non ſunt palatum.

Soluto itaque iſto ſpectatiſſimo & amiciſſimo Collegio, & ſingulis ad ſuos revertentibus, ipſe quoque cum Bono Deo ad ſuam feſtinavit Eccleſiam in *Uytgeeſt*, ſecum ſimul reductâ familiâ, quam propter moram abſentiæ diuturniorem *Leidam* acceſſiverat. *Uytgeeſtani* obviam facti ipſum cum ſuis reducunt, cum gaudio & mutua comprecatione recipiunt. Ad labores & curas itaque redit etiam ordinarias. Diſcipuli & convictores ſe inſinuant partim priores, partim inſuper alij. De ipſo hinc vocando laboratur ampliùs *Leidæ*, *Harlemi*, *Goudæ*, *Hagæ Comitis*.&c. Urgetur quoque porrò ad continuanda extraordinaria; ad ſupra dictas vindicias contra Anabaptiſtas; ad Belgicorum Bibliorum reſiquam adornationem; ad eorundem in idioma *Germaniæ* Superioris tranſlationem, quam Typographus aliquis expetebat, & ad quam,

ad quam, viso & approbato jam aliquo specimine à Vener. & Clariss. DD. *Bogermanno* & *Altingio*, alii hortabantur. At hæc ipsa varia moles ipsum obruit, ut perficere non valeret, & à *Germanica* translatione ultrà absterruit, quod de *Germania* & Ecclesijs in ea Orthodoxis restaurandis, tunc spes magis magisque excideret. Accessit à laboribus & vigiliis valetudinis adversitas, dum catarrhi violentiores corpusculum infestant, & doloribus intensioribus macerant. Avocat autem ab omnibus istis cœptis studijs vocatio *Goudana*, antehàc aliquoties tentata, tandem, necessitate sic adigente, in actum deducta.

Est *Gouda* è sex Majoribus, uti olim loquebantur, *Hollandiæ* Urbibus notissima, amœnissima, ab aquis pleraſque plateas interluentibus saluberrima, omnibus rebus ad victum & externa bona felicissima, curiam habens in medio amplo foro spectabilem, templum in tota *Hollandia* facilè amplissimum &c. At hoc uno multis alijs infœlicior, quód inde à prima Euangelii Reformatione ferè semper Ecclesiam habuisset pressam & Religionem laborantem, tum ab hæresibus & sectis omnis generis, tam commodo loco nidum ponentibus ac toleratis, tum ab internis dissidijs, vel *Ecclesiasticis*, vel Politicis, quæ sese ut plurimùm in mutuas partes adversas abripiunt. Vetera repetere non est hujus loci. Quæ istuc hunc nostrum vocandi causa, ipsique eundi necessitas fuerit, non potest præterire. Ab aliquot annis novum erat ortum incendium, quo & Ecclesia & Politia schisma grave patiebatur. Pastor alius ab Ecclesiasticis, alius à Magistratu erat ejectus. Odio flagrabant omnia. Ecclesia Pastoribus, Politia Justitiâ destituta videbatur. Singuli suos habebant, qui nihil non pro suis molirentur ac agerent. Cúm ergò conclamatum videretur, per DD. *Deputatos* & Classis & Synodi causa defertur ad Illustr. ac Præp. DD. Ordines *Hollandiæ*, ab his commendatur Illustriss. Principi Auraico, Fortissimo *Henrico Friderico* fel. mem. Hic assumtis viris Prudentissimis, ex Advocatis Consiliariis & Presbyteris Gravissimis magnæque autoritatis; atque partibus *Hagam Comitis* citatis, & omnibus probè perspectis, amnestiam sancit, ad certos articulos pacem ac concordiam reducit, ad Ecclesiam verò instaurandam consultum judicat; ut Pastor, *D. Isaacus Abbama*, qui unus superérat, sed ab Ampliss. Magistratu remotus fuerat, muneri quidem suo ob honorem Ministerii & Ecclesiastici Ordinis restituatur, sed hoc sese mox eodem quasi sponte abdicante, tres Pastores alij simul vocentur, quibus nihil unquam cum istis litigiis fuerit commune. Ordine itaque legitimo proceditur. Presbyterium, approbante Ampliss. Senatu urbis, antegressis consilijs & commendationibus Illustriss. Principis & dictorum Consiliariorum, ex *Hollandia Boreali* eligit & evocat hunc ipsum *Abdiam Widmarium* (quem jam ab

aliquot annis deſiderarant) *Nathanem Vogelſangium*, & *Jacobum Sceperum.* Dimittere illum *Uytgeeſtani* erant difficillimi, & ipſe pacis ſtudioſior tantæ tempeſtati ſeſe committere haud erat facilis. Cùm autem Ven. Claſſis *Harlemenſis* ipſius operam Eccleſiæ *Goudanæ* neceſſariam eſſe pronunciaret, & præterea Literæ Illuſtriſſ. Principis & RR. DD. Deputatorum Synodi *Hollandiæ Auſtralis* ſuaſoriæ & commendatitiæ urgerent, & iſtis & huic acquieſcendum fuit. Ægerrimè tamen ab invicem divelluntur, & non ſine fuſiſſimis omnium lacrymis, maximè cùm Eccleſiæ concione, de toties ei dicta vulgata Benedictionis formula (Numer. VI. 23.) benedicens, valediceret. Hujus autem Eccleſiæ memoria ipſi multis nominibus eſt ſacra ac grata; & viciſſim ſui memoriam *Uytgeeſtanis* in hunc uſque diem eſſe jucundam ſæpiús eſt compertum, præter teſtimonia honeſtiſſima Ven. Claſſis, & Eccleſię, & Judicij Politici. Indicio inter alia unum eſto. Cúm poſtea iſtic quoque grave diſſidium ac ſchiſma ortum eſſet, nec à Ven. Claſſe tam facilè ſopiri poſſet, partes utrinque in ſuum *Abdiam* compromittunt, quod in ejus arbitrio omnes acquieturi eſſent, ideoque ipſum obnixè repetunt, additis ad *Goudanos* literis, cum approbatione Ven. Claſſis, ut tamdiu redire concedatur. Avidè expectatus tanto omnes ac ſingulos à ſe pendere affectu experitur, ut intra bihorium omnia ex voto & proſpero cum ſucceſſu expediret. Tantum ſcilicet refert Dei beneficio, Paſtoris fidelitatem Eccleſiæ eſſe plenè probatam, ut ſibi omnium animos pio amore habeat devinctos, & ad ſaniora conſilia obſequioſos.

Goudam quando venit, honorificè exceptus unà cum dictis Collegis introducitur 16. Maj. ann. Chr. 1638. (altero illo Paſtore priore Eccleſiæ ſimul valedicente) unde ipſe mox poſt meridiem ſuo & Collegarum nomine concionem habet ex Rom. XIV v. 19. & S. Miniſterium iſtic Dei gratiâ aggreditur. Quàm adhuc ſingulorum animi diſtracti fuerint, quàm ipſi & Collegis variæ & graves ſæpiús audiendæ querelæ, quantæ ſuperandæ difficultates, quot labores impendendi, ut Eccleſiam diſſipatam in unum recolligerent, & ad S. Cœnæ communionem reducerent, à qua plerique per annos plures abſtinuerant, omniaque reſtituerent, nemo ſatis effari poſſit. Quid nominatim *Abdias* præſtiterit, mavult tacere, cúm nihil ſibi, ſed omne gratiæ divinæ debeat. Jucundum ipſi interim eſt, quàm, Collegis concorditer agentibus, Eccleſia accreverit, floruerit, etiam catechiſationibus introductis, viſitationibus Orphanotrophiorum inſtitutis, concionibus extraordinarijs in Sophroniſterio &c. habitis. Collega uterque huic noſtro ſe oſtendebat addictiſſimum, ut alter præ altero æmulus ſibi vellet ſolum, & præter eos Rev. & Doctiſſimus *Dn. Carolus Everwinus* ¶ ipſi erat familiariſſimus. F Ampliſſ. Urbis

¶ Ecclesiæ Gallo-Belgicæ Pastor

Magiſtratus

F uti quoque Rev. & Doctiss. D. Abrahamus Hertogius, Ecclesiæ vicinæ in Sluijpwijck Pastor Goudæ habitans.

Magiſtratus omnem favorem ſæpiùs eſt teſtatus, atque ipſum mox ab initio Scholarchis, ſeu Scholæ Curatoribus, viris Conſultiſſimis & Excellentiſſimis, adjunxit. Si quis alienior unquam ſit viſus, omninò factum, vel quód Religioni non ſincerè addictus, vel ab aliquo delatore deceptus eſſet, culpam, quâ ipſe tenebatur, in innocentem transferente. Vener. Claſſi de honore aliquoties ſibi exhibito gratias agit, uti ipſe quoque ordinis & pacis ſtudioſiſſimus de omnibus benè mereri ſtuduit, etſi per *Diotrephen* aliquem nonnulla ἀτάκτως fierent, unde etiamnum dolet, quòd juſſu Presbyterii ann. 1639. in Vener. Synodo *Leidenſi* libertatem & jus Eccleſiæ *Goudanæ* unà cum Collegis vindicare coactus fuit. De Eccleſiæ certè totius amore, Dei beneficio, ſibi gratulari poteſt, quam ſibi fideliter docendo, aſſiduè viſitando, officia quævis præſtando, maximè habuit devinctam, ut ex varijs etiam Adverſarijs aliqui ipſum admitterent, & Eccleſiæ ſeſe jungerent. Vener. Synodis *Hollandiæ Auſtralis* ſe quoque multis rationibus obſtrictum profitetur, quæ ipſum ſæpiús humaniſſimè habuerunt, & per aliquot annos, præter S. Theologiæ Profeſſores *Leidenſes*, deliberationibus adhibuerunt in diſſidio *Bremenſium* ab Univerſalis Gratiæ Patronis exorto &c. unde ipſum quoque Synodus *Goudana*, etſi ei non intereſſet, anno 1640 Correſpondentiæ (ut vocant) in Friſiam deſignavit; anno proximo 1641. Synodus *Roterodamenſis* Aſſeſſoris loco dignata eſt; atque denuò ad Correſpondentiam delegavit ad Synodum *Groningæ & Omlandiæ*.

Hac occaſione *Groningam* delatus à Vener. & Clariſſimo D. *Henrico Altingio*, verè Theologo, Orthodoxo ac Solido, olim *Heidelbergæ* Præceptore ſuo, & póſt toto vitæ tempore, fautore & amico intimo ac integerrimo, in ædes excipitur. Ab eo ad Nobiliſſ. & Ampliſſ. DD. Curatores Academię adducitur; ignarus hactenus, quâ de cauſa; tandem tentatur multis rationibus, ut Profeſſionem Theologicam in locum Ven. & Celeberrimi *D. Franciſci Gomari*, quam ſperaret offerendam, ſuſciperet. Renuit tunc ipſe, *Goudâ* ſe nunquam abiturum ratus, quód ibi ſedem fixiſſet, atque commodiús & quietiùs Eccleſiæ ſerviret, atque tenuitatem ſuam agnoſceret. Non poteſt non ſacra ipſi eſſe recordatio tanti viri, & ſermonum, quibus ſecum de ſcriptis ac rebus ſuis, ut aliàs, ita iſto poſtremo colloquio egit familiariſſimè. Veriſſimum autem eſt expertus illud Regis Sapientiſſimi, *Anima hominis excogitat viam ſuam, ſed Jehova ſtatuit greſſum ejus*. Vix enim *Goudam* eſt reverſus, inter duos Collegas Juniores magis magiſque gliſcit æmulatio, & alia ſeſe igni fovendo & excitando immiſcent, ut omninò in apertum incendium eſſet erupturum, cui, quòd hactenus fecerat, cavendo haud amplius par futurus, ſed ipſe potiùs, etſi abſque omni ſua cul-

pa, invol-

pa involvendus videbatur, accedentibus unius atque alterius Religioni minùs addicti finistris susurris & comminationibus. Ex animo itaque contristatur: omnia declinandæ tempestati consilia init: Deum, ut viam monstret, dies noctesque solicitus veneratur. Quid tandem! Omninó inexpectatò offertur & commendatur Professio Theologica & Hebræa in Illustri & Academica Schola Geldro-Velavica *Hardervicena*, & ibidem in Ecclesia *SS.* Ministerium. Hæret dubius, ac rationibus utrinque urgetur. Invocato Dei nomine amicos in consilium vocat *Leidæ*, *Amsterodami*, *Groningæ* &c. Suadent omnes, suis singuli rationibus. Instat eundo, redeundo, & causam promovendo Nobilissimus & Amplissimus *D.D. Johannes à Wynbergen*, alter ex Curatoribus, donec, quâ erat suadâ, expugnat, ut hactenus assensum præberet, quoad Professiones (de Ministerio visurus, ubi Ecclesiastica accederet vocatio) si honestè dimitti possit. Difficultates haud leves objiciuntur à Ven. Presbyterio, & ab Ampl. Magistratu, maximè quód *Abdia* suo dimisso discordiam & divisionem erupturam præviderent. Sperat autem ipse, alio erudito, pio, & pacifico viro sibi substituendo posse succurri. Tandem igitur, Nobiliss. Curatore causam strenuè persequente, in dimissionem consentitur, modó tamdiu maneat, simulq; consiliis adsit, ut talis vir ipsius loco electus sit. Et eligitur sanè talis à Presbyterio, quem probè norat, & confidebat tempestatem aversurum esse (*Amsterodami* jam Pastorem agit fidelissimum); at veró approbatio, à Magistratu & Classe desiderata, variis artibus protrahitur in *Abdiæ* abitum, à quo omnia redduntur irrita, unde postea inter Collegas collisio ac divisio gravior successit, quæ Ven. Synodis proximis annis negocium facessit; donec tandem omnia composita sunt, altero Collegarum etiam ultró aliorsum secedente. Interea ipse optima quæque expectans, & honestissimis testimonijs à Presbyterio, Magistratu, Classe ornatus, ædibus suis divenditis, & rebus præmissis, *Goudanis* valedicit 28. Aug. ann. 1644. concionibus ante & post meridiem, ex Zachar. 8. v. 19. p. ult. omnibus ac singulis sanctè commendans & comprecans *veritatis & pacis amorem* ac studium. Quanto cum mœrore & solicitudine totius Ecclesię & omnium bonorum abierit, non potest eloqui, ut, etiamsi summo mane curru ex urbe portâ vicinâ egressus esset, ne concursu ullorum detineretur, mox tamen duo è Consulibus, Viri Magnifici, Optimi, deque Ecclesia & Politia optimè meriti, per apparitorem celerrimo cursu ipsum ad extrema mœnia juberent subsistere, atque cum ipso ulteriùs agerent, quantum metuerent, &, quid consilij daret, peterent. Et hoc magis postea sæpè doluit, quod spe & voto suo falsus fuit, Deum rogans gratiam ac veniam, tum sibi, si quid peccarit, omninò tamen contra propositum, tum alijs, qui Ecclesiam turbarunt. Quàm

enim aliàs

enim aliàs ægrè inde discesserit, novit, qui novit & judicat omnia; preterquam quod amœniorem & longè lautiorem stationem desereret, ut suspiciones ac calumnias, quasi ampliore stipendio in Geldria obtinendo dimotus fuerit, facilè rideret.

Harderviči inauguralem habet *de Urim & Thummim* in frequenti & splendida panegyri 13. Jul. an. 1644. Professiones, Dei gratia, Theologica & Hebræa, uti quoque Disputationes & Collegia, eodem Deo benedicente, procedunt. Ubi semel atque iterum rogatus in Ecclesia dixisset, ad Ordinarium insuper Ministerium legitimè vocatur, idque suscipit, modò sibi concedatur immunitas à deputationibus ad Classes & Synodos, à concionibus dierum, quibus Scholæ inserviret, à visitationibus ordinariis: atque ita vices suas pariter ordine suo subit, tum in concionibus, tum in catechisationibus, quæ istic quoque tunc introductæ sunt. Valdè ipsum reficit Nobil. & Ampliss. Consulum & Procerum insignis humanitas; Collegarum in Ecclesia ac Schola concordia & conversationis suavitas; Studiosorum & civium ad officia facilitas. Animus proinde nihil cogitabat minus, quàm ut inde revocandus esset. At verò & hîc Dei manum se huc illuc trahentem, retrahentem, manifestè sentit. Vener. & Celeberrimus Theologus, *D. Henricus Altingius, Groningæ* moritur, ipso ante obitum denuò commendato Nobiliss. & Ampl. Academiæ Curatoribus. Huic itaq; qui noluerat esse Collega, tandem successor ex ipsius simul consilio vocatur. Rev. & Cl. *D. Jacobus Altingius* filius, ibidem Professor linguæ Hebrææ, pòst etiam Academicus Ecclesiastes, ablegatur, ut pro interiore & hæreditaria amicitia vocationem persuadeat, additis literis à Rev. itemq; Celeberrimo Theologo *D. Samuele Maresio*, tunc Academię Rectore, humanitate & officiorum oblatione plenissimis. Difficultates obstabant aliquot, ad quas, nomine Nobiliss. & Ampl. DD. Curatorum, Clariss. *D. Maresius* Rector Magnificus respondens satisfactionem pollicetur. Unum porrò potissimum restabat, quod tam brevi tempore istic fuerat. Cùm verò *Cl. Altingius* literis instructus ad Curatores, Presbyterium, Magistratum *Hardervicenum*, Illust. Ordines *Velaviæ*, tum istic, tum *Hagæ Comitis & Arnhemiæ* (alteris etiam nihil non offerentibus, ut detinerent) nihil non ageret, dimissionem ipsius tandem impetrat, idque hoc faciliùs, quod spes aliunde facta erat, de Clariss. *Dn. Matthia Pasore*, Matheseos & Philosophiæ Moralis Professore, vicissim *Groningâ* in ipsius locum impetrando, qui etiam pòst vocatus successurus erat, nisi detentus fuisset, & ipse simul tertio loco ad Professionem Theologicam assumtus, quod tamen huic nostro postea eo gratius fuit, quod ipsum olim *Heidelbergæ* in Sacris studiis commilitonem & familiarem habuerat. Inter alia autem ipsum maximè permovet, quòd in florentissima Academia, unà cùm Clariss. Collegis Orthodoxi-

iam, adeoque Ecclesiam, Deo pro sua gratia tenuitati ejus porrò benedicturo, promoturus, suisque, cùm unicum istic fratrem haberet, propiùs adfuturus videretur, ignorans hactenus, quod brevi *Hardervici* propiores habiturus esset, uti pôst innotuit. *Groningani* suis rationibus ipsum urgent, ut quamprimum adsit ad inaugurationem, ordinem in Facult. Theologica, aliaque constituenda, siquidem feriæ majores instent, & alius præterea Professor Juris expectetur. Festinat ergo, atque, sic postulante ordine ac more Academiarum, Gradum ac titulum in S. Theologia Doctoris, quem hucusque fugerat, admittit, Promotore Admodúm Rev. & Celeberrimo *DD. Samuele Maresio*, tunc (ut dictum) Academiæ Rectore Magnifico, & hinc IV. Jun. inaugurali oratione tradit Columbam, Spiritus S. hieroglyphicon, ex illa celesti inauguratione Christi, & manifestatione Sp. S. specie columbe ad ejus Baptismum &c. in frequentissima Panegyri ex omni Ordine. *Hardervicum* reverso, & res suas ad abitum componenti, remoram, cùm ipsi *Groningam* introducto omninò non posset ampliùs, quoad filiam natu maximam, *Saram*, injicit Rever. & Doctiss. *D. Hermannus Velingius*, Ecclesiæ *Hardervicenæ* jam per sex annos fidelissimus Pastor cælebs, ipsiusque proinde ibidem in S. Ministerio Collega. Non passus eam à Patre simul abduci, quam honestè, à quo istuc venerat, amare cœperat, tandem animum aperit, eamq; sibi in uxorem dari expetit. Fortè ipsimet detinendo remora fuisset fortior, si se prodidisset maturiùs: cúm veró Pater neque pedem retrahere, neque filiam petenti denegare posset, hanc potiús posthabere, &, quamprimum licuit, in sanctè suscepto vocationis proposito progredi oportuit. Ita scilicet nihil his in terris ex omni parte est beatum, &, quæ Dei sunt, nobis & nostris præferenda esse divina docet Providentia.

Groningam igitur, honestis è *Geldria* reportatis testimoniis Ampl. Senatus Scholastici, Nobiliss. DD. Curatorum, uti quoq; Nobiliss. DD Consulum, & Vener. Consistorij Ecclesiastici, cum familia reliqua demum aliquanto post expiratas Academicas ferias migrat, atque in Nomine Domini Professiónem Novi Testamenti inchoat. Ex hoc scilicet hactenus ordinariè lectionibus publicis textus selectos, ac difficiliores, magisq; controversos explicat, à variis corruptelis Adversariorum quorumvis, maximè *Neo-Photinianorum*, seu *Socinianorum*, & nominatim postremó *Enjedini*, vindicat, atque loco, tempore, & Auditorio sic exigente, subinde ad Praxin Sacram applicat. In publicis Theologicis Disputationibus pro modulo quoque suo officium bonis probatum confidit. In privatis Institutionibus, Collegiis, & Exercitiis, Didacticis, Elencticis, Examinatorijs; Biblicis variis, Analyticis, Conciliatoriis, & nominatim Practicis Propositionum, quas vocant, nequicquam in se jure desiderari patitur, præter alia liberalia humanitatis & æquitatis officia, unde etiam

etiam de ingenuorum Studiosorum vicissim amore est certissimus. Et hoc faciliùs fert, quòd hîc in Ecclesia Belgicè docenda non adhibetur, maximè à quo anni ingravescunt, & vires corporis decrescunt; in Dei voluntate ac gratia animo grato acquiescens, quòd saltem per alios à se fideliter instructos Ecclesias plures passim docet, & docturus est, quamdiu Domino, & ipso Servo suo, & istis uti placuerit, ut opellam suam non tamen omninò inutilem vel esse vel fore speret in eodem suo Domino. Nec verò interea nihil hîc in Ecclesia agit, sed quomodo olim in Vet. Test, Sacerdotes ab anno quidem ætatis quinquagesimo à laboribus in mactandis & offerendis victimis immunes erant, consiliis tamen & curis reliquis aderant: ita Vener. Presbyterio hîc quoque placuit inter alios viros Graves & Spectatissimos ipsum [per reliquum vitæ tempus] adsciscere ad Regimen Ecclesiasticum. Et hoc sanè, ut favoris & judicij de se honorificum testimonium, admittit, modó dignitas S. Ministerij sibi maneat illibata, ne ad vulgarem Levitarum ordinem censeatur omninó relegatus, quod proinde & cautum, & in Acta relatum. In Academia ab ann. Ch. 1647. in ann. 1648. Rectoratus, Dei gratia; ipsi satis quidem fuit tranquillus, etsi difficilioribus Provinciæ temporibus, ut, præter Illust. ac Præp. DD. Ordinum Generalium Nobiliss. & Consultiss. DD. Delegatos, ipse quoque Illustriss. Princeps Auraicus, *Guilhelmus* p. m. adesset, ad divisionem tollendam. Luctuosus tamen fuit à funeribus, tum sui *Petri Bourgesij*, uxoris ex fratre nepotis, tum plurium ex omni Ordine, Consulum, Curatorum, Professorum, Studiosorum &c. Jacturam insuper Academia verebatur, quòd unus & alter è Professoribus ad novam Academiam *Geldro-Zutphaniæ*, ex Illustri Schola *Hardervici* tandem erectam, vocatus esset, nisi alter persuasus ultró renunciasset, alter (Experientiss. *DD. Antonius Deusingius* Med. D. hujus nostri etiam antehàc *Hardervici* Collega conjunctissimus) à Nobil. & Ampl. DD. Curatoribus ac Proceribus quasi retractus & detentus esset. Anno Chr. 1652. filiam natu secundam, *Annam*, desponsat Rever. & Doctissimo *D. Guilhelmo Wiermanno*, Pastori Ecclesiæ in *Nunspeet*, proximè *Hardervicum*, quò sorores sibi magis vicinæ solatio & auxilio essent, duabus reliquis filiabus Parentibus piè ministrantibus. Nobiliss. & Ampliss. DD. Curatoribus ac Proceribus multis sese nominibus fatetur obstrictum, eisque se & suos posthác quoque commendatos fore non dubitat. Nominatim aliquorum é Proceribus & Magnatibus prædicat insignem humanitatem & facilitatem interioris & liberioris admissionis; atque ex his unum atque alterum vel abiisse vel obiisse luget. Inprimis ipsi jucunda est amica & familiarior consuetudo cum Rever. Consultiss. Experientiss. & Clarissimis

omnium Facultatum Professoribus, Collegis sibi omnibus ac singulis plurimùm honorandis.

Atque ita se habent *Abdiæ Widmarii* in his terris peregrinationes perpetuę, huc usque, quando hęc scribuntur, Dei beneficio productæ in annum ætatis ipsius LXIII, qui vulgò Climactericus & simul Enneaticus, adeoque pręcipuè senibus gravis censetur, & hinc cuidam (an jure, an injuria?) *Andraclas* dictus.

Quantas sui & rerum humanarum revolutiones in hoc sublunari Orbe observarit, facilè est colligere. Ipse certè in se singularis variæ ac paternæ Dei providentiæ adorat exemplum, quodque omnis annorum hominis excellentia sit *labor ac dolor*, cum Magno Mose, Dei viro, agnoscit. Nominatim homines didicit plerunque mutari levissimè, ut amici sæpe sint minùs amici, ideoque inter illos vitam judicet tutissimam, sua fideliter agere, multa patienter ferre, Deo suorum tutori, vindici, & de omnibus providenti unicè confidere, atque illud Davidicum ingeminare; *Doce me, Jehovah, viam tuam, & deduc me per semitam planam, propter observantes me.* Et gratulatur quidem sibi maximè de vera ac salutari fide ac pietate in Deum, & Servatorem Christum, Dominum suum; Spiritus Sancti gratiâ ac dono, agnita & constanter asserta; quodque sibi non sit conscius ullius justæ alijs datæ offensionis aut scandali, facilè aliàs deprecaturus; & sanctè semper caverit, ne ulli se muneri illegitimè ingereret; vel, ceu ἀλλοτριοεπίσκοπος aut πολυπράγμων, alienis rebus aut litibus se immisceret; vel divitiis aut inani gloriolæ inhiaret, veritus illud de talia quærentibus dictum Dominicum, *Retulerunt mercedem suam*: absit tamen, ut in hujusmodi se justificatum putet, vel ullatenus glorietur, aut de alijs temerè judicet. Miserrimum se potius confitetur peccatorem, ut si litigare cum eo velit Deus, huic non possit respondere ad unum ex mille (*Aberrationes suas quis intelligat?*) eoque omnem suam justitiam ac salutem sitam profitetur in Jesu Christo, ex mera Dei gratia, & sic unicè gloriatur in Domino. Ad scripta publica se hactenus non fuisse pronum agnoscit, etsi nullatenus ociosus, tum quod sit timidior, indeque tardior, tum quód meliora jam extent, ipseque aliorum ingenia ac dotes semper magis suspiciat. Ad alia tamen quæ contulit, tacet, &, quæ partim edidit, partim huculque pressa edi possint, subjiciuntur. Quod reliquum est, sicut peregrinus ad patriam, & servus ad umbram aspirat, & sicut mercenarius expectat, dum fecerit; ita & ipse, quandocunque Deo placuerit, (qui unus nullis naturæ terminis aut annis alligatus, unicuique homini determinationes fecit, quas non transgrediatur) Dominum ac Servatorem suum servus anhelus, & desiderans, ut in permanentem illam civitatem, sub umbram arboris vitæ, ad æternam è militia requiem avocetur, expectat, & implorat, *Veni Domine Jesu!*

Quæ

Quæ nomine ABDIÆ WIDMARIJ edita sunt:

Disputationes Theologicæ adversus Judæos de Vero Messia &c. Marpurgi *an.* 1617.

De Urim & Thummim *Oratio Inauguralis*, Harderv. 1644.

Πέντας *Disputationum de Natura SS. Theologiæ, hujus simul Synopsin exhibens, ibid.* 1645.

Columba, *Spiritus Sancti Hieroglyphicum, hoc est, Oratio Inauguralis de manifestatione Spiritus Sancti, sub specie columbæ, ad inaugurationem Christi circa hujus Baptismum*, Groningæ 1646.

Quæ (siquidem ita visum fuerit) edi possint:

Theologica opuscula M. Andreæ Widmarij, *Illustris Scholæ* Bremensis *Rectoris p. m. operâ* Abdiæ *filij recensita.*

Spicilegium Observationum in aliquos S. Scripturæ, tum libros, tum textus illustriores. &c.

Sacræ Vindiciæ Doctrinæ & Interpretationis Orthodoxæ adversus varias SS. Literarum corruptelas, nominatim Neo-photinianorum, *sive* Socinianorum *&c.*

Dubia & Responsa, seu, Quæstiones & Conclu-siones de varijs Theologicis capitibus & casibus.

Orationes aliquot de Sacra olea; *de* Arca Noachi; *de* Aarone *ejusque investitura typica ad Christum; de recta mortuos lugendi ratione; habitæ ad Rectoratus susceptionem & depositionem, ad Docturæ Theologicæ collationem, ad parentationem. &c.*

Acies Bellorum Domini, *hoc est*, Syllabus Controversiarum Theologicarum, *quæ hodie præcipuè agitari sunt solitæ inter* Orthodoxos *& Adversarios, & hos primùm quosvis promiscuè in genere, deinde in specie Pontificios, Lutheranos, Anabaptistas,* Novatores-Remonstrantes, *Socinianos, Weigelianos & Fanaticos, Iudæos &c.*

Sylloge Disputationum è S. Theologia selectarum.

Historia ac defensio Novæ Belgicæ Versionis, cum Typographicorum ad editionem primam erratorum indice, & quæ huc faciunt alia.

Anabaptistarum Confusio, *hoc est*, Colloquia *aliquoties cum Anabaptistarum primipilis in eorundem cœtibus* Uytgeestæ *habita, partim à* Notario Publico *excepta, partim postea fideliter relata; præter reliqua cum ijsdem acta ac controversa.* Belgicè.

Christianismus Confœderati Belgii, hoc est, Apologeticus libelli cujusdam A. V. T. Antverpiæ *editi, partim de* Religione *& Christianismo* Belgii *Confœderati in genere, partim de Sacramento altaris (ut iste loquitur) in specie; jam anno* Chr. 1638. *oppositus. Belgicè.*

Aliquot Decades selectarum concionum in insigniores Sacras historias ac textus S. *Scripturæ, & Veteris & Novi Testamenti, variis occasionibus habitarum.* German. & Belg.

Catechisatio accuratior ad Catechesin Palatino-Belgicam instituta &c. Belgicè.

JOHANNES CONRADUS MONÆUS.

DEbet hunc quoque eximium virum Academia noſtra Palatinatui, cujus, ut olim Trojæ excidium ortum Romæ dedit, deſolatio Lycea Eccleſiaſque Belgicas locupletavit. Natale ſolum ei *Crucenacum* oppidum amœniſſimum Palatinatus inferioris ſub juriſdictione Simmerenſi. Pater ipſi ex parte cognominis CONRADUS MONÆUS *Vetteranus Haſſus*: Mater MARGARETA GEORGIA VON STOLPEN familia utraque honoratiſſima & antiqua. Paterna ſanè genealogia inde ab aliquot annorum centurijs deduci poſſit, ſua habens bona, feudo deſcendentia ab Illuſt. Dn. Comitibus à Waldek, quomodo literæ inveſtituræ adhuc exſtantes teſtantur. In optimis autem literis pater adeó excelluit, ut cum laude Rector fuerit Illuſtris & Celeberrimi Gymnaſij Neuhuſiani, etſi ſuis ductus rationibus inde ad Crucenacenſem Rectoratum conceſſit. In Schola hac patria jactis noſter literarum fundamentis, Neuhuſium tanquam ad amplius ſtudiorum emporium miſſus, ſed mox deſerere coactus fuit. Cum enim bello illo crudeli & per 30 annos in Germania continuato Palatinatus arderet, omniaque conclamata eſſent, mox an. Chr. CIↃ IↃC XXI. Illuſtr. hæc Schola Neuhuſiana diſſipata fuit.

Sic fatis urgentibus patriâ profugus Marpurgum commigravit, quod eo tempore commodum pluribus exulibus aſylum, Muſiſq; proſcriptis non ultimum murarium extitit. Hîc ſtudia feliciter continuavit, tum ſub *M. Theodoro Vietore*, Profeſſore Linguæ Græcæ & Pædagogearcha, tum in Academia, in qua ſummos habuit Philoſophos, *D. Rodolphum Goclenium*, *D. Georgium Crucigerum*, *D, Johannem Combachium*, alios: nec non celeberrimos ICtos *D. Hermannum Vultejum*, *D. Ioh. Gœddeum*, *D. Ant. Matthæum*, *D. Chriſtophorum Deichmannum*, ut non potuerit non ad culmen omnis eruditionis, imprimiſque juriſprudentiæ, aſcendere. Imprimis celeberrimi ICti & Anteceſſoris Eminentiſſ. Dn. D. *Vulteji* familiaritate & interiori ac domeſticâ admiſſione uſus, utpote ſanguine propinquo junctus. Heidelbergâ, illo mercatu & communi Prytaneo bonarum artium, occupatâ, Marpurgum, rebus ſuis ſic poſcentibus, cùm excurriſſet, in reditu Marpurgum repetens Comitem nactus incomparabilem *Bacchovium*, qui eodem contendebat, fixam ſedem Eunomię ſuæ quæſiturus; à quo in via rationem ſtudij in jure inſtituendi ſciſcitanti ſaluberrima conſilia ſuggeſta ipſe ſolebat deprædicare: Cum eodem in iſto itinere eam quoque ſortem habuit communem, quod in palantium illapſi militum manus, omni uterque argentario, quod ſecum ferebant, prçſidio fuerint emuncti. Brevi poſt gliſcentibus turbis

Ex vultu CANDOR, VIRTUS *ex pectore, fraudis*
Expers se prodit cognitione FIDES.
Inspicito hunc vultum, et CANDOREM *agnoscito: pectus*
Explora, VIRTUS *quô generosa latet:*
Vitæ adsuesce Viri, mecumq́ fatere MONÆI
Raras VIRTUTES *ingenuamq́* FIDEM.

C. A. Bucholz ICtus et Antecessor.

tibus turbis Hassiacis, ista quoque statione exutus, Bremam contendit, jam olim non contemnendum bonarum artium seminarium, ubi cum Patriciorum primariorumque in Civitate ac Gymnasio Virorum familiaritatibus usus est, tum eximiè carus fuit Celeb. Philologo ac Theologo *Matthiæ Martinio*, Scholæ illius Rectori perpetuo. Ei cum patefecisset desiderium, quo flagrabat exteras lustrandi Regiones, ipso autore aliquamdiu ibidem commoratus, voti sui brevi compos factus est, à Gener. Domino Ennone Guilelmo Barone ab Inhausen & Kniphausen, Dynasta in Lutzenborg vocatus & datus Ephorus studijs ac moribus filio ipsius Ill. & Gener. *Dn. Rudolpho Wilhelmo Baroni in Inhuysen & Kniphuysen Dynastæ in Lutzenborg & Bergum*, nuper Athenei nostri Curatori gratiosissimo, nunc inter Ill. Dn. Ordines Generales Deputato spectatissimo. Cùm hoc accuratam instituit peregrinationem, ac primúm prolixum per Gallias iter emensus Genevæ ad tempus substitit. Ibi Clarissimis *Tronchino*, *Spanhemio*, ac *Steinbergio* postea Collegæ in Academia nostra amicissimo, primúm se insinuavit, usque usus inde est familiarissimè. Præ cæteris verò Nob. & Ampl. *Gothofredo Dionys. F.* Jurium Antistiti & Consuli, singulari animorum coagulo adhæsit, cum eo de gravissimis quæstionibus conferre solebat, qui cum semper (sæpè etiam ad vagam corporis juris aperturam) singulare quid ei elucidaret, eas observationes marginibus codicis sui accuratè annotabat, quas ipse amicis narrare & ostendere cum grata memoria benè meriti, solebat. In jure, post avocatum inde ad Academiam nostram Cl. *Steinbergium*, Collegia privata non una, sed varia habuit, ut nemo dubitaret Professionem ibi ipsi demandatum iri, nisi vehementius, quòd eum incesseret peregrinandi desiderium, aliò animum ejus avocasset. Pedem Genevâ movens cum Generoso suo Barone se accinxit ad Celticam, Italicam, Britannicam visendas. In itinere Italico Landgravium etiam Hassiæ *Fridericum* sibi associavit. Perlustratis ita præcipuis Galliæ, Italię, Angliæ urbibus, ipsaque olim orbis Domina Roma, compellatis, quos quovis loco reperiret, viris primarijs, literis imprimis ac famâ commendatis, inspectisque ubique antiquitatis vestigiis ac monumentis visu dignis, etiam primarijs Hispanicæ Jurisdictionis provinciis, prę cæteris verò Regno Neapolitano florentissimo, non tantúm promtissimum Linguę Italicæ Gallicæque sibi usum comparavit, sed leges etiam, mores, instituta singulorum singulari studio observavit atque didicit, ut prudentia ac facundiâ quadam Ulysseâ de varijs rebus jucundè cum omnium attentione dissereret. Absoluto prolixæ peregrinationis curriculo, Gener. sibi concreditum Baronem patrijs laribus parentumque gremio salvum & incolumem restituit. Hamburgi, quæ Civitas Gener. Dn. patrem ejus Chiliarcham habebat ac prę-

bat ac prę-

bat ac præfectum. Inde Rintelium, cúm Academiæ illi instaurandæ Illi ejus Mæcenates incumberent, legitimè vocatus ad Professionem juris, eó se contulit, spartamque eam capessivit Anno 1642. ante rè, quàm nomine Doctor & ICtus: quem titulum & gradum anni demum sequentis 7. Febr. munere sic poscente, suscepit in eadem Academia, more rituque solenni. Quibus honoris ejus natalibus, testando singulari favori, preter alios viros summos, sex quoque Comites Schaunburgi, Triga masculi sexus, Triga Illustrium fœminarum, præsentię suæ splendorem accommodare atque affulgere non sunt dedignati. Inde præter ordinaria Acad. exercitia ad Consilia de summa rerum adhiberi ac consuli cœptus, in quibus deliberationibus cùm exquisitam prudentiam suam juriumque cognitionem luculenter expromisisset, mox cum Ill. ac Gener. *Dn. D. Philippo Comite Schaumburgico ac Lippiaco Academiæ Ernestinæ supremo statore* ad Comitatum, quem Episcopus Mindensis affectabat, vindicandum & asserendum Legatus missus in Sueciam, ibique apud Serenissimam Reginam & Regni proceres causam fidelissimè egit, feliciterque obtinuit. Brevi post ad Celsiss. Hassiæ Landgraviam Ameliam Elisabetham, Heroinam potentissimam, Cassellas ablegatus propter unam aliqualem partem ejusdem Comitatus in securitatem vindicandam, ex voto Ill. ablegantium munere suo defunctus est; ibi & Osnabrugæ, quo eandem ob causam ad Suecicos Pacis Caduceatores missus fuit, re feliciter expeditâ. Eâ occasione Ill. illa Heroina operam ejus expetivit, ut eo Legato in Tractatibus illis Pacis universalis Monasterij atque Osnabrugæ uteretur, ut etiam à diversis Germaniæ Principibus literis ad ipsum manu propriâ exaratis ad Consiliarij munus invitatus fuit: sed ipse, qui ornandæ Spartę Academicæ talentum suum destinasset, ab eo suo decreto deflectere noluit. Interim consilijs dandis, quæ, & dum Rintelij hæret, & dum hîc commoratur, undique in variis & gravissimis causis ab eo petebantur, subactum ingenium & solertem ἀγχίνοιαν in dissolvendis ancipitis juris nodis Collegis suis & eximiè clientibus comprobabat. Dum Rintelij degit, omnia cætera ex voto nec quicquam sinistri ei evenit præter inopinatam semel Cæsarianorum irruptionem, qua in communi Oppidi & civium direptione ipse quoque non parvo damno affectus, atque in ædibus vestibus spoliatus ac sic nudatus relictus, quo tamen nuncio in aula percepto, è vestigio inde aliæ (qui erat Gener. in eum favor) ipsi vestes fuêre submissæ. Fixo verò lare & fabricata sic utcunque fortuna sua Rintelij, quo tetricis Oeconomiæ curis se exsolveret vitę sociam sibi delegit & adjunxit an. 1645. d. 2. Febr. lectissimam tunc virginem ANNAM CATHARINAM WIPPERMANNIAM, natam Nobil. & Ampl. *Dn. Johannis Wippermanni* Consiliarij & aulæ Magistri Schaumburgici. Ex qua viventi filiæ

venti filiæ duæ, & tertia ei posthuma nata. Cum Spartam illam Rintelensem per triennium secundâ famâ & bonorum omnium applausu ornasset Ann. 1645. XI. April. ex decreto Ill. Ord. in Comitijs facto, in hanc nostram Academiam in locum Cl. *D. Nicolai Langij* vocatus est; cui vocationi, licet à Clarissimis Collegis & Studiosis Juris, cui charissimus erat (ut utrique propempticis, quibus discedentem prosecuti, Studiosi insuper magno numero ipsummet comitati vel secuti, abundè testati sunt) ægrè avelleretur, tamen, tum ob alias causas, tum quod non satis tutam inposterum ubi erat stationem ob belli pericula sibi futuram auguraretur, promptè annuit, & huc cum familia profectus, 27. Octobr. est inauguratus. Etsi autem tristi fato Academiæ in hâc Spartâ ornanda brevis nimis ei fuerit periodus, tamen & sic in eâ totum se virum patefecit, solerti industriâ ac religiosâ fide partibus sibi demandatis defunctus, ut nec publicè in Cathedrâ, nec privatim, sive docendo sive disputando amplius quid exspectare aut optare ab eo posset legum cupida juventus, nisi ut annis longè pluribus eâ ipsius institutione frui sibi liceret. In omni verò vitâ singularem Numinis reverentiam ac pietatem verbis factisque testabatur, tum constanti sacrarum Concionum auscultatione, tum assiduâ & quotidianâ sacri Codicis lectione, quem non minus ac Codicem Justinianeum faciebat, & quotannis (raro, nec ita multis forte Theologiæ Candidatis communi exemplo) à capite, ad calcem integrum exactè absolvebat. In actionibus ipsius verbisque omnibus sincera probitas ac candor fuci omnis expers ab omni histrionica (licet & in Aula versatus, & cum ingenijs Italicis multum conflictatus esset) abhorrens, elucebat: humanitas, comitas, affabilitas obvia, animus benè merendi consilio, opera, ope promptissimus: pacis & concordiæ studium perpetuum ab omni contentione alienissimum: pectus generosum, serium, frivola ac ineptias, quæ plerumque in circulis reciprocari solent, aspernans, & semper grave aliquid ac dignum viro vel promens ipse, vel ab alijs exspectans atque eliciens. Hinc carus Collegis omnibus; arctiorem tamen præ cæteris cum Cl. *Jacobo Altingio* ob peculiare & Patriæ communis, & affinitatis alicujus vinculum, amicitiam percolens. Tum, de quo sibi sæpissimè gratulari solebat, interioris ac gratæ admissionis erat apud Ill. & Excellentissimos *Ludovicum & Joachimum Camerarios* ac *Paulum Strasburgerum* Reginæ ac Coronæ Suecicæ Exlegatos ac Consiliarios, quibuscum & seria de gravibus rebus, & nunquam non jucunda ac utilia colloquia crebrò miscere, nec proletaria affectus propensi signa ac testimonia plurima referre. Ut postrema quoque paucis attingamus, cùm corporis esset aliàs benè compacti ac vegeti, nec ita morbis obnoxij, calculus, (cujus tormenta toto vitæ prioris cursu ter tantum se expertum narrabat, bis Genevæ, & semel Parisijs, à vita se-

Cc dentaria

dentaria & assiduâ lucubrationum contentione (dum de alijs benè mereri studet, in se sævus) fomento suppeditato, infestior in eum irruens, tandem prostravit & extinxit. Quatuordecim diebus ante morbum questus de corporis aliqua indispositione & punctura ac pruritu in ea brachij regione, ubi consueverat venæ sectionem quotannis admittere. Cl. autem viro *D. Deusingio* monente, ut pharmaco uteretur purgante, ac curaret secari venam, respondebat ob negocia quædam nondum sibi vacare. Cui tunc Cl. Medicus reposuit, etiam morti, multò magis Hygieiæ vacandum esse. Triduo ante decubitum, cum initia debilitatis sentiret, sequenti die præsidis munere functus, illico post primâ horâ, qua de dolore nephritico queri cœpit, tanta debilitas adfuit, ut ferè in deliquium animi incideret, quod singulis fermè momentis metuebat. Huic debilitati ab interna dispositione pendenti, existimabat Experientissimus vir olim dedisse occasionem frigus intensissimum, quo, cum, ut innuimus, nudus effugeret manus Cæsarianas, totus obriguit: quippe ab eo tempore se debilioris fuisse constitutionis subinde retulit. Postera die, quæ fuit Dominica, vincente pietatis zelo acriusque stimulante, quàm dolores lancinantes, qui infestare jam cæperant, in concione Gallicana à Cl. *D. Maresio* habita se stitit, sed invalescentibus cruciatibus Rev. *D. Pasori* ipsi adstanti professus, si tam graves insultus potuisset præsentiscere, satius fuisse domi se continere. Comitatus is eum languescentem domum, cumque jam in horto inambulare conatus esset, vi morbi prævalente lecto se componere coactus est, & mox Cl. Medicos Collegas suos *Dn. Dn. Deusingium* & *Perizonium* advocari curavit. Præcipuus affectus fuit calculus renum, (quem carnificem suum Erasmus ac sævissimum tyrannum longe Mezentio & Phalaride crudeliorem appellitabat) ad caput Ureteris devolutus, qui tandem ob continuum cruciatum, torporem partium inducebat, ut ultimo die imprimis videretur dolor remissior. Cum verò nihil causæ morbificæ excerneretur, partim ob mali pertinaciam, partim quod ob continuum vomitum medicamenta non admitterentur commodè; serosa corporis materia, alioqui per illas partes excerni solita, per corporis habitum magnam partem delata est. Hinc pridie ante obitum caput valde intumuerat, ipsumque collum, unde & de phantasia erronea subinde intercurrente conquerebatur, quam tamen ratio vegeta & ad extremum halitum sibi constans, corrigebat. Ipso die obitus, brachia cæterique artus plane lassi erant, ut quasi paralysin paterentur, nec adeo sustineri, multò minus attolli possent. Nempe eadem serosa materia per corporis habitum diffusa nervosas partes occupante, ipsumq; facultatis animalis robur enervante. Post meridiem detumescebat caput, sed tunc circa cor ipsum omnia graviora evadebant,

evadebant, maximaque aderat cum maxima enervatione; partium anxietas. Audito tristi morbi ejus nuntio plerique Collegarum singuli, ut sibi aut ipsi commodum, eum invisere, & pro se quisque studia ac officia deferre, quorum nemo non ab ipso ita mœstus discessit, ac si fratris sui in eo vita ageretur. Quod tamen ob continuam morbi sævitiem minus tempestivum observarent, vel præsentia suâ liberos ejus gemitus interpellare, vel si fortè induciæ breves concederentur dolorum, quieti intercedere, infrequentiores post in compellando eo fuêre, contenti per internuncios de valetudine ejus sciscitari ac edoceri. At morbus quotidiè incendi & cum incremento doloris ingruere symptomata gravia morbi capitalis comites, omnemque vitæ commeatum paulatim intercipere, viresque magis magisque dejicere, ἀνορεξία, δυσυπνία, eæque contra omnem Medicorum artem contumaces. Ipse jam mox à morbi initio ad beatam ἀνάλυσιν se comparans, non tantum animum eum cordatè profitebatur, sed & dilectissimam conjugem ingemiscentem ejus morbo, illacrymantem & graviora ominantem, constanti animo, vultu, voce consolatus, divinæ Providentiæ spe suffulciebat, qui cum volucres cœli & lilia campi vestiat, ipsi liberisque suis fiducia piâ in eum reclinatis abundè sit prospecturus. Delectabatur imprimis præsentiâ *Dn. Altingi* & sacris consolationibus ab eo suggestis; adeò ut subinde accitum postularet ex fontibus Israëlis instillare salutaria, eaque tam avidè tantoque cum emolumenti sensu, admittebat, ut clarissimis Medicis de pharmacis exhibendis deliberantibus, ad ipsum conversus, *vestrum*, diceret, *pharmacum omnium est optimum*; animæ nimirum medicinam ex sacris haustam deprædicans. Postremo ac fatali die & horâ preces præeuntem verbis conceptis Rev. *Dn. Zaunschlifferum*, qui non sine Numine & quasi ἀπὸ μηχανῆς ultimo huic ejus agoni intervenerat, fervido zelo animoque secutus, tum voce satis clarâ ipsemet pari devotione orationem Dominicam adjecit, simulque paulò mox Cygneam suam recitavit cantionem ex Hymno in Germanijs nostris usitatissimo, hymno planè flexanimo & vorticordio, quo precatus fuit, sibi versanti in luctâ, debili Christus succurreret, se enim soli ejus gratiæ adhærere, & quæ in illo hymno sequuntur. Tum obvertens se ut in latus incumberet, sic Germanicè fatus: *Waarlich ich will Schlaffen*, *Revera somnum capiam*, eaque voce mystica ultimum vitæ suæ actum clausit, atq; ita placidissimè sine ullo angore, sine ulla convulsionis deformitate in Domino obdormivit. Exequiæ ipsi more solenni à Senatu Acad. & studiosa Juventute factæ, corpusq; ejus in choro templi Academici honestè contumulatum est. Postridie Cl. *Dn. D. Johannes Steinbergius* Juris Antecessor primarius, Collega Collegæ desideratissimo parentavit.

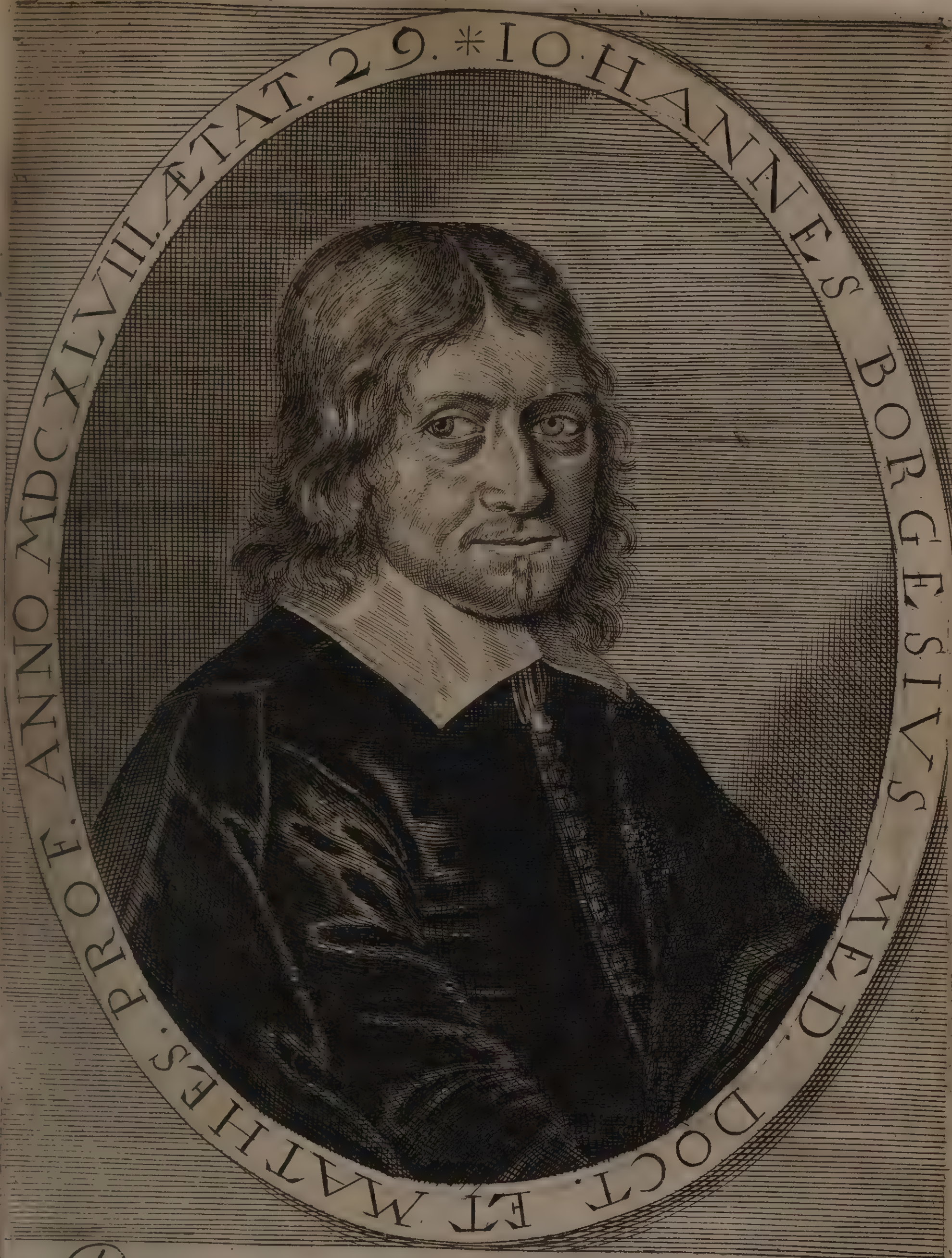
S C R I P T A.

Tractatus de Legum Interpretatione, Disputationibus.
Tractatus de Iure Publico.
Explicatio Rubricarum ad Digesta.

JOHANNES BORGESIUS.

JOHANNES BORGESIUS primam lucem intueri cœpit anno currentis hujus seculi duodevicesimo, die tertio decimo Junij, vesperi inter horam nonam & decimam. Locus natalis fuit ager Omlandicus, atque speciatim qui in illius districtu primo, qui ab Huneso amne nomen fert, pagus occurrit exiguus, nomine Wester-Witwert/ additamento plagæ Occidentalis designari solitus, quo distinguatur tum à Witwert pago simpliciter sic dicto, in quo olim fuit cœnobium velatarum virginum, ad regulam ordinis S. Johannis compositarum, tum etiam ab Ooster-Witwert in Fivelgonia. Parens est JOACHIMUS BORGESIUS, eo tempore Ecclesiæ, quæ in pago jam notato Christo colligitur, antecessor ac pastor, nunc vero ultra quatuor atque triginta annos, Groninganus gymnasiarcha. Proavus patri cognominis proprios fundos habuit in interiori Saxonia, sub Duce Hareburgensi in pago *Mabbolbultel*: cui fuerunt filij tres, & filia unica, ex quibus quæ natu minima, pro more gentis sedem paternam accepit. De reliquis propinquis paternis quamvis multa dici possent, hoc loco tamen prætereuntur, ac solum refricatur memoria Rev. Magistri JOACHIMI WERMERI Hamburgensis, quem Magni titulo condecoravit Beatæ memoriæ DN. NIC. MULERIUS, in Programmate ferali HENRICO RODOLPHI genero illius scripto WERMERUS hic ut parenti hujus Borgesij [cujus mater CATHARINA WERMERI] fuit avunculus patris instar venerandus; ita optime meritus per viginti annos de Ecclesia Orthodoxa civitatis Groninganę, cui ante omnes alios datus pastor, ex quo 13. d. Julij anno XCIV. superioris seculi, reliquis Belgij provinciis, quæ à federe perpetuo nomen habent, fuit sociata: in spem patriæ suæ tempore liberandæ, à Groninganis Bremæ exulantibus (qui norant, eum ob professionem Orthodoxæ veritatis anno 1589. Hamburgo à Flacianis ejectum fuisse, nec subsistere potuisse Witebergæ, Theologiam licet Orthodoxam sub Christiano I. pacifice docuisset in Academia ,) diu antea Ecclesiæ destinatus, ac per eos subductus interiori amicitię summorum virorum *D. Christophori Pezelii*, & *D. Urbani Pierii*. Avus, cujus nomen tulit JOHANNES BORGESIUS, fuit honestus apud Hamburgenses civis & mercator, qui comparata navi, mercaturam in variis ad Albim civitatibus, maxime Magdeburgo, exercere solet. Mater viri fœcundæ non absimilis, est lectissima matrona, etiamnum per Dei gratiam superstes, *Gertrudis Houbingh*, filia Rev. *Henrici Houbing* primo Rectoris Dammonensis, dein Pastoris in pago 't Sandt/ cujus uxor, *AnnaCouvroirs* Antverpiana, prius nupta fuerat *Dn. Arnoldo van Nyeveen*

Medi-

Borgesi hæc facies è pulchro corpore picta est,
Ingenij faciem pinxit at ipse sui.
Doctior an melior sit, nullus dicere possim.
Pars bona philosophi, maxima pars Medici.

MART. SCHOOCKIUS *prof.*

Medicinæ Doctori. Hisce parentibus editus, quod à prima ætate altioris indolis igniculi se proderent, cum cura ab iisdem est educatus, quodque pater, in eo animadverteret ingenium disciplinis percipiendis accommodatum, septennem ex suarum ædium angustiis, in ampliorem Gymnasii sui aream deduxit; in qua Bonæ Mentis palæstra, ipse singulare modestiæ, industriæ, ac diligentiæ exemplar, substitit ad annum sextum decimum ætatis, profecitque non solum in lingua Latina feliciter, ut, sive prorsa sive vorsa oratione scriberet, non minus cultus quam nitidus notaretur; verum etiam in lingua Greca eo usque progressus, ut pauci occurrerent ex poëtis quoque, in quibus interpretandis magnam difficultatem offenderet, jactis amplius solidis fundamentis, non minus in dicendi & differendi arte, quam in plerisque utriusque Philosophiæ partibus. Sexto decimo ætatis anno, qui erat hujus seculi quartus supra trigesimum, Academiæ hujus civibus asscriptus est, quæ tamen promotio legitime atque ordine procurata, neque spiritus ei addidit, neque ad vivendum liberius animum, quum, quamdiu studiorum gratia hic vixit, modestiæ, sobrietati, & continentiæ religiosissime litarit. Quod vero genuinum studiosum, perpetuo ex antiqua formula tum *hoc agere* oporteat, tum meminisse studiorum gradus fieri debere, neque otio se frangendum dedit, neque multorum exemplo desultorio ordine simul per varias oberravit disciplinas; sed exorsus á suavissimæ Philologiæ Latine atque Gracæ studio, adeo pertinaciter ei incubuit, pervigil atque pernox in omni antiquorum authorum genere, ut non solum eleganter atque Latine loqui & scribere potuerit, verum etiam carmen utraque lingua tam felici vena, stans pede in uno profundere; ut, si ad poësin componere se voluisset, ante primam quoque barbam paria fecisset cum præstantissimis hujus seculi vatibus. Ad philosophiam deinde, tam Theoreticam quam practicam, animum applicuit, sub manuductione Rev. D. *Matthiæ Pasoris*, itemque Cl. D. *Francisci Meyvartii*: sic, ut interea studium quoque Grecum, quam maxima pertinacia excoleret, auditor frequens Cl. D. *Tobiæ Andreæ*: delectabatur vero summopere disciplinis Mathematicis, quarum non solum promulsidem, sed solidiora quoque fercula, D. *Parens* jam tum gustanda dederat: eoque, non ante quietem à semet impetrare potuit, quam quicquid ad illas pertinet in pectoris sui sacrarium coëgisset. Ex Mathesios autem partibus nullam æque in delitiis habuit atque Astronomiam, quod homo natus ad contemplandum, nihil possit majus, sublimius, excellentius, & illustrius illis plagis intueri. tantosque, vixdum ex Ephæbis egressus, in ea fecerat progressus, ut, in civium suorum gratiam, ad plures annos accuratas Ephe-

 merides

merides non ex aliis exſcripſerit, ſed ad urbis hujus Meridianum compoſuerit. Amplius admodum adoleſcens, bona cum venia Clariſſimorum Profeſſorum in hac Academia, varia Collegia Mathematica habuit, ſuamque induſtriam non ſolum probavit iis qui per eum profecerunt plurimum, verum etiam illis quos veluti conatuum ſuorum inſpectores reverenter ſemper coluit: hoc ipſo tempore in charta chorographica, faciem hujus Provinciæ accuratè exhibente, liquidò probavit Geographiam aliquando ſibi devotam fore; illamque contractiorem, ut commodius inſeri poſſet libello Celeberrimi Dn. *Ubbonis Emmii* de agro Friſiæ, ætate jam maturiori, adornata eum in finem lamina ænea ſua manu ſculpſiſſet, niſi ſecus viſum fuiſſet Typographo, qui, ut Authori parceret, eam Amſtelodami cælari curavit. Ejus jam erat ætatis, ut cogitare deberet de ſuperiori aliquo ſtudio, cui, ſive in Eccleſiæ, ſive in Reip. gratiam ſe conſecraret, cujuſque ſubſidio ſuo tempore inclareſcere atque per hominum ora circumferri poſſet. Non convenit autem initio inter eum ipſum & parentem, quem licet in oculis ferret, obſervando ſingula quoque illius verba tanquam totidem oracula, non potuit tamen á ſuo ingenio impetrare, ut illud Theologiæ conſecraret: quibus rationibus fuerit motus haut per omnia liquet. Quoniam tamen verebatur ulla ratione Venerandum parentem offendere, antea ad Medicinam, quam aliquando ſe exornaturum confidebat, non fuit auſus animum appellere, quam uſus fuiſſet interceſſione viri in hac Republ. ſummi, Nobiliſſimi atque Ampliſſimi Dn. *Bertholdi Wicheringe*: qui tum notabatur Conſul hujus civitatis digniſſimus. Quamvis eum poſtea inſtituti pœnituerit, luminibusque captus ſępiùs optarit, vice dogmatum Medicorum, mentem repleviſſe ſcitis Theologicis. Quod verò prono non tam affectu, quam toto animo ad Medicinam ferretur, aut potius in ejus amplexus rueret, brevi temporis ſpatio plurimum in illa profecit, primo uſus in hac Academia præceptoribus D. Doct. *Iohanne Freitagio*, & D. Doct. *Conrado Matthæo*; atque poſt eorum immaturum Academiæ exceſſum, D. Doct. *Henrico Welmanno*, ſub cujus præſidio uti maximo cum applauſu Theſes Medicas propoſuit, ſic eidem, quamdiu per fata licuit, interioris admiſſionis amicus fuit. Præcipuè coluit experientiſſimum *Freitagium*, cui adhæſit, quod noſſet ipſum longo uſu raram ſibi in praxi Medica (quam feliciſſimè exercuit) prudentiam comparaſſe. In incude ſtudii medici etiamnum poſitus, tantam artis ſuæ habuit fiduciam, ut auſus fuerit ejuſdem tyrocinium deponere: non in Care aliquo, aut paupere pupillo, aut homine de ſtiva, ſed eo quem omnium mortalium cariſſimum ducebat, ſcil. honorando ſuo parente; cui ex morbo pectoris, ac reſpirandi difficultate fermè ſeſqui-

menſem

mensem decumbenti, tam feliciter præparatam potionem exhibuit, ut eadem, post Dei misericordiam, brevi pristinę valetudini restitutus fuerit. Quum vero non minus *Ipse*, quam illi, ex quorum arbitratu se suaque omnia componere pulchrum ducebat, probè exploratum haberent, interdum expedire patriam negligere, ut sapientia acquiratur: Postquam integrum sexennium in hac, patria sua Academia, tempus optime dispunxisset, peregrinationem Academicam instituere cœpit. Primo autem ad Academiam Ultrajectinam delatus est: sed in illa, quod Lugdunum in Batavis, ex quo domo decesserat, animo circumferret, modico solum tempore substitit, in Medicina sectans Experientissimum D. Doct. *Gulielmum Stratenum* hoc tempore domus Auraicæ archiatrum: assiduus quoque auditor Cl. Dn. *Antonii Æmilii*, ibidem dignissimi Historiarum Professoris: Offendit hic quoque felicissimi ingenij virum, veterem suum contubernalem Cl. Dn. *Jacobum Ravensbergerum*, tum Mathesin non sine applausu studiosæ juventutis profitentem, cum quo ut multas horas transegit jucundissimè, ita brevi admodum intervallo eundem ad meliores sedes secutus est, cum & ille, instar solstitialis herbę, inter prima famæ auspicia ante triennium occubuerit. Ultajecto Leidam concessit, pellectus Academiæ celebritate; in qua ut à multis annis honos potissimum facultati Medicæ steterat, sic ea hoc tempore ad summum venisse videbatur. Medicinam siquidem docebant *Otho Heurnius* celeberrimi illius *Iohannis Heurnij* filius dignissimus, *Ewaldus Screvelius* Practicus felicissimus, *Adolphus Vorstius* patre suo *Ælio Everardo* nequaquam inferior, *Adrianus Falcoburgius* in secandis cadaveribus qua hominum, qua mutarum pecudum, adeo exercitatus, ut componi potuerit cum præstantissimis Anatomicis; & ~~Antonius~~ Joannes *Walæus*, reliquis licet junior, nescius tamen ulli ex illis cedere: hos omnes licet sedulo audiverit, addictus tamen præ aliis fuit *Vorstio* ob herbarum raram scientiam, atque *Walæo* propter singularia, quæ in Anatomicis observaverat. Ut priùs in hac Academia alios Mathesin docuerat, ita in Leidensi periculum fecit institutionis Medicæ, pluribus studiosis in disciplinam acceptis, quibus principia Medica inculcavit felicissimè. Justo tempore commoratus Leidæ in Gallias trajecit, fixo primitus domicilio Parisiis, quo non tam universi terrarum orbis epitomen intueri animoque complecti posset, quam cadavera inspiciendo [quæ, in maxima illa urbe, quaque fere hebdomade à peritissimis artificibus secantur] devenire ad interiores Anatomiæ recessus. Innotuit, dum hic sedet, multis viris doctis, maxime Medicis. Quod verò urbis tantę frequentiam strepitumque studiis suis, quæ secessum amant, officere animadverteret, de loco mutando cogitavit: licet autem primo cogitaret Montem-Pessulum, celebrem ab anno millesimo centesimo

centesimo nonagesimo sexto Academia, atque in ea præ cœteris facultate Medica, institutum tamen mutavit, prætulitque Andegavum, seu Ptolomæi Juliomagum provinciæ Andegavensis caput, celebreque ab anno temporis ultimi millesimo trecentesimo nonagesimo octavo Athenæo; in quo quamvis ad multos annos primas obtinuerit Juridica Facultas, hoc tamen tempore in Medica facultate octo occurrebant Professores, omnes in arte sua præstantes. Nec tamen conscendit Jovis quadrigas, sed modicis progressus est itineribus, tum ut videre posset Aureliam, Blæsiam, Turonium, Salmurium, aliasque civitates, atque per moram, quam, sedendo in iis trahebat, linguæ Gallicę peritam promptitudinem sibi comparare; tum etiam ut in hoc transitu propius varias plantas, solo Gallico, variisque illius provinciis vernaculas, cognosceret. Andegavum simul ac venit, prima ei cura fuit, ut medicis, atque in iis Excellentissimo, & Experientissimo D. Doct. *Baillif*, Professorum primario innotesceret, cui tantopere se probavit, ut non solum candidissimos suos mores, diffusam eruditionem, promtumque eloquium exosculatus fuerit, verum etiam se in contubernium & convictum receperit, concesso ad hoc usu Bibliothecæ, omnigenis libris medicis, atque inter eos, plurimis Græcis instructissimę: deductus amplius quotidie ab eo fuit ad valetudinaria publica, adhibitusque consultationibus medicis, ibi institui solitis: curam quoque variorum ægrorum ibidem cubantium suscepit, quo praxi medicæ; quam aliquando in Patria exerciturus esset, hac ratione præluderet, atque per experimenta varia artis certitudinem exploraret. Quod dum agit, á toto Collegio Professorum Medicorum invitatus est, ut pateretur sibi lauream doctoralem, supremosque in medicina honores conferri; quos, utpote spectatus satis, quamvis citra examen & disputationem consequi potuisset, noluit tamen similis videri illis, qui bullatis tabulis antea sunt instructi, quam familiaribus eorum constet, quibus disciplinis se consecraverint: eoque, quod plurimos per annos non fuerat factum, & cujus rei memoria apud Academicos propemodum interciderat, per biduum, loco publico & patente, à singulis ex Professoribus ordine est examinatus, examinatoribus nullis lineis inhærentibus, sed quoque pro arbitratu tale dubium movente, quod Gordij nodi instar esse credebat. Postea disputationem de Catharro proposuit, arguentesque, præter eos, quos examinatores antea habuerat, expertus est multos, quos spes gloriæ exciverat. Objecta tela sic excepit, ut in eos, qui miserant, aut retorqueret, aut invalida esse opposito scuto responsionis, solidis rationibus suffultæ, probaret; adeo ut stupori fuerit iis, cum quibus antea conversatus non erat, BORGESIUM autem in BORGESIO agnoverint, quotquot gustulum eruditionis illius antea delibaverant.

tam

verant. tam digno candidato condignum datum testimonium: Munitum illud fuit non solum sigillis solitis, verum etiam subscriptione omnium Professorum. Hoc honore sublimis, submisit se demisse; & quasi multo eruditionis viatico adhuc instruendus esset, cum singulis ex Professoribus egit, ut, si quæ rariora in praxi Medica observassent, communicare dignarentur: quorum favorem cum erga se pronum experiretur, nequaquam sibi deesse voluit; sed integras noctes, quod dierum dimensum non sufficeret, colligendo huic thesauro impendit; non quod crederet eos demum in Medica arte excellere, qui remediorum formulis observationibusque historicis præ aliis sunt instructi; sed, ut ex moderamine prudentiæ, habitâ ratione temperamenti cujusque, item loci, temporis, aliarumque circumstantiarum, ab his experimentorum commentariis quacunque ratione adjuvari posset. Inter ea reputans, quod diu in Patria desideraretur, eaque consecutus esset, ob quæ iter ingressus erat, instructus ampliùs plenâ linguæ Gallicæ cognitione, suorum spem diutiùs eludere noluit, sed eos suo reditu quanto ocyus recreare: quod accidit adulto autumno anni hujus seculi XLV. Primos menses, quos redux in Patria transegit, impendit honesto amori, à quo ne quidem heroum soboles abhorruit, siquidem & usu edoctus & simul à parentibus monitus, nullum esse honestius levamen, quam habere conjugem prosperis dubiisque sociam; serio nuptias meditari cœpit, Deoque propitio, atque feliciter dicentibus omnibus amicis, primâ hyeme anni subsequentis XLVI. lectissimam virginem *Catharinam Nyenborch*, filiam natu majorem *Danielis Nyenborch*, Mercatoris Groningani non ex postremis, ante plures annos jam tum compositi, domum duxit, atque in thori sui sociam ritu solemni accepit. Extinctis vixdum nuptialibus facibus, omnes suas cogitationes ingeniique nervos intendit, ut suis civibus quàm maxime prodesse posset, curandoque eorum morbos, vulturum & Libitinariorum vota, Divinâ ante omnia Gratiâ aspirante, caduca reddere. nec conatui ac voto successus defuit. Simul ac enim ad exercitium praxios se composuit, pariter inclarescere cœpit: illo, qui supremus agnoscendus medicus, ejus sollicitæ industriæ adeo benedicente, ut non solum multis feliciter valetudinem pristinam restituerit, verum etiam varios, qui jam jam ostio credebantur admovendi, ab Orci quasi faucibus revocaverit. quod uti multi post cineres quoque illius, tum in hac urbe, tum in agro proximo grato animo agnoscunt, sic brevissimo temporis spatio praxin consecutus est uberrimam, dum certatim se ei omnes illi committunt, qui circa prima pericula felicem successum gratulabantur. In Galliis adhuc sedens destinatus erat Professioni Mathematicæ, vacivæ per promotionem admodum Rev. Clarissimique viri D. *Matthiæ Pasoris*,

 ad

ad tertiam Professionem Theologicam. cæterum, ob varia, quæ interveniebant, in muneris possessionem introduci non potuit, nisi proprid. Kal. Decemb. anni XLVI. decurrentis hujus seculi, quo die habuit inauguralem Orationem de Mercurio, quæ non uno nomine arguebat tum diffusam lectionem, tum penitiorem historiarum cujusvis generis cognitionem. Quotquot BORGESIUM familiariter noverant, non nisi summa quæque ab eo jam expectabant, persuasi, tam profitendo in Academia, quam ægris in Urbe & Provincia medendo, ad nominis æternitatem grassaturum esse. Imo, multorum erat opinio, eum medicum futurum fuisse incomparabilem, & non modo paria facturum, cum suo populari *Volkero Coiter*, quem Noriberga pro experientissimo Archiatro aliquando amplexa est; quique non minus magno illi *Ulyssi Aldrovando* hospes fuit acceptissimus, quam agnoscitur ex limato Anatomico scripto, licet Groningæ ejus memoria propemodum sit intermortua; verum etiam exhibiturum fuisse talem medicum, qualem *Hieron. Cardanus* duntaxat millesimo quoque anno nasci perhibuit. Certè primordia praxeos hoc promittere videbantur: Atque longè majorem præconio hoc se exhibuisset, nisi Deo ter Opt. Max. supremo illi moderatori cogitationum nostrarum, secus visum fuisset. Dum enim Andegavi moratur, vinique parcus olei autem prodigus, Aristophanis & Cleanthis lucernam suę cedere compellit, morbum non solum acutum, verum etiam desperatum incurrit, quem & experientissimus hospes parenti significavit: ex quo licet singulari Dei Opt. Max. beneficio, tum temporis eluctatus fuerit, tristes tamen reliquias secum traxit: siquidem vis illius cerebro incumbens, fluxusque plurimos concitans, nervis opticis vicinisque oculorum partibus potissimum obfuit, visum, qui cum aquilæ in videndo acumine ante potuerat componi, initio leviter debilitando, deinde confundendo & obscurando admodum, ac postremo planè obliterando. Quasi Deo placuerit, per catarrhos eum subigere, qui tam feliciter de iis disputaverat! Interim nihil remediorum, quæ adhiberi possent, neglexit: utque cœcutientiam pedetentim accedentem, aliquandiu subsidio maxime medicamentorum chymicorum, & fumo Nicotiani sustentavit, sic excitus fama acidularum prope Herbornam in Comitatu Nassovico ebullientium, non dubitavit, comitante dulcissimâ uxore, & dilectissimo fratre Cl. D. *Joachimo Borgesio* juniori, singulari tum temporis Gymnasij Vesaliensis ornamento, eo per sexcentas difficultates contendere.at; ut fama plerumque, quæ incerta, in majus vero extollere solet; neque eam aquarum medicatarum vim expertus est, neq; quicquam levaminis ex largiori quoque earum usu. Interea, cum omnis materia morbifica ad oculos deflueret, postquam viam morbus antea aperuerat, in tantum malum hoc auxit, ut tandem dulci lumini,
fenestris

[n]ostris occluſis,
valedicere coactus fuerit. Eo nomine beatus, quod cœcitas diu antea monitricem præmiſiſſet cœcutientiam, ac lento acceſſerit gradu ne percelleret, adeo ut ipſe ſuffecerit ei ferendæ, priuſquam veniret. Dici non poteſt, quam patienter incommodum hoc, (quod alij, habita ratione ætatis, vitæ generis, & matrimonij, malorum maximum cenſebant) pertulerit, & non tam Philoſophico quam Chriſtiano ſtomacho concoxerit. Malum hoc interrupit quidem praxin Medicam, non æquè tamen Profeſſionem, quam non ſolum obiit, verum etiam admodum exornavit: & quamvis ſchemata Geometrica delineare haut poſſet, ſuoſque ſectatores in rem preſentem deducere, vivâ tamen voce ſupplevit ea, quæ per oculorum incommodum præſtare non poterat. Unde uno eodemque tempore pluribus quoque Collegiis privatis ſuffecit, ex quibus maximos fructus ſe percepiſſe, multi cum gratiarum actione profeſſi ſunt. Publicæ lectiones erant ſolidæ, nitidæ, ſeſamoque & papavere variarum hiſtoriarum, ac jucundiſſimarum fabellarum conditæ; maxime illæ, quas in curſu lectionum Geographicarum Belgij ſui illuſtrationi conſecravit, quas verè Cygnæam ipſius cantionem dixeris: cumque aliquando diſputandi occaſio occurreret, quam fruſtra antea captarat, tam feliciter ea defunctus eſt, ut juraſſes hominem ad ferram hanc reciprocandam factum. Neque enim ſola Medicina & Matheſis eum occupaverant: ſed, ei commune ei erat cum eximio illo *Wolfgango Lazio*, ut & bonus Medicus, & multæ lectionis Hiſtoricus eſſet: cum *Ioanne Poſthio*, & elegans ſcribebat carmen, & quoſvis Poëtas interpretari poterat: cum *Hieronymo Mercuriali*, quà Latinæ quà Græcæ Philologiæ arcana habebat exploratiſſima. Cum cœcitate alia accumulata incommoda, quæ proſtremò ſubſecuta eſt febris, dubium an Epidemica illa, quę tot homines anno CIↃ IↃ CLII. ubique in Belgio ſuſtulit: facta vehementior ante quatuor hebdomadas, mentis delirium ſecum traxit, atque uſum linguę impeditiorem reddidit. Uſus tum eſt operâ Experientiſſimi ac Celeberrimi D. Doctoris *Antonij Deuſingij*: quodque medicorum filijs quaſi gentile, à ſumenda medicina alienior fuit: Et tamen, cum, invitante humaniſſimo medico, tandem poculum ex lege Artis ſalubriter præparatum admiſiſſet, poſt dies quatuordecim febris dereliquit. In vado jam res eſſe videbatur, propinquis ſibi gratulantibus, quod preternaturalis calor, quo ſolo viſcera torreri exiſtimabant, mitigatus eſſet, quum interim ſummus languor, cibique & potus faſtidium, comite febriculâ, viam ſtraverint ad profundum illum ſomnum, ſi non lethargum, quo, accedente ructu & ſingultu, impeditoq; rationis & linguę uſu, biduo poſt, altero & vigeſimo Novembris menſis die, inter horam ſextam & ſeptimam matutinam, placidè in Domino obdormivit, Anno jam dicto, ſive CIↃ IↃCLII. Quod quis jure vero admiretur anno Cometali natus &

denatus est. Ut enim anno CIↃ IↃCXIIX. horrendus fulsit Cometes, sic mense ferme post ejus excessum novum φαινόμενον Comete non absimile cœlo se prodidit. Et hic quidem exitus fuit *Johannis Borgesij*, viri optimi, Mathematici eximij, Medici felicissimi non minus quam undequaque doctissimi, in cujus labijs ipsa Suada sedem fixisse videbatur, qui infucatis & verè niveis moribus in familiaribus colloquiis sales omnis acrimoniæ expertes cum grata audientium voluptate miscere solet. Pacis & concordiæ per omnem vitam studiosissimus fuit, adversus nulli, alienissimus ab omni fastu, adulandi non minus nescius, quam assentatorum impatiens; adhoc vixit sobrius, castus, & verè pius, ex corde Deum timens, superiorum observans, parentum precipuè reverens, æquales colens, & inferiores amans. In quo hoc unicum solum ipse Momus reprehenderit, quod minus providus ac cautus mercator fuerit: cum enim hac ratione angustiam stipendij fulcire vellet, à Mercurio, quem tamen in Inaugurali oratione, ut fallacem atque furum patronum traduxerat, circumventus est. Filium reliquit unicum, novimestrem, nomine Danielem, qui cum sit puer scitus, vultuque patrem referat, speramus suo tempore τὸν ἄγιον in eo revicturum esse. Parentavit defuncto Cl. *Martinus Schoockius* Log. & Phys. Prof. ord. ex cujus oratione funebri hæc desumpta sunt.

ANTONIUS

Hæc illa hospitii facies, pulcherrima quod mens
DEVSINGI nacta est, et Sophia, et Charites.
Effigiem mentis per docta volumina, mores
Perq. inculpatos. exhibet ipse suæ.
Herois vultum venerare, ad acumina cujus
Lumina et Aonidum numina summa stupent.

IOHANNES WITTEN Nob. Gel.

ANTONIUS DEUSINGIUS.

NAtus Meursæ, anno MDCXII. 15. Octobr. Stylo Greg. Patre *Joanne Ottone Deusingio*, St. Goarensi, in militia Ordinum Generalium confœderati Belgij Signifero, Matre *Agneta Vermeren*, Delfensi, Meursæ, cum matrimonium iniret, commorante in gratiam Fratris *Reineri Vermeren*, Comitatus & Urbis Meursensis Prætoris & Quæstoris, à Principe Auriaco Mauritio, ejusdem Comitatus Comite, constituti. In Patria, ob Palæstræ literariæ ibidem tunc temporis minùs ritè constitutæ incommoda, primos pueritiæ annos in tenuioribus studiorum fundamentis dissultoriè trivit, sub varijs Pædagogis ac Præceptoribus: donec à Parente ad celeberrimam Scholam Hardervicenam deducitur An. MDCXXVIII, Rectorique ibidem inclyto dudum, *D. Iodoco Hoïngio* commendatur. Hinc, dum studijs ad altiora surgentibus operam navat, ob irruptionem Exercitus hostilis in Velaviam, cedere primùm cogitur, Anno MDCXXIX. moxque ob epidemicam luem ibidem grassantem à reditu arcetur: sicque in Gymnasium Vesaliense à Parente deductus, per annum ibidem, eximij ac celeberrimi viri, *D. Joannis Santeni*, institutione publicâ ac privatâ usus est. Inde missus Athenas Batavas, ad inclytum illud totoque Christiano orbe celeberrimum Sapientiæ ac Eruditionis Emporium, illico animum Philosophiæ adjecit, Præceptore Clarissimo Celeberrimoque Philosopho, *D. Francone Burgersdicio*, Physices ac Logices Professore. Mox verò in domesticam familiaritatem, intimaque benevolentiæ & amoris penetralia admissus ab incomparabili Viro, *D. Iacobo Golio*, L. A. M. Matheseôs & Arabicæ Linguæ in eadem Lugd. Batava Academia Professore, (cui tantum se debere profiteur, ut alterum Parentem, ingeniique formatorem, multoties eundem deprędicet,) Matheseos studium reliquæ Philosophiæ cœpit adjungere. Philosophiam quippe, absque Matheseos cognitione, mancam esse, ac ferè sterilem, à dicto D. Præceptore suo D. D. Golio quandoque intelligebat. Interea & Arabicæ Linguæ studio se applicuit, continuus Præceptoris sui auditor, unà cum Reverendis, plurimùmque de Ecclesia Christi, ac Republica literaria, meritis Viris, *D. Constantino Imperatore*, S. S. Theologię Doctore, ac L. S. primùm, pòst verò S. S. Theologiæ in eadem Academia Professore, & *D. Ludovico de Dieu*, Pastore Ecclesiæ ibidem ac Collegij Gallo-Belgici Regente, ut & Clariss. & Experientissimo *D. Ioanne Elichmanno*, Med. Doct. Linguarum Orientalium plurimarum callentissimis Viris, quibus, dum viverent, intimus fuit ac familiarissimus: mox insuper ad Medicinę studium adjecit animum, suasu imprimis prædicti Clariss. Viri,

riff. Viri, *D. D. Golij*, rerum medicarum peritiâ eximiè exculti, ac ratione occaſionis commodiſſimæ, quam Arabica Lingua, illi ſtudio luculentiùs excolendo aptiſſima, videbatur polliceri: cùm alioqui Parens anteà ſtudio Juridico ipſum deſtinaſſet. Occaſionem verò nactus, in Lingua etiam Perſica ac Turcica, orbi noſtro rarioribus, proficiendi, iiſdem ſucciſivis horis operam impendit, in quibus brevi temporis ſpatio eatenus profecit, (ut Pentateuchum Perſicum, ex interpretatione Jacobi Tawuſi, Conſtantinopoli à Judæis olim excuſum characteribus Hebræis, ubi ex multiplici literarum confuſione, quâ plures literæ Perſarum paucioribus Hebræorum exprimuntur, permagna exiſtit difficultas,) Perſico charactere conſignare diſtinctè, & vocalibus accuratè illuſtrare, aggreſſus fuerit, ac pręter Illuſtris Viri D. Salmaſij (in cujus Numinis favorem ac gratiam tunc quoque facilis ac ſpatioſus ipſi patebat aditus,) aliorumque celebrium atque in Orientalibus Linguis verſatiſſimorum Virorum opinionem, feliciter abſolverit. Dumque interea in lectione Medicorum Arabum ſe exercet, Lexicon Medicum Arabico Latinum adornare inſtituit, in quo exhibeat Medicamentorum ſimplicium ac vocabulorum technologicorum ad medicinam ſpectantium, interpretationem. In eodem curſu Academico, Erpenij Grammaticam Arabicam majorem ac vetuſtiorem nactus, in qua plurima Autor ipſe propriâ manu interpolaverat, eandem cum Rudimentis, ceu curis poſterioribus ejuſdem Autoris, contulit, omniaque ita digeſſit, ut unum exinde opus exurgeret: in quo cùm nihil de ſuo adderet, ſed mera Autoris tum antè tradita, tùm poſtmodùm obſervata, convenienter in unum ſyſtema concinnaret, ne fortè quid gloriolæ immaturiùs captare videretur, in ſolidum univerſa Autoris nomini inſcripſit: ne quidem ſuo ſub ipſa Præfatione, quam nomine Typographi addebat, ullâ factâ mentione; quamvis & Locmanni Fabulas, & Adagia Arabum, eidem Editioni (anni 1636.) adjecta, proprio ſtudio & induſtriâ vocalibus & notis orthographicis illuſtraſſet, ſicque Tyronibus accommodatiora emitteret. Inter alia item Lexicon Perſico-Latinum, ut & Turcico-Latinum adornare inſtituit. In Medicina Doctores ac Præceptores audivit Clariſſimos totoque orbe celeberrimos viros, *D. Otthonem Heurnium*, *D. Ewaldum Schrevelium*, *D. Adolphum Vorſtium*, & *D. Adrianum Falckenburgium*; ac in audiendis quidem *D. D. Schrevelio*, ac *D. D. Vorſtio*, illo Practico eximio ac feliciſſimo, hoc tunc temporis Theoreticæ Medicinę Profeſſore acutiſſimo & Excellentiſſimo, nunc primario Medicinæ Profeſſore, aſſiduus fuit. Ad ſeptimum annum uſque in celeberrimo illo Athenæo, ſub maximorum Luminum ſplendore, verſatus, tandem anno M DC XXXVII. 25. Septembr. Styl. Gregor. ſupremo in Medicina Doctoris titulo, Promotore prædicto Cla-

dicto Clariss. Viro, *D. D. Adolpho Vorstio*, in eadem Academia cohonestatus est. Quo admisso, lustratisque interim obiter Academiis nonnullis Belgij alijs, in Patriam reversus, Praxi Medicę, tum ibidem, tum in circumjacente Comitatu tractuque, se applicuit, cui jam antè Leidę animum parare cœperat, manuducentibus Præceptoribus ac Directoribus *D. D. Schrevelto*, & *D. D. Heurnio*, cum quibus gnaviter Nosocomium frequentaverat, ægros visitaverat, ac variorum morborum, tum internorum tum externorum, causas, signa, ac curandi rationem, in subjectis vivis notaverat. Vix patriam reversus in urbem per D. D. Officiales, Vrbi ac Comitatui à Celsissimo Principe Auraico præfectos, nec non ipsius Urbis Magistratum, invitatus est ad Matheseôs publicam Professionem: Aliquot enim annis tunc antè, Triviale Gymnasium ibidem erectum erat, jamque sub auspicijs Celsissimi Principis ac Moersæ Comitis spes animique ad altiora publicaque Illustris Lycéi Exercitia nitebantur, ad quæ eâ ratione parabatur aditus. Ad eam quidem Professionem inauguratus est publicè IX. Jul. St. Gregor. M DC XXXVIII. habitâ Oratione *De Felicitate Patriæ ex Gymnasio acquisita*. Id verò muneris cùm Praxi Medicæ junxisset, mox anno sequenti, ex autoritate Illustr. ac Præpotentum D. D. Ordinum Tetrarchię Gelro-Velavicæ, ac Nobilissimorum & Magnif. D. D. Curatorum potestate, per Nobilissimum & Amplissimum Virum, *D. Ioannem à Wijnbergen*, tunc Hardervici Consulem ac Illustris Gymnasij Gelro-Velavici quod Hardervici erat Curatorem, nunc Ducatus Gelrię ac Comitatus Zutphaniæ Senatorem, & Academiæ Provincialis, quæ est Hardervici, Curatorem, invitatus ac vocatus est ad publicam & ordinariam Professionem Physicę & Matheseôs, in locum paulo antè defuncti celeberrimi Viri, *D. Isaaci Pontani*: Inauguratus vero est ad publicam utriusque Professionis functionem v. Decemb. st. Jul. MDCXXXIX. ubi sub Inauguratione dixit publicè *De recta Philosophiæ Naturalis conquirendæ methodo*. Sicque ad antiqua illa Musarum castra reversus, paucis mensibus post à Nobiliss. & Ampliss. Magistratu Hardervіceno ordinarius Vrbis Medicus, in locum defuncti Doct. *Bachovij*, est subrogatus, cum adjecto liberalis stipendij, tum ab Urbe tum à Tetrarchia Velavica ad id muneris constituti, emolumento. Anno autem MDCXLII, ex autoritate D. D. Curatorum, in eodem Illustri Athenæo, Spartæ priori junxit Medicinæ Professionem, quam auspicatus est XII. Aug. Oratione publicâ, quâ *Medicinæ Dignitates* perstringebantur. Sicque primum Facultas medica florere ibidem cœpit, ante id tempus in istud Athenæum non introducta. Sequentis Anni, scil. MDCXLIII, Calendis primis, in Seniorem Ecclesiæ Hardervicenæ est electus, ac pòst solennes in cœtu Ecclesię proclamationes, 22. Januar. confirmatus; eoque munere

munere biennium, ex ritu illius Ecclesiæ ordinario, functus est. Cumque jam septennium integrum in Sparta varia ibidem exegisset, sub finem tandem Anni M DCXLVI. ex decreto Illustr. ac Prępotentum D. D. Ordinum Groningæ & Omlandiæ, à Nobiliss. & Ampliss. D. D. Curatoribus Academiæ Provincialis ibidem, ad Primariam Medicinæ Professionem vocatus est: Atque ad illius muneris functionem, solenniter introductus XII. Jan. St. Jul. M DC XLVII. sub Oratione Inaugurali, quâ *Ideâ Medici absoluti* adumbrabatur, seu, *Quòd optimus Medicus sit idem Philosophus.* Vocationem autem hanc potissimùm eâ de causa admittebat, ut malevolis quibusdam, variaque passim in ipsius scriptis in sequiorem sensum torquentibus, (contra quorum cavillationes jam antè varia in lucem emiserat,) os eâ tandem ratione obturaret, jactantibus imprimis, se ipsi viam præcidisse, ac interclusisse aditum, ad Spartam quamvis in Academia quacunq; splendidiorem. Quàm autem ægrè ex illa statione Gelro-Velavica & Hardervicena dimissus fuerit, quantumque sui desiderium in animis Optimatum ac Bonorum omnium reliquerit, mox publicè innotuit. Quippe cùm sub ipso emigrationis tempore, quo Groningam se reciperet, ab Illustr. ac Præpot. Ducatus Gelriæ ac Comitatus Zutphaniæ Ordinibus decretum fieret, de inclyto & Illustri Gymnasio Gelro-Velavico in Academiam Provincialem Gelriæ Zutphaniæque convertendo, vocandisque ad celebritatem majorem varijs, in omni Facultate, celeberrimis ad publica Professionum munia Viris, mox inter hosce primus ipse nominatur, revocandus ad Primariam Medicinæ nec non Philosophiæ Naturalis Professionem: Sicque Veteri Professori, cujus animum integro septennio altiores radices in Gelria egisse noverant, ac cui rationes ad aliam Spartam capessendam potissimùm impellentes jam cessare non ignorabant; mox primis mensibus, quibus in inclyta Groningæ Omlandiæque Academia versabatur, prędicta vocatio à Nobiliss. & Ampliss. novę Academiæ D. D. Curatoribus insinuatur, iterumque per Nobiliss. D. D. Senatorem Gelriæ Zutphaniæque ac Curatorem Academiæ, *D. Wijnbergium*, Groningæ, offertur, unâ cum literis vocatorijs à Nobiliss. & Ampliss. Magistratu Hardervıceno ad pristinum Poliatri munus atque emolumenta, quæ tum ab Vrbe tum à Tetrarchiâ Gelro-Velavica antè obtinuerat; Velut item postmodùm primus Academiæ Rectoratus, per decretum NN. & AA. D. D. Curatorum ipsi destinatus, ac per literas insinuatus est. Post multa verò á D. D. Proceribus utrinque, hinc pro dimissione impetranda, hinc pro detinendo Professore, ultrò citroque acta, (dum primùm animum quidem in Gelriam gratum ac pronum facilemq; testatus, passivè se haberet; ac postmodùm, ob intervenientes circumstantias varias, dimissionem & ipse peteret ac urgeret;)
dimissio

dimissio tandem, quòd Academia Professore, & Urbs atque Omlandia Medico Practico carere recusarent, honestè negatur; peculiari etiam Illustrium ac Præpotentium D. D. Groningæ & Omlandiæ Ordinum accedente decreto, quo, ne erga Virum liberum suique juris minor gratia ac favor crederetur Dominorum detinentium, quàm revocantium ac faventissimo quovis molimine retrahentium, inscio tandem honestissimum stipendium, quo tunc antea gaudebat, insigni additamento auctum est, insuperque Provincialis Medici titulus, honos, & emolumenta annua; adjecta. Interea, cùm paulò antè de honesta dimissione per D. D. Gelriæ Zutphaniæque Proceres impetranda nullum videretur dubium, Magisterij gradum in Academia Groningæ & Omlandię 19. Octobr. MDCXLVII. admisit, ac Philosophię est creatus Doctor, quo in nova Academia, ad id quoque muneris, præter Medicam Professionem, vocatus, postmodùm ritè ac legitimè gradum eundem in alios conferret. Cumque jam Fato divino Groningo-Omlandicæ Spartæ affixus maneret, Rector Academiæ designatus est Anno MDCXLVIII. die 16. Aug. ac solenniter inauguratus, die ejusdem 23. ubi Orationem habuit *de Boni Medici officio*, præsentibus in Academici Templi Choro, Celsissimo ac gloriosæ memoriæ *Principe Auriaco* GUILIELMO, nec non Illustribus & Excellentissimis Illustrissimorum ac Præpotentum D. D. Ordinum Generalium ad componenda negotia controversa Groningo-Omlandica Delegatis, itemque Illustr. Curiæ Hollandiæ, Zelandiæ, Westfris. delegatis Senatoribus, ac plurimorum Generosorum, Nobilissim. Amplissim. Clarissimorum, Doctissimorumque Virorum splendidissimo cœtu. Subsequenti anno, MDCXLIX, pridie Cal. Novembr. in Seniorem Ecclesiæ Groninganę electus est, ac post solennes Proclamationes, 25 Nov. confirmatus. Denique Anno MDCLII. ab Illustriss. Comite Nassoviæ, WILHELMO FRIDERICO, Frisiæ, Groningæ, Omlandiæ, ac Drentiæ Gubernatore, &c. Archiatri ac Medici Aulici Titulus, dignitas, & emolumenta ipsi addita. Præsenti Anno MDCLIII iterum Academię Rector electus & inauguratus est, solemni die ac more, ubi Orationem habuit de *Judicij difficultate*, seu ad verba Hipp. aph. 1. s. 1. *Iudicium difficile*. Prædictis verò muneribus, cúm in Provinciali Groningæ Omlandiæque Academia, tum in Provincia ipsa, itemque Illustriss. Aula Gubernatoris, nec non Ecclesia (quippe Presbyterij munia hic solent esse perpetua,) etiamnum, supremo favente Numine, fungitur; Deo ter Opt. Max. Dijsque mortalibus, ac Proximo serviens, seque totum in commune Bonum potiùs quàm privata commoda impendens, donec alijs inserviendo sensim consumatur. In Matrimonium adscivit Anno MDCXL. die 5. Aug. St. Greg. Nobiliss. Virginem SOPHIAM ab OOSTERWIJCK,

 natam

natum in patria & avita Arce nobili, *den Rosendael* Ducatus Cliviæ Patre Nobiliss. & Ampliss. Viro D. *Ludolpho ab Oosterwick* cum virtute propriâ, tum stirpe Patriciâ & antiquâ, eâdemque Nobilissimis in Ducatu Cliviæ muneribus publicis ac Legationibus cohonestatâ, spectatissimo, Matre verò *Elisabetha* ab *Amelongen*, antiquâ stirpis Nobilitate ac Virtute conspicua Matrona: Ex hac unicam Filiolam superstitem habet, Filiolo uno cum duabus Filiabus Deo animarum datori redditis. Hâc piè defunctâ, cum animum tandem ad secunda vota applicaret, in uxorem duxit Anno MDCL. die VI Januar St. Jul. Lectissimam Virginem MAGDALENAM MODESTAM SCHEIDMANS, Filiam unicam Nobil. & Ampliss. Viri D. *Hermanni Scheidman* JCti Eximii & Clariss. ac dum viveret in suprema Imperij Rom. Camera Judiciali, quæ Spiræ est, Assessoris, & honoratissimæ Matronæ *Margarethæ Kumpsthoffs*, Sororis Nob. & Ampl. Viri *Johannis Kumpsthoffs*, ante Germanici belli tumultus Electori Palatino Heidelbergæ, post Electori Brandeburgico, in Cliviæ Ducatu ac Marchiæ Comitatu, à Consilijs intimis ac secretioribus: Educata inprimis ea fuit post præmaturum utriusque Parentis obitum, apud consobrinum suum, eundemque Tutorem ac Curatorem suum, D: HENRICUM NYSS J. U. D. Electoris Brandeburgici in Ducatu Cliviæ ac Comitatu Marchię Consiliarium intimum Archivique Directorem, ipsaque cohonestandæ familiæ causa aderat Consobrino alteri D. JOANNI NYSS, tunc urbis Clivensis Consuli, nunc Ordinis Equestris in Cliviæ Ducatu Syndico, cum is uxorem duceret Nobiliss. Virginem CATHARINAM ab OOSTERWICK, memoratæ SOPHIÆ, tunc pridem defunctę, Sororem. Ex ea hactenus Filiolam unam, (non multò post Deo redditam,) ac Filiolum unum (secundum nunc ætatis annum agentem) suscepit.

Scripta ab ipso edita extant,

Cosmographia Catholica.

Astronomia secundum Hypotheses Ptolemæi in concinnum brevem & perspicuum ordinem digesta.

Naturæ Theatrum universale, ex monumentis Veterum, ad S. Scripturæ normam ac rationis & experientiæ libellam extructũ

De vero Systemate mundi Dissertatio Mathematica: quâ Copernici Systema Mundi reformatur; sublatis interim infinitis penè orbibus, quibus in Systemate Ptolemaïco Mens humana distrahebatur: in partes quatuor divisa.

De Mundi Opificio Discursus Physicus; duodecim Dissertationibus propositus.

De Anima Humana Dissertationes Philosophicæ septem.

De Origine Formarum naturalium, & Animæ Humanæ substantia, Disquisitiones, habita cum Rev. & Clariss. Viro D. Ioanne Santeno: ubi item multa de Creatione & Conservatione rerum, &c.

Spongia adversus cavillationes quasdam, sub selecta Disputatione Philosophico-Theologica in Animæ Humanæ substantia egestas.

Hexaëmerum Recognitum, seu de Creatione Meditatio-

Meditationes, Explicationibus Christiano-Philosophicis & Animadversionibus necessariis illustratæ.
Synopsis Philosophiæ primæ, seu Compendium Metaphysicæ.
Synopsis Philosophiæ Naturalis, seu Compendium Physicæ.
Synopsis Philosophiæ moralis, seu Compendium Ethicæ.
Exegesis Apologetica, seu Locorum quorundam, quæ in Scriptis ipsius, per mutila quadam Excerpta, obscuritatem habere visa sunt, collatione factâ præcedentium & consequentium, exacta declaratio.
I. Cloppenburgius Heautontimorumenos, seu Retorsio injuriarum in libello falsidico, cui titulus, Res Iudicata, cumulatarum.
Synopsis Medicinæ universalis, seu Compendium Institutionum Medicarum.
Exercitationes Anatomicæ, de Visceribus Humani corporis.
Dissertatio de motu Cordis & Sanguinis.
Appendix De Venæsectione in Pleuritide.
Dissertatio de Lacte, ac Nutrimento fœtus in utero.
Anatomia parvorum Naturalium, seu Exercitationes Anat. & Physiol. de Partibus humani corporis conservationi speciei inservientibus.
Genesis Microcosmi; seu De Generatione Fœtus in utero.
Oratio de recta Philosophiæ Naturalis conquirendæ methodo.
Oratio de Astronomiæ Origine, Ejusdemque ad nostram usque ætatem progressu.
Oratio in Cosmographiæ commendationem.
Oratio quâ Medicinæ dignitates perstringuntur.
Oratio quâ Idea Medici absoluti adumbratur, seu, quòd Optimus Medicus sit idem Philosophus.
Oratio de boni Medici Officio.
Oratio de Felicitate Sapientum.

Quæ ex Arabico in Latinum vertit

EDITA.

Canticum Avicennæ de Medicina, seu Institutionum Medicarum Compendium.
Selecta Medica Iohannis Mesuæi Damasceni.

Prælo parata sunt.

Idea Fabricæ Corporis Humani, seu Institutiones Anatomicæ.
Exercitationes Anatomicæ de Ossibus.
De Operibus Dei, secundum singulos dies Meditationes Christiano-Philosophicæ, in quinque libros digestæ.
Continuatio Disquisitionum cum Rev. ac Clariss. Viro D. Joanne Santeno, *de Origine Formarum Naturalium, & Animæ Humanæ Substantia.*
Disquisitio Philosophica, de Terra mobili an immobili.
Arithmetica, Geometrica, Geodætica, Trigonometrica, aliaque Mathematica varia.
Pentateuchus Persicus, interprete Iac. Tawusio, ex typis Hebræis in Characterem Persicum ab ipso conscriptus, & vocalibus adjectis accuratè distinctus.
Commentarius in Dissertationem de motu Cordis & Sanguinis: Vbi & de Causis illius motus, alijsque varijs, formas substantiales concernentibus.
Commentarius in Dissertationem de Lacte, & Nutrimento Fœtus in utero materno.
Orationes variæ, sub varijs Inaugurationibus ac Promotionibus habitæ.

Complura alia sub manu sunt, ac nonnulla propemodùm absoluta ultimam manum exspectant, tum in Re Medica, (inter quæ Therapeutice Particularis, exhibens morborum singulorum Essentias, Causas, Signa, & Curationem,) tum & in alijs: quæ cum tempore, si Deus vitam, otium, & occasionem concesserit, lucem videbunt.

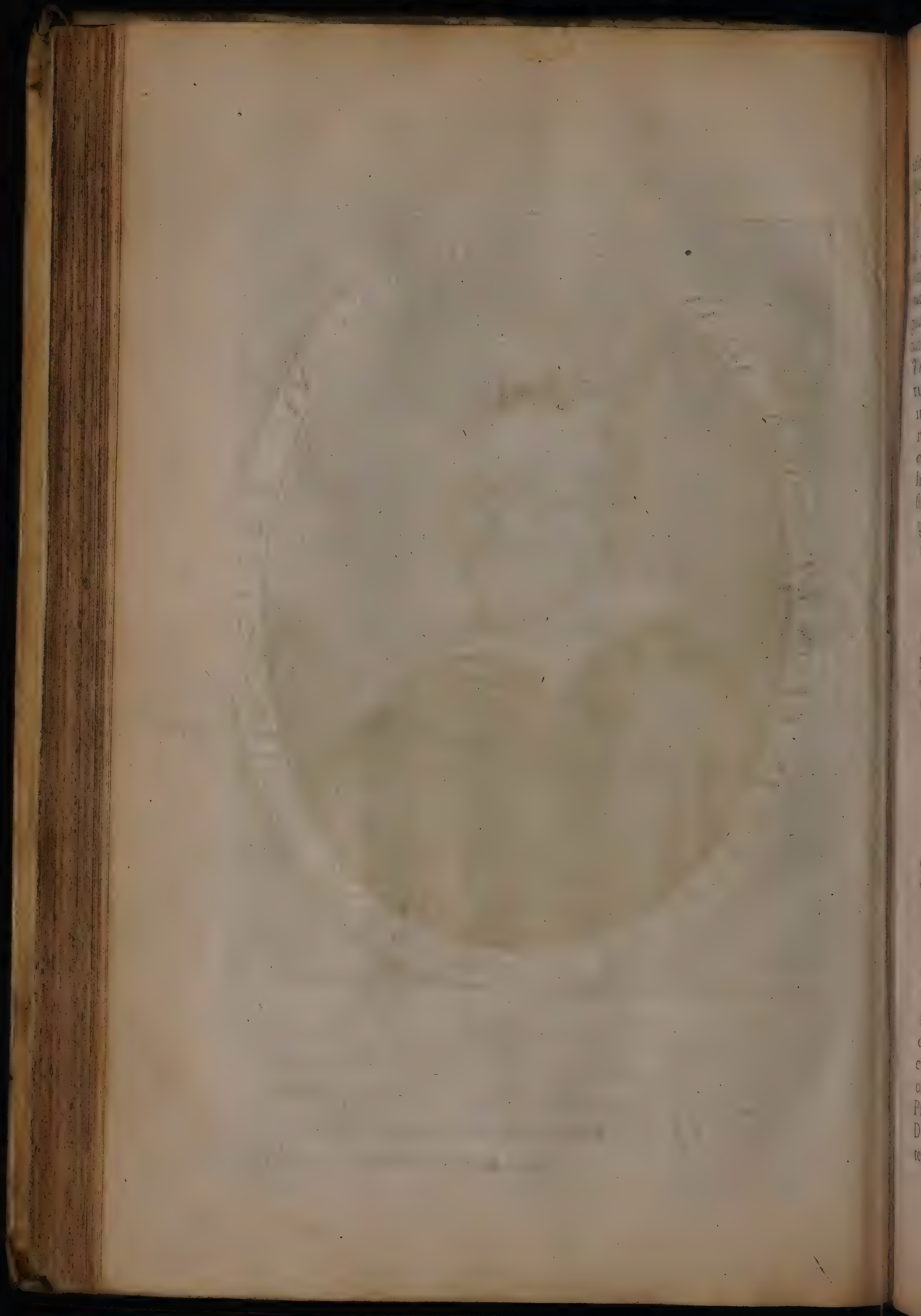
CHRISTIANUS PERIZONIUS.

Natus fuit Anno partæ salutis supra millesimum sexcentesimo nono, in arce *Brakensi*, prope *Lemgoviam*, oppidum in *Comitatu Lippiaco* situm, ubi Parens ejus, Vir Reverendus ac Doctissimus ANTONIUS PERIZONIUS circa id tempus Ecclesiastæ aulici munere fungebatur, apud Illustrem Comitem Lippiacum, ex Celeberrima Schola Steinfurtensi, ubi summa cum laude ac dignitate, nec non Juventutis insigni emolumento, ConRectoratum gerebat, in illam Ecclesiastici muneris dignitatem evocatus; velut postmodùm, ob fidelem circa gregem Christi curam, ampliori Ecclesiæ, quæ Salvatori nostro in *Cappell* colligebatur, præfectus est: Mater ipsi fuit perhonesta Matrona, *Wibbina Trop*, honestissimi Civis Steinfurtensis legitima filia unica. Avum paternum habuit D. GERHARDUM PERIZONIUM, Jure-Consultum eximium, eundemque altiori serie á Majoribus eruditione simul ac virtute excultis, *Scuttorpii*, in *Comitatus Bentheimici* primario oppido, prognatum. A Parentibus illicó simul atque puerilis ętas doctrinæ capiendę videretur apta, institutioni diligentissimorum Scholæ Lippiacæ, quæ erat *Dethmoldiæ* Præceptorum commissus est. Inde Bremam traductus, publicas ibidem Lectiones diligenter frequentavit: Prę cæteris autem, dum in illo publico eruditionis virtutisque Asceterio versatus est, Præceptores sibi elegit ac coluit, Clarissimos & Eximios Viros D. D. MATTHIAM MARTINIUM, ac D. D. *Gerhardum Nevevilium*, illum sacrarum Literarum ac Philologiæ, hunc Philosophiæ ac Medicinæ Professorem, ut & D. M. *Balthasarem Willium*, Professorem Logicæ ac Metaphysicæ. Hisce verò Celeberrimis Viris ac Professoribus industriis cum sedulitate adhæsit; ingeniumque felix ac promptam diligentiam iisdem, quà publicè quà privatim, luculenter probavit. Paulatim verò cum studiis ipsis crescente eruditionis desiderio, post aliquot annos *Groningam*, in florentissimum universæ Sapientiæ emporium se recepit, mercatumque haud infelicem in inclyto Groningæ & Omlandiæ Athenęo instituit: ac non mediocriter delibatis jam antè studiis sociis, Medicinæ penitiùs se consecravit, sub Præceptoribus Clarissimis & Excellentissimis, D. Doctoribus *Joanne Freitagio*, ac *Conrado Matthæo*, sub quorum fideli & erudita institutione, colophonem studiis Academicis imposuit; cúm tandem, post bidui examen per universam Medicinam, publicamque per biduum disputationem institutam, (velut moris est in istac Academia,) Promotore dicto D. D. *Freitagio*, lauream doctoralem nactus, supremamque in Medicina dignitatem ac privilegia, Doctoribus, velut

Desine velle Virum Magnum vidisse Galenum,
Hippocratemq; simul desine velle Virum.
En valet Hippocrates, doctus valet ipse Galenus,
Quando PERIZONI *vivit imago Viri.*

HENR. ZIERENBERG. Med. D.

velut præmia virtutum, conferri solita, est consecutus, ipsis Calendis Februarii, anno Christi 1639. ætatis vero suæ 30. Ita verò in publicum per honores evectus nequaquam substitit, nec solà scientià Medicà acquievit; ad usum transferenda duxit, quæ benè didicerat, ac mortalium calamitatibus amovendis remedia adhibenda esse, quæ mente memoriâque complexus erat: Nec enim in terram defodiendum thesaurum, quem elegantissimum ac pretiosissimum à Deo consecutus erat; nec divinitùs concessa sibi dona deneganda mortalibus. In *agrum* itaque *Tubantinum* se contulit, plurimorum ibidem desideriis evocatus; ac *Oldenzaliæ* Poliatri titulum admisit. Cúmque jam fixa in urbe sedes, publicæque functionis molesta exercitatio, quærendum curarum levamen suaderet, domique fidum adjutorium exigeret, vellicante interim naturali illo (quod Deus mortalium visceribus insevit,) in prole post fata vivendi desiderio, sociam sibi jugalem obtinuit Lectissimam ac Honestissimam Virginem *Margaretham Hetsinge*, Honoratissimorum Parentum *Andreæ Hetsinge* & *Mechtildis Walgers* Conjugum, atque in Civitate *Groningana* Municipum, legitimam filiam; quam sibi sacro Matrimonii vinculo junxit anno salutis 1640. die 29 Novembris. Ex hac dilecta uxore sua quinque filiolas ordine sustulit, ac filios duos: E quibus tres gnatas, filiumque alterum posthumum, cùm Matre vidua, reliquit superstites. Felicissima illi ac diffusissima, tum Oldenzaliæ, tum circumcirca per omnem terræ tractum circumjacentem, Medica Praxis ultrò se obtulit, unde aurea messis jam redundare uberrimè cœperat, cùm desiderio Affinium, soceri socrûsque imprimis, satisfacturus, Groningam denuo animum convertit. Incitamenta porrò perhonesta hinc inde conatum addebant: Placuerat namque, medullisque hærebat, florentissima istæc Musarum Palæstra, quæ orba Medicæ Facultatis Antistite, pondus ac momenta Affinium votis superaddebat. His blandimentis pellectus familiam huc transtulit, direxitque conatus ad gloriam sublimiorem ex Athenæo hoc inclyto hauriendam. Nec defuit tandem votis successus: Invalescente etenim per urbem passim & agrum praxi, designatus est tandem ab Illustribus ac Præpotentibus D. D. Groningæ & Omlandię Ordinibus Medicinæ Professor, atque inaugurali sermone in muneris functionem immissus est, anno 1647. die Januarii 19. moxque à Clarissimorum D D. Professorum Collegio unanimi consensu in Academiæ Secretarium est electus. Eâ verò laude & existimatione munus prædictum sustinuit gessitque primúm extra ordinem, ut tandem post trium annorum decursum Ordinarii Professoris titulus & honos ab Illustribus ac Præpotentibus D. D. Ordinibus illi fuerit adjectus: tumque anno Academico vertente, ultrò sese Secretariatus laboribus, (quòd Medica Praxis

 negotia

negotia intenderet ,) liberatum quæsivit. Toto illo functionis suæ currente tractu , vegeto fuit & corpore & animo : nisi quod circa æstatis proximè ante obitum elapsæ initia , dum verna tempestas humores agitaret , gravissimis torminibus abdominis corripi cœperit, acutosque sentiret ventriculi dolores, ac vomitus pateretur supra modum immanes, identidem per dies aliquot continuos recurrentes, assumptis interim in merum quasi acetum abeuntibus, cardialgiam simul ac vomitus exacerbantibus. Hoc malum aliquoties per intervalla recrudvit; paucorumque identidem dierum duratione facultates universas vehementer afflixit: ut non immeritò Vir Experientissimus suæque Artis peritissimus, hunc sibi affectum lethalem fore, jam dudum præsagiret; quod Fratri suo Germano, Spectatissimo ac Doctissimo Viro, Domino ANTONIO PERIZONIO, Scholæ Dammonensis Rectori, non semel testatus est. Antecedens mali causa collectio fuit vitiosorum humorum, circa lienem imprimis ac mesenterium scatentium, ipsamque pancreatis glandulosam substantiam copiosè obsidentium, qui facillima de causa regurgitabant in ventriculum, quandoque item per inferiora exitum cum cruciatu quærentes. Hisce ac similibus latentibus morborum mortisque causis frequenter in corporibus Medicorum origo est, dum aliis inserviendo dissolvuntur ipsimet ac consumuntur. Interea verò plethorici succulentique corporis concussiones crebriores, ex itineribus ægrorum causâ institutis, quandoque exortas, augere malum visæ sunt, causamque delitescentem in actum suscitare: quippe sæpius, domum reversus, gravem paroxysmum illico sustinuit, quo facultates non leviter affligebantur , ac vires enervabantur: Donec tandem præter abdominis viscera morbo subacta , ipsam quoque mentis arcem impugnari contingeret , regiamque animæ in pectore sedem concuti: Tandemque ne quid malorum cruciatibus deesset, repentinus sanguinis purissimi ac rubelli subsequeretur vomitus, gravesque lipothymiæ: Quin & Epileptici tandem ipsum invaderent Paroxysmi, ipsaque Syncope quandoque reverteretur. Sicque tandem 29. Septembr. Anni 1650. circa septimam matutinam , cùm jam membra flaccida concidissent, placidè obdormivit in Domino; cùm in hac ærumnarum valle, ac difficili multorum peccatorum labyrintho, vixisset annos unum & quadraginta , in conjugali societate annos novem ac menses decem; in functione Academica annos tres , menses octo, & decem dies. Felicissimus fuit in profligandis ægritudinibus; plurimisque mortalibus languore oppressis solatia præbuit ; suique desiderium apud multos reliquit. Gratus fuit & amicus omnibus Collegis suis, nemini gravis, nemini iniquus, si non sibi, humanus, candidus, apertissimi animi. Inserviendo autem alijs , dum viveret , paulatim suum corpus detrivit. Ac satius quidem duxit,

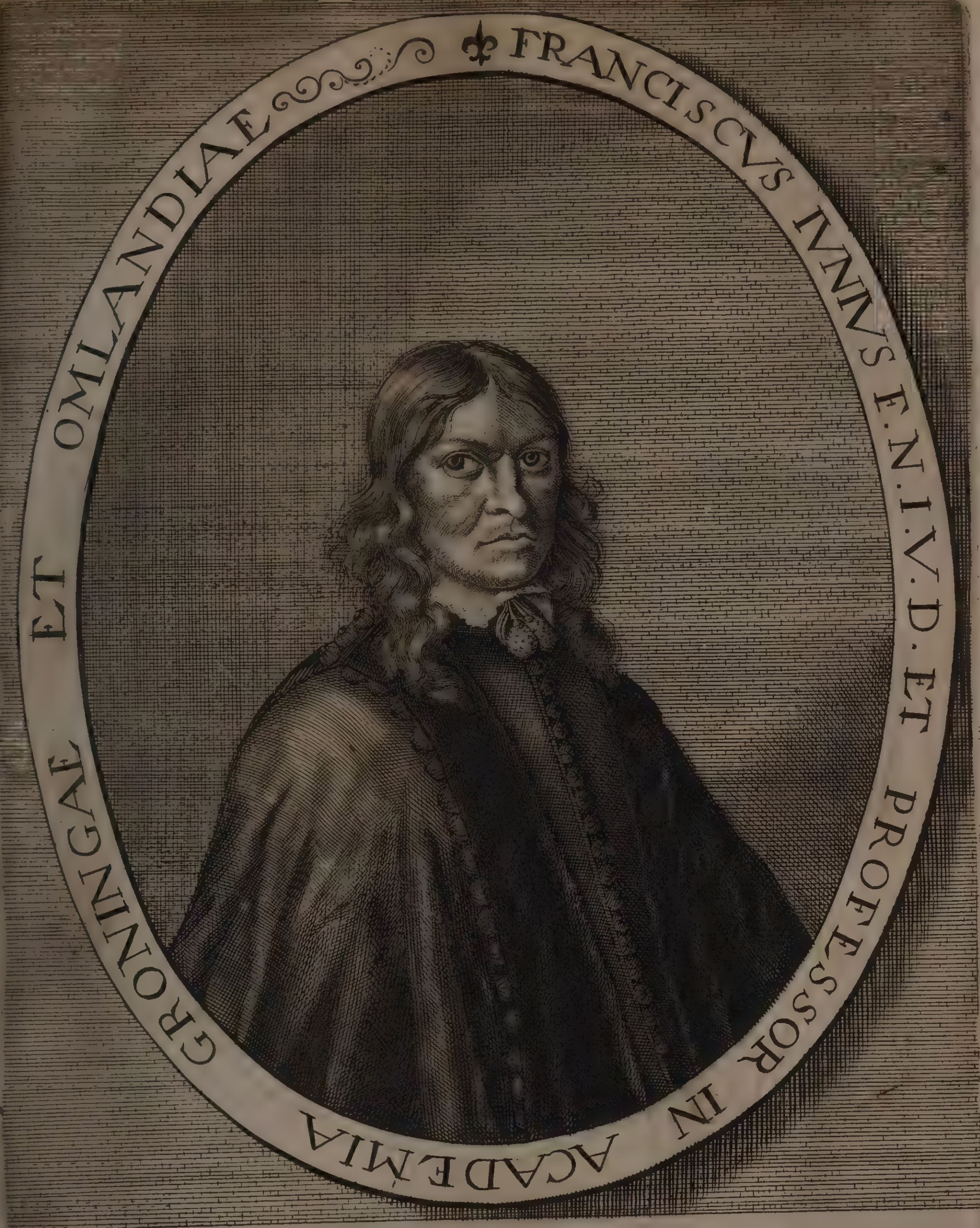
duxit, præsentibus mortalibus suâque operâ jam indigentibus, humanitatis officia non denegare, licet cum propriæ valetudinis incommodo, quàm hisce derelictis per ingenii monumenta transire ad posteros. Curationum tamen interim ac Observationum rariorum, numerum quemcumque, ex sua Medica Praxi congessit: quæ fortè lucem possent videre.

FRANCISCUS JUNIUS. F.N.

NAtus est Embdæ anno currentis hujus seculi vigesimo quarto Mensis Septembris die vigesimo primo. Pater fuit V.Cl. *Ioannes Casimirus Iunius*, (quod nomen à suo ei dari voluit Serenissimus Elector Palatinus *Joannes Casimirus*, qui eum baptizaturo ministro ipsemet obtulit) FRANCISCI JUNIJ Theologi filius: cujus majores hic non opus est referre, cùm Avus ipse p. m. eos in vita sua recenseat, quò lectorem avidum remittimus. Aviam habuit *Elisabetham Kornputiam*, *Joannis Kornputij* Actuarij & Consulis Bredani filiam: cujus Sororem duxit Vir Nob. *Henricus Smetius Iani Gruteri* Socer: Ut ad patrem redeam, is primùm literis operam dedit, atque ad Theologiam appulit animum, cui rei fidem facit liber ejus, quem Belgico idiomate scripsit ad defensionem Orationis Illustris Viri *D. Dudlæi Carleton* à Serenissimo magnæ Britanniæ Rege Jacobo ad Synodum Dordracenam missi, contra Remonstrantis (Taurini, nisi fallor) scriptum Belgicum, quo is prædictam orationem refutare satagebat. Sed mortuo patre, qui eum ad Professionem Hebrææ linguæ destinârat, quæ post D. Coddæo à DD. Curatoribus Academiæ Leidensis fuit demandata, induxit eum Avunculus *Joannes à Kornput* cohortis militaris Capitaneus, atque arci olim Groninganæ præfectus, de quo Meterani historię videri possint, ut militiam sequeretur: ac lectus mox fuit in cohortis vicarium. Mater fuit illi *Maria de Dison*, cujus Pater, *Ioannes de Dison* ac fratres Senatoriâ dignitate defuncti sunt; Mater *Anna de Thomas* Consulem patrem habuit *Ioannem de Thomas*; Matertera *Maria de Thomas* nupta fuit *Ludovico Carlier* Domino de Manieres. Paullo postquam vidisset hanc lucem V.Cl. denatus est pater ejus Gertrudisbergæ, ac inde Leidam delatus & in Paterno sepulcro, quod est in æde *D. Petri*, humatus est: Volentibus autem defuncto patre ita rebus Mater domicilium Embda mox hanc in urbem transtulit. Ubi jam ad ætatem venit, præceptoribus est traditus, qui docerent literas. Vixit dein aliquot per annos in ædibus Celeberrimi *D. Gerardi Ioannis Vossij*, qui *Amitam Elisabetham Juniam* paucos ante annos reliquit viduam. Ubi tulit ætas, ut ad facultatem aliquam se accingeret, studium Juris elegit: ac dato hic ei biennio sub Amplissimo D. Doctore & Professore *Steinbergio* Ultrajectum petiit, atque illic Amplissimus Vir D. Antonius Matthæus juris Antecessor primarius suam humanitatem, quę nescio an major sit, an ejus eruditio, erga eum exercuit, concessis soli unaquaque hebdomade horis, quibus hanc vel illam legem explicandam dederat. Quorum sanè Antecessorum erga se amorem ac institutionem quavis occasione prædicat. Inde

Leidam

IUNIUS, à magno demissum nomen IUNIO,
Lector, in hâc parvâ conspicitur tabulâ.
Atquâ parte sui vivit meliore vigetq;,
Pingere non posset Zeuxidos ipsa manus.

Doctrina, & pietas, morumq; modestia, cãdor,
Hæc facies IUNI vera figura sui est.
Vidit Avum Leida his quondam virtutibus: isdē
Nunc tibi succrescit, docta Groninga Nepos.

CORNELIUS TOLLIUS

Leidam petijt, atque non diu illic substitit, huc à Matre & Amicis revocatus, ut gradum in utroque jure Doctoratus sumeret. Sumpsit igitur conferente eum Viro Clarissimo & optimo *D. Ioanne Conrado Monro.* Missus pòst est in Gallias, ac Parisijs quidem favore Nobilissimorum & Clarissimorum Virorum D. D. Sarravij, Puteanorum fratrum, Valesiorum, aliorum, Genevæ verò Amplissimi viri *D. Jacobi Gothofredi* Reipublicæ istius Syndici, gavisus est. Deinde invisit Helvetias, ac Basileæ aliquamdiu substitit. Salutatis postmodum Argentinensibus in Galliam redijt, quam totam perlustravit. Facto domum reduci Professio Iuris Extraordinaria ab Illustribus & Præpotentibus hujus Provinciæ D. D. Ordinibus delata est, ut biennio pòst ordinaria, quâ nunc defungitur. Uxorem duxit ante sesquiannum, *Deboram ab Heeck*, filiam *Matthiæ ab Heeck* cohortis civicæ centurionis, & in Camera rationum Provinciali Assessoris. *Duxit* verò eo ipse tempore, quo patruus ejus *Henricus ab Heeck* Consulatu urbis defungebatur, & erat Academiæ nostræ Curator. Filiolam Mariam ex ea unam dedit & abstulit *Deus.*

Vixit in hac Professione Juris Groningæ Ao 1661

Ff CATALO-

CATALOGUS
RECTORUM MAGNIFICORUM
Academiæ Groningæ & Omlandiæ.

Rector Academiæ primus
1614. Ubbo Emmius. Histor. & Ling. Græc. Prof.
1615. Hermannus Ravenspergerus. SS. Theol. Doct. & Prof.
1616. Cornelius Pynacker. J. U. D. & Prof.
1617. Nicolaus Mulerius. Med. D. ejusd. & Math. Prof.
1618. Franciscus Gomarus. SS. Theol. D. & Prof.
1619. Johannes Huninga. J. U. D. ejusd. & Eth. Prof.
1620. Guilelmus Mackdouwel. Philos. Prof.
1621. Hermannus Ravenspergerus, iterum.
1622. Idem 3. extraordinaria causa refectus.
1623. Guilelmus Mackdouwel. 2.
1624. Franciscus Gomarus. 2.
1625. Hermannus Ravenspergerus. 4.
1626. Antonius Matthæus. J. U. D. & Prof.
1627. Nicolaus Mulerius. 2.
1628. Henricus Alting. SS. Theol. D. & Prof.
1629. Franciscus Mayvartius. Philos. Prof.
1630. Franciscus Gomarus. 3.
1631. Antonius Matthæus. 2.
1632. Johannes Freitagius. Med. D. & Prof.
1633. Matthias Pasor. L. A. M. & Prof. Philos.
1634. Antonius Matthæus 3.
1635. Franciscus Gomarus. 4.
1636. Henricus Alting. 2.
1637. Conradus Matthæus. Med. D. & Prof.
1638. Joannes Steinbergius. J. U. D. & Prof.
1639. Joannes Freitagius iterum.
1640. Tobias Andreæ. Hist. & L. Gr. Prof.
1641. Henricus Alting. 3.
1642. Nicolaus Langius. J. U. D. & Prof.
1643. Martinus Schoockius. A. L. M. & Phil. Prof.
1644. Samuel Maresius. SS. Theol. D. & Prof.
1645. Joannes Steinbergius. 2.
1646. Jacobus Alting. A. L. M. & L. Heb. Prof.
1647. Abdias Widmarius SS. Theol. D. & Prof.
1648. Antonius Deusingius. Med. ac Phil. D. & Prof.
1649. Tobias Andreæ. 2.
1650. Matthias Pasor. 2.
1651. Samuël Maresius. 2.
1652. Johannes Steinbergius. 3.
1653. Antonius Deusingius. 2.
1654. Martinus Schoockius. 2.
1655. Abdias Widmarius. 2.
1656. Franciscus Iunius F. N. J. U. D. & Prof.
1657. Antonius Deusingius. 3.

Zie verder eenige bladen verder

CATALO

CATALOGUS DOMINORUM CURATORUM ACADEMIÆ GRONINGÆ & OMLANDIÆ.

Octo viri erigendæ constituendæque Academię creati, quorum quatuor priores ex urbe, cæteri quatuor ex agro. 1612.

1612. Joachimus Alting Consul.
Eggericus Eggæus Senator.
Hieronymus Isebrants Senator.
Pancratius Castricomius Synd.
Joannes Rengers Postanus.
Joannes Lewius.
Bocco Awama.
Scato Gockinga Syndicus.

1613. Joachimus Alting Cos. 2.
Rodolphus Battingius Senator.
Eizo Tiarda Senator.
Pancratius Castricomius Syndicus 2.
Joannes Rengers Postanus 2.
Joannes Lewius 2.
Hiddo Jensema.
Scato Gockinga Syndicus. 2.

1614. Fridericus Coenders Cos.
Lambertus Hornkens Senator.
Goswinus Schaffer.
Pancratius Castricomius Synd. 3.
Joannes Rengers Postanus 3.
Joannes Lewius 3.
Bocco Awama 2.
Scato Gockinga Synd: 3.

Curatores ordinarij quaterni, bini oppidani, bini agrarij.

1615. Fridericus Coenders. Cos. 2.
Goswinus Schaffer Senator 2.
Joannes Rengers Postanus 4.
Scato Gockinga Synd: 4.

1616. Joachimus Alting. Cos. 3.
Eizo Tiarda. Sen. 2.
Joannes Rengers Postanus 5.
Scato Gockinga. Synd. 5.

1617. Iidem.

1618. Fredericus Coenders. Cos. 3.
Goswinus Schaffer. Sen. 3.
Joannes Rengers Postanus 6.
Scato Gockinga. Synd. 6.

1619. Abel Coenders. Cos.
Rudolph Wicheringe. Sen.
Johannes Rengers Postanus. 7.
Scato Gockinga Synd. 7.

Joachimus Alting. Cos. 5.
1620. Joannes Huninga. Sen.
Joannes Rengers Postanus. 8.
Scato Gockinga Synd. 8.

Joachimus Alting. Cos. 6.
1621. Joannes Huninga. Sen. 2.
Edzard Jacob Clant.
Scato Gockinga. Synd. 9.

Abel Coenders. Cos. 2.
1622. Rudolph Wicheringe Sen. 2.
Edzard Jacob Clant. 2.
Scato Gockinga Synd. 10.

1623. Iidem.

1624. Hieronymus Isebrants Cos. 2.
Ioannes Huninga Sen. 3.
Reint Alberda op't Sant Senior.
Scato Gockinga Synd. 12.

Abel Coenders Cos. 4.
1625. Hugo van Nyeveen Sen.
Georgius ab Eusum.
Scato Gockinga Synd. 13.

Abel Coenders Cos. 5.
1626. Bernardus Iulsing Sen.
Edzard Iacob Clant. 4.
Scato Gockinga. Synd. 14.

Henricus Schonenborch Cos.
1627. Petrus Eissinghe Sen.
Edzard Jacob Clant 5.
Scato Gockinga Synd. 15.

Henricus Schonenborch Cos. 2.
1628. Hugo van Nyeveen Sen. 2.
Bernardus Schaffer toe Loosdorp.
Scato Gockinga. Synd. 16.

1629. Hugo van Nyeveen. Cos. 3.
Andreas Winsemius. Sen.
Reint Alberda op 't Sant.
Scato Gockinga. Synd. 17.

Bernhardus Iulsing. Cos. 2.
1630. Andreas Winsemius. Sen. 2.
Reint Alberda op 't Sant. 2.
Scato Gockinga. Synd. 18.

Petrus

1631. Petrus Eiffinghe. Cof. 2.
Tiaffo Tiaffens Senator.
Sixtus à Bothnia.
Scato Gockinga. Synd. 19.

1632. Hugo van Nyeveen. Cof. 4.
Tiaffo Tiaffens. Sen. 2.
Allardus Tamminga.
Scato Gockinga. Synd. 20.

1633. Hugo van Nyeveen Cof. 5
Andreas Winfemius Sen. 3
Chriftophorus ab Ewfum.
Scato Gockinga. Synd. 21.

1634. Petrus Eiffinghe Cof. 3.
Tiaffo Tiaffens. Sen. 3.
Chriftophorus ab Ewfum. 2.
Scato Gockinga. Synd. 22.

1635. Iidem.

1636. Hugo van Nyeveen. Cof. 6.
Gerardus Buning. Sen.
Allardus Tamminga. 2.
Scato Gockinga. Synd. 24.

1637. Bartholdus Wicheringe. Cof.
Otho Valcke. Sen.
Chriftophorus ab Ewfum. 4.
Scato Gockinga. Synd. 25.

1638. Petrus Eiffinghe. 5.
Otto Valcke Sen. 2.
Atho Riemers.
Scato Gockinga. Synd. 26.

1639. Petrus Eiffinghe. 6.
Henricus ab Heeck. Sen.
Edzard Iacob Clant. 6.
Scato Gockinga. Synd. 27.

1640. Gualtherus Schonenborch. Cof.
Eggo Phebens. Sen.
Reint Alberda op 't Sant. 3.
Scato Gockinga. Synd. 28.

1641. Hugo van Nyeveen. Cof. 7.
Ioannes Clinge. Sen.
Jebbo Aldringa tot Ferwert.
Jodocus Henfius. Synd.

1642. Albertus Hooftman. Cof.
Bernhardus Schaffer. Sen. 2.
Edzard Jacob Clant. 7.
Jodocus Henfius. Synd. 2.

Petrus

1643. Petrus Eiſſinghe Coſ. 7.
Hieronymus Eyben Senatot.
Reint Alberda op't Sanr. 4.
Jodocus Henſius Synd: 3.

1644. Hugo van Nyeveen Coſ. 8.
Petrus Iſebrants Senator.
Edzard Jacob Clant 8.
Jodocus Henſius Synd: 4.

1645. Iidem.

1646. Petrus Eiſſinghe Coſ. 8.
Hieronymus Eyben Sen. 2.
Ei ad Collegium Ord. Gen. miſſo ſuffectus
Joannes Tiaſſens Sen.
Oeſebrant Johannes Rengers Schlochteranus.
Jodocus Henſius Synd: 6.

1647. Petrus Eiſſinghe Coſ. 9.
Otto van Fermpſum Sen.
Rudolphus Guilelmus L. B. ab In & Kniphuſen, Dn. de Lutzborch.
Jodocus Henſius Synd: 7.

1648. Henricus ab Heeck Coſ. 2.
Otto van Fermpſum Sen. 2.
Edzard Jacob Clant 9.
Jodocus Henſius Synd: 8.

1649. Henricus ab Heeck Coſ. 3.
Iohannes Birza Sen. cui mortuo ſuffectus
Otto Valcke ex Satrapâ veteris præfecturæ iterum Sen. 3.
Adolphus Louwens Sen.
Iebbo Aldringa 2.
Oeſebrant Iohannes Rengers Schlochteranus. 2.
Iodocus Henſius Synd: 9.

1650. Albertus Hooftman Coſ. 2.
Otto Valcke Sen. 4.
Folcker Folckers Sen.
Johannes Lewius Middelſtumanus.
Guntherus Thylo.
Iodocus Henſius Synd: 10.

1651. Albertus Hooftman Coſ. 3.
Otto van Fermpſum Sen. 3.
Folcker Folckers Sen. 2.
Rudolphus Guilelmus L. B. ab In & Kniphuiſen 2.
Onno Tamminga op Ludema.
Ulricus van Ewſum.

1652. Henricus ab Heeck Coſ. 4. cui mortuo ſuffectus.
Peter Iſebrants Coſ. 3.
Otto van Fermpſum Sen. 4.
~~Johannes~~ Lucas van Hulten Sen. cui mortuo ſurrogatus

Allardus

Alardus Aldringa, ei Consuli facto, suffectus
Gerardus Swarte Sen.
Johannes Lewius 2.
Hermannus de Sighers.
Jodocus Hensius 11.

1653. Johannes Tiassens Cos. 2.
Gerardus Buning Sen.
Gerardus Swarte Sen. 2.
Hillebrant Gruis te Lellens.
Jodocus Hensius, 12. cui suffectus
Hillebrant Entens.
Abelus à Bolhuis.

1654. Petrus Eissinghe Cos. 10.
Johannes Eeck Sen.
Gerardus Buning. Sen. 2.
Oesebrant Johannes Rengers 3.
Jodocus Lewius.
Johannes Woltheri.

1655. Johannes Eeck Cos. 2.
Regnerus Tiarda Sen.
Gerhardus ten Berghe Sen.
Onno Tamminga. 2.
Oesebrant Johannes Rengers 4.
Bocco Ketel.

1656. Adolphus Louwens Cos. 2.
Gerardus Buning Sen. 3.
Gerardus ten Berge Sen. 2.
Hillebrant Gruis te Lellens. 2.
Gerlacus Dois.
Iohannes Gaickinga.

1657. Petrus Eissinghe Cos. 11.
Gerardus Buning Sen. 4.
Regnerus Tiarda Sen. 2.
Mauritius Ripperda.
Ludolphus Tiarda van Starckenborch.
Paulus a Merck.

1658. Petrus Eissinghe Cos. 12. cui mortuo suffectus
Iohannes Tiassens Cos. 3.
Regnerus Tiarda Sen. 3.
Gerhardus ten Berge Sen. 3. huic Consuli facto suffectus Iohannes Wichers Sen.
Jodocus Lewius. 2.
Regnerus Ubbena.
Paulus a Merck. 2.

Hh COM-

COMMISSA
& OMISSA.

PAg. 12. 13. 14. 15. pro NATALES ACADEMIÆ, rescribendum WESSELUS GRONINGENSIS. p. 33. φυλήσυχόν τε Pag. 38. ad calcem vitæ Prædinij hæc adjiciantur. David Chytræus in continuatione Historię Saxonicæ ad annum 1559. pag. 520. luculentam ejus facit mentionem, hic non pretermittendam.

R*Egnerus*, ait, *Prædinius*, *Scholæ Groninganæ Rector, excellenti ingenio, varia & recondita eruditione, eloquentia singulari, & docendæ ac gubernandæ juventutis mirabili quadam dexteritate præditus, ex his terris decessit 18. d. April. 1557. cujus, biennio ante ipsius obitum, Groningæ parvam artem Galeni Græcam, frequenti Scholasticorum agmini, erudite & facunde explicantis, auditor fui; & in familiari colloquio de Wesselo (cujus ossa inferioris maxillæ, velut reliquias sacras, mihi monstrabat) de Luthero, de Erasmo Rotterodamo, de Religionis Emendatione nostro tempore facta, & de Anabaptistarum in vicino Groningensi agro, varijs ac monstrosis sectis, sermones adhuc in auribus meis* ἔναυλοι *sonant*. Hæc Chytręus.

Voluit sepeliri in ipso aditu Scholæ, quæ tum ad coemeterium Martinianum sita, ubi nunc domus Provincialis, ut discipulis & posteris memoria sui sic indies renovaretur. Epitaphium grandi saxo tale insculptum.

SUPPLICIUM PECCATI MORS

AT PECCAVIMUS AD UNUM OMNES

ΕΣΤΩ Ο ΙΗΣΟΥΣ ΕΜΟΙ ΧΡΙΣΤΟΣ

SIT JESUS MIHI CHRISTUS.

HIC SITUS EST REGNERUS PRÆDINIUS IN CHRISTO JESU MORTUUS ANNO SUÆ ÆTATIS QUINQUAGESIMO PRIMO DNI. VERO MILLESIMO QUINGENTESIMO QUINQUAGESIMO NONO DIE XVIII. APRILIS.

CÆTERUM NEMO MORIETUR CREDENS IN FILIUM DEI

ET OMNIS NON SECUNDUM CARNEM SED SECUNDUM SPIRITUM.

Pag. 47.

Pag. 47. l. penult. *pro* Perio *lege* Pierio. p. 55. l. 2. *pro* piorum *lege* priorum p. 56. l. 8. *pro* in re *lege* in ore p. 57. l. 13. *pro* earum *lege* carum p. 63. l. 19. *pro* parvorum *lege* paucorum p. 64. l. 1. *lege* abrupiſſent. p. 81. l. 35. ſolcit, p. 88. l. 28. Feicone l. 32. in ſua. p. 91. l. 42. Toſſano, conſtanter illi interfuit. p. 93. l. *ult.* per ſocerum ſuum, cujus ædes peramplas ille occuparat, conſecutus eſt literas ſalvi conductus & facultatem. p. 94. l. 13. *dele* ei. p. 119. l. 26. *lege* incendium. p. 136. l. 23. *pro* exercitium *lege* argumentum. p. 139. l. 33. *lege* Sanquintini. p. 140. l. 40. capacitatem. p. 141. l. 28. iſtæ p. 142. 1. ſuopte motu. p. 145. l. 23. quadriennio. p. 147. l. 41. Hilarij. p. 151. l. ult. privatim p. 153. l. 30. *poſt* ſtuduerit. *adde*, Sub initium anni 1654. ei commiſſa eſt authoritate publicâ Profeſſio Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cum Theologicâ & Miniſterio Eccleſiaſtico conjungenda, biniſque lectionibus hebdomadatim exercenda. P. 157. l. 14. *Quinquecclesienſis* P. 160. ad calcem, catalogi ſcriptorum publicè extantium adde, 1654. *Apologia Noviſſima pro S. Auguſtino Janſenio & Janſenitis, contra Pontificem & Jeſuitas; ſive, Examen Theologicum tripertitum Conſtitutionis nuperæ* Innocentij X. P. R. *quâ in gratiam Ieſuitarum & Pelagianorum contra Auguſtini & Ianſenij ſequaces declarantur & definiuntur quinque propoſitiones in materiâ fidei. Præmittitur præfatio ad Janſenitas & adijcitur ad calcem iterata editio* Planctus Auguſtinianæ veritatis, in Belgio patientis, *ante aliquot annos in Brabantiâ emiſſi.*

Synopſeos veræ Catholicæque doctrinæ de Gratia & annexis quæſtionibus &c. editæ anno 1651. iterata editio locupletior & auctior.

P. 173. l. 6. *lege* primarij p. 174. l. 9. à fine, *lege* M. Chriſtianum p. 190. lin. ult. *lege* Everwinus Eccleſiæ Gallo-Belgicæ Paſtor. *ibid.* poſt familiariſſimus, *adde*, uti quoque Rev. & Doctiſſ. D. Abrahamus Hertogius, Eccleſiæ Vicinę in Sluypwijck Paſtor Goudę habitans. p. 195. l. 14. *lege* ipſum per reliquum vitæ tempus. p. 196. l. 22. *lege* deprecaturus. p. 211. l. 1. occluſis, valedicere pag. 215. l. 11. *lege* præfectos. ibid. l. 12. magiſtratum.

Typis Henrici Lussinck, Typographi.

vervolg van de Lyst der Rectores Magnifici

1658
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88 J. à Marck.
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99

Ziet verder agter de tytel van 't volgende blad

const. 18 st. in auct. Joh. à Selbach, L. D.

875/117 6/6/-

81-